

Engin ERKİNER

Seçme Yazılar 3

Engin ERKİNER

Seçme Yazılar

3

İÇİNDEKİLER

Giriş	6
Afganistan Üzerine Düşünceler	7
Afganistan'da Halk Savaşı	11
Afrika'da Kölecilik	15
Afrika'daki Savaşlara Bakan Olmadı	23
Ahlakın Biyolojisi	28
Ahmet Kaçmaz'ın Ardından	34
Ahmet Şık Konusu	37
Akdeniz'de Boğulmak	42
Akdeniz'de Türkiye: İki Adım İleri, Bir Adım Geri	49
Aklın Arkeolojisi	56
Aklın Arkeolojisi ve İnsanlığın Evrimi	68
Akp Anladı, Morales Anlamadı	75
Akp ve Sürekli Fırça Yemek	81
Akp ve Türk Modernleşmesi	86
Aleviliği Ne Sanmıştınız?	92
Alevilik ve Algı Operasyonu	98
Alevilikte Ayrışma	105
Ali Koç, Bill Gates, Kapitalizm ve Sosyalizm	113
Allah ve Emperyalizm	119
Allah'ın Evrimi	125
Almanya ve Davulun Sesi Uzaktan Hoş Gelir!	128
Almanya, Nereden Nereye!	133
Almanya'da Kasım Devrimi 1918/1919	142
Almanya'da Yeşillerin Yükselmesi	148
Almanya'nın Silahlanması	152
Almanya'ya Karşı Polonya	156

Alt Emperyalizm ve "Sürekli Hüsrân"!	161
Alt Emperyalizm ve Avrupa Birliği Üyeliği	167
Alt Emperyalizm ve Devlet	172
Alt Emperyalizm ve İşid	177
Alt Emperyalizm ve Türkiye	184
Alt Emperyalizm: Bir Kavram Büyürken	188
Alt Emperyalizmi Okurken	194
Alt Kimlik ve Gelecek	200
Alternatif Hayat Tarzları	205
Alternatif Medya	211
Amok	215
Amok'un Tarihi	222
Anayasa'yı Tangır Tungur Ettin mi?.	229
Anı Yazmanın Önemi Kalmadı	232
Ankara 1972 Sonrası, THKP-C ve THKO	238
Anti-Emperyalizm, Ama Hangisi?	242
Anti-Kapitalist Müslümanlar	249
Arap Baharı İsrail'de	255
Arap Dünyası: 1979 mu, 1989 mu?.	261
Arap Dünyası: Cevap Var, Ama Soru Yok!	265
Arnavutluk Tarihi	270
Arnavutluk ve Kosova	273
Asimilasyon Nedir, Biliyor musunuz?	278
Askerî Sanayi Kompleksi ve Savaş	281
Askerlik Hatırası	288
Aslını İnkâr Eden Haramzade midir?	291

GİRİŞ

www.engineerkiner.org da yıllardan beri yayınlanan yazılardan yaptığım seçmeler www.engineerkineryazilar.wordpress.com da yayınlandı. Son olarak yazıların sayısı 1100 kadardı. Bunları dizi kitaplar içinde toplamaya karar verdim. Bu kitap dizideki ilktir. Toplam kaç tane olur bilemiyorum ama sanırım 20 kitap kadar olacaktır. Her yazının altında yayınlandığı tarih bulunmaktadır.

Kişiler; İlker Akman, Hasan Basri Temizalp, Yüksel Eriş, Ömür Karamollaoğlu, İbrahim Yalçın ile ilgili olarak yazdığım yazılar isimlerini taşıyan bloglarda bulunuyor. Bu kitap dizisinde sadece çok sayıda konuda yazdığım yazılar yer alacaktır. Keza Yazın dergisinde yer alan yazılarıma da burada yer vermiyorum. Bu yazılar Yazın'dan Seçmeler 1-2-3-4 kitaplarında bulunmaktadır. Yakında bunlara beşincisi de eklenecektir. Bu kitapları www.tdas1.blogspot.com adresinde ya da Drive içinde TDAS Kitaplar arama başlığıyla bulabilirsiniz.

Video duyuruları da burada yer almayacaktır. Videoları youtube'da TDAS Platform diye arayarak bulabilirsiniz.

AFGANİSTAN ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

Türkiye son NATO Zirvesi'nde Kabil Uluslararası Havalimanının masrafların ABD tarafından karşılanması ve lojistik destek sağlanması şartıyla korunmasını üstlenmeyi teklif etti. Teklif memnuniyetle karşılanmakla birlikte henüz kabul edilmedi. Tahminim biraz değiştirilerek kabul edileceği yönündedir.

ABD Afganistan'dan çekiliyor ve Kabil Havaalanı gibi stratejik bir yerin korunmasını TC ordusuna bırakmayı normalde hemen kabul ederdi.

ABD de şunu biliyor: Afganistan'da TC askerleri zaten vardı ama muharip görevlerde bulunmuyorlar, daha çok nöbet ve askeri eğitimle uğraşıyorlardı. Teklifin kabulü TC ordusunun Afganistan'daki işlevinin artması demektir. Türkiye alt emperyalizmini anlamamış olanlar için bu işlevin artması bir şey ifade etmeyebilir, ABD ise Türkiye'nin konumunu onlardan daha iyi anlamıştır.

Afganistan, Rusya ve Çin'e karşı askeri olarak önemli bir ülkedir. Türkiye bu ülkedeki askeri varlığını aktifleştirdiğinde bunu mutlaka gerektiği yerde pazarlık unsuru olarak kullanacaktır. Türkiye alt emperyalizminin özellikle Suriye'de ABD ile Rusya arasında oynayarak kendisine alan açtığını düşündüğümüzde, benzeri Afganistan için

neden olmasın diye sorulabilir.

Afganistan konusunda ikinci önemli konu, Taliban'ın halen güçlü olmasıdır. Kabil gibi ülkenin en önemli havalimanının korunması gerektiği bile bu gücü göstermektedir.

Afganistan tarihinde bu ülkeye girip de savaş kazanan ülke yoktur. Önce İngiltere, bu ülke büyük İngiliz sömürgesi Hindistan için önemli olduğundan buraya girmiş ve yenilmiştir.

Ardından Kızıl Ordu 1979'da girdiği Afganistan'ı terk etmek zorunda kalmıştır. ABD, Kızıl Ordu'ya karşı savaşan Taliban'a özellikle helikopterlere karşı etkili Stringer füzeleri vererek destek olmuştu. Aynı füzedeki YPG'de de vardır.

Ardından ABD ordusu –İngiltere ile birlikte- Afganistan'ı işgal edip savaşa girmiş (başka ülkelerin askerleri de vardır) ve yaklaşık 20 yıl sonra yapamayacağını anlayıp çekilme kararı almıştır. Bu çekilme askerlerin çekilmesi değil yoksa ABD Pakistan'daki üslerinden SİHA vasıtasıyla Taliban'a saldırmayı sürdürecektir.

Afganistan'da İslam Devleti de vardır ve bazen yine bu ülkedeki El Kaida ile çatışmaktadır.

Afganistan İran ile komşu olduğu için Türkiye'nin bu ülkedeki askeri varlığını aktifleştirmesi Ortadoğu'da

hegemonya konusunda büyük rakibi için de önemlidir.

ABD, Obama döneminden beri Afganistan'da yoğun savaş yürüttü. SİHA'lar ilk olarak bu ülkede kullanıldı, Taliban'a önemli kayıplar verdirildi ama sonuç alınamadı. ABD Taliban'ın "ılımlı kanadı" ile ittifak kurmaya çalıştı. Bu ılımlı kanadın özelliği, kız çocuklarının –erkek çocuklarından ayrı olmak şartıyla- ilkokul eğitimi görebileceklerini kabul etmesidir; gerisi aynıdır.

ABD savaşa Afganlaştırmak için sürekli olarak halktan yandaş toplayıp askeri olarak eğitiyor ama fazla başarılı olduğu söylenemez. Birkaç büyük kent dışında ülkede hakim olan halen Taliban'dır.

Bu nasıl oluyor, diye sorulabilir. Afganistan dağlık bir ülkedir ama bu tek başına açıklayıcı değildir. Yüksek ve sarp dağların bulunması gerilla savaşı için avantajdır ama tek başına bu avantaj yeterli değildir. Tahminime göre nüfusun bölünmesi ve bir bölümünün diğerine karşı askeri olarak eğitilerek savaştırılması konusunda ABD yeterince başarılı olamamıştır. Afgan olmaktan çok aynı dine ve mezhebe sahip olmak daha belirleyicidir.

Türkiye'nin Müslüman bir ülke olması bu bakımdan ABD açısından avantaj olarak görülebilir.

Ek olarak Taliban içinde askeri kademelenme zayıftır ve böylece verilen kaybın yeri kısa sürede doldurula-

bilmektedir. Kuran anayasadır, Őariat geçerlidir ve ideolojik olarak dűŐűnűlmesi gereken fazla bir Őey yoktur. Bu durumda Taliban'ın geniŐ bir yatay ۆrgűtlenmeye sahip olması kayıplarının verdiĐi zararı azaltmaktadır.

Benzer ۆrnek 1500'lű yıllarda İspanyol sۆműrgecileriyle Peru'daki Mapuche halkı arasında 200 yıl sűren savaŐta da yaŐanmıŐtı. Zamanın modern silahlarına sahip olmayan bu halk İspanyol ordusunu durdurmuŐtu. Bunun baŐlıca nedeni, yatay ve birbiriyle iliŐkisi az gruplar halinde ۆrgűtlenmeydi. Gruplardan birinin yok edilmesi savaŐ gűcűnű fazla etkilemiyordu űnkű komutan yok sayılırdı.

Bۆyle bir ۆrgűtlenme yapılabilmesi için çok sayıda konuda anlaŐılmıŐ olması gerekir. Mesela Taliban ۆrneĐinde olduğu gibi...

Afganistan'a giren her dıŐ gűcűn bir sűre sonra çekilmek zorunda kalması, ABD gibi en ileri savaŐ teknolojisi kullanan bir űlke için bile durumun deĐiŐmemesi incelenmesi gereken bir konudur. Burada sadece ۆrgűtlenme tarzına bakmak yanlıŐtır űnkű bu tűr ۆrgűtlenmelerin belirli ۆnkoŐulları vardır. Bunlar olmadan yatay ۆrgűtlenme yaptığınızda sonuç kitlenin daĐılması olur.

15.6.2021

AFGANİSTAN'DA HALK SAVAŞI

Taliban ülkenin önemli kentlerinden Kunduz'u da ele geçirdi. Afganistan ordusu ve ABD yıllardan beri kırsal alanın denetimini Taliban'a bırakmış ve büyük kentlerin savunulmasını öne çıkarmıştı. Bu tutum yıllardan beri halk savaşı örneklerinde yaşananın benzeridir. Sonunda kırlarda egemen olan –uzun sürebilir- kentleri de ele geçirmeye başlar.

Taliban benzerini Kızıl Ordu karşısında kazandığı başanda da göstermişti.

Birinci sonuç: halk savaşı hakkında sayfalarca yazı yazılarak bu savaş yürütülmez ve hatta başlanılamaz bile... Bu savaş yapılı ve yaşanan pratikten öğrenilerek halk savaşı teorisinde değişikliklere gidilir. Bu pratiği yaşayamamış olanlar bu değişiklikleri anlayamazlar.

İkinci sonuç: ABD ve ülkedeki müttefiklerinin –bunların arasında Türkiye de bulunuyordu- savaşın Afganlaştırılması çabası yeterince sonuç vermemiştir. ABD aynı yöntemi Vietnam'da da denemiş ama başarılı olamamıştı.

Bu yöntem ülkede merkezi yönetimin, ordu ve polisin güçlendirilmesi ve bazı reformlarla nüfusun desteğinin kazanılmasına dayanır. Hiç başarılı olunamadığı söy-

lenemez ama bu başarı savaşın kazanılması için yeterli olmamıştır.

Üçüncü sonuç: Taliban'ın yıllardan beri verdiği yabancı işgale karşı ulusal kurtuluş savaşı mıdır?

Buna büyük ihtiyatla “evet” denilebilir.

Nedeni ise, Afganistan'da ne oranda ulus bulunduğuyla ilgilidir. Bir ülkede devletin bulunması, ulusun da bulunduğu anlamına gelmez.

1960'lı yıllarda Che Guevara ve beraberindekiler benzerini Kongo'da yaşamıştı. Lumumba'nın darbe ile devrilmesi ve öldürülmesinin ardından ülkede iç karışıklıklar başlamış, Che ile Küba Komünist Partisi Merkez Komitesi'nden bir kişi 200 askerle birlikte ulusal kurtuluş savaşı başlatmak için Küba'ya gitmişti.

Che, daha sonra, Kongo deneyini başarısızlık olarak nitelendirecek ve Kübalılar girdikleri çatışmalardan sonra bir şey yapamadan geri dönecektir.

Nedeni, Kongo'da ulus yoktur. Halk değişik aşiretler arasında bölünmüştür. Bunlar genellikle birbirine düşmandır ve aralarında sürekli savaş vardır.

Böyle bir ülkede dışarıdan gelen bir gücün ulusal kurtuluş savaşı örgütlemesi düşünülemez.

Afganistan'da da Taliban değişik grupların birleş-

mesinden oluşmaktadır ve yabancı işgal sona erdiğinde bunlar arasında savaş başlayacaktır.

Tıpkı Kızıl Ordu'nun ülkeden çekilmek zorunda kalmasının ardından yaşanan savaş gibi...

Ek olarak Taliban ile değişik dinci örgütlenmeler arasında savaş yaşanması da büyük ihtimaldir.

Mesela bir süreden beri ülkede El Kaida ile İslam Devleti arasında çatışma yaşanmaktadır. "İkisi de selefi, bunların sorunu nedir?" diye sorarsanız, politik islamı biraz olsun öğrenmenizi öneririm.

Bazı yorumculara göre Türkiye Kabul havaalanının korunmasını üstlenecek ve kaçınılmaz olarak Taliban ile karşı karşıya gelecektir. Ülkede zaten bulunan TC askerlerinin sayısı artırılmayacak, bunun yerine Suriye'deki cihatçıların bir bölümü Afganistan'a gönderilecektir.

Olabilir!

İkisi de cihatçıdır, ikisi de İslam devleti istiyor, o zaman neden çatışsınlar, diye sorarsanız; yukarıdaki önerimi tekrarlamakla yetineceğim.

Son sonuç: Afganistan'dan ayrılıp İran üzerinden Türkiye'ye gelmeye çalışan ve bir bölümü de gelen insanların –yüzdesi bilinmemekle birlikte- bir bölümünün ABD işbirlikçisi olduğu söylenebilir. Taliban ilerlediği zaman bu insanlar için ülkesinden gitmekten başka yol kalma-

maktadır.

Hatırlanacak olursa benzer durum Vietkong'un zaferinden sonra Vietnam'da da yaşanmış, çok sayıda Vietnamlı ülkeyi terk etmiş ve bunların önemli bölümünü ABD almıştı.

Kolayca düşünebilirsiniz: Afganistan'dan gelenlerin büyük bölümü cihatçı olsaydı, Taliban yanlısı ya da ona yakın olurlar ve ülkeden ayrılmalarına da gerek kalmazdı.

Buradan cihatçılar aralarında anlaşabilir sonucu kolayca çıkarılamaz ama anlaşmaları daha mümkündür denebilir.

Her durumda cihatçının saf değiştirmesi, bir tür cihatçıdan başka bir türe geçmesi, cihatçı olmayanın saf değiştirmesinden daha kolaydır.

Taliban güçlendiği ve ülkeyi ele geçirdiği oranda cihatçı bile olsalar kendisine karşı olanları öldürecektir. Ya da bunlar en azından öldürülme tehdidi altındadır. Zamanla ve sırasıyla...

08.8.2021

AFRİKA'DA KÖLECİLİK

Konunun kimseyi ilgilendirmeyeceğini düşündüğüm için önceki bir yazıda üzerinde ayrıntılı durmamıştım. Tahminimin aksine talep varmış, bu nedenle öğrendiklerimi aktarmaya çalışacağım.

“Sen nereden ilgi duydun?” diye sorabilirsiniz, çünkü normal olarak ilgi duyulacak bir konu değil... Hem Afrika hem de geçmişte kalmış bir konu sonuç olarak... Gerçekte pek de öyle değilmiş... Afrika’da kölecilik ve kıtadan yapılan köle ihracatı sadece bu kıtayı değil dünya tarihini de etkilemiş. “Sömürgecilik öncesi Afrika” dersindeki son sınav olan ev ödevini bitirdim. Normalde ödevler bu kadar ağır olmaz ama bu farklıydı. Yaklaşık 18 sayfa ve konuyla ilgili 30 kitaba referans vermeniz gerekiyordu. Konuyla ilgili bildiklerimi buradan öğrendim.

Öncelikle geçmişte benim de paylaştığım bir yanlış düzeltmek gerekiyor: Afrika’da kölecilik ve köle ticareti sömürgecilikle birlikte başlamamış, çok daha önceden var.

İkinci yanlış ise, Afrika’dan özellikle Kuzey Amerika’ya yapılan köle ihracatının bir bölüm Afrikanının yoğun işbirliğiyle mümkün olduğudur. İngiliz, Fransız ve

Portekiz sömürgeciler kıyıda bekliyorlar, Afrikalıların bir bölümü özellikle genç erkekleri kaçırıp satıyorlar ve karşılığında da silah ve kumaş alıyorlar.

1600 – 1900 yılları arasında Afrika'dan sadece Amerika'ya gönderilen köle sayısı yaklaşık 12 milyon... Kesin rakam bilinmemekle birlikte yüksek bir rakam ve yerlilerin yoğun işbirliği olmadan sömürgecilerin bu kadar insanı yakalaması ve kıyıya getirip gemilere doldurması mümkün değildir.

Afrika'nın Atlantik Okyanusu kıyısının orta ve kuzey batı kısmı "köle sahili" olarak biliniyor, esas ihracat buradan yapılmış. Atlantik üzerinden köle ticareti kıtadan yapılan köle ihracatının tek yolu değil. İkinci önemli ve Atlantik yolundan en az 600 yıl eski olan Sahra yolu da var. Büyük Sahra çölünün güneyinden kuzeyine köle gönderiliyor. Bunlardan bir bölümü Afrika içinde kalıyor, kuzey Afrika ülkelerinde satılıyor. Kalan bölümü Arap ülkelerine ve İstanbul'a kadar gidiyor.

Osmanlı İmparatorluğu'nun 16. yüzyılda Mısır'dan başlayarak Kuzey Afrika'yı işgal ettiğini dolayısıyla da aynı zamanda bir Afrika devleti olduğunu unutmayalım.

Sahra yoluyla köle ticaretini başından beri örgütleyen Müslüman tüccarlardır. Bu yolla yaklaşık 1.300.000 kişinin köle olarak satıldığı hesaplanıyor.

İslamiyet köleciliği onaylıyor. Müslüman olmayan köle yapılabilir, Müslümanların ise yapılmaması gerekir (gerçi yine de köle olarak satılıyorlar ama daha az oranda).

Afrika'dan bir başka ihracat yolu daha bulunuyor: Kıtanın güneydoğusundan Hint Okyanusu yoluyla Arap ülkeleriyle Hindistan ve Çin'e köle ihracatı yapılıyor. Burası daha az kullanılan bir yol, yaklaşık yarım milyon kişinin köle olarak ihraç edildiği hesaplanıyor. Rakamlar toplandığında 300 yılda yaklaşık 14-15 milyon kişinin köle olarak satıldığı ortaya çıkıyor.

Köle ticaretinin en büyüğü Afrika içinde yapılıyor, ihracat iç ticarete göre küçük kalıyor.

Köle ticareti cinsler açısından büyük değişiklik gösteriyor.

Atlantik üzerinden Amerika'ya gönderilen kölelerin -ki yaklaşık yüzde 10-15'i yolda ölüyor- üçte ikisini genç erkekler oluşturuyor. Bunların bir bölümü şimdiki ABD'deki pamuk tarlalarına, kalanının bir bölümü de Brezilya'da yine tarlalara gönderiliyor. Zor ve ağır iş için genç erkekler aranıyor.

Sahra ve Hint Okyanusu üzerinden yapılan köle ihracatında ise kadınlar çoğunluğu oluşturuyor. Kıta içindeki köle ticaretinde de kadınlar ve çocuklar tercih ediliyor.

Nedeni şöyle açıklamak mümkündür:

Arap ülkelerine yönelik olarak özellikle kadın köleler ihraç ediliyor. Kadın kölenin varlığı islamdaki evlik anlayışına da uygundur. Müslüman erkek en fazla dört kadınla yasal olarak evlenebilir ama köle kadınlarla evlilikte sınır bulunmamaktadır. Bu kadın kölelerin bir bölümü İstanbul'a gönderilir, orada pazarlarda satılır veya doğrudan Harem'e alınırlardı.

Afrika içindeki köle ticareti ihracattan daha büyüktür, kadınların ve çocukların tercih edilmesinin nedeni de kıtadaki köleciliğin özelliklerinden hareketle açıklanabilir.

Köle Ama Hangisi?

Afrika köleciliği bildiğimiz kölecilikten oldukça farklıdır. Bizdeki kölecilik anlayışı Avrupa kaynaklıdır keza Amerika'da da aynı anlayış hakimdir. Buna göre köle öncelikle erkektir, ağır şartlarda çalışır ve hiçbir hakka sahip değildir.

Afrika'da ise köleleştirilen kişiler –erkek, kadın ve çocuk- akrabalık ilişkileri içine alınırlar. Köleciliğin Avrupa ve ABD'de bulunmayan önemli bir sosyal boyutu vardır. Doğuştan akraba olanlarla aynı haklara sahip değillerdir ama hiç hakları bulunmayan kişiler de sayılmazlar. Ak-

rabalık ilişkileri içinde bulunmanın getirdiği güvenlikten ve bazı haklardan yararlanırlar. Bu durum onların ilerdeki bir zamanda gerek görülürse köle olarak satılmalarını engellemez.

Avrupa anlayışına göre köleliğin karşıtı bireyin kendi üzerinde hak sahibi olmasıdır. Kölenin kendi üzerinde herhangi bir hakkı yoktur. Afrika toplumlarında ise köle olmanın karşıtı birey olmak değil, belirli bir akrabalık ya da klan ilişkisi içinde bulunmaktır. İnsanlar bu ilişkiler içinde kendilerini tarif ederler.

Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için 1960'lı yıllardan örnek vereyim.

Che Guevara Bolıvyaya'ya gitmeden önce gizlice bir grup Kübalı askerle birlikte Kongo'ya gider. (Küba da Afrikalı kölelerin geldiği yerlerden birisidir.) Eski Belçika sömürgesi olan ve bağımsızlığını yeni kazanan ülkede seçimle işbaşına gelen ve sol bir politika izleyen Patrice Lumumba devrilmiş, yerine Moiz Çombe geçmiştir. Che bu ülkeye ulusal kurtuluş savaşı örgütlemek umuduyla gider ama bir yıl sonra vazgeçer. Kongo'da devlet vardır ama ulus yoktur. Ülke birbiriyle çatışma halindeki -bir oranda halen sürüyor- aşiretlere bölünmüştür.

Benzer bir durum Libya için de geçerlidir.

Yerli gruplar arasındaki keskin rekabet dış müdahale-

le için imkan yaratır.

Afrikalı için güç kaynağı insandır. Çok insana sahip olan daha güçlüdür. “Kendi başına oturarak kral olunmaz” belirlemesi tanınmış bir Afrika deyişidir. Kendi kaynaklarıyla çoğalmanın sınırı olduğuna göre, köle bularak sayıyı artırmak iyi bir yoldur.

Afrika’da Avrupalı güçlerin sömürgeciliği başlamadan önce de geniş bir köle pazarı bulunuyor. Müthiş köle talebi var, talep olunca karşılayanlar da oluyor.

Nasıl köle bulunuyordu?

Birinci yol savaşlardır. Kazanan taraf diğer tarafı köleleştirir. Bu durumdaki kölelerin çoğu erkektir ama erkek köleler pek tercih edilmez. Bazıları dini ayinlerde kurban edilir, kalanları satılır ya da akrabalık ilişkisi içine alınır.

İkinci ve yaygın yol kaçırmadır. Kadınların ve özellikle çocukların kaçırılması ve eski ilişkilerinden uzakta yaşayan başka bir çevreye satılması en yaygın yoldur.

Kadınlar doğurgan oldukları için nüfusu artırırlar. Ek olarak Afrika toplumları erkek toplumları olduğu için kadınlar itaat ederler, bu nedenle yeni çevreye uyum sağlamaları daha kolaydır.

Eski çevresinden uzakta bambaşka bir çevreye getirilen köle önce büyük bir şok yaşar. Tümüyle yabancısıdır. Yeni bir dili, bazen dini, yeni ilişkileri öğrenmek zorunda-

dır. Akrabalık ilişkileri içine alınır ve giderek bu çevrenin insanı olarak yeni bir kişilik kazanır. Bazı haklara sahip olması, Avrupa anlamında köle olmaması uyumun daha hızlı olmasını sağlar. Bilir ki köledir ama hiçbir hakkı ve güvencesi bulunmayan bir köle değildir.

Çocuklar için bu süreç daha hızlı gerçekleşir, bu nedenle özellikle tercih edilirler.

Kölecilikle ilgili olarak yeni kavramlar bulunması gerekiyor. Avrupa anlayışına göre köle ile Afrikalı köle birbirinden farklıdır ama ikisi için de aynı kavram kullanılmaktadır.

Afrika'dan yapılan köle ihracatı dünya tarihinde önemli etkiye sahiptir.

Şu sorulabilir: neden Batı Afrika'dan Atlantik üzerinden Amerika'ya köle getirilmesi gerekti?

İspanyollar Orta Amerika'daki Maya ve Aztek uygarlıklarını yıkmışlardı. Bu bölgenin halkı köleleştirilip tarımda kullanılsaydı daha ucuz olmaz mıydı?

İki nedenle böyle yapılamadı:

İlk olarak; bölgede büyük katliam yaşandı, ama asıl neden bu değildir.

İkincisi; Maya, Aztek ve güneydeki İnka uygarlıkları yıkıldı ve bu süreçte kıta halkının yaklaşık yarısının öldü-

ğü hesaplanıyor. Asıl ölüm nedeni sömürgecilerle savaş değıldir. Avrupalılar kıtaya daha önce bulunmayan ve dolayısıyla da yerli halkın bünyesinin dayanıklı olmadığı virüsleri getirdiler. Bunların yarattığı salgın hastalıklardan çok kişi öldü, kıta boşaldı neredeyse... Bu durumda köleyi Afrika'dan bulmaktan başka çare kalmıyordu.

Özellikle Kuzey Amerika'ya ihraç edilen köleler daha sonra ABD adını alacak ülkenin sınırlarını genişletmesinde, ülkenin güneyinde tarımdan elde edilen büyük gelirdede; kısacası ABD kapitalizminin gelişmesinde etkin rol oynadılar.

ABD'deki ırk sorunu da Afrika'dan getirilen kölelerin birkaç kuşak sonrasında belirgin olarak ortaya çıkar.

Caz, Blues gibi siyahi müzik akımları büyük köle ihracatı dikkate alınmadan anlaşılabilir.

Konu bitmedi ama yazı fazla uzamasın diye burada kesiyorum.

Gelecek yazıda Afrika'ya ve İslam ülkelerine ait bir özellik üzerinde duracağım: köle askerler, komutanlar ve devlet adamları!.. Hıristiyanlıkta böyle bir uygulama bulunmuyor.

6.8.2017

AFRİKA'DAKİ SAVAŞLARA BAKAN OLMADI

Gerilla savaşları temelinde yükselen mücadelede ülkemiz sosyalistleri arasında sürekli olarak Latin Amerika'ya dikkat edildi, Afrika'da olup biten ilgi görmedi. Latin Amerika ülkelerinde Che'nin gerillasının yenilgisinin ardından Nikaragua, El Salvador, Kolombiya, Guatemala dışındakiler de aynı yolu izledi. Latin Amerika ülkelerinde devrim mücadelesi ön plandayken Afrika ülkelerinde bu mücadele ulusal kurtuluş ya da bağımsızlık çerçevesinde yürüyordu (ulusal demokratik devrim). Bağımsızlık mücadelesi veren ülkelerdeki kurtuluş hareketleri SSCB çizgisine yakındılar. Afrika ülkelerinde bildiğim kadarıyla -Peru'daki gibi- Maocu bir gerilla hareketi çıkmadı. Benzer durum Filistin hareketinde de yaşanacaktı.

Afrika denildiği zaman genellikle Sahra'nın güneyindeki siyah Afrika anlaşılır. Sahra'nın kuzeyi de kıta Afrikasına dahil olmakla birlikte Akdeniz dünyası çerçevesinde değerlendirilir.

Afrika ülkelerindeki bağımsızlık mücadelelerinde üç isim öne çıkar. Cezayir'de Fanon, Gana'da Nkrumah ve Gine Bisau'da Cabral. Mozambik'te FRELIMO adlı bir kurtuluş hareketi vardı ve o kadar çok gerilla örgütü vardı ki hepsinin adını bilmiyorum.

1974'te Portekiz'de "karanfil devrimi" sonucu Salazar yönetimi devrilince bu ülkenin sömürgesi olan Mozambik ve Gine Bisau bağımsızlıklarını kazandılar.

Kıtanın büyük ülkesi Angola da Portekiz sömürgeydi ve bu ülkede birbiriyle de savaşan üç gerilla örgütü vardı. En büyük ikisi marksist MPLA ile ABD yanlısı UNITA idi. ABD'nin isteği üzerine Güney Afrika'daki ırkçı yönetim Angola'daki savaşa asker göndererek müdahale etti. MPLA 1975 sonlarında Küba'dan yardım istedi.

Küba neresi Angola neresi diye düşünebilirsiniz ama böyle değildir. Küba nüfusunun bir bölümü siyahlardan oluşur. Bunlar yaklaşık 500 yıl önce Afrika'dan adaya getirilmiş kölelerin torunlarıdır. SSCB o sırada SALT Antlaşması yeni imzalandığı için MPLA'ya silah desteği konusunda çekingendi. Castro SSCB'nin onayını almadan Angola'ya asker gönderdi. Bu askerler sayı ve silah bakımından Güney Afrika birliklerinin gerisinde olmalarına rağmen onların ilerlemesini durdurdular. Castro'ya göre Güney Afrika ordusunun zaferi kıtada beyazların yeni bir başarısı anlamına gelecekti, önlenmeliydi.

Kissinger bu yıllarda "iktidardaki en akıllı devrimci lider Castro'dur" belirlemesi yapacaktı.

1976 başından başlayarak SSCB uçaklarla Angola'ya Küba askerlerini taşımaya başladı, sayı 36.000 kişiye kadar çıktı. Güney Afrika ordusu geri çekilmek zorunda kal-

dı. UNITA'nın yenilgisi de uzun sürmeyecekti.

Güney Afrika ırkçı yönetimine karşı kazanılan askeri başarı kıtada büyük etki yarattı. Küba'nın başarısı siyahların başarısıydı çünkü askerlerin önemli bölümü siyahtı. Savaşta hayatını kaybeden Kübalı askerler vardı.

Aynı yıl Somali, marksist eğilimli yönetimin bulunduğu Etiyopya'ya saldırdı. Yönetim Küba'dan yardım istedi ama Küba, "küçük bir ülkenin iki önemli savaşı birden yürütmesi mümkün değildir" cevabını verdi. SSCB bu kez aktif olarak destek verdi, 2500 Küba askerini Etiyopya'ya taşıdı, 1977 sonunda Somali birlikleri geri çekilmek zorunda kaldı.

Küba daha önce bir merkez komitesi üyesi ve Che'nin de içinde yer aldığı 200 kişilik bir birlikle bağımsızlığını yeni kazanmış ama ilk başbakanı Lumumba'nın öldürülmesiyle yeniden Belçika'nın denetimine girmiş Kongo'ya müdahale etmişti. Orada ulusal kurtuluş savaşı örgütlemek istiyorlardı ama başarılı olamadılar. Ulusun bulunmadığı bir ülkede böyle bir savaş örgütlenemezdi. (Bkz. *Che Guevara Kısa Uzun Bir Hayat*)

10-11 milyon nüfusa sahip olan Küba, Latin Amerika gerilla savaşlarına politik ve lojistik destek verdi ama Afrika'da olduğu gibi çok sayıda asker göndererek yönetimlere karşı savaşmadı. Latin Amerika ülkeleri yıllardan beri bağımsızdı ve ABD ile de yakın ilişkiye sahiptiler. ABD'nin

yanındaki bir ülkenin ABD'nin arka bahçesi olarak kabul ettiği bir alana çok sayıda asker göndermesi mümkün değildi. Kıtadaki gerilla hareketlerini açık olarak desteklediler, bunlara karşı çıkan komünist partilerini (özellikle Venezüella Komünist Partisi) açıkça itham ettiler, gerilla hareketlerine adada eğitim verdiler, bir bölüm Kübalı bunlarla birlikte savaşmaya gitti ama daha ileri gitmediler.

Afrika'da ise Angola ve Etiyopya'da savaşta açık olarak yer aldılar. Angola'nın bağımsızlığını kazanmasında büyük rol oynadılar. Siyahların sömürgeciliği simgeleyen beyazlara (İngiltere, Fransa, Portekiz, Güney Afrika ırkçı yönetimi) karşı mücadelesinde siyah askerlerle yer almaları kıtada büyük psikolojik etki yaratacaktı.

Afrika'da o ülkelerden geriye ne kaldı diye sorarsanız, ilerencilik adına pek bir şey kalmadı. Sömürgeciler tarafından her şeyi yıllarca yağmalanmış olan bu kıta ülkelerinde toparlanmak dünyanın başka ülkelerinden daha zordur.

Bunu en iyi Frantz Fanon anlatmıştır: Almanlar Fransa'yı işgal ettiklerinde sadece ülke toprağını işgal ettiler. Cezayir'de ise sadece toprak değil, tarih ve dil de işgal altındadır. (Bkz. **Frantz Fanon / Sömürgeciliğin ve rengin psikolojisi**, <https://enginerkinerkitaplar.blogspot.com>)

Afrika'da bazı ülkelerin arasında ve ülkelerin içinde

çatışmalar yaşanıyor, çoğunu duymuyoruz. O kadar çeşitli ve karışık bir yer ki, iyice öğrenmek için hayli uğraşmak gerekiyor.

Bazı özellikleri öğrenilmesi gereken bir yer aslında...

İslam, farklı kölecilik anlayışını Afrikalılardan aldı.

Avrupa ve ABD’de köle toplum dışı bir varlıktır. Afrika ülkelerinde ise topluma entegre edilir, statüsü köledir ama sorumlu mevkilere bile gelebilir. Bu anlayışın Araplardaki ilk etkin uygulaması Memlûklerde görülür. Yeniçeri sistemi de topluma entegre edilmiş kölecilik anlayışına benzer.

Kelime olarak aynıdır –köle- ama farklı anlama sahiptir.

Afrika ülkeleri toparlanıyor ve kıta dışı yatırımlara açılıyor. Sahra güneyindeki Afrika’ya en fazla yatırım yapan ülkeler açık arayla Çin, sonra Brezilya, kıta içinde Güney Afrika ve Türkiye’dir.

Türkiye’nin ülke dışındaki en büyük askeri üssü de Somali’dedir.

3.12.2020

AHLAKIN BİYOLOJİSİ

Sosyal Darwinizm'i duymuşsunuzdur. Doğada ve toplumda güçlü olanın güçsüzü ortadan kaldıracığı en azından yenebileceği anlayışına dayanır. Yıllarca bu anlayış doğada olup bitenin insan toplumuna kopyalanması olarak açıklandı ve eleştirildi. Doğada nasıl güçlü olan güçsüz olanı kovuyor ve hatta öldürüyorsa, benzerinin insan topluluklarında da geçerli olduğu savunuluyordu.

Doğada hayvanların hareket tarzı konusunda farklı bir görüş olabileceğini düşünmemiştim. Görüldüğü kadarıyla doğada darwinizm ya da güçlü olanın hayatta kalması geçerliydi ama aynı anlayış insan toplumuna uygulanamazdı.

Doğada darwinizmin bilinen yorumunun tersini savunan bir anlayış da varmış. Buna göre hayvan gruplarının tek değil birlikte davranması az görülen bir olay değilmiş. Mesela arılar, karıncalar, filler, kurtlar grup halinde ya da birlikte davranma konusunda verilebilecek ilk örneklerdir. Aslında bu anlayışla da Darwin'deki "güçlü olan hayatta kalır" anlayışı doğrulanıyor ama burada güçlülük kolektif davranış sonucu ortaya çıkıyor. Herhangi bir tehlikeye karşı diyelim filler toplu halde davrandıklarında hayatta kalma şansları artıyor. Güçlü olmaya toplu

davranarak ulaşıyorlar.

Bırakın insan topluluklarını doğada bile “her koyun kendi bacağından asılır” anlayışı bulunmuyor.

Toplu davranış yerleşmiş bir ahlaktır denilebilir ve belirgin avantajları vardır.

Hayvanların davranışlarını içeren filmler izlemiştir. Leopar ya da aslan tek kalan bizona saldırır, toplu olanlara saldıramaz çünkü onlar bir araya toplanıp kendilerini savunurlar.

Birkaç kaplan bir filin hakkından gelebilir ama birkaç tanesine birden saldıramaz.

Bu görüşü ilk ortaya atan kişi hayvanların davranışları konusunda araştırmalar yapan Kropotkin, anarşizmin kurucularından birisidir.

Konu fena halde ilgimi çekti. Dünyada hakkında yazılmamış konu bulunmadığına göre bununla ilgili olarak mutlaka en azından bir kitap olmalıydı. Varmış, İngilizcesi 20 yıl önce çıkmış, Almancaya çevrilmiş, bulup aldım ama ne zaman okurum bilmem.

Burada “güçlü olan hayatta kalır” anlayışının farklı yorumu vardır ve sadece yorum değil örneklerle de toplu davranışın daha güçlü olmaya yol açabileceği gösterilir.

Evrin kuramıyla ilgili olarak daha önce yazmıştım:

evrim canlının pasif bir değişmesi değildir. Kurama göre çevresine uyum sağlayabilen canlı yaşar, bunu yapamayan yaşayamaz. Gerçekte ise canlı kendi hayat şartlarını bir oranda kendisi oluşturur ya da kendi evrimine müdahale eder. Bunda başarılı olursa yaşamayı sürdürür başarılı olamazsa yaşayamaz. Co-evolution olarak da anılan bu anlayışın en gelişmiş hali insanın evriminde görülür.

Bir kere insanın değil insan topluluklarının evrimi vardır çünkü insan tarihinin hiçbir döneminde yalnız yaşamamış, daima grup halinde yaşamıştır. Grup küçük ya da büyük olabilir ama tarih boyunca tek insandan değil insan gruplarından söz edilebilir.

İnsanlar kendi evrimlerine müdahale ederler.

Mesela yaşanan bölgede kıtlık başlamışsa, yağmurun az yağması nedeniyle yiyecek bulmak ya da yetiştirmek zorlaşmışsa, ya burada kalmayı sürdürürsünüz ve hayatta kalmazsınız ya da yer değiştirip karnınızı daha kolay doyurabileceğiniz yerler ararsınız.

Burada yer değiştirmek, evrime müdahaledir. Çevre şartlarının değişmesi sonucunda pasif davranmak değil, aktif olmaktır. Grup halinde yaşamak bu müdahalenin daha kolay olmasını sağlar.

Canlıların evrimi var, bu gerçektir; eksik olan, bu evrimin canlının da müdahalesini içeren aktif bir süreç

olmasıdır.

Bu bağlamda insan sadece doğanın değil aynı zamanda kendisinin ürünüdür. Doğaya bağımlılık ortadan kalkmamakla birlikte yüzyıllar öncesine göre ciddi oranda azalmıştır. İnsanın kendisinin eseri olması eskisine göre daha fazladır.

Doğaya bakın...

Çok eskiden doğa büyük oranda insandan bağımsızdı, şimdi öyle değildir. Şimdiki doğa büyük oranda insanın eseridir; düzenlenmesiyle, kirlenmesiyle, tahrip edilmesiyle insanın eseridir.

Burada aklıma kafası çalışmayan islamcı kesimden evrimle ilgili bir soru geldi: insan evrim sonucu gelişmişse, bu evrim neden sürmüyor?

Evrime sürüyor. Anlaşılması gereken, insanın kendi evrimini artan oranda daha fazla belirlemesidir. Mesela cep telefonlarıyla birlikte zaman ve yer kavramları eski anlamını kaybetti. Herkese, her zaman ve her yerde ulaşabiliyorsunuz. Cep telefonu olmadan hayat başka türlüydü. İnsanın kendi üretimi insan hayatını önemli oranda etkiledi.

Bu da evrimin bir çeşididir ve İslamcılarının inandığı ulu varlıktan bağımsız gerçekleşmiştir.

Okudukça insanın karşısına önceden hiç düşünme-

diği konular çıkıyor ve bu nedenle de okumanın sonu bulunmuyor.

Bizimki gibi okumaya pek ilginin bulunmadığı bir ülkede bunu anlatabilmek zordur.

Kitapların pahalı olduğu gerekçesine inanmıyorum çünkü biraya, rakıya, sigaraya para bulan insanın kitaba da para bulabilmesi gerekir. Gerçekten parası olmayanlar ise kütüphanelerden yararlanabilirler ya da tanıdığımız bu tür insanlardan kitap parası almıyoruz. nemli olan okusunlar.

Nietzsche'yi severim. Birkaç yıl önce Türkçe kitaplar satan bir sergide yeni çevirilerini gördüm, neredeyse hepsini topladım. Sonra fiyatlarına baktım, üzerimde bu kadar para yoktu. Bir bölümünü yerine bıraktım. Kitapçı yanıma gelip, neden bıraktığımı sordu. “Bu kadar param yok” dedim. “Al abi al, sen okursun” dedi, bıraktıklarımı toplayıp bana verdi.

Gerçek kitapçılar böyle oluyor.

Benzer bir durumu yıllar önce Almanya’da bir kitapçıda yaşımuştım. Şimdi artık fazla bulunmayan Türkçe kitaplar satan bir dkkandı. Girdim, raflar arasında dolaştım, aradığımı bulamayınca bir kere daha dolaştım. Adam yanıma gelip ne aradığımı sormuştı. “Faulkner arıyorum” dedim. Raflar arasında bir de o dolaştı, benim gibi

bulamadı.

“İşe bak, Faulkner yok, biz de burada kitapçıyız diye geçiniyoruz” demişti.

Böyle birinden birkaç kitap alınmadan gidilmezdi.

Kars'ta kurulan bir halk kütüphanesine bütün kitaplarımızdan birkaç tane gönderdik. Başka destek olanlar da varmış ve bu son derece iyi bir şeydir.

26.9.2020

AHMET KAÇMAZ'IN ARDINDAN

Bugün hayatını kaybeden Ahmet Kaçmaz'ı 1980'li yıllarda hepimizin sürgün olarak yaşadığı Almanya'da tanıdım. TSİP'in merkez bürosu Duisburg'da tren garı yakınındaydı ve bu kente yolum düştükçe uğurdum.

Ahmet Kaçmaz salonda volta atarken şu veya bu parti organında yayınlanacak yazısını dikte ettirirdi. Bende otoriter bir insan izlenimi bırakmıştı. Yakından tanıdığımı söyleyemem, O'nu benden çok daha iyi anlatacak olanlar vardır.

Mutlaka başkalarının da başına gelmiştir; bulduğum örgütlerde beni sevenler olduğu gibi hiç sevmeyenler de bulunurdu. Başka örgütler beni daha çok severdi. Bunlardan birisi Kurtuluş ise diğeri TSİP'tir. Sol Birlik içindeyken birlikte yer aldığımız toplantılarla sınırlı kalmayacak şekilde gayet iyi anlaşıyorduk. Hepimiz büyük kent kökenli insanlardık, belki bu nedenledir.

Şu görüşümü birkaç kişiye söylemiştim: kadro durumunuz çok iyi, bizimle karşılaştırılmayacak kadar iyi... Bu nedenle kendimizi sadece Almanya ile sınırlı tutsak bile daha iyi olmanız gerekir.

Hak verdiler ve değişik gerekçelerle açıklama yap-

tlar. Bir tanesi, biz buraya bir türlü adapte olamadık, idi. Kimseden Türkiye'yi unutması istenmiyordu ve zaten bu mümkün de değildi ama yaşanan yeni ülkeye değişik adaptasyon düzeyleri vardı.

“TKEP seni gökte ararken yerde buldu, buradaki çalışmaya daha uygun kadro bulmak mümkün değil...”

Ahmet Kaçmaz 1990 sonrasında döndü ve bağımız kalmadı. Silahlı mücadele hareketlerinden gelen benim gibiler dönemedi doğal olarak...

Gerek TSİP'lileri ve gerekse de TKP'nin bazı kadrolarını tanımaktan fazlasıyla memnun kaldığımı söyleyebilirim. Türkiye'de iken bağımız yok sayılırdı. Gerçi Selimiye askeri hapisanesinde İGD'liler ile aynı koşušta kalmıştık ve ilişkimiz de son derece iyiydi.

Sanıyorum arkadaşlar da silahlı mücadele hareketinden gelmiş birisine bir süre garipseyerek bakmışlardır...

Kısa sürede birbirimize alıştık...

Ahmet Kaçmaz'ın Türkiye'ye döndükten sonraki politik faaliyeti hakkında bilgim çok az... Daha aktif olmasını dilerdim. SSCB'nin çözülerek dağılması herkesi olduğu gibi O'nu da derinden etkilemiş olmalıdır ama mücadele sürüyor ise, yer almak gerekir.

Yaş önemli bir faktör değildir. Performansınız uy-

gunsa her düzeyde yer alırsınız. Gençlere yer açılmalı mı dediniz?

Yer açılmaz, herkes yerini kendisi alır. Genç vardı da biz mi yer açmadık?

Yer açmak iki türlü olur.

Kişi kendi yerini açar ve bunun için eskileri yana iter. Performansı varsa kimse onu engelleyemez ya da bu engelleme kısa sürede geçersizleşir.

Kişi yerini yeni bir yer inşa ederek de açabilir. O yer eskiden yoktur, yeni oluşturulmuştur.

Her durumda Ahmet Kaçmaz'ın politik olarak daha aktif olmasını dilerdim. Böyle insanlara ihtiyaç vardır ve kimin ne dediğine de aldırmamak gerekir...

Belirleyici olan performanstır, gerisini boş verin...

26.4.2021

AHMET ŞIK KONUSU

Ahmet Şık, HDP'den neden istifa ettiğini açıkladı. Bunu yeterli bulan da olur yetersiz bulan da... Bu yazıda üzerinde durmak istediğim konu bu değil, Türk sosyalistiyle genel olarak Kürtler –AKP'li Kürtleri hariç tutuyorum- arasındaki iliŐkidir. Türk kelimesini burada kimleri kastettiğimi anlatmak için kullanıyorum. Kişinin Türk olması enternasyonalist olmasını engellemez, Lenin'in Rus olmasının engellemediği gibi...

Birinci belirleme: Ahmet Şık HDP'den milletvekili seçilmeden önce muhalefetiyle adı ülke çapında bilinen bir kiŐiydi. Bundan sonra da bu çizgisini herhalde sürdürecek tir. Ahmet Şık'ın bir Şey olmak için HDP'ye ihtiyaı yoktu, zaten milletvekili olmasını da ısrarla zamanın HDP yönetimi öneriyor. Kendilerince haklı nedeni var, böyle bir adaylık HDP'ye ek oy getirmiŐtir.

Buradan “Ahmet Şık'ın Kürt oylarıyla seçilmiŐ olduğu nu” iddia eden akıllıların iddiasına geçelim. HDP'nin sadece Kürt kitlesinden alacağı oy en fazla yüzde 7'dir. Barajı aÇabilmesi için Türklerin oylarına ihtiyaı vardır. Bu bağlamda HDP'deki Kürt milletvekilleri de Türklerin oylarıyla seçilmiŐtir. Baraj yüzde 10 olduğu için ister yüzde 7 alın isterse 9,9... Fark etmiyor. Türklerin oyları olmasaydı Kürt milletvekilleri

de seçilemezdi.

İnsanın gözü milliyetçilikten kararmamışsa bu basit ilişkiyi pekala görebilir.

İkinci belirleme: 1984 sonrasında, maalesef diye belirtmek gerekir, Türk sosyalistlerinin bir bölümü, adını açık belirtiyim, PKK üzerinden politik kimlik edinmeye çalıştı. 1980 öncesinde iyi şeyler yapmış olabilirsiniz, ama sonrasında teorik ve pratik performansınız çok gerilemiş ise, Kürtlerin bir bölümünün mücadelesinin durumu kurtarmak için iyi bir araç olduğu düşünülür.

Kürtlerin bu bölümü bazı insanları iyi kullandı ve tabii bunun tersi de bir oranda doğrudur. Bir süre sonra bu imkan sona erdi ya da sona ermemesini isteyenler kraldan fazla kralcı olup yapılan her şeyi desteklediler.

Doğru davranışın şöyle olması gerekirdi: kendiniz bir şey olacaksınız, teoriniz ve pratiğinizle böyle olacaksınız. Sosyalist olduğunuz için de ezilen bir ulusun mücadelesini desteklersiniz. Bunu takdir ederler ya da etmezler, bu onların sorunudur.

Ahmet Şık bu konuda verilebilecek iyi bir örnektir. Politik görüşlerini ayrıntılı olarak bilmiyorum ama HDP'den aday olması bazı şeyleri yeterince gösterir. HDP dışında olduğunda da kendi başına yine bir varlık olacaktır, bunun için HDP'ye ihtiyacı yoktur.

Üçüncü belirleme: bu yıl 12 Eylül'ün 40. yılıdır. 40 yıldan uzun zaman öncesiyle övünmenin anlamı yoktur. "Ulusal sorunda zamanında şöyle yapmıştık..." gibi belirlemelerin yıllardan beri anlamı kalmadı. Bugün başka tutumlar gerekiyor ve ulusal sorun bunlardan sadece bir tanesidir.

PKK'nin önceki adı UKO (Ulusal Kurtuluş Ordusu) idi ve 1980 öncesi yıllarda "Biz de Kürdistan'ın Acilcileriyiz" sözünü duyardık. Bugün bununla övünmeye kalkmak boştur, çoktan geçti o günler...

Dördüncü belirleme: Barzani ile herhangi bir politik yakınlığım olmadı ama adamın açık konuşmasını takdir ediyorum. Kısa süre önce, Güney Kürdistan'ı kastederek, "PKK'nin buradan gitmesini" istemişti. Onların da Kürt olduğunu biliyordu ama söylemek istediği şeydu: Burası benim Kürdistan'ım, sen de kendi Kürdistan'ına git...

Türkiye yoğun inşaat faaliyetiyle, yatırımlarıyla, ordusuyla, gizli teşkilatlarıyla Güney'de yerleşmiş durumdadır. Savaş uçakları gerek gördükleri zaman PKK'lileri bombalamakta, nokta atışlarıyla belirli kişiler öldürülmektedir. Bütün bunlar kimilerince "bağımsız Kürdistan" sanılan Güney'de olmaktadır.

Ve "Kürtlerin birliğinden" konuşuluyorsa, söylenebilecek bir şey yoktur.

Güçlerden birisi Türkiye ile dosttur, diğeri savaş halin-

dedir ve bu ikisi “ulusal birlik” yapacakmış... Böyle bir ulusal birlik tarihte görülmedi ama yapabilirlerse biz de görmüş oluruz...

Beşinci belirleme: Bugün Ahmet Şık’ın HDP’den istifasında, dün başka bir konuda, daha öncekinde daha başka bir konuda sürekli aynı tutumu görürüz: milliyetçi Kürtler acayip saldırgandır.

Bundan etkilenmeyin diyeceğim... Bu insanlarda Türk sosyalistlerine karşı gelişmiş bir aşağılık kompleksi bulunuyor. Her şeylerini Türk sosyalistlerine göre ölçüyorlar. Türk sosyalistleri çok mu matahtır, değil, ama başlıca ölçüleri böyledir.

Yükselmek göreceli bir kavramdır, karşılaştırma içerir; birinin yüksekte olması için diğèrinin alçakta olması gerekir ve yükselmenin iki yolu vardır: ya kendiniz bir şeyler yapar yükselirsiniz ya da diğèr tarafı alçaltmaya çalışırsınız ve böylece göreceli olarak yükselmiş olursunuz. İkinci yol çapsız ve beceriksiz insanların işidir. İsteyen tabii ki yapmayı sürdürsün ama bu yolla sonuç alınamaz.

Altıncı belirleme: 1789 Fransız Devrimi sonrasını modern tarih olarak kabul edersek, bu tarih sonrası için ya da 231 yıl için beceriksiz milliyetçiler sıralaması yapılırsa, Kürt milliyetçileri açık farkla birinci olur. Çok sayıda halk bir yolunu buldu, devlet kurdu. Kimisi Vietnam ve Cezayir gibi uzun ve kanlı bir mücadele sonucu bunu başardı, kimisi

devletler arasındaki çelişkilerden yararlandı ama sonuç olarak yaptı. Hiçbir halka “senin de devletin olsun” denilmedi.

Bu nedenle “40 milyonluk bir halk olan Kürtlerin devleti yok, halbuki birkaç milyonluk halkların bile var” belirlemesi yakınmanın ötesinde yetersizliğin açık ilanıdır. Türk sosyalistlerine sürekli saldırarak yeterli duruma gelemezsiniz.

Sonuç olarak; Türk sosyalistleri –AKP’li Kürtleri hariç tutarak belirtirsem- Kürt gruplarıyla ilişkide dikkatli olmalıdır. Kendilerini yeniden üretmeli, Kürtlere ihtiyaç duymadan, onların dışında varlık olmalıdırlar. Sağlıklı bir ilişkinin olmazsa olmazı böyledir.

Türk sosyalistleri aşağıya indikçe –AKP’li Kürtler dışında- Kürtler yükselemez. Karşılıklı olarak birbirimize ihtiyacımız var, sizin bize ihtiyacınız da epeyce yüksektir.

Tersini iddia edecek olanlara ülkenin en büyük Kürt partisinin AKP olduğunu hatırlatmak gerekir. Barzani ile AKP arasındaki yakın ilişkiye de dikkat çekmek gerekir. “Bizden yukarda olunca bir Şey mi olacağını sanıyorsun” diye sormak gerekir.

Marifetin varsa AKP’yi destekleyen Kürtleri kendine çekersin. Biz de seviniriz; yapılabilirse eğer böyle bir başarı herkes için yararlı olur.

6.5.2020

AKDENİZ'DE BOĞULMAK

Birkaç gün önce Libya'dan İtalya'ya gitmek amacıyla yola çıkmış göçmenleri taşıyan bir tekne battı ve yaklaşık 900 kişi boğularak öldü. Yaklaşık bir ay kadar önce de 300 kişi aynı şekilde hayatını kaybetmişti. Bu olayın ilginç yanı, kurtarılanlardan birisinin gemi batma tehlikesi geçirdiğince 15 kadar Hıristiyanı denize attıklarını açıklamasıydı. Boğulanların dini hakkında bilgi verilmemekle birlikte büyük çoğunluğun Müslüman olduğu söylenebilir.

Afrika'dan bir Avrupa Birliği ülkesine gitmek için en kolay yol Cebelitarık Boğazı'ndan İspanya'ya geçmek olmakla birlikte, bu kısa yol bir süreden beri kapanmış bulunuyor. Bu nedenle Libya'dan yola çıkılarak Malta ya da İtalya'nın güneyinde bir yere varmak tercih ediliyor.

Mültecileri taşıyan tekneler berbat... Gemi ise çok eski ve dökülüyor veya çok sayıda kişi büyük şişme bota bindiriliyor. Bu deniz araçları hem eski hem de aşırı derecede dolduruldukları için hava bozunca kolayca batıyorlar.

900'den fazla kişinin hayatını kaybettiği kaza şöyle oluyor: deniz aracı her zamanki gibi aşırı dolu ve daha yarı yola gelmeden imdat çağrısı göndermek zorunda kalıyorlar. İtalya sahip güvenliği çağrını alıyor ve o civarda

bulunan bir başka gemiyi haberdar ediyor. Mülteciler henüz Libya karasularında ya da İtalya'dan uzaktalar... Gemi onları görüyor ama mülteciler dikkat çekmek istiyorlar ve çoğu geminin geldiği taraftan işaret gönderiyor, bağınıyor. Çok kişi bir tarafa yığılınca denge bozuyor ve araç alabora oluyor. 300 kişinin öldüğü kazada da aynısı olmuştu. Gemidekilerin çoğu yüzme bilmediği için hemen boğuluyor. Su üzerinde duracak kadar bilseler çoğu kurtulabilirdi ama hiç yüzme bilmeyince kısa sürede boğulmak kaçınılmaz oluyor.

Karaya ulaşabilenler ya da kurtarılanlar İtalya'da iltica başvurusu yapıyorlar. Büyük çoğunluğunun reddedileceğine kesin gözüyle bakılabilir. Önemli olan hiçbir geleceği olmayan bir ülkeden –Libya veya başka bir Afrika ülkesi- kurtulmak, Avrupa'ya adım atmak ve daha sonra da bir yolunu bulmaya çalışmak...

Gemilerle yola çıkanların sadece Libya'dan değil çevre Afrika ülkelerinden oldukları söylenebilir.

İnsan ticaretinde büyük para dönüyor. Hurda gemiler satın alınıyor veya şişme botlara ya da basit teknelere insanlar tıka basa doldurulup yola çıkarılıyor. Fiyat değişiyor ama birkaç bin Dolardan az değil... Bu para kişi başına insan tüccarına verilen para... Bu paraya sahile kadar gelmek, orada bir süre kalmak için harcanan para da eklenmelidir.

İnsan tüccarlarının bu parayı polis ve sahil güvenlikle paylaştıkları belirtilmelidir. Herkes paradan belirli bir pay alıyor. Aksi durumda bu kadar çok insanın polis ve ordunun haberi olmadan gemiye doldurulup denize salınması mümkün değildir.

Benzeri bir durum yıllardan beri Türkiye’de de yaşıyor. Türkiye  zelikle Arap  lkeleriyle Avrupa Birliği arasında transit ülkedir. Sık sık siyahlar da Türkiye  zerinden Yunanistan’a geçmeye çalışıyorlar. Eskiden bu amaç için Trakya sınırı kullanılırdı ama Yunanistan ve Bulgaristan’ın sınıra duvar  rmelerinin ardından bu yol neredeyse kapandı. Bunun yerini Ege sahillerinden motorlarla Yunan adalarına geçmeye çalışmak aldı. Bunların bir bölümü yakalanıyor başka bir bölümü ise batıyor ve can kayıpları yaşıyor.

Bu yolla da göçmenlerin herkesin cebine bir şeyler koyarak amaçlarına ulaşmaya çalıştıkları söylenebilir. Güney sınırından giriyorlar, değişik yerlerde konaklıyorlar, insan kaakılarını buluyorlar, Ege sahiline geliyorlar, uygun havayı bekliyorlar ve yola çıkıyorlar... Polis ve jandarmanın da bütün bunlardan hiç haberi olmuyor!

İnsan kaçakçılarının herkesi ücrete bağladıkları söylenebilir. Kim yüzde kaç alıyor, bilmiyoruz ama aldıkları kesindir.

Burada, neden kaçıyorlar, sorusu sorulmalıdır.

Kaçmanın en büyük gerekçesi savaştır. Kaçtıkları yerlerde savaş var. Afrika ülkelerinde ve Suriye’de savaş var.

Suriye gittikçe boşalıyor. Savaş başlamadan önce 22 Milyon nüfusu olan bu ülkede ölü sayısı 220 bin civarında ya da nüfusun onda biri... İki Milyon kişi Türkiye’ye geçmiş durumda... Yine nüfusun onda biri... Lübnan ve Ürdün’de de çok sayıda Suriyeli bulunmakla birlikte bunların günün birinde geri dönecekleri söylenebilir. O gün henüz ufukta bile görünmüyor olsa da...

Türkiye’deki Suriyelilerin büyük bölümü ise dönme-yecek... Türkiye savaştan önceki haliyle bile Suriye’den yaklaşık yirmi yıl ilerideydi. Avrupa ülkelerine mülteci olarak gidebilen Suriyeliler de dönmeyecekler ama bunların sayısı fazla değildir.

Savaştan kaçmak anlaşılabilir bir duygudur.

Ekonomik zorluklardan, açlıktan kaçma konusuna gelince burada biraz durmak gerekiyor.

En az birkaç bin Dolarlık masraf yapan kişi, ekonomik durumu iyi olmasa bile açlık çeken kişi değildir. Bu para borç olarak alınmış da olabilir ama hiçbir şeyi olmayan kişiye kimse borç vermez.

Farklı bir durum olmakla birlikte 1980’li yılların sonlarında Türkiye’den Avrupa ülkelerine mülteci olarak ge-

lenleri örnek göstereceğim...

Gelenler siyasi sayılmazdı. Siyasiler 1980’li yılların başlarında gelmişlerdi ve büyük Kürt göçü de henüz başlıyordu. Ülkede aranmıyorlardı ve en fazla devrimci sempatican kategorisine giriyorlardı. İnsan kaçakçılarına –o yıllarda Alman Markı geçerliydi) 8-10 bin Mark veriyorlardı, ki o yıllarda iyi paraydı. Bunun için kimisi tarlasını, kimisi dükkanını satmıştı, para yetmeyince de borç almıştı.

Neden geldiklerini sormuştum. Aranmıyorsunuz, hiç paranız yok da denilemez, o zaman neden geliyorsunuz?

“Bu ülkede gelecek yok, onun için gitmek istiyoruz!”

1980’li yılların sonlarında hiç de haksız bir belirleme değildi.

Türkiye’den gelenlerin yerleşim birimlerinden daha önce Avrupa ülkelerine gelmiş ve yerleşmiş olanlar vardı. Onlar vasıtasıyla barınma sorunlarını bir süre çözüyorlar, iltica başvurusu yapıyorlar ve kaçak iş buluyorlardı. İlticası reddedilenler önce ülkede oturumu olan bir kadınla evlilik yapma yolunu arıyor, olmazsa başka bir Avrupa ülkesine geçip orada yeniden iltica başvurusu yapıyordu. Nasıl olsa her yerde tanıdık vardı.

Afrika’dan gelenlerin de benzer bir yolu izledikleri söylenebilir. Önceden gidip yerleşenler var. Bütün mesele bir Avrupa ülkesine ayak basmak ve bir yolunu bulup ka-

lıcı olmak...

Yakalanıp geri gönderilmek tehlikesi eskiden de vardı ama şimdi çok daha fazladır. İtalya-İsviçre sınırında defalarca yakalanıp geri gönderilenleri biliyorum. Geri gönderilmeler arttıkça masraf da artıyordu tabii...

Bazı kişiler çoğunluğu Müslüman olan bu göçmenlerin neden gavur Hıristiyanların memleketlerine gitmeye çalıştıklarını sorabilir. Suudi Arabistan, Kuveyt ve Katar gibi petrol zengini ve Müslüman ülkeler dururken ölmeyi göze alarak sonu belirsiz bir yolculuğa çıkmak neden gerekli olsun?

Nedeni basittir.

Zengin Arap ülkeleri zenginliklerini başka Müslümanlarla paylaşmak niyetinde değiller. Bu ülkelerde çok sayıda göçmen işçi çalışıyor ve kendilerine köpekten bile daha kötü muamele yapılıyor. Onlar da Müslüman ama hiç fark etmiyor.

Türkiye ilticacılar konusunda uluslar arası sözleşmeleri kısmen imzalamış durumdadır. Sol hareket ise bu konuyla hiç ilgilenmez. Ülke yıllardan beri transit göçmen ülkesi durumundadır ama bu insanlar devrimciler tarafından bile görmezden gelinir. Sanılıyor ki, emperyalizm suçlanınca bir şey oluyor. Ülkede iki Milyonun üzerinde Suriyeli bulunuyor ve bunların büyük bölümü çok kötü

şartlarda yaşıyorlar. En ucuz işçiler oldukları gibi fuhuş piyasasını da alt üst etmiş durumdadır. Ne olursa olsun para kazanmak gerekiyor ve bunun için de yollar belli... Kimsenin bunlar hakkında uzun boylu düşünecek durumu bulunmuyor.

Avrupa ülkelerinde göçmenlere yönelik ırkçılıktan şikayetçi olanların, ülkedeki yoldaşlarına haber yollayarak bu çok zor durumdaki insanlara biraz olsun sahip çıkmalarını istemeleri gerekir. Hükümetin kurduğu çadır kentlerde yaşayanlar, oradaki şartların zorluğu bir yana, ülkede olan mültecilerin küçük bir bölümüdür.

Bu ülke yakın geçmişte “yabancı işçileri dövün” diyen sendika başkanları bile görmüştü. Farklı bir kültürden geliyorlar ve fiyat kırıyorlar ve bunun kestirme yolu da dövüp atmak olarak görülüyordu...

Suriyelilerin bir bölümüne hükümet tarafından kimlik dağıtıldığı ve seçimde de oy kullanacakları söyleniyor. Dahası, bu insanlara biraz para verip istediğinin üzerine saldırtmak sorun değildir. Çok kötü şartlarda yaşayan insanlarda bütün ahlak kuralları sona erebilir ve parayı veren de düdüğü kolayca çalabilir.

Soldan başka bu insanları gündeme getirecek kimse bulunmuyor.

20.4.2015

AKDENİZ'DE TÜRKİYE: İKİ ADIM İLERİ, BİR ADIM GERİ

Bu ülkede politikadaki beylik yöntemleri bu derecede yutan insanlar buldukça işimiz zor demektir. Bunları ikna etmek gerekmez, boşuna uğraşsınız, tersine farklı düşünebilenleri –sayıları giderek artıyor- teşvik etmek gerekir.

Politikada –hele de kifayetsiz muhterislik gibi de bir özelliğiniz var ise- önce gücünüzün üzerinde hareket edersiniz, sonra baktınız olmuyor, biraz geri çekilirsiniz. İki adım ileri, bir adım geri atılmıştır. Burada bir adım geriye görüp de bir adım ileriye görmemek politik körlüğün özelliklerinden birisidir.

Suriye örneğindeki gibi...

Türkiye bu ülkeye yönelik amaçlarının tümüne ulaşamadı. Bu belli ama ulaşabildikleri var ve bunlar da küçük değildir. Esad kaldı ama Türkiye bu ülkenin yüzde beşini işgal etti. Dahası, burada kalıcılık uygulamalarına da girdi. Kaymakam atamak, Türkçe eğitim, TL'nin para birimi olarak kullanılması gibi...

Sadece yapılamayanı görüp de ulaşılanı görmemek politik körlük örneklerinden bir başkasıdır.

Son örnek; Oruç Reis gemisi sondaj bölgesinden ayrılmış, Antalya limanına demirlemiş. Doğu Akdeniz macerasının sonu sanılıyor! Bekleyin, yeniden bölgeye gidince bakalım ne diyeceksiniz?

Türkiye benzer davranışı defalarca Suriye’de de yaptı.

Hatırlayın, bir Rus savaş uçağını düşürdü, üstüne bir de dayılandı.

Ardından tazminat ödedi, özür diledi ve Rusya ile işbirliğine girdi.

Rusya hava sahasını açmasaydı İdlib’e giremezdi. İdlib’i alarak Rojava’ya büyük darbe vurdu.

Rusya ile ilişki bazen bozular bazen düzelir. Bunlar günlük dalgalanmalardır. Türkiye’nin bu alandaki şu anda en büyük müttefiki Rusya’dır.

YPG, ABD’nin korumasıyla yaşayabiliyor.

Aynı Rusya Şam yönetimine baskı yaparak Kürtlerin özerkliğini kabul ettirmeye çalışıyor. Kürtlere özerklik sağlanırsa, ancak o zaman ABD’nin Suriye’den gidebileceği hesaplanıyor. Eksik bir hesap ama temeli de yok değildir.

Şam bunu kesinlikle kabullenmiyor. Bu konuda Türkiye ile mutabıklar, Kürtlere özerklik verilemez. Türkiye

örnek olur diye istemiyor. Şam ise Kürtlere özerklik tanırsa işin burada kalmayacağını, Suriye'nin Irak gibi üç parçaya ayrışacağını görüyor.

Irak haritada devlet ama Kürtler, Sünniler ve Şiiler olmak üzere üç bölümdür. Suriye'de de aynısı olabilir: Kürtler, Sünniler ve Nusayriler.

Şam bu endişesinde hiç haksız değildir. 40 yıldır ülkedeki Sünni muhalefetini bastıramadılar. "Dış destek", "emperyalizmin oyunu" filan dediler ama bir muhalefet sadece dış destekle bu kadar süremez. Üstelik 1982'de Hama'da bölgenin en büyük katliamı yapılarak zamanın Genelkurmay Başkanı Rıfat Esad yönetimindeki Suriye ordusu 40 bin kişiyi öldürecekti. Aynı Hama bugün de Esad'a karşı merkezlerden birisidir.

Rusya, Türkiye'yi önemle dikkate almaya ve işbirliğini geliştirmeye devam edecektir. Türkiye'nin NATO'dan ayrılmasını istemiyor ve zaten bu gerçekleşemez ama NATO üyesi bile kalsa ABD'den uzaklaşabilir. Yapılmak istenen de budur.

Rusya artık çok kutuplu olan dünya düzeninde özellikle Almanya ve Türkiye'nin ABD ile bağlarının gevşemesine çalışıyor.

Almanya'nın ABD ile yükselen sorunlarını biliyorsunuz. ABD önce Rusya'dan Almanya'ya gelen doğal gaz

boru hattının yapımının durdurulmasını istedi, Almanya reddetti. Ardından “savunma harcamanız çok düşük, askerlerimi çekerim” dedi ve bir bölüm ABD askeri Polonya’ya kaydırıldı.

Almanya ile Rusya’nın arası son derece iyi. Bakmayın insan haklarıyla ilgili protestolara, yaptırım uygulamaları tehditlerine... Politikada söze değil pratiğe bakılır.

Türkiye ile Almanya’nın arası da gayet iyidir. Arada protestolar, eleştiriler olur ama pratiğe bakmak gerekir.

On yıl öncesine kadar Türkiye’nin denizde savaşma kapasitesi zayıftı. Bir bölümünü kendisinin yaptığı ve özellikle de Almanya’da alınan deniz savaş araçlarıyla konumunu değiştirdi. Zaten bunu yapmadan “Doğu Akdeniz benden sorulur” diyemezdi. Bu yıl yine aynı ülkeden yeni denizaltılar alınıyor. Almanya’nın son iki yıldır silah ihracatının üçte biri Türkiye’ye yapılıyor.

Gelecek yıl Türkiye’nin deniz savaş filosuna küçük bir uçak gemisi de katılacakmış.

Libya’da savaşın gidişatını değiştiren silahlı insansız hava araçlarının yapımında da Almanya’nın katkısı bulunuyor.

Aslında herkes birbirinden silah alıyor.

Almanya’nın kuzeyindeki Bremerhaven yakınlarında Mercedes Benz’e ait bir dizel motorları fabrikası bulunuyor.

nuyor ve müşterilerinden birisi de Rus savaş gemileridir.

Türkiye'nin Irak'taki durumundan söz etmesek daha iyi olur aslında. Türkiye 40 km. kadar içeriye girmiş ve üsler kurmuş durumdadır. Irak hükümeti arada bir Türkiye'nin Irak'ın egemenliğini ihlal ettiğini açıklayıp protesto eder ama kimse umursamaz.

Kuzey Irak'taki ekonomi neredeyse Türkiye'nin elinde, çok sayıda yatırımı bulunuyor. Barzani ile işbirliği de iyi yürüyor ise, durum iyi demektir.

Türkiye iki adım ileri bir adım geri uygulamasını Ayasofya'da da yapmıştı. Ayasofya cami yapıldı, ardından Putin'e Ortodokslar için kutsallığı olan konularda dikkatli olunacağı güvencesi verildi. Putin de bekleneceği gibi ses çıkarmadı.

Yunanistan Ortodoksları kıyameti koparıırken Rusya'da devlet denetimi altında bulunan kiliseden zayıf bir protesto duyuldu.

Türkiye büyük güçleri birbirine karşı kullanarak – bunlar özellikle ABD ve Rusya'dır- yolunu açmaya çalışıyor. Ne ABD ve ne de Rusya Türkiye'nin kesinlikle hayır dediği bir uygulamayı bölgede yapabilecek durumda değildir ve böyle bir şey istemiyorlar da.

Konu da bitmiyor ki...

Bölgede Kürt devletinin kurulmasını isteyen tek güç

İsrail ve bu ülkeyle ekonomik ilişkiler gayet iyidir. Dahası 1996'da Türk savaş araçlarını –uçaklar başta olmak üzere- elektronik aygıtlarla donatıp modernleştiren de İsrail'dir. Türkiye yıllarca insansız hava aracını (silahsız ve Heron marka) İsrail'den alıp kullandı.

Bugün İsrail Yunanistan ile birlikte davranıyor ama Türkiye yine değişik alanlarda işbirliği yapılan önemli bir ortak olarak duruyor.

Politik gelişmelerin arkasını okuyamaz da gazete haberlerine sapanıp kalırsanız gelişmelerden bir şey anlayamazsınız.

“Türkiye yolun sonuna geldi” dersiniz. Yükselen borcu görürsünüz ama Katar'dan her yıl gelen yüksek miktarda nakiti görmezsiniz.

Borç demişken perişan durumdaki Fransa'ya da bakmanızı öneririm. Bu ülkenin durumu kötü ve daha da kötüye gidiyor. Covid-19 yaygınlığında Fransa ile Türkiye yarışıyor.

Geçenlerde bir değerlendirme vardı: Almanya'da günlük yeni Covid-19 hastası 900, Fransa'da 9000. Almanya'da ağır hasta sayısı az, Fransa'da hastaneler neredeyse dolmuş durumda. Paris ve çevresiyle Güney Fransa gidilmemesi gereken bölgeler olarak ilan edildi. Aynı Fransa içerdeki bu kötü duruma karşı Doğu Akdeniz'de gösteri

yapıyor. Macron Ortadoğu'daki eski sömürgelerini –mesele Ürdün- ziyaret ediyor. Benzerini yıllar önce Afrika ülkelerinde de yapmıştı ama bu tutum o kıtada tutunabilmesini sağlamadı. Fransa Afrika'da yine var ama büyük oranda boşaltmak zorunda kaldı.

Türkiye'nin Libya seferi Fransa'nın bu nedenle hiç hoşuna gitmez, çünkü yeni rakip çıkıyor.

Biliyorum az sayıda olmayan insanın zihni bu kadar çok yönlü ve karışık ilişkileri anlayabilecek durumda değildir. Onlar yolun sonunu bekliyorlar, kendi sonları çoktan gelmiş ama anlamamışlar.

Bu ülkeyi değiştirmek isteyenler önce değişen konumu görmek durumundadır. Bunu bile göremediğiniz zaman Türkiye için yolun sonunu bekler durursunuz. En az beş yıldır bir türlü de gelmedi!..

13.9.2020

AKLIN ARKEOLOJİSİ

Doğada, tarihte, toplumbilimlerinde ve felsefede birçok konu başından itibaren tarihsel gelişimi içinde incelenmiştir.

Evrenin nasıl oluştuğu ve geçirdiği evrim incelenmiştir.

İnsanın evrimi konusunda da biyolojik gelişmeyle sınırlı kalındığında bilinmeyen neredeyse kalmamıştır.

Antik Yunan, eski Mısır, Pers İmparatorluğu ve benzeri birçok konuda ortaya çıkış, gelişme ve tarihten kaybolma süreci incelenmiştir.

Modern dönemde marksist sosyalizm için de benzeri bir tarihsel incelemeden söz edilebilir. 1848'de Komünist Manifesto ile başlayan "bilimsel sosyalizm", 20. yüzyılın ilk yarısında yaşadığı büyük yükselişin ardından gerilemeye girer ve 1989-91'de tarihte etkin olma konumunu kaybeder.

Felsefede Alman idealizminin ortaya çıkması, yükseliş ve gerileme dönemlerinin ardından son yıllarda farklı yönlerinin keşfedilmesiyle yeniden güncelleşmesi de benzer bir tarihsel bağlamda ele alınabilir.

“İnsan akli nasıl gelişmiştir?..” sorusunun tarihsel bir cevabı bulunmuyor. Aklın arkeolojisi bu soruya cevap bulmayı hedefliyor.

Öncelikle yaygın bir alışkanlığın aşılması gerekiyor. Tarihsel filmlerde ve romanlarda sık olarak rastlandığı gibi, yıllar öncesinin kişileri tıpkı bugünkü gibi düşünürler ve davranırlar. Değişen sadece dekordur, insan akli aynı kalmıştır. Benzer bir durumu bilimkurgu içerikli yapıtlarda da görmek mümkündür. Dekor değişir ama insan bugünün insanıdır. Geçmişin ve geleceğın insanı bugünün insanından hareketle yorumlandığında aklın tarihsel evriminin incelenmesine gerek kalmaz.

Aklın arkeolojisinin bu kadar gecikmesinin nedeni iki zorlukla ilgilidir.

Birincisi: İnsanın evrimi yıllarca biyolojik temelde düşünölmüş, bu evrim ileri bir aşamaya ulaştıktan sonra dilin, iletişimin ve gelişen bir aklın ortaya çıktığı varsayılmıştır. Bu anlayış ancak geçtiğimiz yüzyılın sonlarında değişmeye başlamıştır.

İkincisi: İnsanın biyolojik evrimini dünyanın değişik yerlerinde bulunan fosillerden hareketle izlemek mümkündür. Aklın evrimi nasıl izlenecektir, insan akli geçmişten bugüne kalan nelerde somutlaştırılarak incelenebilecektir?

Her iki durumda da Darwin'in evrim anlayışındaki değişim belirleyicidir.

İnsan ya da genel olarak canlı varlık çevresinden etkilenir. Hayatta kalabilmek için ona uyar ve bu uyum için gerekli organları gelişerek evrimleşir. Bunu yapamazsa yok olur.

Bu anlayış tek yanlıdır. Her canlı çevresi tarafından değiştirilirken aynı zamanda çevresini de değiştirir. Başka bir deyişle sadece çevre canlıyı etkilemez, tersi de olur. Canlı yapabildiği oranda çevresini etkileyip değiştirerek hayatta kalması için daha uygun şartları oluşturur. Canlıların evrimi, birlikte evrimdir; sadece canlı değişmez, çevresini de değiştirir. Bu değiştirme evrimin ileri aşamalarında ortaya çıkmaz, evrimin her aşamasında geçerlidir.

Evrim konusunda yeterince dikkate alınmamış önemli bir başka faktör ise, canlıların, özellikle insanın ve insanın önceli primat'ın tek değil grup halinde yaşamasıdır. Grup olarak yaşamak, canlının sayısının artmasından ibaret değildir. Grup yaşantısı, canlılar arasında tek yaşadıkları durumda bulunmayacak ilişkilerin kurulması anlamına gelir. Sosyal etkileşim canlıların evriminin önemli bir bileşenidir. Grup olarak yaşamak, hem çevresinin olumsuz etkilerine karşı daha iyi savunma geliştirilmesini sağlar ve hem de işbirliği yoluyla çevrenin daha kolay değiştirilmesini...

İnsanın Özgünlüğü ve Özgün Olmayışı

İnsanın özgünlüğü hakkında fazlasıyla yayın bulunuyor denilebilir. İnsan biyolojik olarak maymunlara çok benzemesine karşın, onlardan çok farklıdır. Bu farklılığın nasıl oluştuğu aklın arkeolojisinin temel konusudur denilebilir.

İnsanın özgünlüğünün en önemli bileşenlerinden birisi olarak, insanın ahlaka sahip olması gösterilirdi. Ahlakın insanla insan dışındaki canlıları ayırmakta önemli kıstaslardan birisi olduğu düşünülürdü. Burada ahlak öğretisi olarak da düşünülebilecek dinlerin önemine vurgu yapılırdı.

Gelişmiş maymunlarla ilgili yapılan araştırmalar bunun hiç de böyle olmadığını gösteriyor. Frans de Waal Almanca'ya çevrilerek yayımlanan son kitabında maymunların toplu yaşamıyla ilgili yaptığı araştırmaların sonuçlarını aktarıyor. En önemli sonuç, ahlakın dinlerden önce ortaya çıkmış olmasıdır ya da ahlak insana özgü değildir.

Topluluk olarak yaşamının avantajlarının yanı sıra sorunları da vardır. Topluluk üyeleri arasında değişik konularda anlaşmazlıklar ve hatta kavga çıkabilir. Bunların önlenemese bile azaltılması için bir arada yaşamının kuralları oluşturulur. Anlaşmazlıkları çözebilmek için belirli kişiler –evrimin önceki aşamalarında genellikle yaşlılar ve mekanizmalar ortaya çıkar. Bu kuralların bir bölümü

kuşaktan kuşağa aktarılarak içselleştirilir. Sosyalleşme sadece insanlar arasında değil belirli oranda hayvanlar arasında da vardır.

Bir arada yaşamayı sürdürebilmek için uyulması zorunlu kurallar ve bu kuralları ihlal edenlere yönelik yaptırımlar insana özgü değildir. Grup halinde yaşamak belirli kuralların varlığını zorunlu kılar. Erkek maymunların birbirlerinin dışına asılmaması önemli kurallardan bir tanesidir. Aksi durumda olay çıkmakta ve sorunun çözümü için grubun en yaşlısı görevlendirilmektedir. Burada zamana ve gruba göre değişen bir ahlak anlayışı söz konusudur.

Waal yaptığı araştırmalar sonucunda ulaştığı sonuçların bir süre yok sayılmasını da anlatmış. İnsanlığın ilk ahlak öğretileri dinlerle ortaya çıkmıştır anlayışı uzun yıllardan beri yerleşmiş durumda ve bunu savunanlar karşı görüşü öğrenmektense yok saymayı tercih ediyorlar. O kadar ki, Waal görüşlerini yok sayanları yıllardır araştırma yaptığı laboratuara çağırıyor ve ilgili sonuçlara nasıl ulaştığını orada ayrıntılı olarak göstererek açıklayacağını belirtiyor ama karşıtları gelmeyi de kabul etmiyorlar.

Sosyal bilimlerde de çok karşılaşılan bir davranış tarzı... Yeni gelişmeyi öğrenmeyi reddediyorsunuz çünkü aksi durumda kafanızda mutlak doğru olduğunu sandığınız bir dünya çöküyor. Bu durumda ya temelsiz itirazlar

yönelteceksiniz ya da daha kestirmeden öğrenmeyi kabul etmeyeceksiniz. Eski teoriye göre daha doğru olanı söylemek yetmiyor, doğrunun yolunu açabilmesi gerekiyor.

Toplu olarak yaşamının herkes tarafından uyulması gereken kuralları insana özgü değil, daha önce de var. Bu durumda insanın maymuna oranla büyük gelişmişliğinde ikisi arasındaki geçiş döneminin araştırılması önem kazanıyor. Biyolojik olarak fazla farkı olmayan insanın kültürel olarak büyük farkı bulunuyor ise, bu gelişme nasıl ortaya çıkmıştır?

İlk insanın gelişmesinde iki önemli buluş belirleyici olarak görülüyor: Ateşin denetim altına alınması ve taştan alet yapılması...

İnsanın ateşi istediği gibi kullanabilmesi ona büyük bir savunma gücü kazandırıyor. Hayvan ne kadar vahşi ve büyük olursa olsun ateşten çekinir. Ek olarak, denetlenebilen ateş etin pişirilebilmesini ve böylece çığnemeye ayrılan zamanın önemli oranda azalmasını da sağlıyor.

Taştan alet yapılmaya başlanmasıyla savunmanın yanı sıra günlük hayat da kolaylaşmaya başlıyor. İnsan hayatının sonraki evrelerini iki faktörün bileşkesi belirliyor denilebilir: üretilen maddi varlıklar ve aklın sosyal paylaşımı (başka bir deyişle, sosyal akıl). Gelişmenin ancak deneme-yanılma yoluyla ilerleyebildiğini eklemek gerekir.

İnsan birikimdir. Önceki kuşak sonrakine aktarır ve sosyalizasyonla varolan değerlerin içselleştirilmesi de bu anlamda gelir. Sonraki kuşak bunları değiştirebilir ve o da var olanı bir sonrakine aktarır.

Aklın Arkeolojisi

İnsanlığın uzak geçmişine bakmak arkeolojiye bakmak demektir. Yazının bulunmasından sonrası için ilgili dönemi değerlendirmek daha kolaydır. Dönemin insanları yaptıklarını, çabalarını ve karşılıklarını yazılı olarak ifade etmişlerdir. Bu yazıların yorumlanması önemlidir ama yazılı kaynağa sahip olmak uzak geçmişin değerlendirilmesinde büyük bir gelişmedir.

Yazılı kaynaklardan önceki zaman için ise insanların ürettiklerine bakmak gerekir. Hangi aletleri yapmışlar, ne tür yerlerde barınmışlar gibi... İnsan aklı ürettiği maddi varlıklardan ayrı olarak düşünülemez. Aklın arkeolojisinin temel tezi de budur. İnsan aklının verili bir dönemdeki durumunu onun ürettiği maddi varlıklardan ve sosyal akıldan hareket ederek kavramak... Sosyal aklı maddileştirebilmek kolay olmamakla birlikte üretilen maddi varlıklar bu konuda fikir verebilir çünkü basit aletlerin üretimi bile ancak çok kişinin yaşadığı deneylerin birleştirilmesi ve ortak çabayla mümkündür.

Aklın arkeolojisinin klasik yapıtı sayılan Malafouris'in kitabı, Clark-Chalmers'in "genişlemif akıl" olarak çevrilebilecek tezine dayanıyor. Buna göre, akıl beyinle sınırlı değildir, sadece beynin değil, bedeninin dışında da vardır.

Klasik bakış açısıyla burada yenilik yoktur çünkü hatırlama, hesaplama, problem çözme gibi akıl fonksiyonlarının beynin dışında yardımcılarına (hesap makinesi gibi) ihtiyaç duyduğu akıl felsefesince (philosophy of mind) eskiden beri dikkate alınır. Keza aklın bazı işlevlerinde dış dünyanın oynadığı nedensel rol de bilinmektedir. Bireyin dışındaki belirli bir olayın hatırlamaya yardımcı olması gibi...

Clark-Chalmers ise akıl sürecinin beyin, beden, maddi ve sosyal çevrenin bileşkesiyle olduğunu ya da beynin dışında olanın nedensellik ya da yardımcı materyal değil, oluşum olduğunu savunmaktadır. Örnek olarak hafızası zayıf A'nın not defteri verilir. A randevusunu hatırlayabilmek için not defterine muhtaçtır. Randevuyu hafızasında da tutabilir ve gerektiğinde hatırlayabilirdi, bunu yapamadığı için not defteri kullanmaktadır. Bu durumda tümüyle beyne dayalı hatırlamakla, not defterine başvurarak hatırlamak arasında aklın oluşması bakımından ayırım bulunmuyor. Birisi beyin sınırları içinde, diğeri bedeninin dışında gerçekleşmesine karşın durum böyledir.

Sosyal akılda ise işin en azından felsefi açıdan karıştığını belirtmek gerekir. A telefon numarasını not defterinden değil de eşinden de öğrenebilirdi. Bu durumda birden fazla beynin ortak akılı ortaya çıkıyor. Burada sayı ikiden fazla da olabilir. Belirli bir sorunun çözümüyle uğrayan gruplarda çözüm hiçbir bireysel beynin sonucu değildir, yüz yüze ilişki ve sürekli tartışma sonucunda kolektif olarak ortaya çıkar. Burada kolektif bilinç, kolektif akıl söz konusudur.

Sosyolojide yıllardan beri yerleşmiş bir kavram olan kolektif bilinç, akıl felsefesi için kolay kabul edilebilecek bir kavram değildir. Genişlemiş akılda süreç bedeninin dışında da olsa sonuçta akıl tek beynin içindedir. Kolektif akılda ise, hem bireysel beyinler vardır ve hem de ayrı bir beyinle temsil edilmeyen kolektif akıl bulunmaktadır ve oluşması sürekli tartışma konusudur.

Bu konuda şöyle bir çözüm bulunabilir: kolektif akıl yere ve zamana bağlıdır, sürekli değildir. Benzer bir durum kolektif kimlik için de geçerlidir. Kolektif kimlik ancak yüz yüze veya değil ama sürekli iletişim içinde oluşabilir. Karşılıklı deney değişimi, tartışma, ortak etkilenme olmadan geçici olarak bile olsa kolektif kimlik oluşamaz.

Bu konuda son örnek sosyal medyadan verilebilir. Cansız bedeni Ege sahiline vurmuş Aylan Kurdi'nin fotoğrafı (insan tarafından üretilmiş maddi bir olgu) Facebook

ve YouTube aracılığıyla (bunlar da insanın maddi üretimleri arasındadır) dünyaya yayıldı ve daha önce görüşmemiş düzeyde mültecilerle dayanışma kampanyasının ortaya çıkmasına neden oldu. Böyle bir kampanyanın oluşmasında değişik olaylardan beslenen birikimin varlığı söz konusu edilebilir ama sonuçta fotoğraf bu birikimin önceden görülmeyen düzeyde bir kampanyaya dönüşmesine neden oldu.

Burada “global mind” (küresel akıl) düzeyine yükselen kolektif kimlik belirli bir zaman ve olayla sınırlıdır. Bu zaman ve olayın dışında değişik ülkelerde yaşayan ve birbirini hiç görmemiş olan insanlar farklı bireysel ve maddi ve sosyal çevrelerine özgü kolektif bilinçlere sahiptirler. Birey her zaman grup içinde yaşamıştır ve tek kolektif bilince de sahip değildir. Futbol takımında yer almak, bir grupta tiyatro faaliyetinde bulunmak, aile ve arkadaş grubu da farklı kolektif bilinçleri gerektirir.

Aklın arkeolojisi farklı disiplinlerin birlikteliğini gerektiriyor. Aynı durum genişlemiş akıl için de geçerlidir. Ciddi bir sosyoloji bilgisine sahip olunmadan akıl felsefesinde ilerlemek mümkün değildir ve felsefenin bu bölümünün klasik yorumlarından bir türlü vazgeçemeyenlerin asıl sorunu da buradan kaynaklanıyor. 20. yüzyılın başında Émile Durkheim’ın Fransa’da intihar istatistiklerinden çıkardığı kolektif ruh hali (kolektif kimlik) bazı felsefeciler tarafından aradan yüz yıl geçmesine karşın bir

türlü kabullenilemiyor.

Sonuçta aklın arkeolojisi konusunda gelişmiş maymun türü primatlarla ilgili çok sayıda deneye dayalı araştırma yapılmış olmasına karşın, insan aklının tarihsel gelişmesi konusunda halen önemli boşluklar bulunuyor. Ek olarak, sonraki dönemlerle ilgili olarak da sosyal aklın önemli işlevi değişik araştırmalarla ortaya çıkarılıyor. Shakespeare döneminde haftada altı oyun sergileyen tiyatro gruplarının bu işi nasıl becerdikleri ancak grup içi işbölümü ve karşılıklı dayanışmayla açıklanabiliyor. Normal olarak bir insanın haftada altı oyundaki rolünü ezberlemesi mümkün değildir ama grup çalışması içinde olabilir.

Bunun gibi çok sayıda tarihsel örnek araştırılmayı bekliyor.

İnsan aklının gelişme tarihi sadece yazı öncesi dönem için değil sonrası için de henüz pek az araştırma yapılmış bir konudur.

Kaynaklar :

- Andy Clark – David J. Chalmers: The Extended Mind in Richard Merany (Ed.): The Extended Mind, Cambridge, 2010.
- Colin Renfrew and Ezra B. W. Zubrow (Eds.): The ancient mind – Elements of cognitive archaeology, Cambridge, 1994.

- Evelyn B. Tribble: Cognition in the Globe, Macmillan, 2010.
- Lambros Malafouris: How Things Shape the Mind?, Cambdirge, 2013.
- Dunbar, C. Gamble, J. Gowlett: Social Brain, Distributed Mind, Oxford, 2010.
- Sven Walter: Kognition, 2014, Reclam.
- Thomas Metzinger (Ed.): Grundkurs Philosophie des Geistes, 3 cilt, Mentis, 2010.

30.9.2018

AKLIN ARKEOLOJİSİ VE İNSANLIĞIN EVRİMİ

Arkeoloji denildiğinde aklımıza eski çağlarda üretilen ve bugüne kadar kalan eserler gelir. Bu eserlerin yorumu önemlidir. İnsanlar diyelim 5000 yıl önce şöyle bir eser üretebilmişse, buradan onun hangi kavramlarla düşündüğü ya da nasıl bir akıl yapısına sahip olduğu sonucu çıkarılabilir?

Aklın arkeolojisi yeni bir bilim dalı ve yaklaşık 30 yıllık geçmişi bulunuyor. Konuyla ilgili yayınlanan önemli yapıtların tamamı bu döneme ait olduğu gibi büyük hızla da eskiyorlar. Bu hızlı eskime teoride hızlı yenilenme anlamına gelir.

Bunu konuyla ilgili tanınmış bir kitap örneğinde de görmek mümkündür. Malafouris'in "How things shape the mind?". Çeviride biraz zorlandım çünkü things sadece eşya anlamına gelmiyor, insanlığın ürettiği maddi varlıklar anlamına geliyor ve kitabın sorusu bunların insan zihnini nasıl şekillendirdiğiyle ilgilidir.

2013 yılında yayımlanan bu kitabı bulmak yıllarca neredeyse mümkün değildi. 300 sayfalık kitaba 300 Avro verirseniz satın alabilirsiniz tabii ama bu kadar parayı vermek de kolay değildir. Neyse ki kitabın Paperback de-

nilen ciltsiz baskısı çıkmış ve fiyatı da 23 Avroya inmişti ya da artık alınabilirdi. İngiliz yayın dünyası böyledir. Kitabın önce yüksek fiyatlı ciltli baskısı çıkar, ardından kitabına göre değişen sürede karton baskı yayınlanır. Bu kitapta olduğu gibi iki baskı arasında beş yıl varsa, kitaba büyük talep bulunuyor demektir. Bu talebi esas olarak kişiler temelinde düşünmemek gerekir. Çok sayıda üniversite kütüphanesi ve halk kütüphaneleri bu kitabı alır, az miktarda kişi de satın alır.

Almancaya halen çevrilmemiş olması telif ücretinin yüksek olduğunu gösteriyor. Benim için önemli değil ve zaten bu konudaki tüm kitaplar İngilizce...

İnsanın ürettiklerinin insan zihnini ve giderek günlük hayatı şekillendirmesinin en bilinen çağdaş örneği cep telefonudur. Otuz yıl önce cep telefonunun olmadığı hayatla bugünkü arasında önemli fark bulunuyor. İnsanların birbirleriyle sürekli iletişim içinde bulunduğu farklı bir günlük hayat ve toplum ortaya çıktı.

Aklın arkeolojisi artık sadece uzak geçmişi değil bugünü de konu alıyor.

Kitabın çıkış noktasını kendisinden daha önce bulunmuş bir kavram oluşturuyor: aklın genişlemesi. Bu görüşe göre, akıl beyinle sınırlı değildir, bedenle de sınırlı değildir. Kişi akli başka kişilerin akıllarıyla ve çevresindeki eşyalar ve olaylarla sürekli iletişim içinde düşünür.

Burada söz konusu olan aklın dış dünyayla iletişim içinde bulunması değil –eskiden beri kabul edilir- bu iletişimin akıl sürecinin kapsamında bulunmasıdır.

Çok eskiden üretilmiş ve bugüne kalmış maddelerin değerlendirilmesinde yakın zamana kadar izlenen yöntem, bu maddenin mesajı nedir ya da bu üretim insan aklının hangi seviyesini gösterir sorusuna cevap aramaktı. Burada arkeolojinin ve insanın evriminin büyük sorusu karanlıkta kalyordu. İnsanla ona en yakın canlı türü olan şempanzenin DNA'larının yüzde 99'u aynı olmasına rağmen, insan ve şempanze neden çok farklı evrim süreçleri yaşamışlar ve büyük oranda farklılaşmışlardır?

Bunun cevabı öncelikle evrim anlayışında yatıyor. Darwin'in evrim teorisi tek yanlıdır. Canlının evrimi onun çevreye uyum sağlama yeteneğiyle gerçekleşmez çünkü her canlı aynı zamanda çevresini değiştirir ve bu anlamda da kendi evrimine katkı sağlar. Bu nedenle insanlığın evrimi, insanın kendi evrimine yaptığı katkı da dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Bugünkü insanlık büyük oranda insanın kendi ürünüdür.

İnsanın farklı gelişmesi sosyallikle doğrudan bağlantılı olmakla birlikte sosyallik insana özgü değildir. Bütün canlılarda sosyallik ya da küçük veya büyük grup hayatı vardır. Hayvanlar ve bitkiler arasında daima iletişim vardır ama insan sosyalliği daha farklıdır. İnsanda sosyallik

kavramı daha farklı; diğere insanları kendisi gibi görüyor ve insan topluluklarında aynı kavramlar aynı şeyleri ifade ediyor. Hayvan topluluklarında bu kavramsal gelişme daha alt düzeydedir. Bununla ilgili olarak farelerden şempanzelere kadar çok sayıda hayvan çeşidiyle sayısız deney yapılıyor ve bunlarla ilgili canlının olayları birbirine bağlayabilme ve sonuç çıkarabilme yeteneği ölçülüyor.

İnsandaki durumun çok farklı olmasının önde gelen nedeni dildir. Bütün canlıların kendine özgü dili bulunmakla birlikte insan dili büyük gelişme göstermiş. Bu gelişme farklı kavramların üretilebilmesini mümkün kıldığı gibi insanlar arasındaki iletişimin artması ve çeşitlenmesinin de başlıca nedenidir.

Burada “sosyal akıl” gündeme geliyor. Yıllarca çok tartışmalı bir konu olmuş ve bu halen de sürmektedir. Sosyolojide yıllardan beri kabul edilen bu kavram felsefede zorlukla benimsenebiliyorsa, buradan çıkan sonuç felsefenin insan hayatını açıklamada hiç de sanıldığı kadar kapsayıcı olmadığıdır. İyi bir sosyoloji temelini yoksa felsefede fazla ileri gidemezsiniz.

Sorunun nasıl çıktığını örnekle anlatayım: Diyelim ki dört kişi bir sorun üzerinde tartışıyorlar ve sonuca varıyorlar. Varılan sonuca herkesin katkısı vardır ve sonucun ortaya çıkması tek kişinin çabasına indirgenemez. Beyinler kişiseldir, dört ayrı beyin vardır ama kolektif sonucu

üreten beşinci beyin bulunmamaktadır. Bu durumda kolektif aklın kolektif sonucu nasıl oluşmuştur?

İnsanlığın evriminde kolektif aklın belirleyici önemi bulunuyor. İnsanın evrimini şempanzeden ayıran kolektif aklın gittikçe daha fazla gelişmesidir. Bu gelişme sürekli iletişimin yanı sıra gelişmiş dili de zorunlu kılar.

Kolektif akı mutlaka işbirliği temelinde düşünmek gerekir. Savaş da insan toplulukları arasındaki iletişimin bir çeşididir. Savaş stratejisi karşı tarafı anlamayı ve onun yöntemlerine karşı yöntemler geliştirebilmeyi gerekli kılar. İki taraftaki kolektif akıllar birbirleriyle sürekli iletişim içindedir. İnsanlar arasındaki savaş da sürekli iletişimin çeşitlerinden bir tanesidir.

Sosyal akıl özellikle ilgilendiğim bir konu ve bunun çeşitleri bulunuyor. Bunun bir de küresel çeşidi bulunuyor. Birbirlerinden çok uzakta yaşayan insanların aynı şeyler karşısında aynı duygulara sahip olmaları ve aynı tarzda düşünmeleri...

Üç yıl önceki **Aklın Arkeolojisi** başlıklı yazımda –internette bulabilirsiniz- Ege sahiline cesedi vuran mülteci çocuğun (Aylan Kurdi) fotoğrafının nasıl bir küresel ortak anlayış yarattığı örneği üzerinde durmuştum. Mesela Suriye'ye çok uzak bir ülke olan Kanada bu fotoğraf üzerine Suriyeli mülteci alımına karar verir. Benzer süreç çok sayıda ülkede yaşanmıştır. Küresel çaptaki bu ortak kavra-

yışın özelliği geçici olmasıdır ve bu da kaçınılmazdır.

Buna rağmen bugün yüz yıl öncesiyle karşılaştırılmayacak kadar gelişmiş düzeyde küresel ortak normlar bulunuyor. Mesela futbolun kuralları dünyanın her yerinde aynıdır. İster Arjantin’de isterse Moğolistan’da resmi bir futbol karşılaşması aynı kurallarla yapılır.

Buradan sosyoloji ve politik bilimdeki küresel sivil toplum anlayışına geçebilirsiniz. Herkesin tanıdığı ortak örgütler –mesela FIFA- ve ortak kurallar...

Bunun için sürekli iletişimin yanı sıra ortak dil –İngilizce- gerekiyor.

Başka bir konu ama bitirirken değineyim...

Yıllardan beri klasikleşmiş bazı belirlemelerin yeterince anlaşılmadan tekrarlandığını gördüm. Mesela işçilerin uluslar arası dayanışması gibi...

Böyle bir dayanışma yok ya da var olduğunda da kısa süreli oluyor. Dayanışmanın uzun süreli olabilmesi için sürekli iletişim gereklidir ama bunu hangi dilde yapacaksınız?

Farklı ülkelerin işçi sınıfları ya da halkları hangi dilde iletişim kuracaklar? Birinin dilini öteki bilmiyorsa karşılıklı deney aktarımı nasıl olacak; işaret diliyle mi?

19. yüzyılda Avrupa ülkelerinde bu iletişim çok zor-

du. Ancak olaylar temelinde etkileşim mümkündür ama bu da uzun süreli olamıyordu.

Gittikçe artan sayıda ülkede insanlar en az iki dil biliyorlar ve hatta üniversiteye girebilmek için birisi İngilizce olmak şartıyla üç dil bilmek zorunlu oluyor.

Birkaç ülke, kıta ve hatta dünya çapındaki sosyal akıl yoğun iletişimi gerekli kılar ve bu da ancak ortak dil temelinde mümkündür. Ya birbirinin dilini bileceksin ya da iki taraf da üçüncü bir dili bilecek, başka türlü doğru dürüst iletişim mümkün değildir.

Birbirinin yaşadığı deneyleri daha iyi öğrenmek gelişmeyi müthiş hızlandırıyor. Bu en başta teknolojik alanda böyledir, ardından sosyal alan gelir.

Neyse konu büyük ve daha öğrenmem gereken çok şey bulunuyor.

2.11.2018

AKP ANLADI, MORALES ANLAMADI

Bolivya Devlet Başkanı Morales ordu tarafından çekilmeye zorlandı, ardından Meksika'ya sürgüne gitti. Taraftarları sokak gösterilerine başladılar, ordu göstericilere ateş açtı, ölenler oldu.

Bolivya'da olanlar değişik yönlerden açıklandı, hepsinde doğru yan bulunmakla birlikte esas olana değinen olmadı. Bunun nedeni orada olup bitenin hangi kaynaklardan öğrenildiğidir. Morales'in ülkedeki gelir dengesizliğini azaltan politikaları sonucu orta sınıfın güçlendiği ve bunların da Morales'e cephe aldığı gibi enteresan tahliller de okuduk.

Konuyu İspanyolca kaynaklardan öğrenmek kolay değil çünkü bu dili bilen pek bulunmuyor. Bu konuda Almanya solu avantajlı çünkü solun isim yapmış bazı insanları İspanyolca bildikleri gibi yıllarca bu kıtanın değişik ülkelerinde de bulundular. Neden böyledir, bilmiyorum ama burası önemli değil. İspanyolcadan değişik politik kitaplar Almancaya çevrildiği gibi bu kişiler de kendi deneyimlerini değişik dergilerde sürekli olarak yazarlar.

Venezüella'da Chavez iktidarının ilk yıllarında Almanca olarak yayınlanan Latin Amerika haberleri adlı

dergide ve başka sol dergilerde çıkan analizlerde özellikle Şu konu üzerinde duruluyordu: Latin Amerika ũlkelerinin bũyũk açmazı tek ũrũne dayanan ekonomileridir. Venezũella petrol gelirine gũvenmemeli, ekonomisini dŕnũũtũrmelidir.

Yapmadılar. Aynı durum Bolivya'da da yaşandı. ũlke ekonomisi halen değişik hammaddelerin ihracına dayanıyor ve bu da ekonomiyi kırılgan duruma getiriyor.

Latin Amerika ũlkelerinde doğmuş iki yazarın, Decio Machado ile Raul Zibechi'nin ũ yıl ŕnce yazdıkları Die Macht ergreifen um die Welt zu ndern? (Dũnyayı değiştirmek için iktidarı almak mı?) başlıklı kitap bu yıl Almancada yayınlandı.

Latin Amerika ũlkelerinde sol yŕnetimlerin değişik ũlkelerde kitle gŕsterilerinden sonra iktidara geldiklerini anlatan kitap, iktidara geliŐin aynı zamanda sokağın da sonu olduğuna işaret ediyor. Özellikle Venezũella'da Chavez'in iktidara gelmesi sokağın yerini almış. Bolivya'da da benzer bir durum gŕzlemlenebiliyor.

Yazarlara gŕre Latin Amerika ũlkelerindeki sol yŕnetimlerin dŕrt ortak ŕzelliĐi bulunuyor. Bu ŕzellikler her ũlkede aynı dũzeyde olmasa bile ortaktır.

Birincisi, devletin ve toplumdaki rolũnũn gũlendirilmesidir.

İkincisi, devlet aracılığıyla toplumdaki gelir eşitsizliğinin hafifletilmesidir. Devletin ekonomideki rolü giderek artar ve bir çeşit kolektif işveren durumuna gelir.

Üçüncüsü, hammadde ihracatı ekonominin temeli olmayı sürdürür. Değişen buradan elde edilen gelirin dağıtımındır.

Dördüncüsü, büyük altyapı yatırımları yapılmasıdır.

Venezüella, Bolivya ve Ekvador'da yeni anayasa yapıldı. O güne kadar anayasa dışında kalmış insanların hakları yeni yasaya dahil edildi.

Bolivya'da bu durum çok açıktır. 500 yıl kadar önce İspanyollar tarafından sömürgeleştirilen bu ülkede toplum beyazlar ve yerliler olarak ikiye bölünmüştü. Morales ilk yerli devlet başkanıdır. Yerlilerin dili ilk olarak anayasaya girdi ve devlet iki dilli oldu.

Latin Amerika ülkelerindeki sol yönetimlerin bir başka ortak özelliği, kendilerinin “devrim” olarak da nitelendirdikleri değişimin karakolun ve kışlanın kapısında bitmesidir. Ordu ve polise dokunulmamıştır. Bazı isimler değişmiş ama işleyiş aynı kalmıştır.

Venezüella'da Chavez ordu kökenli olduğu için ABD'nin yönetimi devirme çabaları, yerli oligarşinin petrol işçileriyle birlikte girdiği ekonomiyi bloke etme girişimi ülkeye zor günler yaşatmakla birlikte şimdiye kadar

başarılı olamadı.

Bolivya’da ise yeniden örgütlenmemiş ordu ve polis Morales’i çekilmeye zorlayacaktı.

Burjuvazinin eski sömürgeci kökenli kesimi ordu ve polis üzerinde etkinlik sağlayacak, ABD de arkadan bunları destekleyecekti.

AKP devletin yeniden örgütlenmesi gerektiğini anladı ve bunu önemli oranda yaptı ama Morales anlayamadı.

Yıllar önce polisin ikinci bir ordu olarak örgütlendiğini yazmıştım ve gelişme de artan oranda bu yönde oldu. Cumhuriyet tarihinde her zaman en önemli kurum olarak bulunan ordunun yetkilerinin islamcı bir iktidar tarafından yeniden düzenleneceği, jandarmanın içişleri bakanlığına bağlanacağı kimin aklına gelirdi?

Denilebilir ki, sonuçta anlaşılabilir. Anlaşma olacaktı ama önemli olan kimin şartlarında olduğuydu. Ordunun politik etkinliği eskisine göre azaldı, kaybolmasından söz etmiyorum ama devlet başkanıyla hükümet ön plana çıktı.

Eskiden gazete okurları sadece genelkurmay başkanının değil, deniz-hava-kara kuvvetleri komutanlarının da adını bilirdi çünkü bunlar değişik konularda sürekli demeç vererek politikayı yönlendirirlerdi. Hükümet de bu yönlendirmeye bir şekilde uymak zorunda kalırdı. Yaşa-

nan çelişkilerden ve büyük tasfiyelerden sonra anlaştilar ama eski etkinliklerini kaybetmek pahasına anlaştilar.

Türkiye’de devlet son 15 yılda yeniden örgütlendi. AKP ülkede farklı bir burjuvazinin ön plana çıkmasını da sağladı. Önceki kaybolmadı ama eskiden geride duranlar yoğun devlet desteğiyle ön plana çıktı. (Bu konuda Ayşe Buğra’nın kitabına bakınız.)

Devrim sonucu veya yoğun gösteriler sonucu iktidara gelmiş sosyalistlerin devleti ortadan kaldırması gerektiği gibi hayallerle uğraşmamak gerekir. Devlet yeniden örgütlenmelidir, özellikle ordu ve polis yeniden düzenlenmelidir. Yapıya dokunmadan ve birkaç kişiyi değiştirerek bunu yapmış olmazsınız. Bu ise devleti ortadan kaldırmak değil, yeniden örgütlemektir.

Zizek’in Almancası “Umutsuzluktaki Umut” başlığıyla yayınlanan –sanırım Türkçede de yayınlandı- kitabında önemli bir belirleme vardır: sosyalistler yeni bir devlet teorisi geliştiremediler. Bir yandan Marksizm-Leninizm uyarınca devleti ortadan kaldıracaklarını savundular ama böyle yapmadılar ve yapamazlardı da... Marksizmdeki devletin giderek söneceği görüşü dünya devrimi koşullarında geçerli olabilir. Sosyalizmin güçlü rakibinin olduğu bir dünyada devlet olmadan yapamazsınız. Ama bu devlet tamamen farklı bir yapıya sahip olmalıdır. Sadece eskinin ezilenlerini korumak anlamında değil, yapı

ve işleyiş olarak da eskisinden farklı olmalıdır. Polisin ve ordunun yapısı aynı kalırsa, bir düzenden ötekine geçmesi zor olmaz.

Sosyalist ülkeler dağıldıklarında devletin silahlı güçleri de dağılmadı. Ordu ve polis büyük oranda aynı kaldı; yeni yöneticilerin, komünist partilerinden çıkan burjuvazinin denetiminde işlevini sürdürdü. Rusya Federasyonu bu konuda iyi örnektir. Eski bir KGB görevlisi olan Putin devlet başkanı olduğunda silahlı güçlere hakim olmakta hiç zorlanmadı.

Sosyalizm devleti ortadan kaldıramaz, yeni bir devlet oluşturmalıdır ve bu da burjuva devletin aynadaki aksi olmamalıdır.

Ekim devriminden sonra eski Çarlık devlet yapısı parçalanmıştı ama reel sosyalizmin çözülmesinin ardından benzeri yaşanmadı.

20. yüzyıl tarihi boyunca sosyalistler devleti ortadan kaldırmak adına yeni bir devletin örgütlenmesiyle ilgilenmediler. Devleti ortadan kaldıramadılar ve bu mümkün değildi ama yepyeni bir devlet yapısı da örgütleyemediler.

Bırakın pratikte yapmayı, teorik olarak bile sorunun farkında değillerdi...

17.11.2019

AKP VE SÜREKLİ FIRÇA YEMEK

AKP, Avrupa Birliği hükümetlerinden ve kurumlarından sürekli fırça yiyor. Ülkedeki polis vahşeti televizyonların ilk haberi oluyor, gazeteler ilk sayfalarında Gezi Parkı'nı anlatıyorlar.

AKP prestij olarak dünya ölçeğinde ağır yara almış durumdadır. Bir ülkede insanlar doğru haber almak için BBC ve CNN'i izlemek zorunda kalıyorsa, o ülkede basın özgürlüğünün ne durumda olduğunu anlatmak için başka söze gerek yoktur.

Türkiye ile Avrupa Birliği'nin yarım yüzyıllık ilişkisi bulunuyor. Türkiye neredeyse 50 yıldır, önce Avrupa Ekonomik Topluluğu ve daha sonra Avrupa Birliği kapısında sürünüyor. Tam üye olarak alınması için bazen yalvarıyor, bazen böbürleniyor, bazen da posta atıyor. Ama olmuyor ve olmuyor.

Bilinen bir şey olmasına karşın, Türkiye'nin AB'ye alınmayacağı bilinmesine karşın, belki alırlar diye 50 yıldır bekleniyor. Siz bizimkilerin böbürlenmesine bakmayın, çaresizler...

Hele de İslamcılarda yalanın ve palavranın sınırı bulunmuyor. Neymiş efendim; aslında Türkiye'nin AB'ye ih-

tiyacı yokmuş, tersine AB'nin Türkiye'ye ihtiyacı varmış!

Gerçekten böyle ise yapılacak olan basittir. Üyelik başvurusunu geri çekersen, sizin üyeliğinize ihtiyacım yok, dersin.

Ama yapamıyorlar, “desteksiz atalım, belki korkarlar” diye düşünüyorlar. Sürekli yalvarıyorlar, bin dereden su getiriyorlar, ama olmuyor ve olmuyor.

“AB ekonomisi sorunlu, bizimki ise sağlam” diyorlar. Gezi Parkı'ndan başlayan ve ülkeye yayılan olaylar sonucu borsanın nasıl sallandığını gördünüz. Bu yıl turizm de çöktü gibi bir şey...

Bizimkiler ağlamaya başladı. Ne de sağlam ekonomiymiş ama!

“Merkel bizimle uğraşırsa Sarkozy gibi düşer, balık tutmakla vakit geçirir” diyorlar. Nasıl büyük bir feraset, hayran olmamak mümkün değil!

Merkel'in partisinin sonbaharda yapılacak genel seçimi kazanacağı şimdiden neredeyse belli. Marifet sadece Merkel'de değil, SPD'nin başındaki Steinbrück bizdeki Kılıçdaroğlu'nun Almanya şubesi gibi. Olmayacak hatalar yapıyor ve partisi içinde bile pek tutulduğu söylenemez.

Durum herkesin görebileceği kadar açık ama bizdekilerin palavrası boldur ve ülke içinde uyguladıkları yöntemlerinin aynısının uluslar arası ilişkilerde de geçer-

li olabileceğini sanıyorlar. Ne diyordu AB ilişkileriyle sorumlu bakan Egemen Bağış?

“Merkel ya özür diler ya da sonuçlarına katlanır!”

Kadın tepki bile göstermedi. Söylenmeden söylenilen açık aslında: Göster bakalım ne sonucu olacaktı?

Almanya, Türkiye ekonomisinin durumunu Türkiye’dekilerden daha iyi biliyor. Hükümetin açıkladığı ekonomik verilerdeki palavra oranını da biliyor. Maliye Bakanı’mızın açıkladığı ekonomik verilerin şişirme olduğu kısa süre önce ortaya çıktı. Üniversite birinci sınıfta okuyan bir ekonomi öğrencisinin bile yapmayacağı hatayı yapmış ve ülkenin büyüme rakamını cari fiyatlar üzerinden hesaplamış...

Ekonomi öğrencisi olmayan bile bilir ki, ekonomide bütün hesaplamalar sabit fiyatlar üzerinde yapılır. Bir ülkede yıllık enflasyon oranı yüzde 10 ise, bir yıl boyunca hiçbir ekonomik faaliyet göstermeseniz bile, hesaplamayı cari fiyatlar üzerinden yaptınız mı, yüzde 10 büyümüş görünürsünüz. Maliye Bakanı’nın bunu bilmemesi mümkün değildir. Bu durumu aslında kendisine değil diplomayı aldığı okula sormak gerekir!

Bu ülkede yalancılık ve sahtekârlık eskiden de vardı ama artık o kadar gelişti ki, ölçü ve sınır tanımaz oldu. Olimpiyatlarda madalya kazanan iki atletimizin dopingli

çıkmasından mı söz edelim, yoksa yapılmakta olan Akdeniz Olimpiyatları'nda halter milli takımındaki doping skandalından mı?

2020'de olimpiyatlara aday olduk bir de...

Hem de hiç utanmadan diye eklemek gerekir.

Neyse, polisin vahşî saldırıları dünya genelinde o kadar bilinir oldu ki, Türkiye'ye olimpiyat oyunlarının düzenlenmesini vermeyi düşünseler bile artık veremezler.

Büyük gürültü patırtıdan sonra Avrupa Birliği, Türkiye ile görüşmelere devam edilmesine karar verdi ama araya zaman koyarak...

Görüşmelerin başlaması somut olarak gündeme geldiği zaman polisin kullandığı şiddet ve basına uygulanan sansür konularında AKP'ye neler söylenileceği bellidir.

Hükûmet bu arada AB üyesi ülkelerin büyükelçilerini polis şiddeti konusunda aydınlatmaya çalıştı. Büyükelçilere gösterilen açıklamalı filmde Almanya ve diğer AB ülkelerinde polisin Türkiye'dekinden farklı davranmadığı anlatılmaya çalışıldı, ama kimse ikna edilemedi.

Benzeri bir rezalet UEFA konusunda yaşandı. Beşiktaş bir Fenerbahçe iki yıl Avrupa kupalarına katılmaktan men edildi. Hatırlanacağı üzere hükûmetin de karışması sonucu şike davası garip bir sonuca bağlanmıştı: Şike yapılmıştı ama sahaya yansımamıştı!!

UEFA bizimkilerin kurnazlığını yutmadı ve cezayı verdi. Arkasının gelme ihtimali de bulunuyor. “UEFA’yı tanımıyoruz, İslam ülkeleri arasında futbol karşılaşmaları yapacağız” diyen de çıkmadı!

Adım attıkları her alanda tosluyorlar, bunu gizlemek için yalana başvuruyorlar ama olmuyor da olmuyor. Böbürlenmek ve yukardan atmak sürekli fırça yenildiği gerçeğini ortadan kaldırmıyor. Basına istediğiniz kadar sansür uygulayın, duymayan mı kaldı!

27.6.2013

AKP VE TÜRK MODERNLEŞMESİ

İnsanın aradığını bulabilmesi için önce ne aradığını ardından da bunu nerede arayacağını bilmesi gerekir. Bu nedenle olsa gerek, sorunun doğru sorulması önemlidir. Yanlış sorunun doğru cevabının olması kolay değildir, ki böyle bir durumda da cevap vardır ama soru yoktur. Bu kez, bu cevap hangi soruya ait olmalıdır sorusuna takılırsınız.

Şu sırada okuduğum kitaplardan bir tanesi, Edward Said'in **Kültür ve Emperyalizm** kitabıdır.

Emperyalizmin önemli bir kültürel yanı vardır ve bu kültür de alt yapıdan kaynaklanan üst yapı kurumu değildir. Politika için doğru olduğu gibi de kültür de alt yapıya aittir.

Kitapta sömürge ve sömürgen ülke arasındaki kültürel bağımlılık dikkatimi çekti. Bunun klasik örneklerinden bir tanesi İngiltere-Hindistan ilişkisidir. İngiltere'nin yıllarca sömürgesi olan Hindistan'ın tarihinin bu ülkenin önemli izlerini taşıması normal, bunu biliyoruz, ama bunun tersi de doğru. İngiltere tarihi de Hindistan çıkarılarak anlatılamaz, keza İngiliz kültürü de...

Aynı anlayışı Fransa-Cezayir ilişkisinde de görmek

mümkündür.

Bu ilişki bağımsızlık sonrasında da sürüyor.

Eski sömürge bağımsız oluyor ama sömürgecinin kültürdeki derin izleri yıllarca devam ediyor. Ruhun sömürgeleştirilmesi (Kolonisierung des Geistes) modern etnolojinin kavramlarından bir tanesi ve sömürgecilik sonrası toplumlardaki gerçek durumu anlatmak için kullanılıyor.

Eski sömürgelerin halkı yıllardan beri metropollerde de yaşadığı için (İngiltere Hintlilerle Fransa Cezayirliyle doludur) eski sömürgecinin kültürünü de doğrudan etkiliyorlar.

Türkiye Cumhuriyeti'nin önceli Osmanlı İmparatorluğu'dur ve kemalizmin bütün kopuş iddiasının aksine sonraki öncekinin devamcisıdır. Kopuş var, ama iddia edildiği kadar fazla değil. AKP iktidarıyla birlikte bu tarihten kaçılmayacağını yeniden görüyoruz. Eğer kopuş başarılı bir tarih üretebilseydi daha köklü olabilirdi, ama "muasır medeniyet seviyesine ulaşmak" amacı gerçekleşmeyince, eski kültüre ya da geleneğe dönüş gerçekleşti.

Bu dönüş bize özgü değildir; modernizmden hayal kırıklığına uğramış, orada yapamamış İran gibi ülkelerde de görülür.

Osmanlı İmparatorluğu birkaç ülkenin yarı sömür-

gesiydi. Bir dönem emperyalistler arasındaki çelişkilere oynayarak ayakta kalabildi ve oynayacak gücü tükendiğinde de bir ülkeye (Almanya'ya) tam bağımlı duruma geldi.

Osmanlı'nın son dönem tarihiyle Almanya'nın o dönem tarihi iç içedir.

TC'nin ilk dönem tarihiyle de Almanya tarihi arasında koşutluk vardır. Cumhuriyetin ilk dönemlerinin önemli özelliklerinden bir tanesi Almanya ve somut olarak Hitler hayranlığıdır. TC, İkinci Dünya Savaşı'ndaki tarafsızlık görüntüsüne karşın sonuna kadar Hitler Almanyası'nın yanında olmuştur.

Nazilerin de Atatürk'e hayran olması normaldir çünkü Atatürk, tıpkı Hitler'in yapmayı hedeflediği gibi, çökmüş bir ulusu ayağa kaldırmıştır.

Bu genelleme aslında pek de doğru sayılmaz ama süreçler arasında benzerlik vardır. Atatürk döneminde sadece bir ulus ayağa kaldırılmamış, yaratılmıştır da...

TC, Almanya'nın sömürgesi olmadı ama bu iki ülkenin tarihi arasında sürekli olarak yakın bir bağlantı bulundu. Bu bağlantı, 1960 sonrasında çok sayıda Türkiyeli işçinin Almanya'ya gitmesiyle farklı bir boyut da kazandı. Günümüzde Türkiye ile Almanya arasında mülteciler konusundaki yakın işbirliğini bu tarihsel temel üzerinde

değerlendirmek gerekir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya yıllarca nazi kültürünün etkisinde yaşadı. Faşizmin ciddi bir kültürel boyutu vardır ve Naziler iktidardan uzaklaştırılınca bu kültürün de tasfiye olacağını düşünmemek gerekir. Bu durumu Demokratik Almanya Cumhuriyeti (DAC) örneğinde daha açık olarak görmek mümkündür. Üstün Alman ırkı anlayışı, sosyalizmin vitrini sayılan DAC'de sosyalist düşünceye eklenerek varlığını sürdürebilmiştir.

O dönemde Batı Almanya olarak da bilinen Federal Almanya Cumhuriyeti'ni farklı yapan ise, '68 hareketi oldu denilebilir. Bu ülkede nazi dönemiyle hesaplaşma '68 hareketiyle başlar denilebilir. DAC ise 68'i yaşamadı.

Almanya 68'i toplumda kültürel olarak önemli değişim yarattı. Anti otoriter yaşama tarzından sex-shop'lara patlayıcı atan kadın örgütlerine kadar çok yönlü ve zengin bir hareket söz konusuydu. Kızıl Ordu Fraksiyonu (RAF) da, Yeşiller de bu hareketten doğdu.

Bizde de 68'in önemli yeri bulunmakla birlikte önemli bir kültürel değişim yaratılabildiği söylenemez. Türkiye 68'i, başka yazılarda da belirttiğim gibi, Kemalizmin başarısız olduğu ortaya çıkan modernleşme projesini başka yoldan, sosyalizm yolundan tamamlamaya çalışacaktı.

Almanya ve Türkiye tarihleri arasındaki bir başka

benzerlik de önemlidir.

1960'lı yıllarda Nazilerin güçlü kadrolarıyla Alman halkını nasıl peşlerinden sürükledikleri önde gelen araştırma konusuydu. Burada Adorno çığır açıcı bir belirleme yapar ve önemli olanın Alman halkının Nazileri dinleyecek ve inanacak duruma nasıl geldiğinin araştırılmasının önem taşıdığını belirtir. Alman halkını Nazilerin kurbanı olarak görmek yanlıştır; bu halk bu anlayışa önemli destek sağlamıştır.

Aynı anlayışı AKP ile halk ilişkisine tercüme etmek mümkündür.

Çok sayıda sosyalist halkın bu kadar yalana nasıl inandığına şaşıyor ve sürekli olarak AKP'yi suçluyor. Asıl bakılması gereken, halkın bu duruma nasıl geldiğidir. Sadece gelmemiş getirilmiştir de ama bu getirilmenin önemli tarihsel kökleri de bulunmaktadır.

AKP, cumhuriyet tarihinin ilk dönemindeki gibi modernleşmeye büyük hız kazandırdı. Modernleşmeden anlaşılan görülebilen maddi kültür olunca; her tarafın binalarla ve yollarla doldurulması, ek olarak asker millet anlayışına uygun olarak ihracat yapabilecek düzeyde silah sanayisinin kurulması, polisin ikinci bir ordu durumuna getirilerek militarizmin topluma yayılması ve bütün bunların islamın belirli bir yorumuyla kucaklanarak gerçekleştirilmesiyle, toplumun önemli bir kesimi AKP'yi dinler

ve izler oldu.

Ülkede farklı bir burjuvazi ve farklı bir kapitalizm gelişti...

Bakılması ve iyi anlaşılması gereken yer burasıdır. AKP'yi suçlayarak bir yere varılmaz. Gücün mekanizmasını anlamak ve bu temelde mücadele etmek gerekir.

19.02.2016

ALEVİLİĞİ NE SANMIŞTINIZ?

Tuncel Kurtiz Balıkesir'in Güre ilçesi Tahtakuşlar Köyüne gömülmek istemiş. Vasiyeti mi böyleymiş yoksa bir film çekimi sırasında bu köy hoşuna gittiği için mi böyle istemiş, rivayet muhtelif, ama burası önemli değil.

Önemli olan, Tahtakuşlar Köyü İhtiyar Heyeti'nin Tuncel Kurtiz'in köylerine gömülmesini "Sünni olduğu gerekçesiyle" kabul etmemesidir. Tahtakuşlar Alevilerin kaldığı bir köydür.

Bunun üzerine çok sayıda kişi Tahtakuşlar Köyü İhtiyar Heyeti'nin kararını kınamış ve hatta adını hatırlamadığım bir yerden Alevi erkanı ilgili heyeti ikna etmek için yola bile çıkmış.

Tuncel Kurtiz'in ailesi de yerinde bir karar vermiş ve karar değişse bile defnin başka yere yapılacağını açıklamış. Kararın Türkçesi şu: Size mi kalmıştık?

Tahtakuşlar Köyü İhtiyar Heyeti kararının protesto edilmesi yersiz. Adamlar inançlarının gereğini yapmışlar. Alevilik budur, bilmiyorsanız öğrenmenizde yarar vardır.

Tuncel Kurtiz tanınmış bir isim olduğu için konu gündemleşti yoksa ne iltir ne de son olacaktır. Söz konu-

su olan tanınmış bir isim olmasaydı, ilgili köye defninin reddedilmesini kimse duymazdı.

Öncelikle kavramları biraz açmak gerek. İslamiyet genel bir adlandırmadır. Kendi başına yeterli değildir, hangisi diye sorulması gerekir.

İslamiyetin ayrımlarından Sünnilik de böyledir, hangisi diye sorulması gerekir.

Alevilik için de aynısı geçerlidir, hangi Alevilik diye sorulması gerekir.

Kendini İslamın içinde gören Aleviler var, görmeyenler var. İnançlarından hareketle “gerçek Türk biziz” diyen Aleviler de var, kendilerini milliyetler üstü gören Aleviler de var.

Kendini küresel görmek, milliyetler ve bölgeler üstü görmek, dini inançların önemli bir özelliğidir. Bugün son aşamasını yaşadığımız küreselleşmenin ilk aşaması büyük imparatorlukların ortaya çıkması, dolayısıyla da değişik bölgeleri ve halkları bir araya getirmesi ise; sonraki aşaması büyük dinlerin ortaya çıkmasıdır. Esas kimliğiniz Hıristiyandır, Müslümandır, vd. burada ya da çok uzak başka bir ülkede olabilirsiniz ama inançlarınız neredeyse aynıdır ya da birbirine çok benzer. Aynı peygambere inanırsınız (İsa, Muhammed), kitabınız aynıdır (İncil, Kuran), kutsal günleriniz aynıdır (noel, bayramlar) ve örnekler

uzatılabilir.

“Aleviler hakiki Türktür” dediğiniz anda inanç sistemleri içinde geri bir noktaya düşersiniz, yerellikte kalırsınız. Aynı anlayışı “Kızılbaş Alevisi hakiki Kürttür” diye bir söylem varsa, orada da görebiliriz.

“Alevilik nedir?” bu konuda bile anlaşma bulunmuyor. İslam içi midir, dışı mıdır; İslamiyetten önce var mıydı? Ali ile ilgisi var mıdır, yok mudur? Çok sayıda tartışma konusu bulunuyor.

Bu konular çözümlenemez. Dayanılan temel mantık değil de inanç olunca, sorun olan konunun çözümlenmesi ve herkesin üzerinde uzlaşabileceği bir cevap bulunabilmesi mümkün değildir.

Sünnilikteki sorunlar için de aynısı söylenebilir. Alevilik bu konuda daha geriden gelmektedir. Aleviliğin ilericilikle herhangi bir ilgisi yoktur. Bugüne kalmış metinlerinde şunu veya bunu söylemiş olabilirler. Ne ki, hangi inanç sistemi kötü bir şey söylemiştir ki!

Söylenene değil, uzun yıllar boyunca yapılabileceklerini bakarsınız. Her inanç sistemi doğal olarak kendi propagandasını yapacaktır. Keza, Alevilik de yapacaktır.

İnsanlığın ilk ahlâk öğretileri dinlerden çıkmıştır. İnanç sistemleri dünyevidir, hepsinde insanların uyması istenen belirli bir hayat tarzının kuralları anlatılır. Bu ku-

ralların değişik yorumları vardır. Hiçbir inanç sisteminde “hırsızlık ve dolandırıcılık iyidir” denilmez ama her inanç sisteminden bulunan dini bütün hırsızlar ve dolandırıcılar vardır. Yorumu bağlıdır, işi kitabına uydurabilirsiniz.

Değişik inanç sistemlerinin yan yana yaşaması, bunların birbirlerine rakip oldukları gerçeğini ortadan kaldırmaz. Bu rekabet bazen barışçı bazen da zor kullanılarak yürür, ama her durumda vardır.

Ateistlerin şu veya bu inanca saygı göstermeyi bırakıp, kendi anlayışlarını alternatif olarak daha iyi savunabilmeleri gerekir.

Herkes inancı neyse inansın, ibadeti neyse yapsın ve saygı da buraya kadardır. Bunun ötesinde birlikte değiliz, rakibiz. Ne Hak’a inanınız ne de Hakk’a...

İnanç metinlerini seçmece okursanız hepsinde iyi belirlemeler bulabilirsiniz. Kuran’da kadınlar için iyi belirlemeler de vardır, onları aşağılayan belirlemeler de...

Başka konular da eklenebilir. Alevilik bundan farklıdır, hayır.

Yeniden dünyaya gelmek, başka bir canlıya dönüşerek yaşamak anlayışının bütün inanç sistemlerindeki anlayıştan hiç farkı yoktur. Bu amaçla Alevilik de kendi efsanelerini uydurur.

Aleviliği her fırsatta sola, devrimciliğe bağlamaya

Çalışanları görüyoruz. Aleviler sürekli direnir imiş!

Olabilir. ABD ve NATO'ya karşı en iyi savaşan g de Taliban'dır. Söz konusu olan direniş ise, bu da var, atlamayalım!

İsrail'e karşı şeriat devletini savunan Hamas da savaşmıştır, öyle değil mi?

Alevilik ilericiliktir gibi gerçek dışı kategorikleştirmelere girmemek gerekir.

Buna cevap olarak, "Deniz Gezmiş ve Mahir ayan da snnidir" demek gerekmez. Onlar Alevilik ve Sünnilik ötesinde ateisttir. Hüseyin İnan bir Alevi dedesidir ama bu yönünü hiçbir zaman göstermemiş, idamı öncesinde de dini telkin almayı (Deniz Gezmiş ve Yusuf Aslan gibi) reddetmiştir.

İsteyen Alevi olsun isteyense görünürde Ateist ama gizli Sünni...

Biz ateistiz. Bazıları der ki, ateizm de bir inançtır. Elbette, insan dışında hiçbir şeye inanmamak inancı. Ateizmde Tanrı inancı yoktur. Ve bizim daha saldırgan olmamız, kendi anlayışımızı gerekleriyle daha açık savunmamız gerekir. Ateizm, Alevilik ve Sünnilikten ve öteki dini inançlardan daha geniş bir bilgiye gerek duyar. Cahil insan ateizmi savunamaz.

Yazının başına dönersek...

Tuncel Kurtiz'in Sünni olduğu gerekçesiyle bir Alevi köyünde defninin istenmemesi normaldir. Tek olay da değildir. Kurtiz tanınmamış bir isim olsaydı, olay duyulmazdı bile...

İhtiyar Heyeti inançlarının gereği doğrutusunda karar vermiştir. Onlar kendi açılarından doğrusunu yaptılar, farklı karar bekleyenler yanılmaktadır.

Tuncel Kurtiz söz konusu olduğunda Aleviliğin hoşgörüsü olabilir, sonuçta tanınmış bir isimdir. Tanınmış olmasaydı, söz konusu olmazdı.

Yıllardan beri çok sayıda kentte Sünnilerle evlenmiş Alevi erkek ya da kadınların kendi çevrelerinde nasıl dışlandıklarını görmüş biriyim.

Aksi örnekler de kuşkusuz vardır, ama azdır.

Alevilik hoşgörüsü Alevilerin kendi propagandasıdır ve özellikle tanınmış isimler için geçerlidir. Sünnilikteki takiyyenin Alevicesi...

29.9.2013

ALEVİLİK VE ALGI OPERASYONU

Algi operasyonu olarak da adlandırılan insanları yanlış yönlendirme için bilinçli olarak yanlış bilgi verme eyleminin düşük ve daha gelişmiş biçimleri bulunuyor. Düşük biçimi kolayca ortaya çıkabilecek şekilde yalan söylemektir. Bu yalan ortaya çıkar, başkasını söyler ve bu böyle sürer. AKP'nin bazı algı operasyonları böyledir.

Bu tarzın bir başka örneği, ilgisiz konular arasında ilgi kurmaktır. Mesela “başkanlık gelince ekonomi düzelecek” gibi... Ne ilgisi var? Para verin diye çırpınıyorlar, Avrupa Birliği'ne bir yandan verip veriştiriyorlar, bir yandan da “Ne oldu bizim 6 Milyar, çabuk verin!” diyorlar. Onlar da parayı vermiyor değiller, veriyorlar ama gıdım gıdım...

“Parayı vermezseniz mültecileri üzerinize salarız, kapıları açarız, hepsi Avrupa'ya gider” diyorlar...

Bu tehdit bir yıl önce etkili olabilirdi ama artık etkisini kaybetti.

Mülteciler için Balkan Yolu denilen Yunanistan üzerinden Makedonya, Macaristan veya komşu başka ülkelerden geçerek Fransa, Almanya, İngiltere ya da kuzey Avrupa ülkelerine gidiş yolu kapandı.

Ek olarak, Almanya Dublin Anlaşmasını yeniden yürürlüğe sokacağını açıkladı. Başka bir deyişle, Yunanistan üzerinden ülkeye gelen mültecileri tekrar geldikleri yere gönderecek. Dublin Anlaşması Suriyeliler için yürürlükten kaldırılmıştı. Bir AB ülkesine gelenin başka bir AB ülkesinde iltica edemeyeceği kuralını içeren bu anlaşma yeniden yürürlüğe girerse; Türkiye’den çıkıp Yunanistan üzerinden bir şekilde Almanya’ya ulaşmak anlam taşımayacak; yapabilen de geri gönderilecek.

Yine de hiç kimse bu yolu denemez denilemez ama sayının epeyce azalacağına şüphe bulunmuyor. Ege üzerinden tehlikeli bir deniz yolculuğunu göze alıp, kişi başına yaklaşık 1000 Dolar ödeyip, sonu belirsiz bir yolculuğa çıkmayı çok insan göze almaz.

Kapıları açtılar diyelim; televizyonlar ve gazetelerde bir süre “insanlığın yok senin Avrupa, alsana bu mültecileri” derler; AB biraz para verirse susarlar, yoksa baktılar bağırarak bir şey olmuyor, yine susarlar.

Algı operasyonunun daha gelişmiş çeşidinde ise, gerçeğin bir bölümü dikkate alınır, kalan bölümü görmezden gelinir ve sadece o bölüm üzerinden kurgu yapılır.

Bunu Alevilerin değişik kesimlerinde ve özellikle Suriye politikasıyla ilgili olarak görmek mümkündür. Aslında bu kesimler kendilerine de algı operasyonu yapıyorlar denilebilir çünkü savunduklarına, gerçeklikle ilgisi bulun-

mayan belirlemelere kendileri de inanıyorlar.

Hamide Yiğit'in IŞİD ile ilgili yeni çıkan kitabını okumadım ama kitabın arkasında yer alan ve internette yayınlanan yazıyı okudum. Yazının kitabın içeriğini yansıttığını düşünürsek, yapılanın kurgu mantığıyla düzenlenmiş bir algı operasyonu olduğunu görmek mümkün olur.

En başta, örgütün adı İslam Devleti yani İD, IŞİD önceki adıydı.

Kitabın arka kapağındaki yazıdan anlaşıldığı kadarıyla kitap İD ile ilgili bazı gerçekleri ortaya koyuyor, bazılarına ise hiç değinmiyor. Sıralarsak:

Birincisi: İD, Suriye'de bir dönem birkaç petrol rafinerisini ele geçirmişti. Bu örgüt doğrudan dünya piyasasına petrol sunamayacağı için bu petrolü başkaları üzerinden satıyordu. O ülkeler de doğal olarak paylarını alıyorlardı. İD petrolünün büyük bölümünü satan Türkiye, küçük bölümünü satan ise Suriye idi.

İkincisi: ABD bombardımanının İD'ye pek zarar vermediği doğrudur. Suriye uçaklarının yıllarca İD'ye saldırmadıkları da doğrudur. İş ortağına saldırılmaz!

Üçüncüsü: El Kaide ile İD arasındaki ayyuka çıkmış anlaşmazlığa hiç değinilmemiş. Keza Suriye'de hepsi de Selefi olan islamcı güçler arasında görülen çatışmalara da hiç yer verilmemiş. Madem hepsi ABD emperyalizmi

tarafından yönetilmektedir, bu çatışmalar neyin nesidir?

Dördüncüsü: kahraman Suriye halkının direnmesi –açık söylenirse- palavradan ibarettir. 22 Milyon nüfuslu ülkenin yaklaşık altı milyonu dış ülkelere gitti. Ürdün ve Lübnan sınırlarını kapatmasa, Türkiye de sınıra duvar örmese bir bu kadarı daha gitmeye hazırdır. İD, El Nusra ve benzeri başka güçler karşısında Suriye ordusu bozguna uğradı. Suriye’yi bu bozgundan Hizbullah, İran ve Rusya kurtardı.

İran Suriye’de ölen asker sayısının bini geçtiğini açıkladı. Aralarında yüksek rütbeliler de bulunuyor. Hizbullah’ın da bilindiği kadarıyla kaybı en az birkaç yüz kişidir.

İran ve Hizbullah’ın kara, Rusya’nın da hava desteği olmasa, Suriye ordusu nedir ki!

Beşincisi: Suriye’de iç savaş başlamadan önce neo liberal politikalar güç kazanmıştı. Tarım ürünlerindeki sübvansiyonların azaltılması kuraklıkla birleşince kırsal alandan kentlere büyük göç yaşandı. Sübvansiyonların azaltılması kentlerde de yaşandı ve yoksulluk yaygınlaştı. İlk gösterilere devlet güçleri saldırdı, insanlar tutuklandı ve katledildi. Ardından iç savaş geldi ve dış güçlerin de katılımıyla büyüdü.

Bunlardan söz etmeyip Suriye’deki iç savaşı sade-

ce emperyalizmin oyunu olarak görmek; neo liberalizmi, Esad rejiminin Kürtler üzerinde yıllarca süren baskısını, 1982'de 40 bin kişinin öldürüldüğü Hama katliamını, Suriye uçaklarının Pazar yerlerini bombalayıp çok sayıda sivil öldürmesini savunmaya götürür.

Emperyalistlerin, Selefilerin insanlık dışı suçları var da Esad rejiminin yok mu?

Neden böyle yapıyorlar dersiniz, çünkü Esad Alevidir. Bilimsellik adına savunulan düzmece kurguların başka açıklaması yoktur.

Anti emperyalizmden söz ediliyor; güzel ama Rusya emperyalist değil midir?

ABD emperyalizmine karşı olup, Rusya'dan söz etmemek, ilericilikle ilgisi bulunmayan İran'ı aklamak ne zamandan beri anti emperyalistlik oldu?

Yapılan Aleviliğin bir çeşidini devrimcilik ambalajıyla piyasaya sürmektir.

Aleviliği devrimcilik gibi sunulması devrimci harekette ciddi bir sorundur. Devrimci Aleviler vardır ama onlar dini inançlarını öne çıkarmazlar ve Alevilikten hareket ederek devrimcilik yapmazlar. Mesela, faşiste Alevi olduğu için ilerici demezler.

Devrimci hareketin tarihinde bu konuda iki bilinen örnek vardır:

Birincisi; Hüseyin İnan'dır. İnan Alevi dedesiydi, zaten THKO'daki lakabı da "dede" idi. Hüseyin İnan hiçbir zaman Aleviliği öne çıkarmamış, dedelikten hiç söz etmemiştir.

THKO'ya hiç sempati duymadım, THKP-C ile THKO'nun bazı yönleri kesişen birbirlerinden hayli farklı örgütler olduğunu 20'li yaşlardan beri gördüm. Sonuçta THKO'nun kurulduğu okulda -ODTÜ- 1967'den başlayarak öğrenci olmak insana bu konuda doğrudan gözlem imkânı da tanıyor.

Bazı Alevilerin İnan için çıkardıkları "Kerbela'da korkmadık!.." gibi belirlemeler tümüyle uydurmadır. Eğer Hüseyin İnan bir şekilde Alevilikten söz etseydi, THKO militanları ve taraftarları arasında bunun bir şekilde yansımaları olurdu; olmamıştır. Bu yönüyle örnek bir insandır.

İkincisi; İşçinin Sesi'ni yıllarca yürüten, R. Yörükoğlu adını kullanan Nihat Akseymen'dir. Akseymen TKP içindeki kavgayı kesin olarak kaybedince Alevici oldu. Kervan adlı bir dergi çıkardı. "Okunacak En Büyük Kitap İnsandır" adında bir kitap yazdı. Aleviliğin yükseldiği, Alevilikle ilgili çoğu yüzeysel kitapların piyasayı doldurduğu yıllardı. "Bu Alevilik de nereden çıktı?" diye merak etmiştim. Sonradan öğrendiğime göre -bilgiyi Veysi Sarısözen vermişti- Nihat Akseymen Alevi dedesiymiş!

Olabilir ama buradan hareketle solda ulaşılmak is-

tenilen yapılamayınca “bari Alevi olalım” denmez. “Alevilikte ekmek var!..” diye düşünülmez. Alevilik devrimcilik ve hatta sosyalistlik ambalajıyla piyasaya sürülmez.

Tarihimizden iki dede örneği!

İşimiz zor doğrusu. AKP'nin algı operasyonlarına karşı çıkarken ve gerçeği anlatmaya çalışırken, bir başkasına da solda rastlıyoruz.

Sosyalist olmanın, devrimci olmanın çeşitleri bulunuyor. Şu veya bu çeşidi savunabilirsiniz ama sonuçta dinle, inançla ilgili bir akımı devrimcilik ya da sosyalizm ambalajında piyasaya sürmeye çalıştığınızda; bir süre sonra kendinize de zarar verdiğinizi görmeye başlarsınız.

Bu anlayış başka alanlara da yansır çünkü...

15.1.2017

ALEVİLİKTE AYRIŞMA

Başlarken belirteyim, 50 yıldan uzun zamandır atestim. Bu bağlamda inanç sistemi olarak Sünnilik olduğu kadar Alevilik de beni ilgilendirmiyor. Aleviliğin İslam içinde mi dışında mı olduğu da konum değildir.

Bu yazıda üzerinde durulacak olan Alevilikteki ayrışmadır; bilinen ama yeterince bilinince çıkarılmayan gelişmedir.

Bu ayrışma bir bakıma Kürtler arasındaki ayrışmaya benzer. Değişik yazılarda belirtmiştim: Kürtler adında genel bir politik özne yoktur, hangi Kürtler diye sorulması gerekir. AKP'li Kürtler mi, PKK/PYD'li Kürtler mi, yoksa KDP'li Kürtler mi? Burada herkes Kürttür ama aralarında ciddi farklılıklar vardır, savaşa götürecekt kadar önemli farklılıklardır bunlar...

Bunu dikkate almadan soyut “ulusal birlik” çağrısı yapmak sonuçsuz kalacak boş bir çabadır.

Aleviler arasındaki ayrışma da ileri boyuttadır ve sürekli olarak gelişmektedir. Bu bağlamda genel olarak Alevilik olarak tanımlanabilecek bir inanç sistemi yoktur, hangi Alevilik diye sorulması gerekir.

İslamdan önce de Alevilik vardı, Alevilik İslam dışıdır tespitini yapan Alevilikle; Aleviliği İslam içinde gören ve bu inanç sistemini artan oranda İslamlaştıran Alevilik arasında önemli farklılık vardır. Bunlar ayrı örgütlenmiştir ve bu ayrılık giderek artmaktadır.

İnançları farklı olanların ayrı örgütlenmesi doğaldır.

Bütün Alevileri kucaklamak, bütün Kürtleri kucaklamak iddiasında olduğu gibi anlamsız bir çabadır. Her farklı görüş ayrılmaya yol açmaz ama önemli farklı görüşlerin bir arada bulunması da mümkün olmaz.

“Alevilik Ali sevgisi ise, ben de Aleviyim” demişti Erdoğan ve doğru söylemişti.

Yıllar önce Almanya’da Ehlibeyt isimli bir Alevi dergisi yayınlanırdı, çıkaran da İsmail Elçioğlu idi. Yaklaşık iki yıl bu derginin dizgi ve mizampaj işlerini ücret karşılığında yaptım. Dergiyle ilgili yazıları almak ve son durumunu göstermek için Elçioğlu’nun Frankfurt yakınlarındaki evine çok kereler gittim. Bir keresinde, “metinlerimizin hepsini okudun ama hiç etkilenmedin” demişti. İnanç üzerine tartışmayı anlamsız bulduğum için bir şey söylememiştim. Nesinden etkilenecektim ki?

İnsana değer vermek bütün inançlarda vardır. Metinlere değil uygulamaya bakacaksınız. Kuran’a bakmakla yetinirseniz islamı bir türlü anlarsınız, islamın kanlı tari-

hine bakarsanız başka türlü anlarsınız.

Bir yandan Aleviliğin “barış inancı” olduğunu söylemek, başka bir yandan da Osmanlı Beyliği’nin yayılmasını sağlayanlar arasında Alevi-Bektaşî inançlı akıncıların önemli rolü bulunduğunu savunmak, birbirine uymaz. Osmanlı ordusunun vurucu gücü olan Yeniçerilere Bektaşî oldukları için sahip çıkmak, Yeniçeri Ocağı’nı 1826’da ortadan kaldıran ve Osmanlı’da reformların yolunu açan İkinci Mahmut’u lanetlemek ve ardından da “Alevilik barış inancıdır” demek birbirine hiç uymaz.

Aleviler Atatürk’ü severler ama İkinci Mahmut olmasaydı Atatürk de olmazdı, bunu düşünemezler. Alevilik içine fazlasıyla kapalı bir inanç sistemidir ve bu da onları her şeyi kendilerine göre değerlendirmeye götürmüştür. Bunun son örneğini Suriye’de görebiliriz.

Bu ülkede İslam Devleti ve değişik islamcı gruplar çok sayıda kişiyi öldürdüler. Aleviler öldürüldüğü zaman –haklı olarak- tepki göstermek, Sünniler öldürüldüğünde ise sesini çıkarmamak –hatta içinden memnun olmak- Aleviliğin barışçı ve insancıl özelliklerine doğrusu çok yakışmaktadır.

Suriye’deki savaşta kabaca 600.000 kişi öldü ve bunların büyük çoğunluğu Nusayri değildir. Suriye nüfusunun küçük bölümü Arap Alevisidir. Az oranda Hıristiyan vardır, kalanı Sünnidir. İslam Devleti ve değişik islamcı

gruplar kendilerinden olmayan Sünnilere de düşmandır.

Esad rejiminin nesini savunuyorsunuz?

Hafız Esad ve oğlu Beşar Esad'ın başında olduğu rejim halk düşmanı ve katliamcıdır. Son elli yılda Ortadoğu ülkelerinde iki büyük katliam yaşandı: ilki Hafız Esad'ın kardeşi Rıfat Esad'ın genelkurmay başkanlığı zamanında, 1982'de Hama'da yapıldı. Ölü sayısı kesin olarak bilinmiyor ama 40.000 kişi olarak tahmin ediliyor. Bir kent top ateşle imha edildi. Ölenlerin tamamı sünniydi ve bu da Arap Alevilerini hiç ilgilendirmiyordu.

İkinci büyük katliamı ise Saddam yaptı, Enfal olarak bilinir, çok sayıda Kürt zehirli gaz kullanılarak katledildi.

Rejim önderlerinden birisi Alevi diğeri Sünni idi ama katliamcılıkta ortaklıklar. Bu ortaklığı da ikisinin de başkanı bulunduğu Baas partileri sağlıyordu.

Suriye'deki savaşın ilk yıllarında Türkiye'deki bazı Alevi örgütleri Esad rejimini desteklediler. Konuya mezhepçilik perspektifinden bakarsanız normaldir. Halk düşmanı bir rejimi desteklerler çünkü onları ilgilendiren sadece Alevilerin katledilmesidir, Sünnilerin katledilmesiyse ilgilendirmezler.

Bir süre sonra bundan vazgeçtiler ya da genellikle vazgeçtiler diyelim.

Suriye'deki savaşın ilk yıllarında Almanya'da

Köln’de değişik konuları kapsayan geniş bir platform kurulmuştu ve katılanlardan birisi de Liva İskenderun adını kullanıyordu.

Bu ad, Hatay’ın Suriye’ye katılması gerektiğini savunanlar tarafından yıllardan beri kullanılır. Yaptıkları bir şey yoktur, herhangi bir başarıları da bulunmamaktadır ama kullanılır.

İkinci toplantıda bu kesim çekildi çünkü değişik Türkiyeli sosyalist örgütler Esad rejimini gerici olarak nitelendiren bir açıklamayı kabul etmişti. Ne demek Esad gericidir; bunlara göre demokrat ve hatta sosyalist idi!

Çekilmeleri iyi oldu; CHP’de hatta Vatan Partisi’nde “devrimcilik” yapmaları gerekir. Bu örgütler kendileri için daha uygundur.

Bizde herkes devrimcidir!

CHP devrimci, Atatürk devrimci, Esad devrimci...

Esad rejimi gibi halk düşmanı katliamcı bir rejimi destekleyenler için milliyetçi-mezhepçiden karşı devrimciye kadar belirleme yapılabilir. Bunların bir bölümünün MHP’lilerden farkı yoktur; ellerine fırsat geçmesin, aynıısını yaparlar. Suriye tarihi bunun örnekleriyle doludur.

Esad rejiminin –bir deyimle- beli kırıldı, kendini zor toparlar. Hatay konusu bitti ve hatta tersi gerçekleşti: Suriye’nin bir kesimi Türkiye’ye katıldı; resmen olmasa bile

fiilen böyle oldu.

Sünnilerde olduğu gibi Nusayrilerde de yalan çok...

Neymiş efendim; Esad ABD'ye karşı mücadele ediyormuş, anti emperyalist imiş!

Aynı mücadeleyi çok sayıda Kürdü katleden Saddam da yapmıştı. Dahası, ABD ile en güçlü mücadeleyi Hitler yürütmüştü; anti emperyalist miydiler?

ABD'ye karşı savaşmak anti emperyalist olmak için yetmez.

Suriye işgal edilmiş; doğrudur.

İyi de Suriye yıllarca Lübnan'ın üçte birini işgal etmemiş miydi?

Lübnan ve Hatay'ı kapsayan "Büyük Suriye" projesi normaldir; Türkiye'nin sınırlarını genişletmesini hedefleyen "Büyük Türkiye" projesi gericedir; böyle mi oluyor?

Sanki ABD emperyalist de Rusya Federasyonu başka bir özellik taşımaktadır?

Suriye'yi işgali altında tutan İran ordusu dersiniz kesinlikle ilericedir!

İddialarınızla pratiğiniz birbirine uysun, yoksa kaçınılmaz olarak anlayışınızla dalga geçmekten başka yol kalmaz.

Aleviliğin ayrışmasında daha kararlı adımlar atılması gerektiğine inanıyorum. Sayıya aldanmayın; kendinize çok az benzeyenlerle bir arada olduğunuzda sayınız çoğalır ama işleviniz azalır.

En azından demokrat insanlar olmaya çalışın ve önemlisi, bunu pratiğinizle gösterin.

Tarih ve sosyoloji bilgisiyle güçlenmeye çalışmanızda yarar vardır.

Böylece İkinci Mahmut'u lanetleyip onun devamcısı Atatürk'ü sevmek gibi garip şeyler yapmazsınız.

Katliamcı ve halk düşmanı rejimleri Alevidir diye desteklemezsiniz.

Aleviler teorik olarak zayıflar ve bu durum farklı kesimleri arasındaki mücadelede de kendini gösteriyor.

Biraz din sosyolojisi öğrenmekte sayısız yarar bulunuyor. İnanç sistemleri ritüellerle birlikte bulunur. Bir inanç sistemini asimile etmek öncelikle ritüellerden başlar.

Mesela, cenaze törenleri...

Törenin yapıldığı mekan, okunan dualar ve törenin geri kalan kısmı inanç sistemlerinde farklı özellikler taşır. Aleviliği Sünniliğe yakınlaştırmak isteyenler de işe ritüellerden başlamışlardır: cem evi değil cami, islamcı cenaze

töreni, cami hocasının dua okuması, vb.

Asimilasyona karşı direnişte ritüellere sahip çıkmak önemlidir.

Şunu da unutmamak gerekir: Aleviliğin ayrışan farklı kesimleri mutlaka şu veya bu oranda farklı ritüelle-re sahip olacaktır. İnanç sistemlerinde farklılığın ritüelde somutlaşması önemlidir.

Kim hangi ritüele hangi oranda sahip çıkar; kendileri bilir.

01.1.2021

ALİ KOÇ, BILL GATES, KAPİTALİZM VE SOSYALİZM

Birisi dünya çapında ve diğeri yaşadığı ülke çapında iki büyük kapitalist, sosyalizm lehine ve kapitalizm aleyhine konuştular.

Bill Gates, çevre kirlenmesi ve iklim değişikliğinin kapitalizmle durdurulamayacağını, sosyalist politikalar uygulanması gerektiğini söyledi.

Ali Koç ise, “Kapitalizm var olduğu sürece eşitliğin ve adaletin elde edilemeyeceğini, sorunun kapitalizmde olduğunu” söyledi.

Konuyla ilgili olarak solda yapılan değerlendirmeleri görünce, hayret etmeden duramadım. Gerçekte alışmış olmam gerekirdi, ama yeterince bilgisi olmadan değerlendirme yapan insanlara demek hâlâ alışmamışım.

Bill Gates’in sözlerinden başlayalım:

Gates bilgili bir insandır. Reel sosyalizmin çevre kirliliği konusundaki karnesinin hiç de iyi olmadığını mutlaka biliyordur. Sosyalist ülkelerden geçerek Karadeniz’e dökülen Tuna Nehri’nin akan bir lağıma dönüşmesini, hızlı sanayileşme nedeniyle çevrenin ileri derecede tahrip edildiğini mutlaka biliyordur.

SSCB’de dünyanın en büyük iç denizi sayılan Aral Gölü’nün yaklaşık yarısı kurumuştur. Özbekistan’da topraklar yüksek verim elde etmek amacıyla aşırı gübreleme nedeniyle çoraklaşmıştı.

Bulgaristan’da ise hava kirliliği felaket düzeydeydi. Sanayi kenti Pilovdi’de havadaki kurşun oranı normalin birkaç katıydı ama devletin yaptığı ölçümlere göre normal olarak ilan ediliyordu. Hava kirliliğinin düzeyini anlamak için nefes almak yeterliydi, ölçüme gerek bile yoktu.

1989 sonlarında Sofya’da yapılan çevre konferansı sırasında Bulgaristan Komünist Partisi’ne karşı gösteriler başladı. Protestoların başını çekenler de çevrecilerdir. Kısa süre sonra hükümet istifa edecek, ardından BKP’nin de ömrü sona erecektir. Yaklaşık 40 yıl parti genel sekreteri olan Jivkov da yolsuzluk yaptığı gerekçesiyle ömrünü hapiste tamamlayacaktı.

Gates bunları mutlaka biliyordur.

Gates, “sosyalist politikalar”dan söz etti.

Her terim kullanıldığı kültür içinde farklı anlamlar taşıyabilir.

ABD’de Obama sağlık reformunu hayata geçirdi ve böylece herkesin sağlık sigortası oldu. ABD nüfusunun önemli bir kesiminin daha önce sağlık sigortası yoktu. Bu reform ciddi itirazlarla karşılaştı ve “sosyalist bir uygula-

ma” olarak nitelendirildi.

Bill Gates’in sözünü ettiği de sosyalizm değil, kamu yararına politikalar izlenmesidir. Herkes için sağlık sigortası imkanının sağlanması böyle bir politikadır. ABD’de bu politika “sosyalist” olarak görülür.

Bütün Batı ve kuzey Avrupa ülkelerinde bu tür “sosyalist politikalar” yıllardan beri uygulanmaktadır. Herkesin sağlık sigortası vardır, ek olarak herkesin en az asgari geçim endeksi düzeyinde geliri vardır. Bu gelire sahip olmayanlar için ek ödeme yapılır. Bunlar, ABD’deki hakim anlayışa göre “sosyalist politikalar”dır.

Batı ve kuzey Avrupa ülkelerindeki kapitalizm, ABD’dekine göre bu anlamda epeyce “sosyalist”tir. Gates’in sözlerini bu çerçevede değerlendirmek gerekir.

Ali Koç’un değerlendirmesine gelirsek...

Kapitalistlerin marksist sosyalizmle kendi düzenlerinin karşılaştırmasını yapmaları, kendi eksikliklerini belirtmeleri yeni değildir.

1998’de, Komünist Manifesto’nun yayınlanmasının 150. yılında Almanya’da dünyanın iyi gazetelerinden birisi sayılan sağcı Frankfurter Allgemeine Zeitung birinci sayfasını bu konuya ayırmıştı. Başyazıyı da zamanın İşverenler Birliği Başkanı yazmıştı. Yazıda, Komünist Manifesto’daki sosyal adalet anlayışı övülüyor ve bunun 1945

sonrasında kapitalizm tarafından belirli ülkelerde de olsa gerçekleştirildiği belirtiliyordu.

Kapitalistler ve (marksist) sosyalistler teoride zıt görünmekle birlikte, pratikte sürekli olarak yakın olmuşlardır. (Marksist) sosyalistlerden ya da komünistlerden kapitalizme geçenler de az olmamıştır.

- yüzyılda bu konuda iki büyük örnek vardır:

İlki, 1914 yılında zamanın en büyük sosyal demokrat partisi Almanya SPD'sinde (o dönemde komünistler sosyal demokrat adını taşırdı) yüzün üzerinde milletvekilinden sadece ikisi, Rosa Luxemburg ve Karl Liebknecht, dışında herkes savaş kredileri lehine oy kullanmıştı. Zamanın komünistleri Birinci Dünya Savaşı sırasında kendi burjuvazilerini desteklemişlerdi ve bu örnek Almanya ile sınırlı da değildi. Lenin'in buna getirdiği açıklama gerçekte açıklama değildir. Almanya burjuvazisi işçi sınıfının partisi SPD'yi ve sendikacıları satın almıştı!

Almanya'nın çok az sömürgesi vardı. Dolayısıyla sömürgelerden gelen kazancın bir bölümünü dağıtması söz konusu değildi. Ek olarak, savaş kredilerini destekleyen SPD'liler, bunu, kitle böyle istediği için yaptıklarını açıklamışlardı.

Doğruydum, Alman işçileri koşarak savaşa gidiyorlardı ve partilerinden de savaş desteklemesini istiyorlardı.

Almanya'da 19. yüzyılın son çeyreğinden itibaren miliyetçiliğin yükselmesini ve bunun işçileri etkilemesini burada anlatmayacağım.

Bu örnekten 1989-1991'e atlayalım...

SSCB ve Doğu Avrupa'nın reel sosyalist ülkelerinde, rejim değişikliğinin ardından yükselen burjuvazinin -ülkelere göre değişen oranda olmakla birlikte- önemli kesimi eski komünistlerden oluşmaktadır. Bu konudaki tarihsel gelişmeyle ilgili çok sayıda yazı yazdım, onları bulup okuyabilirsiniz, burada tekrarlamayacağım.

Reel sosyalizmin gerçekte devlet kapitalizmi olduğu görüşünün gerçeklikle ilişkisi bulunmuyor.

Bununla ilgili yazdıklarımı yine kısaca tekrarlamakla yetineceğim.

Birincisi: Sosyalist ülkelerde rejim değişikliğinin ardından en fazla tasfiyeye uğrayan kesim politik yöneticilerdir. Başka bir deyişle burjuvazi önceden de var idiyse, nasıl oluyorsa artık, devam edememiştir.

İkincisi: İster devlet kapitalizmi isterse özel kapitalizm olsun, burjuva sınıfında devamlılık esastır. Devamlılık ise miras hakkı olmadan gerçekleşemez. Baba, devlet yöneticisi olarak zengin oluyor, ama çocuklarına miras bırakamıyor! Reel sosyalizmde miras hakkı çok kısıtlıdır. Ya da zengin olan, ne kadar olabiliyorsa artık, kendine

olurdu, çocuklarına bırakamazdı.

İleri düzeyde yönetici olmak zengin olmayı da sağlıyorsa, bunun da babadan oğula geçmesi gerekir. Reel sosyalizmde böyle örnek gösteremezsiniz. (Kuzey Kore hariç!)

Baba Merkez Komitesi ya da Politik Büro üyesidir, çocuk ise etkisiz bir üye olabilir. Komünist partilerinde böyle örnek çoktur.

Reel sosyalizmin bitişinden sonra Azerbaycan'da ilk önce Elçibey cumhurbaşkanı seçilir ve eski SBKP Politik Büro üyesi Haydar Aliyev tarafından devrilir. Haydar Aliyev ölünce de yerine oğlu İlham Aliyev geçer, ama reel sosyalizm yıllar önce sona ermiştir.

Kolay açıklamalar bulmak yerine reel sosyalizmin tarihini öğrenmek herhalde daha iyi olur. O zaman Gates ve Koç'un sözlerini de abartmadan değerlendirmek mümkün olacaktır.

17.11.2015

ALLAH VE EMPERYALİZM

“Bu iki kavram arasında nasıl bir ilişki olabilir” diye sorarsanız, bu ülkede birbiriyle ilişkisi kurulamayacak kavramlar yoktur derim.

Hem Allah ve hem de emperyalizm sizi düşünmekten kurtarır. Çok sayıda sorunu kafa yormadan onlara referans vererek halledersiniz.

Allah uzun yıllar boyunca insanlık için yararlı bir kavram oldu. Bir konuyu, konular arasındaki ilişkiyi çöze-mediniz mi, Allah’a bağlarsınız. Araştırmak, kafa yormak gibi zahmetlerden de böylece kurtulursunuz. Bazı münasebetsiz sorulara ise, “Allah’ın işine akıl sır ermez” diye cevap verirsiniz.

İslamiyet son din, Hz. Muhammed son peygamber imiş. Daha önce Musevilik ve Musa ile Hıristiyanlık ve İsa var. Bunlar da kitaplı dinler ve İslamiyet tarafından kabul görürler. Ama İslamiyet son ve en mükemmel olan dindir, islamiyetin iddiasına göre...

Allah neden İslamiyet’i ve Hz. Muhammed’i insanlara baştan göndermedi de, böyle bir yol izledi dersiniz?

Anlaşılan her şeyiyle mükemmel olarak kabul edi-

len Allah'ın da bir evrimi varmış ki, daha az iyiden iyiye doğru değişmiş...

“Allah'ın evrimi söz konusu olamaz” diyorsanız, o zaman bu garip durumu açıklamanız gerekir. Doğrudan en mükemmel olduğu iddia edilen dini ve onun peygamberini insanlara göndermek yerine, Allah bir süreç sonucunda en iyi olduğu iddia edileni bulmuştur.

Münasebetsiz bir soru, Allah'ın işine akıl ermez, deyip geçebilirsiniz. Ama akıl ermeyecek işler bitmiyor ki...

Örneğin, Allah neden varlığını gizler? Varlığı açık olsa da müminler Allah'ın varlığını ispatlamak için bu kadar sıkıntıya girmeseler olmaz mı?

Buna da Allah'ın işidir, akıl sır ermez ya da biz müminler O'nu anlayamayız, deyip geçebilirsiniz. Başka örnekler de verebilirim ama, her durumda kafa yormak yerine işi Allah'a havale edip kurtulursunuz. Bu bakımdan Allah'a inanmak inanmamaktan çok daha az yorucudur.

Emperyalizm kavramınının kullanımı da buna benzer. Önemli bir gelişmeyi araştırmak, kafa yormak yerine emperyalizme bağlayarak çözümlersiniz!

Son olarak Arap Baharı adı verilen süreçte bu durumu gördük. Emperyalizm Ortadoğu'daki iktidarları değiştiriyor imiş. Tunus, Mısır, Libya ve son olarak da Suriye'deki gelişmelerin tümünün arkasında emperyalizm

var imiş.

Bildiğim kadarıyla teori olayları açıklayabildiği oranda doğrulanır. Olayları açıklayamayan teoriye teori değil palavra denilir.

Arap dünyasının en önemli ülkesi Mısır konusunda emperyalizm ne yapmış, kafa yorup yakından bakalım. Devrilen devlet başkanı Hüsnü Mubarak iktidarı altında bile Müslüman Kardeşler toplumunda kitlesel ve örgütlü bir güçtü. Açık faaliyetleri yasaklanmış olmasına karşın durum böyleydi. Seçimlere serbestçe katılabilseler çoğunluğu alırlardı ama yasaklar nedeniyle kısıtlı sayıda aday gösterebiliyorlardı.

Bu örgüt Hüsnü Mubarak devrilmeden önce de Mısır'daki en etkin güç durumundaydı ya da bu gücü ABD emperyalizminin öne çıkarması gibi bir durum söz konusu değildir.

Mısır toplumu Mubarak döneminde de dinin -Türkiye'ye göre oldukça fazla- rol oynadığı bir toplumdur. Dünyanın en berbat havayolları arasında sayılan Mısır Hava yolları'nda uçuştan önce kaza duası okunması bu konudaki göstergelerden birisi olsa gerektir.

Bir ülkede yönetimi değiştiriyorsanız, o yönetimle önemli sorunlarınız var demektir.

Münasebetsiz bir soru: ABD ve İsrail'in Mubarak yö-

netimiyle hangi sorunu vardı?

Hiçbir sorunu yoktu. O zaman neden bu yönetime karşı olsun?

Dahası, Filistin'deki Hamas ile Mısır'daki Müslüman Kardeşler kardeş örgütlerdir.

Mubarak zamanında Hamas'ın merkez bürosu Şam'da idi. Mısır'da iktidar değişince Kahire'ye taşındı. Yıllarca Filistin sorununu amaçları için kullanan Esad yönetiminden de böylece kurtulmuş oldular.

Filistin'de fiilen iki ayrı yönetim ve iki örgüt vardır: FKÖ ve Hamas...

Filistin Halk Kurtuluş Cephesi gibi örgütler eskiden vardılar ama bir süreden beri Suriye rejiminin beslemele-ri olmanın ötesinde işlevleri yoktur.

ABD ve İsrail, Hamas'ın bürosunu Kahire'ye taşımasından herhalde memnun olmamıştır. Mısır'da Hamas'a yakın bir yönetimin bulunmasından da memnun olmasa gerektir. ABD ve İsrail'in Mısır'daki bu yönetim değişikliğinden çıkarları yoktur, hatta tersine bir durum söz konusudur.

Mısır'daki değişimi emperyalizme bağlarsanız, bu soruların altından kalkamazsınız. Yıllar süren hayat pahalılığı, yüksek işsizlik ve yolsuzluklar önce Tunus'ta ve son olarak da Suriye'de olduğu gibi Mısır'da da halk ayak-

lanmasına yol açtı.

Ülkeler birbirlerinden farklı. Tunus Arap ülkeleri arasında parlamenter demokrasiye en yakın ülkedir. Mısır'da ise toplumda örgütlü büyük bir güç vardır: Müslüman Kardeşler...

Bu ülkede Mubarak zamanında da doğru dürüst bir parlamenterizm yoktu ama Suriye'de olduğu gibi devlet başkanlığında babadan oğula geçen padişahlık sistemi de yoktu.

Emperyalizmi sözüm ona lanetlerken onu her şeye kadir duruma getiren bazı solcuların Mısır'daki gelişmeyi anlaması zordur. Gerçi anlamasa da olur. Olaylar ona aldırmadan kendi yolunda gelişiyor.

ABD ve İsrail, mısır gibi Arap dünyasının en önemli ülkesindeki örgütlü bir güçle kapışmak yerine, onunla anlaşma yolunu seçtiler. Müslüman Kardeşler de buna yatkındı zaten...

Üstelik Türk ordusuyla karşılaştırmayacak kadar ileri derecede ekonomide etkin olan Mısır ordusu da vardı. Karşısındaki gücü tanımak, tutumunu gözden geçirmek ve etkinlik alanını eskisinden farklı yöntemlerle de olsa korumak...

Bunun nasıl yapıldığını anlamak için Arap ülkelerindeki ulusalcılığın nasıl çöktüğünü, Baas rejimlerinin

çürümüşlüğünü, halktaki büyük potansiyeli ama devrimci bir seçeneğin de olmamasını anlamınız gerekir. Mısır Komünist Partisi yıllardan beri Müslüman Kardeşler ile birlikte çalışır.

Bu kadar konuya kafa yormak, bilgi edinmek, analiz yapmak yerine; emperyalizmin işidir, deyip geçebilirsiniz tabii. Her şeyi emperyalizme bağlayanların ateist görünümüne karşın bilinçaltlarındaki dindarlığa hiç şaşmıyorum doğrusu...

9.5.2013

ALLAH'IN EVRİMİ

Bu da nereden çıktı diye sormayın. Sürekli olarak insanın evriminden söz ediliyor ve bu evrim oldu mu olmadı mı tartışması aynı zamanda Allah'ın varlığı ya da yokluğu anlamına da geliyor. Dincilerin her çeşidi, ister camici ister kiliseci, insanın evrimini reddeder. Tanrı ya da Allah onu yaratmıştır. İnsan evrimleşerek değişip bugünkü fiziksel yapısına ulaşmamıştır, diye iddia edilir.

Ülkemizde evrim kuramının kitaplardan çıkarıldığı bir dönemi yaşıyoruz.

Bu yazıda insanın değil, Allah'ın ya da Tanrı'nın evriminden söz edeceğim.

Bu evrim iki türlüdür.

İlki, insana göredir. Allah'ın ya da Tanrı'nın sözü değişmez. Kuran, İncil ya da Tevrat'ta yazılı olan değişmez ama dönemine göre farklı yorumlanır. Başka bir deyişle dinde reform, kutsal metnin değiştirilmesi değil, farklı yorumlanmasından hareket eder.

İnsanın ulu varlığın söylediklerinin yorumlamasının tarihi vardır. Kutsal kitaplar aynı zamanda bu ulu varlığı da anlattıkları için, bu tarih, aynı zamanda insanın Tanrı

ya da Allah anlayışının evrim geçirdiğini gösterir.

Bu evrimi silmek, başa döndürmek isteyenler her dinde mevcuttur.

Hıristiyanlıkta İsa'nın ilk sözlerine ve hayatını dönüşü savunanlar vardır.

Müslümanlıkta da El Kaide ve İslam Devleti İslam'ın ilk dönemine dönmeyi savunmaktadır. Bu dönem nedir, bu konuda tam anlaşma sağlanabildiği söylenemez.

Allah'ın ikinci bir tarihi daha bulunuyor.

Denildiğine göre, İslam en yüce dindir, Kuran da en yüce kitaptır.

İslam kendisinden önceki kitaplı dinleri, Musevilik ve Hıristiyanlığı ve onların kitaplarını –Tevrat ve İncil- kabul eder. Onları yazan ya da sözlü olarak ileten de aynı varlıktır, Kuran'ı ileten de aynı...

Eğer önceki kitaplar Kuran'a göre daha geri iseler, Allah ya da Tanrı zamanla daha mükemmelini yazmış ya da iletmiş demektir.

Burada daha az mükemmel olandan iddiaya göre en mükemmel olana doğru bir evrim görüyoruz.

Buradan hemen çıkan sonuç, Allah'ın değişmez olmadığıdır. Evrim demek, değişmek demektir. Bütün kutsal kitaplar Allah ya da Tanrı'nın işi idiye ve son gelen

-Kuran- da en mükemmeli kabul ediliyorsa, daha az mükemmelden mükemmele doğru evrim var demektir.

Bırakın insanı ve diğer bütün canlıları, Allah'ın bile evrimi bulunuyor.

Kendileri söylüyor...

Başka türlü açıklama yapmaları da mümkün değildir.

Kuran'dan önce kutsal kitaplar var olmasına rağmen, yeni bir kutsal kitaba neden ihtiyaç duyuldu?

En mükemmeli bu imiş!

Ya da daha öncekiler daha az mükemmel imiş...

Allah'ın tarihi ve dolayısıyla evrimi olduğunu anlamak için bu kadarı yeterlidir.

Buradan gereken sonuçları da siz çıkarın artık!

8.5.2016

ALMANYA VE DAVULUN SESİ UZAKTAN HOŞ GELİR!..

İnsanlarımızın önemli bir bölümü Avrupa ile ilgili olarak o kadar çok şey uyduruyor ki, bu uydurmanın öncelikle kendini inandırmak isteğinden geldiğini düşünüyorsunuz. Avrupa'da bir yerlerde –özellikle de Almanya'da- durum çok iyi ve biz ne durumdayız, temelinde karşılaştırmalar yapıyor.

Benzer bir örneği AKP'nin iktidara geldiği ilk yıllarda Avrupa Birliği (AB) ile ilgili olarak da yaşamıştık. Bu AB ne imiş de haberimiz yokmuş! Solun bir kesimi Kopenhag Kriterleri'nden söz ediyordu, bunlar insan haklarıyla ilgiliydi. Aynı sol, bilmediğinden değil de işine gelmediğinden, Maastricht'ten söz etmiyordu. Maastricht Kriterleri'nde AB'de liberal bir düzenin egemen olacağı açık olarak belirtiliyordu.

AB'de ulus devletlerin ortadan kalktığından, tek devlete gidildiğinden bile söz ediliyordu ki, böyle bir şey yoktu.

2005 yılında AB'nin genişleyerek 25 üyeye çıkması vesilesiyle AB'deki son durumu **Avrupa Birliği ve Türkiye – İçerden Bir Bakış** kitabında anlatmıştım. Bu kitabı www.ingenekinerkitaplar.blogspot.com'da bulabilirsiniz.

Aradan 15 yıl geçti ve o dönemin AB ile ilgili hayalleri unutuldu. AKP'yi Hıristiyan Demokratlar benzeri Müslüman Demokrat zannedenler de neleri savunduklarını unuttular. İçlerinde samimi olanları “yanılmışız” dediler. İnsan tabii ki yanılabilir ama en azından bunu açıkça belirtmelidir.

Benzeri bir durumu Corona salgınıyla ilgili olarak yeniden yaşıyoruz. Almanya ile ilgili olarak öyle şeyler yazılıyor ki, “bu ülke neymiş de haberimiz yokmuş” demek zorunda kalıyorsunuz. Corona konusunda mükemmel denilebilecek kadar iyiler...

Corona hastasının en fazla olduğu ülkeler sırasıyla ABD, Çin, İtalya, İspanya ve Almanya iken; Almanya'da ölü sayısı 1000 bile olmadı. Virüs tespit edilenlerle ölenlerin arasındaki oran yüzde 0,9 gibi oldukça düşük. Almanya sembolik sayıda da olsa İtalya ve Fransa'dan ağır durumdaki hastaları alıyor.

Bu başarıyı başından beri Corona'yı ciddiye alarak sağladılar. Ne “biz Almanız, bize bir şey olmaz” dediler, ne de “Alman sosisi (Wurst) yiyin, bir şey olmaz” dediler.

Nerede okuduğumu hatırlamıyorum ama birisi “kapitalizm akademikleşti” tespiti yapmıştı. Doğrudur. İnsanlar birbirleriyle çelişen uzman görüşleri arasında bazen ne yapacaklarını şaşırıyorlar. Hele de Türkiye'de, elini sallasan profesöre çarpıyor. Herkes tarafından kabul edi-

len bilimsel otoriteler olmayınca, ağız olan konuşuyor.

Aynı durumu 1990'lı yıllarda Kürtler konusunda da yaşamıştık. Kürt diye bir halk yoktur, Kürtçe diye bir dil yoktur diyen, televizyona çıkıp konuşan profesörler vardı. Bizde kapitalizm başka ülkelerden daha önce akademikleşmişti...

Biliyorsunuzdur benzer durum Ermeni soykırımını konusunda da vardır.

1967 yılında ODTÜ'ye girdiğimde amacım bilim insanı olmaktı. Kimyayı seviyordum ve bu alanda üniversiteden sonra da kalacaktım. ODTÜ gibi nispeten daha fazla bilim yapma imkanının olduğu okulda bile, bilim dünyasını tanıdıkça nefret ettim. Kendi alanında parlak olan insanların sosyal konularda akli başında bir çocuktan bile geri olduklarını gördüm. Sorun devrimci olmaları değildi, o kadar ilkel şeylere inanıyorlardı ki...

Üniversiteyi bitirdim, orada yürüttüğümüz politik çalışma gereği okula girmek zorunda olduğum ve öğrenci, öğretim üyesi ya da çalışan olmadan girilemediği için de yüksek lisans yaptım, sonra bu ortamdan kaçtım.

Almanya'da bulunduğum yıllarda iki üniversite bitirdim ve gördüğüm kadarıyla bu ülkedeki bilim ortamı daha iyi; eksikler fazlasıyla var ama Türkiye'deki kadar saçma sapanlık da bulunmuyor.

Gelelim Corona salgınından etkilenenlere yönelik ekonomik yardımlara...

Almanya bu konuda Türkiye ile karşılaştırılmayacak kadar ileri ama bu ilerilik bizde olmadık uçlara kadar götürülüyor. Bu ülkede Corona nedeniyle işini kaybedenlerin veya kısa çalışanların bütün kayıpları karşılanmıyor. Karşılama var ama uzaktan bakıldığında sanıldığı kadar değil. O kadar çok belge istiyorlar ki, bu kadar olur. Her şey yardımda kısıtlama nedenidir.

Almanya hükümetinin büyük yardım paketinden öncelikle yararlanacak olanlar tekellerdir. Mesela hükümet kiralar konusunda erteleme önlemleri alırken, Adidas gibi bir firma kira ödemeyeceğini ilan etti. Neymiş, işleri kötüymüş. Doğrudur, şu aylarda işleri kötüdür ama o Adidas! Milyarlık yardım paketinin büyük bölümü tekelere gidecek, geriye kalanlara da tabii ki bir şeyler düşecek ama uzaktan bakıldığında görüldüğü gibi değildir.

Almanya'da ekonomik büyüme yavaşlıyor ve salgın bitekten sonra bunun sonuçları daha ağır olarak hissedilecektir. Yine de 80 milyonluk bir ülke olarak Corona konusunda büyük ülkeler arasında en iyi durumdalar ve bunu da bilimsel bilgide yılların birikimine borçlular.

Sekiz yıl önce Robert Koch Enstitüsü hükümete sunduğu raporda Sars virüsünün mutasyona uğrayacağı ve yeni bir virüsün çıkacağı uyarısını yapmış. Yeni virüsün

özellikle yaşlı nüfusu etkileyeceği ve belirtilerinin neler olacağı da belirtilmiş; önlem alınması istenmiş.

Rapor açık, gizli değil; belirtiler de yaklaşık söylendiği gibi çıkmış. Bu nedenle virüse hazırlıksız yakalanmalar ve iki ayrı yerden yapılan açıklamaya göre iyileştirici ilaç konusunda önemli adımlar da atmışlar.

Trump tam bir kapitalist kafasıyla, paradan başka değer tanımayan anlayışıyla Tübingen'deki mikrobiyoloji araştırma laboratuvarını yüksek fiyat vererek –denildiğine göre bir milyar dolar- satın almak istemiş, reddetmişler. Ama İsviçre'de benzer bir firmayı satın almış... İsviçre de ilaç üretiminde iyidir.

Sonuçta Almanya da kapitalist bir ülkedir, Türkiye de. Farklı kapitalizmler, burası açık. Ama her kapitalist ülkede büyük devlet yardımları öncelikle tekelere gider; bu özellik değişmez.

31.3.2020

ALMANYA, NEREDEN NEREYE!..

Yıllarca Hitler denilince akla Almanya gelirdi. Normaldi çünkü Nazi Almanyası 1933-1945 yılları arasında ya da kısa süre varolmuştu ama 20. yüzyıl tarihini derinden etkileyecek işler yapmışlardı.

Yahudi soykırımını bile farklı bir soykırımdır. İki nedenle farklıdır:

Birincisi; tarihin ilk sanayi soykırımıdır.

Bunu en fazla bilinen toplama kampı Auschwitz-Birkenau'dan örnekle anlatayım: Kişi gaz odasında öldürüldükten sonra ağzına bakılır, altın dişi varsa alınır. Uzun saçlı kadınların saçları kesilir, bunlar halı yapımında ve benzeri işlerde kullanılır. Hiçbir şeyi harcamayacaksın, her şeyi paraya çevireceksin.

Toplama kamplarındaki esirler az yiyeceklerle ağır şartlarda çalıştırılır, iyice güçten düşüncü öldürülürler.

Toplama kamplarında fiziki işkence yoktur. İnsanları ağır işlerde çalıştırıyorsunuz, onların beden gücüne ihtiyacınız var. Bu durumda fiziki işkence yanlıştır, zarar verir. Son derece rasyonel bir mantık!..

Nüfus kayıtları konusunda yeni bir sistem getiren de

Nazilerdir. Büyük bir binanın her katı alfabenin bir harfine ayrılır. Herkes tek tek kartlara kayıtlıdır. Yahudi olanların kartlarının üst bir köşesinde delik bulunur. O harfin bulunduğu çekmeceye bir tel soktuğunuz zaman, sadece ilgili kartlar bundan etkilenecektir. Kayıtlarda istediğiniz kişiyi böylece kolayca bulursunuz. Daha neler ve neler...

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Federal Almanya Cumhuriyeti (FAC) olarak da silinen Batı Almanya'da parlamenter sistem, Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nde (DAC) ya da Doğu Almanya'da ise Kızıl Ordu'nun denetimi altında sosyalizm kuruldu.

Şu nokta sürekli unutulur: Her iki sistem de Hitler'i yıllarca desteklemiş halka dayanılarak kuruldu. Dışarıdan halk getiremeyeceğinize göre, başka yol da yoktu.

Bu nedenle, iki Almanya'da da gizli ve açık ırkçılığın yıllarca sürmesine şaşmamak gerekir. DAC'de resmen yok sayılan ırkçılıkla ilgili yeni kitaplar, araştırmalar yayınlanıyor. DAC'nin varlığının sona erdiği 1990 sonrasında bu bölgede ırkçılığın patlamasından hareketle bunu tahmin etmek zor değildi, ama bir süreden beri konuyla ilgili araştırmalar yayınlanıyor.

Şunu açıkça belirtmek gerek: Irkçılık ve yabancı düşmanlığıyla mücadelede FAC, DAC'den daha başarılı oldu.

Teorik olarak her çeşit ırkçılığa karşı olmak, pratikte

bunu hayata geçirebilmek anlamına gelmiyor. Önemli bir örnek olarak iki ülkedeki yabancı işçilerin durumu gösterilebilir.

Her iki Almanya'nın da savaşta verilen ağır kayıp nedeniyle yabancı işçiye ihtiyacı vardı. FAC; Yunanistan ve Türkiye'den yabancı işçi alırken; DAC ise Vietnam ve Mozambik'ten yabancı işçi alıyordu.

Bu insanlarla ilgili Yabancılar Yasası vardı. FAC'deki yasa kötüydü, DAC'deki daha da kötüydü. İkincisindeki yasaya göre yabancı işçiler ailelerini ülkeye getiremezdi ya da aile birleşmesi yasaktı.

Her iki ülkede de yabancı düşmanlığı vardı. FAC'deki evrimi sağlayan Almanlarla göçmenlerin aradaki sorunlara rağmen birlikte yaşaması oldu. Birlikte yaşamak iki tarafı da değiştirir. DAC'de ise göçmen işçiler Alman toplumundan ayrı yerlerde toplu olarak kalıyorlardı. FAC'de de aynı durum yıllarca söz konusu olmasına karşılık, ailelerin gelmesiyle birlikte değişmeye başlamıştı.

Bu işin pratikteki tarafıdır.

Teoride ise FAC'de nazizmle ilgili bitmez tükenmez hala da devam eden araştırmalar yapıldı. DAC'de böyle şeyler fazla olmadı denilebilir. Faşizmin sorumlusu tekeli sermayeydi, o da devrildiğine göre mesele bitmişti. En fazla faşizmin kalıntılarından söz edilebilirdi.

DAC'deki reel sosyalizm, kültürü alt yapıyı da etkileyen ama sonuçta üst yapı kurumu olarak görüyordu. Bu anlayış altyapı-üstyapı anlayışına da uygundu. Nazizmin güçlü kültürel etkisiyle uğraşılmadı, nedenleri araştırılmadı; yasaklanınca ve tekelcilik de tasfiye idelince bu işin biteceği sanıldı.

FAC'de ise nazizmin kültürel mirasıyla mücadele değişik aşamalardan geçti.

1968'e kadar nazi dönemiyle açık bir hesaplaşma söz konusu değildi. Halk, o dönemin halkıydı; savaşta yenildiği ve ülke de müttefiklerin işgali altında olduğu için sesini çıkaramıyordu.

Almanya 1968'inin en önemli özelliği, toplumun nazi geçmişiyle hesaplaşmasının yolunu açması oldu. Savaş sonrasının ilk kuşağı nazi geçmişini reddetmekle kalmadılar, buna yol açan, Hitler'i ve partisi NSDAP'yi (Almanya Ulusal Sosyalist İşçi Partisi) destekleyen babaları ve dedeleriyle de hesaplaştılar.

Bu yıllarda Alman halkının da Nazilerin kurbanı olduğundan söz edilirdi Resmi görüş böyleydi. Alman halkı suçsuzdu, Nazilerin yalanlarıyla aldatılmıştı.

Dönemin Alman halkının Yahudi soykırımı ve diğer uygulamalardan haberinin olduğunu açıklayan araştırmaların ortaya çıkması için 1990'lı yılları beklemek ge-

rekti.

Hitler Almanların babasıydı. Halk için baba figürü yerine geçiyordu. Avrupa'nın önde gelen halklarından birisinin Hitler'e desteğini açıklamak için ortaya atılan bu görüş, ilk olarak Freud tarafından savunulmuştu. Savaştan sonra Alexander Mitscherlich tarafından yazılan "Babasız Toplum" kitabında babanın kaybedildiği ama işgal altında yaşanıldığı için bu nedenle yas tutulamadığı anlatılır.

Naziler müthiş bir kadroya sahipti. Nazi olmasalar bile onlarla iyi geçinen Nobel kazanmış fizikçilerden (Planck, Heisenberg), tanınmış felsefecilere kadar (Heidegger) adı dünya çapında bilinen geniş bir kadroya sahiptiler.

Göbbels'i küçümsemeyin, büyük bir propaganda uzmanıdır.

Bu kadro halkı aldatmayı başarabilmişti; resmi görüş böyleydi.

1960'lı yıllarda Adorno farklı bir görüş savundu: Alman halkı Nazilerin propagandasına nasıl açık duruma gelmişti; araştırılması gereken buydu. Önemli bir görüştü ve daha sonraki araştırmalar da bu yönde yürüdü.

Nazilerin fikirsel kökleri Alman romantizminden, felsefesine, oradan Bismarck dönemine kadar araştırıldı.

Sonuçta görülen, Nazilerin kültürel olarak güçlü bir geleneğe dayandıklarıydı. Kadrolarıyla bu geleneği istedikleri yöne götürmeyi ve kullanmayı başarmışlardı. Nazilerin halkın desteğini sağlamaktaki büyük başarısı bu güçlü kültürel gelenek göz ardı edilerek anlaşılamazdı. Nazi kültüründen kurtulmak da ancak bu gelenekle hesaplaşmakla mümkün olabilirdi.

Bu konuda sadece çok sayıda araştırma yayınlanmadı. Televizyonlarda çok sayıda program yayınlandı, üniversitelerde ve liselerdeki ders kitaplarında konu işlendi. Bunların başlangıç noktası olarak Batı Almanya 68'i alınabilir. DAC'de 68 yaşanmadı, yaşanması engellendi.

Almanya'da nazi kafalılar halen bulunuyor, ama bunların karşısında önemli bir halk gücü de bulunuyor. Nazi kafalıların en büyük gösterilerini yaptıkları kent, Dresden, yıllarca DAC bölgesinde kalmış bir kenttir. Bu kentte bile karşı göstericilerin sayısı daha fazla oluyor.

Bu konuda son örnek olarak mültecilerin durumu gösterilebilir. Almanya çok sayıda mülteciyi ülkeye kabul etti. Bunu yaparken çıkarını düşünerek hareket etti, burası açık ve önemli olan da bu değildir. Önemli olan, çok sayıda Almanın gönüllü olarak mülteciler için çalışmasıdır. Kimisi yemek yapıp götürüyor, kimisi evini açıyor, kimisi başka türlü yardımcı olmaya çalışıyor...

Kaç kişiler, bilmek zor ama en az yüz bin kişi denile-

bilir. Bu sayı birkaç yüz bin kişi ise, şaşırmam.

Savaş sonrasındaki yıllarda haklı olarak Tätervolk ya da suçlu halk olarak bilinen Almanlar, birkaç yıldan beri Avrupa'nın en sevilen halkı durumuna geldi. (Bu konuda yapılan araştırmalarda çıkan sonuçtur.)

Çok sayıda sorun var, bunlar ortadan kalkmadı ve kalkmaz da... Ama önemli gelişmeler ve olumlu yanlar da bulunuyor.

Geçmişiyile yüzleşmesini beceren ve onu geride bırakabilen bir halk...

Artık Hitler denilince Erdoğan hatırlanmaya başlanacak...

Almanya'da bu yıl Hitler'in Kavgam kitabı üzerindeki yayın yasağı kalkıyor. Kitap açıklamalı notlarla birlikte yeniden basılacak...

Türkiye'de birkaç yıl önce basılan bu kitap kısa sürede en çok satanlar arasına girmişti. İpe sapa gelmez tezlerle dolu bu kitapta yazılanlar önemli değil, onu okuyup inananların içinde bulunduğu psikolojik durum önemlidir.

Hitler, Birinci Dünya Savaşı'nı kaybeden ve Versay Antlaşması'nın ağır şartlarını kabul etmek zorunda kalan Almanlara, "Kaldır başını, sen bu duruma düşecek halk değilsin" dediğinde, etkili olmuştu. Bu sözler çok sayıda

Türkü yüreğinden vurur!

Yazıyı bitirirken çarpıcı örneklerden başka bir tanesi olarak 68 hareketinin ayrışması ve buradan doğan silahlı mücadele örgütlerindeki psikoloji gösterilebilir.

Kızıl Ordu Fraksiyonu ya da Almanca kısaltmasıyla RAF'ın yıllarca hapiste kalan militanlarıyla bir bölüm psikologun yaptığı uzun söyleşilerin ardından şöyle bir sonuca varıldı: RAF, 1930'lu yıllarda Alman halkının Nazilere gösteremediği direnişin 30 yıl sonra ortaya çıkmış halidir.

Bu sonuca yol açan çok sayıda bilgiyi burada aktarmayacağım ve sadece bir örnek vermekle yetineceğim: RAF, Karlsruhe'de federal başsavcıyı öldürür. Eylemi gerçekleştirenlerden birisi kadındır ve kimliği de kısa süre sonra açıklanır. Kadının babası rahiptir ve evde kutlama partisi düzenler. Gazetecilere de şöyle der: "Ben yapamadım, kızım yaptı!.."

Ya da "Ben zamanında devletle mücadele edemedim, ama kızım yaptı!.."

Kadroları ve sempatizanlarıyla birkaç yüz kişiden fazla kitleye sahip olmayan bu örgüt, Almanya'nın yakın tarihinde büyük iz bırakmıştır.

Bizdeki 68 hareketinin bölünmesi ve silahlı mücadele örgütlerinin ortaya çıkmasıyla paralellik kurulabilir.

Dönem farklı, insanlar da farklı ama psikolojide paralellik bulunuyor.

Sinan Cemgil, “öleceğiz ama bu ülkeye bir direniş geleneği bırakacağız” demişti. RAF militanları gibi o dönemin silahlı mücadele hareketlerinin militanları da –ağırlıkla THKO’lular, THKP-C’de daha rasyonel bir düşünce söz konusudur- içinde yaşadıkları toplumun bazı özelliklerinden nefret ediyorlardı.

RAF, güçlü bir kültürel hareketin üzerinde yükselirken, bizde bunun yaşandığı söylenemez.

Almanya tarihini öğrenmeye çalışıyorum. Epeyce yol aldım ama öğrenmekle bitecek gibi değil. Bu tarih, kendi tarihimiz için öğrenilmesi zorunlu bir tarihtir denilebilir. Dönem ayrı, insanlar ayrı ama hakim kültür ve psikoloji o kadar benziyor ki!..

2.1.2016

ALMANYA'DA KASIM DEVRİMİ 1918/1919

Bu yıl Almanya'da Kasım devriminin 100. yıldönümü... Tahmin edebileceğiniz gibi konuyla ilgili yayınlanan kitaplar ve verilen konferanslar sayılamayacak kadar fazla...

Bu devrim, Lenin'in Devlet ve İhtilal kitabının sonunda sözünü ettiği başlayan Alman devrimidir. Devrim ülke çapında yayılamamış ve belirli bölgelerle –özellikle Hamburg- sınırlı kalmış, Sovyetler kurulmuş, yerinden yönetim deneyimi yaşanmış, daha sonra devrimin iki önderi olan Karl Liebknecht ve Rosa Luxemburg öldürülmüş ve devrim bastırılmıştır.

Önemli bir devrimdir ama bizde Liebknecht ve Luxemburg'un öldürülmeleri dışında bu devrim hakkında bilgi sahibi olan pek az kişi vardır.

Rosa Luxemburg, Bolşeviklerin imzaladığı ve Almanya'ya geniş bir alanı bırakan Brest-Litovsk barışına karşı çıkar, gerekçesi ise Almanya'da yaklaşan devrimdir. Böyle bir barış antlaşmasıyla Almanya'nın Doğu cephesinde zafer kazanması yaklaşan devrimi zayıflatabilecektir. Bolşevikler, haklı olarak, ne olacağı belli olmayan Almanya devrimine güvenemezler. Ekim devriminin yaşayabilmesi için böyle bir antlaşmaya ihtiyaç vardır ve imzalarlar.

Bu devrim iki yönden oldukça önemlidir.

Birincisi: Avrupa'da zamandaş devrim düşüncesinin doğru olmadığını gösterir. Devrim Birinci Dünya Savaşı'nı kaybeden ülkelerde gerçekleşebilirdi, kazananlarda değil... Nitekim Almanya ve Avusturya'da başarısız da olsa yaşanmış, savaşta ağır kayıp veren Çarlık Rusya'sında gerçekleşmişti. Ancak galip ülkeler olan İngiltere ve Fransa'da devrimci bir kalkışma söz konusu değildir. Almanya'daki devrim yaşayabilseydi eğer muhtemelen bu ülkelere yayılamazdı.

Bolşevikler Almanya'da devrim bekliyordardı ve ardından da bunun Avrupa ülkelerine –özellikle İngiltere ve Fransa'ya- yayılacağını umuyorlardı ama devrim başarılı olsaydı bile yayılması hayli şüphelidir.

Savaşta kazanan ve yenilenlerle ağır antlaşmalar imzalayan taraflarda devrim olması hayli zordur. Almanya'nın imzalamak zorunda kaldığı Versailles Antlaşması bu ülkede sadece ekonomik değil ciddi politik sıkıntı da yaratacaktır.

İkincisi: Marx, Paris Komünü deneyinden hareket ederek yönetimle ilgili belirlemeler yapar. Seçimle işbaşına gelen bürokrasi, ekonominin yerel yönetimi ve buna uygun politik yönetim gibi ve hemen her örgüt programını yazarken Marx'ın 1871'de söylediklerini tekrarlar. Kimsenin de aklına, bu belirlenmeler hiç hayata uygulan-

madı mı, uygulandıklarında nasıl sorunlar çıktı soruları gelmez. Ekim devriminden sonra Sovyet yönetimi değişik nedenlerle kısa sürmüştür ve bu konuda başka deney bulunmadığı düşünülür.

Almanya'daki 1918/1919 devrimi bu konuda önemli bir deneydir. Ekonomi ve politikada Sovyet yönetiminin önemli sorunlarının bulunduğu, bu yönetimin ancak az nüfusa sahip dar alanlarda geçerli olduğu görülmüştür. Marx, daha sonra Sovyet adını alan Komün deneyiminde büyük ihtimalle antik Yunan'daki kent devletlerini (polis) göz önünde tutmuştur. Bu bir çeşit belediye yönetimidir. Nüfus azdır (birkaç on bin kişi) ve insanlar bir araya gelip, tartışıp kararlar alırlar ve uygularlar. Bu anlayışın ülke çapında uygulanmasının önemli sıkıntı yarattığı 1918/1919 devriminde görülmüştür.

Bu devrimdeki Sovyet deneyiyle ilgili olarak Hollandalı marksist Anton Pannekoek'in kalın bir kitabı vardır. Pannekoek aynı zamanda Hollanda'da astronomi araştırmalarının da kurucusu sayılmaktadır.

Birkaç yıl önce ise Alex Demirovic'in konuyla ilgili Almanca uzun bir makalesi yayınlandı. Demirovic, Pannekoek ve konuyla ilgili yazan başkalarına referans vererek bu konunun daha sonra hemen hiç incelenmediğini belirtir. Marx nasıl yazmışsa öyle kalmıştır ve sanki daha sonra bu konuda hiçbir şey olmamış, yazılanı hayata ge-

çirmek çabası ve ortaya çıkan sorunlar hiç yaşanmamıştır.

Ne kitap ne de o uzun makale Türkçeye çevrilmedi. Muhtemelen kimsenin haberi yoktur veya belki de haberi olanlardan okuyanların kafası karışmıştır. İnsanlar Paris Komünü'nden daha önemli bir deney olan 1918/1919 Almanya devrimini ve ortaya çıkardığı teorik sonuçları yazıyorlar ama pek ilgilenen bulunmuyor.

Bizde Almanya devrimi denilince Luxemburg ile Liebknecht'in öldürülmesi bilinir, başka ne olmuştur, pek ilgilenilmez.

Şurası maalesef bir gerçekliktir ki bu ve buna benzer önemli deneyler hakkında bilgi sahibi olabilmek için dünya çapında geçerli dillerden en az birisini bilmek gerekiyor. İngilizce bilmek önemli bir avantaj olmakla birlikte –burada politik İngilizceden söz ediyorum- bazen yeterli olmayabiliyor. 1918/1919 devriminin yanı sıra reel sosyalizmin çözümlere tarihe karışması konusunda Almanca İngilizceden daha fazla kaynağa sahiptir. 1918/1919 devrimi konusunda bu durum anlaşılabilir, doğaldır ki önemli metinler özellikle Almanca olacaktır. Diğer konuda ise Demokratik Almanya Cumhuriyeti gibi “sosyalizmin vitrini” sayılan bir ülkeyle ilgili yapılan incelemeler, o devlette önemli görevlerde bulunmuş ve daha sonra da sosyalist olarak kalan kişilerin yaptıkları değerlendirmeler de esas

olarak Almancadır. Macaristan, Çekoslovakya ve Polonya gibi ülkelerde de reel sosyalizmle ilgili yazılmış çok sayıda yapıt önce Almancaya çevrilmiş ya da doğrudan bu dilde yazılmıştır.

Bu konuların bizde çevrilerek yayınlanacağını beklemiyorum. Bırakın Almancayı İngilizcede bile durum farklı değildir. Yazılanlar çevirmenlerin dünyasını epeyce aştığı için çevirmemek tercih ediliyor ve sanki evrilmeyince de olan olmamış oluyor.

1918/1919'da Hamburg sovyetinde devrimin güncel sorunları, ekonomi ve politikanın yönetimiyle ilgili sorunlar tartışılıyor. Bu tartışmaların tutanakları tutuluyor ve yaklaşık 90 yıl sonra bu tutanakların tamamı bulunuyor ve bir enstitü tarafından parça parça yayınlanıyordu. Sovyet yönetimi konusunda yaşanılan zorlukları ayrıntılarıyla öğrenmek isteyenler bu kaynağa başvurabilirler. Vazgetik ayrıntılı öğrenmeyi, bu devrim hakkında yazılan kitapları ve makaleleri okusanız bile yeter...

Devrim, belirli bölgelerde iktidarın ele geçirilmesi, Sovyet rgtlenmesi konusunda yaşanılan sorunlar ve bulunmaya çalışılan ve teoride pek yeri bulunmayan çözümler...

Marx'ı tekrarlamak çekici gelebilir ama bunu da ğrenmeyeceksiniz de neyi ğreneceksiniz?

Not: Alex Demirovic'in 2009'da Almanya sosyalistlerinin önemli teorik yayın organlarından Prokla'da yayınlanan **Rätedemokratie oder das Ende der Politik** başlıklı yazısını internette PDF olarak bulup indirebilirsiniz. İyi Almanca bilen birisine çevirtmenizi hararetle öneririm.

7.10.2018

ALMANYA'DA YEŞİLLERİN YÜKSELMESİ

Avrupa Parlamentosu (AP) seçimi için genel bir değerlendirme yapılabilmesi için biraz zaman geçmesi gerekiyor, sonuçlar kesinleşmedi ama genel eğilim ve bazı partilerin büyük çıkışları bellidir.

Fransa'daki sonucun şaşılacak yanı bulunmuyor. Ulusal Cephe (FN) ülkenin en büyük partisi olduğunu önceki değişik seçimlerde de ortaya koymuştu. Bu parti aldığı oy oranında politik kurumlarda temsil edilemiyorsa, bunun nedeni Fransa'daki iki turlu seçim sistemidir.

Almanya'da ise Yeşiller önceki AP seçiminde yüzde 9,8 olan oy oranlarını yüzde 20,5'e yükselterek ve SPD'yi geride bırakarak büyük çıkış yaptılar. Bu çıkış rastlantı değildir ve bu ülkede eyalet parlamentoları seçiminde ve genel seçimde de kendini göstermiştir ve göstermeyi de sürdürecektir.

Seçim öncesinde yapılan araştırmaya göre Almanya'daki seçmenler için en önemli konu, başka ülkelerdeki gibi göç değil, çevre kirlenmesidir. Almanya'da haftalardan beri "Gelecek İçin Cumalar" belirlemesi altında çevre sorunlarına dikkat çeken eylemler yapılıyor. Katılım yüksek, eylem sürekli ama hepsinden daha önemlisi katılan-

ların büyük çoğunluğunu gençlerin oluşturmasıdır. Lise ve ortaokul öğrencileri göstericilerin büyük çoğunluğunu oluşturuyor. Bu eylem politik partiler ve değişik kuruluşlar tarafından da destekleniyor.

Yeşiller'in yükselmesinde bu eylemlerin rolü de bulunmakla birlikte 1968 sonrasındaki 50 yılın da dikkate alınması gerekir.

Almanya'da çevre sorununu ilk kez gündeme getiren ve 68 hareketinin sonuçlarından birisi olan Yeşiller toplumunda önemli kültürel değişime neden oldular. Almanya'da kapitalizm "yeşil kapitalizm" oldu. Çevreye duyarlılık toplumun bilincinde önemli yer tutmaya başladı.

Bu bilinç değişiminin sonucu olarak Almanya –hem de Hıristiyan Demokratlar iktidarı altında- nükleer enerjiden çıkış kararı aldı, yenilenebilir enerjilere yöneldiler.

Karar almak yetmez, yeni yönelimde verimli olmak gerekir. Nükleer santrallerin kademeli olarak kapatılması kararını verin, ardından da elektriğin dörtte üçünü nükleer santrallerden elde eden Fransa'dan elektrik ithal edin...

Böyle şey olmaz!

Tersi gerçekleşti. Almanya özellikle kış aylarında Fransa'ya elektrik ihraç ediyor.

Böylece nükleer enerjinin temiz ve ucuz olduğu inancı da ortadan kalkmış oluyor.

Üretim işin bir yönüdür, diğer yönü ise tüketimde tasarruftur. Ürettiğinizden çok tüketirseniz, ne yaparsanız boşuna olur. Fransa'da elektrik üretiminin özellikle kış aylarında yeterli olmamasında bu ülkede elektrikle ısınmanın yaygınlığının önemli rolü vardır.

Almanya'da sosyal demokratların düşmesi sürüyor. Hıristiyan Demokratlar da gerilemekle birlikte yine en büyük parti durumundadırlar. Aşırı sağcı AfD de yükselirken Sol Parti de biraz geriledi.

68'den Ne Kaldı? kitabında Almanya'da dünyanın en büyük çevreci hareketi olacak Yeşiller yükselirken, sosyal demokratlar ve komünistlerin genellikle olumsuz ya da aldırılmaz tavır almalarını örnekleriyle anlatmıştım.

Almanya Komünist Partisi DKP'nin gençlik örgütü SDAJ'ın sonraki yıllarda alay konusu olacak bir afişi vardır: onlar güneşten söz ediyor, biz sınıf mücadelesinden.

Söz konusu olan enerji kaynağı olarak güneşe dikkat çeken Yeşiller'e karşı sınıf mücadelesinin öne çıkarılmasıdır...

Tarihin gelişme kurallarını bildiğini iddia eden komünistler bu kadar kör olabiliyorlar...

Zamanın sosyalist ülkelerinde de çevre sorununa aldırılmazdı. Reel sosyalist ülkelerde büyük çevre sorunu bulunduğunu değişik yazılarda örneklerle açıkladım.

Örneklerden bir tanesi Bulgaristan'dır. Bu ülkede hava kirliliği ölçüm raporları açıklanmazdı, gizliydi ama hava kirliliğinin derecesini anlamak için nefes almak yeterli oluyordu.

Kapitalizm daha fazla kazanç için çevre tahribatını umursamaz ama sosyalizmde böyle bir sorun yoktur, denilirdi, ama gerçekten böyle miydi acaba?

“Marx kısaca da olsa çevre sorununa değinmiştir” saptaması yapılıncaya sanki bir şey oluyor? Yılların pratiği olmasının yanı sıra Almanya gibi bilinç düzeyi yüksek sosyalistlerin bulunduğu bir ülkede de dünyanın en büyük çevre hareketine karşı ilgisiz kalınıyor hatta alay ediliyor. Yıllar sonra da alay edenler alay konusu oluyor...

Yeşiller ya da Yeşil Parti adı kullanılıncaya çevreci olunmuyor. Almanya'da Yeşiller göçmenlerle ilgili sorunları ilk kez gündeme taşıyan partidir. Başka bir deyişle dar anlamda çevrecilikle sınırlı kalmadılar. Zaman içinde başlangıçta teori ve eylemlerinde bulunan klasik sol belirlemelerden uzaklaştılar, artan oranda kapitalizmin partisi, ama kapitalizmi dönüştürebilen bir parti oldular. Yükselişleri sürececek, öyle görünüyor...

27.5.2019

ALMANYA'NIN SİLAHLANMASI

Burada silahlanmadan kastedilen Almanya ordusunun uzun zamandır şikayet konusu olan malzeme eksikliklerinin tamamlanmasıdır. Orduda ciddi boyutlarda malzeme eksikliği bulunuyor. Mesela piyade tüfekleri iyi değil, ateş edilince çabuk ısınıyor; buna diğer malzemeler de eklenebilir. Savunma bakanı eksiklerin kısa sürede tamamlanacağını duyurdu.

Eksikliklerin tamamlanma çabasının Trump'un talebiyle tümüyle olmasa bile örtüştüğü söylenebilir. Almanya diğer NATO üyesi ülkelere göre GSMH'nın daha az bölümünü savunma harcamalarına ayırıyor. Trump bu payın yükseltilmesini istiyordu.

Durum ilk bakışta garip görünebilir. Almanya önemli bir silah ihracatçısıdır; ABD, Rusya Federasyonu, Fransa kadar olmasa bile silah ihracatı önemlidir. Özellikle Türkiye'nin silah aldığı bir ülkedir. Türkiye'ye özellikle tank ve küçük savaş gemileri satmaktadır. Afganistan da dahil olmak üzere değişik ülkelerde askerleri bulunmaktadır ve böyle bir ordunun malzeme eksikliğinin bulunması garip görünebilir.

Almanya'nın durumu Lenin'in Birinci Dünya Sava-

şı yıllarında yaptığı bir saptamanın yıllardan beri artık geçerli olmadığını gösteriyor. Geriden gelen emperyalist bir ülke sıçramalı bir gelişmeyle öndekilere yetişebilir ve dünyanın yeniden paylaşılması gündeme gelir; bunun da yolu savaştır.

Bu saptama şu anlama da gelir: ekonomik olarak güçlenen bir ülke askeri olarak da güçlenecektir. Başka bir deyişle ekonomik güç olarak geriden gelen ama sıçramalı bir gelişmeyle öndekilere yetişen bir ülke, askeri olarak da bunu yapacaktır. Değişik ülkeler arasında askeri güçlerin yaklaşık eşitlenmesi gerçekleşmeden savaş çıkması mümkün değildir. Hiçbir ülke kaybedeceği baştan belli olan savaşa girmez.

Almanya örneğinde yıllardan beri böyle olmadığını görüyoruz. Almanya dünyanın büyük ekonomik güçlerinden bir tanesidir. Avrupa Birliği içinde ekonomik olarak en güçlü ülkedir ama askeri olarak aynı durum mevcut değildir. Almanya ekonomik olarak Fransa'dan belirgin olarak daha güçlü olmakla birlikte, askeri olarak güçlü olan Fransa'dır. Bu ülke nükleer silahlara sahip olmasının yanı sıra ordusu da savaş tecrübesine sahiptir.

Ordunun savaş tecrübesi modern silah kadar önemlidir. Ne kadar modern olursa olsun silahlarını savaşta etkin kullanmayı başaramayan bir ordu sonuçta güçsüzdür. Almanya bu konuda zayıftır. Yıllardan beri savaşlara

dolaylı olarak katılmaktadır. Mesela Irak'a karşı yürütülen birinci ve ikinci savaşlara katılmamıştır ama ülkedeki ABD üslerinin ikmal için kullanılmasına izin vermiş, ek olarak savaş harcamalarına da katılmıştır. Almanya askeri konularda ısrar etmez, gider. Mesela TC hükümetinin İncirlik konusundaki açıklamalarının ardından buradaki askerlerini Ürdün'e taşımıştır.

Almanya savaş gemileri ihraç etmekle birlikte Fransa'nın aksine uçak gemisi de yoktur.

Fransa-Almanya işbirliği temelinde Avrupa Birliği'nin hızlı müdahale birliği var ama sayıca azdır, kurulması planlanan Avrupa ordusu ise yıllardan beri gerçekteleşmemiştir.

Önceki yıllarda, Türkiye'nin AB üyeliğinin ciddi bir ihtimal gibi görüldüğü yıllarda, Türkiye kurulması planlanan Avrupa ordusunun piyade ihtiyacını karşılamayı üstlenmeyi planlıyordu. Bu plan gündemden düşmüştür.

Almanya'da güçlü denilebilecek bir barış hareketi bulunuyor. Gücü sadece yürüyüşlere katılan insan sayısıyla ölçmemek gerekir. Bu sayı bazen artar bazen azalır, esas olan kurumlaşmadır. Almanya barış hareketi her yıl düzenli toplantılar yapar ve yıllık kitap çıkarır. Bu kitapta Almanya'nın silah ihracatı, dünyanın neresinde ne kadar askeri bulunduğu, ülkenin silahlanma konseptindeki gelişmeler yer alır.

Barış mücadelesini “savaşa karşı olmak” ile sınırlandırmak doğru değildir. Bir ülkenin dünya çapındaki savaş potansiyelinin yıllar boyunca nasıl geliştiği izlenmek zorundadır.

Türkiye gibi militarist bir ülkede kayda değer bir barış hareketi bulunmuyor. Bunun önde gelen nedeni militarist kültürel yapıdır. Almanya’da da yıllarca aynı yapı vardı ama 68 hareketi bu yapıyı kırdı. (Almanya ve Türkiye 68’lerinin karşılaştırmalı incelemesi için *68’den ne kaldı?* kitabına bakabilirsiniz.) Bizdeki bir başka sorun ise barış konusunun Kürtlerle sınırlı olarak düşünülmesidir. Bu önemlidir ama Türkiye’nin Katar ve Somali’de üs kurması, bugüne kadar değişik ordulara askeri eğitim vermesi (Nijerya, Bosna Hersek, Arnavutluk, Hırvatistan gibi), Irak’ta –bilinen- 2500 askerinin bulunması, Suriye’nin yüzde 10-15’ini ilhak etmesi, son olarak Libya açılımı (orada Kürt yok) ve artan silah ihracatı konunun Kürtlere yönelik tutumu epeyce aşan önemini göstermektedir.

Silahlı insansız hava aracı gibi modern savaşın önde gelen bir silahını kendisi üretebilen ve ihraç da edebilen bir ülkede barış hareketinin basın açıklamaları dışında bulunmaması hayret edilecek bir durumdur ama ne yazık ki böyledir.

28.1.2020

ALMANYA'YA KARŞI POLONYA

Trump ile Merkel'in askeri ödemeler konusundaki atışmasının ardından ABD'nin politikası belli oldu: Almanya'ya karşı Polonya güçlendirilecek. Almanya'dan çekilen ABD askerleri muhtemelen Polonya'da konuşlandırılacak, Polonya bu askerlerin masraflarını üstlendiği gibi ABD'den F 35 savaş uçakları da alacak...

Almanya ve Rusya Federasyonu Polonya'yı devre dışı bırakınca ABD, Avrupa Birliği içindeki bu müttefikleriyle daha yakından ilgilenmeye karar verdi.

Rusya'dan Almanya'ya doğal gaz getiren boru hattı Polonya'dan geçiyordu ve Almanya ile sorun yaşadığı zaman bir keresinde Polonya vanayı kapatmıştı. Bunun üzerine Rusya ve Almanya Doğu Denizi'nin altından geçecek bir doğal gaz boru hattı yapmaya başladılar. 1224 kilometre uzunluğundaki bu hat Rusya'dan çıktıktan sonra tümüyle deniz altından geçerek Almanya'ya ulaşıyor. Trump birkaç kere bu hattın yapımına itiraz etti, gerekçesi de Almanya'nın enerji bakımından Rusya'ya bağımlı duruma gelmesiydi. İtirazın esas gerekçesi Polonya'nın devreden çıkarılmasıydı.

Polonya 38,5 milyon nüfusuyla Avrupa Birliği (AB)

içinde Almanya, Fransa ve İtalya'dan sonra en kalabalık ülkedir. AB içinde İngiltere ile birlikte ABD'nin yakın müttefikiydi. İngiltere'nin AB'den ayrılmasıyla AB içinde ABD'nin yakın müttefiki tek büyük ülke Polonya oldu.

Polonya tarihsel olarak Almanlara ve Ruslara karşıdır. Bir dönem Prusya, Rusya ve Avusturya arasında parçalanarak ülke olarak tümüyle ortadan kalkmış, tarihin devletsiz kalabalık halklarından birisi olmuştur. Polonya'nın imparatorluk geçmişi de bulunduğu için komşu ülkeler tarafından parçalanarak bir dönem ortadan kalkması doğal olarak halkın zihninde derin iz bırakır.

1815'te Viyana Kongresi'nin ardından parçalanan Polonya'nın yüzde 80'ini Çarlık Rusya'sı alır ve yoğun Ruslaştırma politikası uygular. Polonya dili yasaklanır. Rusya işgali altındaki Polonya'daki ulusal sorun Lenin ile Rosa Luxemburg arasında sürekli tartışma konusu olacaktır.

Polonya'nın bağımsızlık yılları uzun sürmemiş, İkinci Dünya Savaşı'nda Nazi işgalini yaşamıştır. Savaşta Kızıl Ordu ile Polonya'ya getirilen sosyalist iktidar sürekli sorun yaşamış, 1956'daki ayaklanmanın bastırılmasıyla sorunlar bitmemiştir.

Polonya'da Dayanışma Sendikası'nın kurulması Doğu Avrupa ülkelerinde sosyalizmin çözülmesinde büyük öneme sahiptir. Adı sendika gerçekte ise politik bir hareket olan Dayanışma'nın güçlenmesi engelleneme-

miş, bu nedenle 1981’de sıkıyönetim ilan edilmiş, 80’li yılların sonunda Dayanışma iktidara katılacak kadar güçlenmiş ve kısa süre sonra sosyalist rejim çözülmüştür.

Dayanışma başka tarihsel örneği bulunmayan bir harekettir. Liman işçileri aydınları ve diğer muhalif güçleri birleştirmiş ama sosyalizmi değil kapitalizmi istemişlerdir. Kapitalizm için örgütlü, uzun süreli ve militanca mücadele eden bir işçi sınıfının tarihte başka örneği yoktur.

Polonya’da din önemli bir politik araçtır. Protestan Almanlara ve Ortodoks Ruslara karşı Katolik Polonyalılar...

Tarihi boyunca Almanya ve Rusya gibi iki güçlü devletin arasında kalmış Polonya’nın ABD’nin Avrupa’daki önemli müttefiki olması şaşırtıcı değildir. Polonya tarihi boyunca sürekli sorun yaşadığı iki güçlü devlete karşı koruyuculuğu ABD’de bulmuştur.

Trump şunun farkındadır: Almanya’nın Rusya’ya karşı koruyucuya artık ihtiyacı yoktur. Rusya sosyalist değildir, ayrıca iki devlet arasında yoğun işbirliği vardır. Trump, “Rusya’dan gaz almak için büyük masrafa giren Almanya aynısını savunma konusunda yapmıyor” derken haklıdır. Almanya, Trump’ın “düşman Rusya” söylemine gittikçe daha fazla boş vermektedir.

Polonya’da nüfus çok az artıyor çünkü dış göç oldukça fazladır. Polonyalıların en fazla göç ettiği ülke de İngiltere’dir.

Tarihte yaşanmış olan önemli olaylar ülkelerdeki rejimler değişse bile unutulmadan kalıyor. Bulgaristan 1878’de Çarlık’ın Osmanlı ordusunu ağır yenilgiye uğratmasının ardından (Plevne müdafaası bu savaştadır) bağımsızlığını kazandı. Sosyalist dönemde Ekim Devrimi’ni tatil günü yapan tek sosyalist ülke Bulgaristan olacaktı. Bulgaristan Komünist Partisi’nin “SSCB ile dostluk” politikası kendiliğinden benimsenmişti çünkü o zaman sosyalist olmasalar bile bağımsızlık Ruslar sayesinde kazanılmıştı.

Polonya halkı için ise Rusya ve Almanya ülkelerini sürekli işgal etmiş iki devlettir. Rejimler değişiyor ama tarihsel dostluklar ve düşmanlıklar daha az değişiyor denilebilir.

Almanya’nın Polonya’da büyük yatırımları bulunuyor ama bu durum ülkenin ABD ile yakınlaşmasını engellemiyor.

Korona krizinden dünyada en kazançlı çıkan kalabalık ülkenin Almanya olacağı belli oldu. Fransa’nın Almanya ile rekabet imkânı artık kalmadı. Almanya, AB’nin Almanya-Fransa eksenini üzerinde durduğunu bildiği için Fransa’yı kenara itmeye dikkat ediyor.

ABD için de bu eksene karşı, özellikle de gittikçe güçlenen ve ABD politikalarına açıkça itiraz etmeye başlayan Almanya'ya karşı Polonya'nın desteklenmesi en iyi çözüm yoludur.

Trump, "Alman halkı hükümetin bu tutumundan memnun olmasa gerektir" diyor ama Almanya halkının en sevmediği iki politikacıdan birisinin kendisi olduğunu (diğeri Erdoğan'dır) ya bilmiyor ya da bilmez görünüyor.

14.7.2020

ALT EMPERYALİZM VE “SÜREKLİ HÜSRAN”!

Türkiye Suriye’de, Libya ve Doğu Akdeniz’de, son olarak da Kafkasya’da sürekli olarak hüsrana uğruyor! Bu iddia sahiplerine söylenecek şey bulunmuyor, bir şey anlatmak da gerekmiyor çünkü bu insanlar artık politikanın değil psikolojinin kapsamındadır. Kendilerini rahatlatacak analizler yapıyorlar ve varsın varsınlar...

Burada sorun hatalı analiz değildir. Hatayı herkes yapar; hata yaparsınız ve düzeltirsiniz. Burada sorun sürekli aynı hatanın yapılmasıdır.

Bir bölüm kişi Türkiye’nin alt emperyalist bir ülke olduğunu, yayılcılığının da macera hevesine değil de bu temele dayandığını sergilenen çeşitli örneklerle rağmen görmek istemiyor. Rakibi küçültünce kendilerinin büyüyeceğini sanıyorlar ve fena halde yanılıyorlar. Bu anlayıştaki kişilerin devrimci mücadele, sosyalizm gibi sorunları olduğunu sanmıyorum çünkü rakibiyle gerçekten mücadeleye girecek insanlar, önce onu olduğu gibi görmeye ve buna uygun politikalar izlemeye yönelirler. Siz rakibi küçültünce o küçülmüyor, belki farkında değilsiniz ama olan en başta size oluyor.

Her örnekte kafanızı yeniden duvara vuruyorsunuz.

Daha kötüsü vurduğunuzu da fark etmiyorsunuz.

Bunları geçelim...

Türkiye alt emperyalizminin son örneği Azerbaycan-Ermenistan savaşına aktif müdahale etmesi ve bu ülkede zaten var olan yerini sağlamlaştırmasıydı. Azerbaycan petrol zengini bir ülkedir ve herhalde Türkiye'ye bir miktar kaynak akıtacaktır. Bu ülkede yıllardan beri Türkiye inşaat şirketleri zaten faaldi, bu faaliyet başka alanlara yayılarak artacaktır.

Azerbaycan-Ermenistan savaşı sırasında Rusya'nın Türkiye'nin aktif olarak karışmasına müdahale edeceğini düşünenlerin bu analizlerini neye dayandırdıklarını anlayamadım. Ermenistan yıllardan beri zikzaklı bir çizgi izleyerek ABD ile yakınlaşmaya çalışır. ABD'de büyük bir Ermeni lobisi vardır ve buradaki insanlar her yıl Ermenistan'a miktarını bilmiyorum ama az olmayan miktarda para gönderirler.

Benzeri durum Fransa'daki Ermeni diasporası için de geçerlidir. Fransa Kafkaslardaki savaşla neden bu kadar ilgilendi, diye sorarsanız, cevabı ülkedeki etkin Ermeni diasporasıdır.

Bu bağlamda Rusya'nın Ermenistan'a iyi bir ders vermek istemesi kendi çıkarları açısından anlaşılabilir. Rusya'nın bunu doğrudan yapması uygun olmazdı. Azer-

baycan-Ermenistan arasındaki savaşın 30 yıllık geçmişi vardı. Dağlık Karabağ özölmemişi bir sorundu. O zaman bu dersi Türkiye desteğindeki Azerbaycan neden vermesin? Rusya da izlemekle yetinirdi.

Türkiye ile Azerbaycan bu savaşa hazırlandılar. Türkiye oraya asker ve askeri malzeme gönderdi, ardından cihatçıları da gönderecekti. Rusya'nın bunları bilmiyor olması mümkün değildi ama sesini çıkarmadı.

Savaş başladıktan kısa süre sonraki bir yazıda Türkiye'nin Rusya ile anlaşmadan bu savaşta aktif yer alamayacağını belirtmiştim. Türkiye kendisi için büyük önem taşıyan Suriye'de Rusya ile ortaklık içindedir ve aynı Türkiye Rusya ile anlaşmadan onun yanındaki bir savaşa aktif müdahale edecektir; böyle bir şey olamaz. Türkiye'yi bilinçsizce oraya buraya saldıran bir güç olarak görmek, her saldırının arkasındaki hesapları görememek gerçekten kötüdür.

Kafkasya'daki son savaşta kazananlar Rusya, Türkiye ve Azerbaycan; kaybedenler Ermenistan ve bir oranda da Azerbaycan ile sınırı uzayan İran'dır.

İran nüfusunun üçte biri Azeridir, ek olarak İsrail, Azerbaycan-İran sınırına füze bataryası kurmuştur.

Genel değerlendirme yapılacak olursa:

Türkiye Irak'ın 40 km. içine kadar girmişi ve bu ülke-

de bilinmeyen sayıda üs kurmuştur. Barzani yönetimiyle arası gayet iyidir.

Türkiye Suriye'nin en az beşte birini işgal etmiş durumdadır. Bu ülkedeki gerçek etkinliği daha fazladır.

Türkiye Libya'da bulunuyor.

Doğu Akdeniz ile ilgili restleşmede ise, Türkiye tarihinde ilk kez emperyalist bir devletle (Fransa) açık olarak takışmaya girdi. İleri gitmedi ama bu bir ilktir. Türkiye Almanya'dan aldığı ve daha da alacağı savaş gemileriyle donanmasını güçlendirdi ve bu sayede Doğu Akdeniz'de rakiplerine açıkça kafa tutmaya başladı.

Kafkasya'daki durumu anlatmıştım...

Sonuç "hep hüsrân", öyle değil mi!

Son olarak Kafkasya ve Orta Asya ile ilgili bir belirlemenin eklenmesi gerekiyor.

Deniliyor ki, Türkiye'nin Azerbaycan'da iyice yerleşmesi Orta Asya'ya açılmak içindir.

Bu belirleme yanlıştır.

Turan'dan söz ediyor iseniz, bu kelimenin bugünkü anlamı, 20 yıl öncesinden değişiktir. Kelime aynı olabilir ama içerik değişmiştir.

Eski anlamıyla Turan bitmiştir. Kafkasya ve Orta

Asya'daki Türki Cumhuriyetlerin Türkiye'nin önderliği altında birleşmesi konusu kapanmıştır. Bu ülkelerle Türkiye arasında daha sıkı ilişkiler kurulmasına Turan diyebilirsiniz ama burada Turan farklı bir anlamdadır.

Klasik anlamıyla Turan'ın önündeki engel olarak sadece Rusya'yı görmek eksiktir.

Daha da önemlisi, Türki cumhuriyetlerin böyle bir niyeti yoktur. Kazakistan, Türkmenistan, Tacikistan, Özbekistan; bu ülkelerin Türkiye'nin önderliğinde birleşmek, Türkistan'ı kurmak (Uygurları da katalım) gibi bir hedefleri yoktur.

Böyle bir hedeflerinin olmadığını Türkiye üzerinden Avrupa ülkelerine doğal gaz taşıyacak Nabucco boru hattına yeterli gaz vermeyerek, bunun yerine Rusya ile yeni doğal gaz anlaşmaları imzalayarak yeterince gösterdiler. (Bk. **Küresel İç Savaş ve Türkiye**). MHP'lilerin kendi kendilerine rüya görmesi bu gerçeği değiştirmiyor.

Hiç dikkat edilmeyen başka bir konu daha var.

Türki cumhuriyetler SSCB içinde iken tamamının komünist partisi vardı. 1991'den sonra bu partiler hemen sosyal demokrat parti türüne geçtiler. Bu ülkelerdeki kapitalizmin önde gelen insanlarını (zenginlerini) de eski komünist partilerinin yukarı kadroları oluşturdu.

Bu kadrolar birbirini tanır, Rusya'dakileri de tanır.

Bu ülkelerle Rusya arasında –Azerbaycan’da kısa süren Elçibey’in devlet başkanlığı dönemi dışında- önemli bir sorun çıkmamasının bir de bu nedeni vardır.

Elçibey dışında herkes anlatılmadan “bu bölgede Rusya ile iyi geçinmeyen yönetim yaşayamaz” prensibini anlamıştır. Elçibey de SBKP Politbüro üyesi ve KGB sorumlusu olan Haydar Aliyev tarafından devrilmiştir (şimdiki Devlet Başkanı İlham Aliyev’in babası).

Durum budur. Eski Turan yok artık, çok farklı bir anlamda olabilir ama eskisi artık yoktur.

12.11.2020

ALT EMPERYALİZM VE AVRUPA BİRLİĞİ ÜYELİĞİ

Türkiye geleceğini Avrupa’da görüyormuş ve gerekli reformları yapmayı da sürdürecekmış...

Konuyla ilgili açıklama böyledir. Bunun yakında yapılacak Avrupa Birliği Zirvesi’ne mesaj olduğu söylenebilir. Bu toplantıda Türkiye konusu da görüşülecektir ve bunu özellikle Yunanistan ile Fransa istemektedir.

Türkiye’nin sürekli tekrarladığı “AB üyeliği hedefi” neden gereklidir, diye sorulabilir.

AB içinde en önemli ticaret ve yatırım ortağı Almanya’dır ve üye olmasa da bu durum sürecektir. Türkiye bu ülkenin silah ihracatının üçte birini almaktadır ve rakam artma yönündedir.

Suriye, Irak ve Afganistan’dan gelen mültecilerin tutulması konusunda AB üyesi olsa da olmasa da şimdiki işlevini yerine getirecek ve bunun için ekonomik destek olacaktır. Tıpkı Kuzey Afrika’dan gelen göçü tutan İtalya gibi...

Türkiye özellikle serbest dolaşım hakkı için mi AB üyesi olmak istiyor?

Üyelikle serbest dolaşım aynı şey değildir, serbest dolaşım ertelenebilir. Ek olarak Bulgaristan ve Romanya ör-

neklerinde görüldüğü gibi serbest dolaşım kağıt üzerinde vardır ama pratikte çeşitli kısıtlamalar da hayata geçirilmiştir. Mesela bu ülkelerden gelip de diyelim Almanya'da sosyal yardım almanız çok zordur.

AB üyeliği Türkiye'nin yayılmacılığında önemli bir aşama olacaktır ve sürekli tekrarlanan üyelik talebini Türkiye alt emperyalizminin çerçevesinde değerlendirmek gerekir.

Yayılmacılığı 19. yüzyıl ya da 20. yüzyılın ilk yarısındaki gibi toprak ilhakı çerçevesinde görmemek gerekir. Türkiye Azerbaycan'dan toprak almadı ama bu ülkedeki etkisi belirgin olarak arttı. Keza Irak ve Suriye harita üzerindeki sınırlarını koruyorlar ama bu ülkelerin bir bölümü fiilen Türkiye'nin işgali altındadır. Türkiye'nin bu ülkelerdeki etkinliği işgal ettiği ya da üslerinin bulunduğu alanlardan geniştir.

Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de takıştığı iki ülke, Yunanistan ve Güney Kıbrıs, ardından Fransa AB üyesidir. Türkiye'nin bu alanda egemenliğini daha rahat genişletmesi AB üyesi olmasına doğrudan bağlıdır.

İkinci olarak, Türkiye AB üyesi olarak Almanya ve Fransa ile sınırlı kalan güdük AB ordusuna katılmak istemektedir. Türkiye'nin askeri gücü bu orduya katılmak için fazlasıyla yeterlidir, ek olarak bu katılımı yeni modernleşme imkanlarına da ulaşılacaktır. AB ordusu kapsamın-

da asker ve subayların dünyanın çeşitli ülkelerine gitmesi –özellikle Afrika ülkeleri- ardından ordunun kendi işine bakması pekala gerçekleşebilir.

Üçüncüsü; Türkiye'nin yayılmacılığını 19. yüzyıl anlayışıyla topraklarının genişletilmesi çerçevesinde görmek yanlıştır. Türkiye 30 yıldan beri Kafkasya ve Orta Asya'daki kültürel etkinliğini genişletmek için büyük çaba harcıyor. Türk Dil Kurultayları düzenleniyor, Türk Dili sözlükleri yayınlanıyor, sağcı edebiyat dergileri Özbekistan Edebiyatı Özel Sayısı çıkarıyor ve başka örnekler de sayılabilir.

Bu çabalar bekledikleri sonuca ulaşmadı ama etkisiz oldukları da söylenemez. 30 yıl önce Türkiye bu geniş alanda yoktu, şimdi bir oranda vardır. Burada varlık konusuna sadece ekonomik boyutuyla bakmamak gerekir. Türkiye inşaat şirketleri Rusya dahil bu geniş coğrafyada yoğun faaliyet içindedir ancak yoğun ekonomik faaliyet mutlaka kültürel etkinliğini doğurmaz, bunun için ayrı çaba gereklidir.

Bazı alanlarda Türkiye'nin kültürel etkinliği ekonomik faaliyetinden fazladır. Örnek olarak Balkanlar verilebilir. Burada Müslüman ve Türk kökenli halklar da yaşamaktadır ama sadece bu özellik kültürel etkinlik için yetmez. Yunus Emre Enstitüsü bu alanda faaldir.

Başka önemli bir örnek Türkiye'nin Hollywood'dan sonra ikinci televizyon filmleri ihracatçısı olmasıdır. Pazar alanı değişmekle birlikte –daha önce Arap ülkeleriydi, şim-

di Balkanlar, İspanya ve Latin Amerika ülkeleri oldu- yoğun film ihracatı sürmektedir. Venezüella, Peru ve Şili’de Türkiye yapımı TV dizileri Uyanış Ertuğrul ya da Fatmagül’ün Suçu Ne? gibi izlenme rekorları kırıyor.

Hollywood’un film ihracatıyla ilgili olarak “ABD değerlerinin ve hayat tarzının ihracı, kültür emperyalizmi” denirdi. Türkiye film ihracatında ikinci sıraya yükseldi, peki Türkiye ne yapıyor? Sadece para mı kazanıyor?

Venezüella Devlet Başkanı Maduro Türkiye’ye geldiğinde Uyanış Ertuğrul’un çekildiği yeri görmek istemiş. Bu ülke hazinesindeki altın Türkiye tarafından eritilip kalıplanıyor ve satışa uygun duruma getiriliyor. Türkiye neresi Venezüella neresi dersiniz, ABD’nin kızmasına rağmen artan ticaret ilişkisinde filmler aracılığıyla ihraç edilen kültürün de herhalde rolü vardır.

Önemli bir başka konu Türkiye’nin AB ülkelerinde yaşayan Türkiyeliler arasındaki örgütlenmesiyle ilgilidir. Bu alanda yaklaşık 5 milyon kişi yaşıyor. Bunlardan bir bölümü sadece TC, bir bölümü bulunduğu ülkenin vatandaşıdır, kalanı ise çifte vatandaştır. Türkiye, Birlik’i içerden zorlayabilecek kitle tabanına sahiptir. Bu örgütlenmeyi alanda faaliyet gösteren MİT mensupları ve konsolosluklarla sınırlı görmek yanlış olur. Türkiye’nin doğrudan kendisine bağlı ama görünürde “bağımsız” sivil toplum örgütleri bulunuyor. Camiler bunun önemli bir bölümüdür, çok sayıda baş-

ka kuruluş da vardır.

AB'nin Ülkü Ocaklarını yasaklamaya yönelmesi bu çerçevede değerlendirilmelidir. Bu örgüt de Ankara'nın AB içinde örgütlenmesinin önemli bileşenlerinden birisidir; olmazsa olmaz değildir ama önemlidir. Bu kuruluş Azerbaycan-Ermenistan savaşında AB ülkelerinde –mesela Fransa'da- yaşayan Ermenilere saldırmıştır. Kürt kurumlarına ve gösterilerine zaten saldırmaktadırlar.

Avusturya ve Fransa Ülkü Ocaklarını yasakladı; Almanya, Hollanda ve Belçika'nın bunu izlemesi bekleniyor.

Bu örgütlenme yıllardan beri var ve Diyanet'in uzantıları gibi Ankara'ya bağlı olarak hareket ettiği biliniyor. AB ülkeleri için Türkiye'nin bu alandaki örgütlenmesi rahatsız edici boyutlara ulaşmış durumdadır. Ülkü Ocakları'nın yasaklanmasıyla Türkiye'nin AB içindeki örgütlenmesi ortadan kalkmayacak ama fren yaptırılacak; hesaplanan budur.

Türkiye'nin AB üyeliği alt emperyalizminin yeni boyut kazanması için önemlidir. Olamayacaklarını, hele de günümüz koşullarında bunun mümkün olmadığını kendileri de biliyor. Hedeflenen üyelik doğrultusunda ne zaman sonuca ulaşacağı belli olmasa da somut adım atılması ve bu bağlamda olanakların genişlemesidir.

22.11.2020

ALT EMPERYALİZM VE DEVLET

Emperyalizmi sonuçta fazla sermaye birikiminin ihracı olarak düşünmek sadece emperyalizmi değil alt emperyalizmi de anlamamayı getiriyor. Bugünkü Gazete Duvar'da Ahmet Haşim Köse de benzeri bir yol izliyor. Zaten kendisi de devleti emperyalizm analizine katmamış olan Lenin'in çizgisini izlediğini belirtiyor. Dahası Marx'ın Kapital'inde devlet bulunmuyor. Bu bakımdan Lenin'in emperyalizm teorisiyle Kapital arasında süreklilik kurması doğru olmakla birlikte ikisi de devleti yeterince dikkate almamış olmaları nedeniyle ciddi oranda eksiktir.

Devlet, Leninist emperyalizm tahlilinde “mecburen” vardır çünkü sermaye ihraç edebilmek için önce alan bulmanız gerekir. Bu alan ya kapitalist emperyalizm öncesi büyük sömürge imparatorluklarıyla (İngiltere ve Fransa örneği) zaten vardır ya da ordunuzun gücüyle yeni alanlar bulursunuz. Alan yoksa istediğiniz kadar uğraşın, sermaye ihraç edemezsiniz. Yıllarca İngiltere'nin sömürgesi olan Hindistan'a başka kim sermaye ihraç edebilirdi, sormazlar.

Lenin emperyalizmde yeniden paylaşım savaşlarını –silahlı savaş- kaçınılmaz görür çünkü geriden gelen emperyalist bir ülke sıçramalı bir gelişmeyle ilerdekine ye-

tişmekte ve alanların yeniden paylaşımı gerekmektedir. Bunun da savaştan başka yolu yoktur.

1945'e kadar iyi sonuç veren bu teori sonrasında ciddi sorunlarla karşılaşır.

Geriden gelen bir ülke ileridekine yetiştiğinde bu yetişmenin sadece ekonomik değil askeri olarak da gerçekleşmesi gerekir. Savaş çıkabilmesi için askeri güçler arasında önemli farklılık bulunmaması gerekir ama 1945 sonrasında durum böyle değildir.

Almanya'nın ekonomik gücünü tartışmaya gerek yok sanırım ama bu ülke askeri olarak İngiltere ve Fransa'nın gerisindedir. Ekonomik olarak ileridedir, askeri olarak geridedir. Ekonomik gelişme askeri gelişmeye düşük oranda yansımaktadır.

ABD'de ise durum tersinedir. Bu ülke dünyanın en borçlu ülkesidir. O kadar ki borç miktarı hesaplanamayacak kadar yüksektir. Nedeni de Doların dünya parası olmasıdır. Neredeyse kağıt parasına yıllardan beri Dolar basılmaktadır. Bu Dolarlar ile dünyanın her yanına yayılmış ABD askeri varlığı finanse edilmekte ve askeri araştırmalara büyük fon ayrılmaktadır.

Yazar önemli bir yanlış daha yapıyor ve ekonomik verilere ulusal sınırlar çerçevesinde bakıyor. ABD yıllardan beri sürekli artan ödemeler dengesi açığı verir. Bu

açıgın küçük olmayan bir bölümünü ülke dışında üretim yapan ABD ağırlıklı firmaların –tamamına yakını aynı zamanda joint venture işletmelerdir- ABD’ye yaptığı ihracat oluşturur. İthalat-ihracat hesapları, ülkeye girip çıkan sermaye ulusal sınır baz alınarak hesaplanırken, bu faaliyete katılanları sadece ulusal çerçevede görmek zordur.

Köse, benzerlerinin yaptığı gibi sürekli olarak Türkiye ile ABD, Almanya ve benzeri ülkelerle karşılaştırıyor. Türkiye’nin bu ülkeler düzeyinde bulunduğunu iddia eden yok zaten ama kendi anlayışlarını “doğruluğunu” gösterebilmek için böyle davranmak zorundadırlar.

ABD ve Almanya örneklerinde fazlasıyla görülen askeri ve ekonomik güç arasındaki dengesizlik Türkiye için de mevcuttur. Türkiye 1990’dan beri fetihçi bir ülkedir ve bunun için askeri güce eşdeğer sermaye ihracının bulunması da şart değildir.

Ve bildiğimiz tez tekrarlanıyor: Türkiye dış politika da çıkmaza saplandı!

Buna gerçekten siz de inanıyor musunuz?

Türkiye dışarıda amaçlarına ulaşamadı ve konuya sadece bu yönden bakıyorsunuz, ama bu doğru değildir. Amacına ulaşamamak, bu amaç doğrultusunda yapılanları ortadan kaldırmaz.

Mesela Suriye’de Esat rejimi sürüyor, Türkiye devril-

mesini istiyordu ama sürüyor.

Türkiye bu yönden başarısızdır. Diğer yandan ülke Suriye'nin resmi olarak –gerçek rakam daha büyüktür– yüzde 5'ini işgal etmiş, bu bölgelere kaymakam atamış, PTT şubeleri kurmuş ve TL'yi para birimi yapmıştır. Eğitimdeki müfredatı da kendisi belirlemektedir.

Bunun adı “burası benimdir” demenin öteki türlü-südür.

Sadece amaca ulaşamamayı görüp kalanı başarısızlık saymak doğru mudur?

Kuzey Irak'tan hiç söz etmeyelim. Türkiye yaklaşık 40 kilometre kadar içeriye girip üsler kurmuştur, istediği zaman operasyon yapmaktadır. Ekonomik yatırımlardan söz etmiyorum.

Türkiye Katar ve Somali'de (özellikle ikincisinde) büyük askeri üsler kurdu ve Katar'da Suudi Arabistan'ın yapmaya çalıştığı darbeyi engelledi.

Libya'daki savaşta mevcut dengeyi değiştirdiğini baskından fazlasıyla izlemek mümkündür.

2000 yılında yayınlanan Alt Emperyalizm ve Türkiye kitabında Türkiye'nin Nijerya, Arnavutluk, Bosna Hersek'in de aralarında bulunduğu ülkelerin ordularına askeri eğitim verdiğini açıklamıştım. Askeri eğitim silah kullanmayı öğretmek değildir, yerel ilişki kurmayı da

içerir. MİT'in Balkanlardaki önemli faaliyet alanlarıyla zamanında askeri eğitim verilen ülkelerin çakışması bu nedenledir.

Ekonomik veriler önemlidir ama bunlarla sınırlı olarak ne emperyalizmi ve ne de alt emperyalizmi anlayabilmeniz mümkün değildir.

22.7.2020

ALT EMPERYALİZM VE İŞİD

Alt Emperyalizm ve Türkiye adlı kitabım Ekim 2000’de yayınlandı. Kitapta Türkiye’nin SSCB’nin dağılmasının ardından NATO’nun güneydoğu kanadı olmaktan başka özelliği bulunmayan bir ülke olmaktan çıkıp, askeri alt emperyalist bir ülke olduğu gerekçeleriyle anlatılıyordu.

Türkiye’nin alanı, Turgut Özal’ın “Adriyatik’ten Çin Seddi’ne kadar 200 milyonluk Türk dünyası” anlayışına uygun olarak, ağırlıkla Kafkasya ve Orta Asya ülkeleriydi. Amaç, Rusya Federasyonu’nun SSCB döneminden gelen bu alandaki etkinliğini kırmak, zengin petrol ve doğal gaz yataklarına sahip olan bu alanda etkinlik sağlamaktı.

Türkiye, Türk kökenli halklarla (Azerbaycan, Özbekistan, Türkmenistan, Kırgızistan ve hatta Kazakistan’da yaşayanlar) kültürel olarak önemli tarihsel yakınlıkları bulunduğunu düşünüyor ve bu yakınlığı da alanda etkin olmak için kullanmak istiyordu.

Türkiye’nin bu amacıyla ABD’nin belirtilen alanda etkinlik kurma amacı uyum içindeydi.

Türkiye bu etkinlik için büyük çaba harcadı ama istediklerine ulaşamadı. Hiç başarılı olamadı denilemez. Sonuçta Bakü-Ceyhan boru hattı yapıldı, eskiden yabancı

olunan Kafkasya ve Orta Asya cumhuriyetleriyle bağ kuruldu, kültürel ve ticari ilişkiler geliştirildi ama ekonomik olarak daha fazlasını yapmaya Türkiye'nin o zamanki çapı yetmedi.

Yoğun silahlanmasını ve askeri gücünü ise Rusya Federasyonu'na karşı zaten kullanamazdı. Bunun yerine İslam ülkeleri ve Afrika ülkelerinin ordularına askeri eğitim vermek ve silah ihraç etmek gibi faaliyetlere yöneldi.

Kitabın son sayfasındaki (s. 173) belirlemeyi aktarıyorum:

“... Türkiye, ‘büyük bölgesel güç’e hatta ‘dünya devleti’ne denk düşen bir dünya görüşünü ülke içinde geniş bir kesime benimsetebilmiştir. Türkiye'nin yayılcılığının her biçimi halktan büyük destek bulmuştur, bugünün koşulları sürdüğü sürece bundan sonra da bulacaktır. Türkiye, emperyalist ülkelerin yıllardan beri süregelen bir özelliğın, ‘dışardaki başarıyı içerdeki muhalefeti bastırmakta kullanmak’, oldukça az olanakla uygulamaya çalışmaktadır.”

Bu saptama, aradan 14 yıl geçtikten sonra da geçerlidir.

Türkiye alt emperyalizminin değişen özelliklerini, ikinci evresini burada incelemeyeceğim. Birinci evredeki ANAP'ın yerini AKP, askeri alt emperyalizmin yerini daha

komple bir güç, ekonomik ve askeri bir güç almış; hedef alan Kafkasya ve Orta Asya'dan Ortadoğu'ya değişmiş, silahlanma ve silah ihracatı 14 yıl öncesine göre artmıştır.

ABD emperyalizmi, 1990 sonrasındaki dönemde dünyadaki tek süper güç olarak kaldı. Bu güç, dünyanın her yanına yetişemeyeceğini, her tarafı denetleyemeyeceğini biliyor ve bu nedenle de bölgesel olarak etkin ülkelerle işbirliğine daha fazla ihtiyaç duyuyor.

Alt emperyalizm (bazen bölgesel güç de denilir) eskiden de vardı, ama bu kadar önemli değildi. 1990 sonrasında ise emperyalizm, kendisiyle işbirliği içindeki bölgesel güçler olmadan düşünülemez durumdadır. Türkiye bu alanda özel bir role sahip.

Burada önemli bir sorun bulunuyor:

Sağ, bu konuda sola göre daha gerçekçidir. Türkiye'nin değişen konumunu ve bu konum vasıtasıyla açılan yeni alanı ve olanakları daha iyi görüyor. Gücünün üzerinde oynuyor, deyim yerindeyse fazla uçuyor, ama sonuçta yeni konumunu değerlendirmeye çalışıyor.

Sol ise, Türkiye'nin ABD ile pazarlık yapabilecek olanaklara sahip olduğunu bir türlü kabullenemiyor.

Alt emperyalizmin ilk evresinde de bunu görmüştük:

ABD, Kürdistan'ın kurulmasından yanaydı. Barzani ABD yanlısı olduğu sürece Irak'ın bir bölümünde kurulacak

Kürdistan ABD için sorun olmazdı.

Türkiye ise, Kürdistan kelimesine bile tahammül edemiyordu ve ABD, işbirliği içinde olduğu bölgesel bir gücü dikkate almak zorunda olduğundan Kürdistan'ın kurulması konusunda ısrarcı olmadı. Aksi durumda her şey hazırды: 1991 savaşı sonrasında Saddam ordusunun Irak'ın kuzeyine yönelmesi yasaklanmış, uçuşa yasak bölge ilan edilmiş ve Çekiç Güç vasıtasıyla gerekli denetim kurulmuştu. Güney Kürdistan pekala bağımsızlığını ilan edebilirdi ve ABD de buna karşı değildi, ama Türkiye kesin olarak karşıydı.

14 yıl sonra durumun değiştiğini görüyoruz.

Türkiye, PKK ile artık Kürdistan'ın öteki parçalarında da mücadele ediyor. Kuzey Kürdistan'da barış yaptı ve savaş başka parçalara kaydı.

Türkiye, Güney Kürdistan'ı ekonomik olarak kendisine bağlamış durumda... IŞİD'in rafinerileri ele geçirmesi nedeniyle bu bölgede akaryakıt sıkıntısı ortaya çıktığında, petrol zengini bu bölgeye akaryakıt bile ihraç ediyor. Barzani ile ilişkisi gayet iyi ve onu PKK'ye karşı açıkça destekliyor.

Batı Kürdistan'da ise Rojava'nın ortadan kalkması için bazen El Nusra bazen da IŞİD'i destekliyor.

Türkiye sahip olduğu ekonomik ve askeri güce dayanarak emperyalist ülkeler arasında manevra yapabiliyor ve

kendi isteklerini de bir dereceye kadar dayatabiliyor.

Son örnek IŞİD'dir.

ABD ve diğer emperyalist ülkeler IŞİD'e karşıdır, ama Türkiye karşı değildir. IŞİD'e karşı yürütülecek bir savaşa katılmayacağını da açıkladı.

Türkiye'yi ABD'nin kuklası sananlar için anlaşılamayacak bir durum...

Türkiye ile ABD arasındaki ilişki açık bir bağımlılık ilişkisidir, ama bu ilişki "ben söylerim, sen yaparsın" ilişkisi değildir.

1990 öncesinde buna yakın bir ilişki vardı, ama artık böyle değildir. Türkiye'nin genişlemiş manevra alanı, isteklerini belirli oranda dayatma olanağı vardır.

Bunu anlamıyorsanız, ne emperyalizmi ne de Türkiye'yi anlamamışsınız demektir.

Buradaki ciddi sorun, analogi kurarak düşünmektir. Analogi, az bilinenin daha iyi bilinene benzetilerek açıklanması demektir. Başlangıç için açıklayıcı özellikleri bulunmakla birlikte, analizin daha ileri aşamasında yeni olanın görülmesini engellemeye başlar.

Türkiye, ABD'ye bağımlı bir ülkedir. Yirmi beş yıl önce de böyleydi, şimdi de böyledir!

Görünürde öyle gibi, ama bu görünürlük çok şeyi sak-

lıyor.

ABD emperyalizmi 25 yıl öncekinden farklı, dünya denetimi için bölgesel güçlere şiddetle ihtiyaç duyuyor ve bu nedenle de her alanda koalisyonlar oluşturmaya yöne-
liyor. Gücüne güvenip tek başına hareket etmiyor.

IŞİD'e karşı oluşturulmaya çalışılan koalisyon son örnektir. 30 bin kişilik IŞİD askeri olarak ABD için sorun olmasa gerek, ama denetimin sadece askeri değil, kültürel yanları olduğunu ve her şeye yetişmeye yetmeyeceklerini biliyorlar.

Türkiye aynı durumda değil. Askeri ve ekonomik böl-
gesel bir güç durumunda...

Taraflar değiştiğine göre aralarındaki ilişki de değiş-
miştir. Türkiye, ABD'ye yine bağımlıdır ama bu bağımlılık
25 yıl öncesindeki gibi değildir.

Türkiye'nin manevra imkanlarının artmış olması, bu
açık gerçek, solun hoşuna gitmiyor. Bu nedenle de ülkenin
yeni konumunu, iyi ve gerçekçi analiz yapanlar bile açık
olarak belirtmiyor. (Haluk Gerger'in Yeni Türkiye ile ilgili
son analizinde bunu görmek mümkündür.)

IŞİD, Türkiye için yararlı bir örgüttür. Askeri olarak
yararı açık. Rojava'ya saldırıyor ve Güney Kürdistan'da da
Kürtlerin askeri olarak hiç de propagandası yapıldığı kadar
güçlü olmadığını gösteriyor.

Ve IŞİD'e karşı Barzani daha fazla silahlandırılıyor, ki buna da Türkiye hiç itiraz etmez...

Ekonomik olarak IŞİD yine yararlı bir örgüt. IŞİD, Irak ve Suriye'de ele geçirdiği petrol kaynaklarının bir bölümünü Suriye, bir bölümünü de Türkiye aracılığıyla ihraç ederek kullanıyor.

IŞİD, Suriye sınırında etkin olunca, Türkiye'nin bu ülkeye ihracatı patlama yapmış. Yorum gerektirmeyecek kadar açık...

ABD ve diğer emperyalist ülkelerin İran'a yönelik ekonomik yaptırımları biliniyor. İran, Türkiye üzerinden uluslar arası piyasalara ihracat yapıyor ve ABD de bunu biliyor.

Geçtiğimiz yıl sonlarında ülkede patlayan "rüşvet skandalı" aslında İran'ın ihracat paralarının ortaya saçılmasıydı. Türkiye'deki ilgili kademeler de bu işten komisyonlarını fazlasıyla alıyorlar, ama para esas olarak İran'ın örtülü ihracat parasıdır.

Dış politikadaki yönelimler iç zenginleşmeyi, ülkeye nakit para girmesini artırıyor.

ABD hem İran hem de IŞİD konusunda izlenen politikaya karşı olabilir, ama Türkiye -fazla ileri gitmeden- genişlemiş manevra alanını pekala değerlendirebilir ve nitekim de böyle yapmaktadır.

ALT EMPERYALİZM VE TÜRKİYE

1990-2011 arasında bölgesel güç olarak Türkiye, yöneldiği alan, ideolojisi ve yönetici partisi farklı iki ayrı dönem yaşar. Kandil'e İran ile birlikte operasyon, Güney Kürdistan'a özellikle inşaat alanında yapılan yoğun yatırımlar ve tüketim maddeleri ihracatı, Suriye'nin iç pazarında önemli yer tutmanın yanı sıra bu ülkedeki rejimin geleceğiyle yakından ilgilenme, Libya'ya yönelik tutum, Somali'ye yardım, Türk şirketlerinin Afrika ülkelerindeki yatırımları...

Listeyi uzatabiliriz. On yıl önce bu listede Kafkasya ve Orta Asya ülkeleri vardı. Bu alandaki asıl rakip Rusya Federasyonu idi. Türkiye, "Adriyatik'ten Çin Seddi'ne kadar büyük Türk dünyası" söylemiyle ABD ile birlikte bu alanda egemenlik kurmaya çalışıyordu. ANAP döneminde bazı adımlar attı, ama istediği başarıyı sağlayamadı. AKP döneminde ise alan değişti. Eski alan bırakılmamakla birlikte Ortadoğu ve Afrika ülkeleri, özellikle Müslüman ülkeler ön plana çıktı. Söylem Türkçülükten İslamcılığa doğru değişti.

1990-2000 döneminde Türkiye askeri gücü ön planda olan bir ülkeydi. Ekonomik gücü gerideydi. Son on yılda

ise değişik bölge ülkelerine yapılan yatırımlar ve ihracat önemli oranda arttı. Türkiye silah sanayisi kurulmasında önemli adımlar attı ve bölge ülkelerine silah ihracatına yöneldi.

2000 yılında yayımlanan **Alt Emperyalizm ve Türkiye** adlı kitap, SSCB'nin dağılmasından sonraki ilk on yılı incelerken, ikinci on yılda önemli değişimler oldu. ANAP'ten AKP'ye, Türk kökenlilerden Müslümanlara, salt askeri güçten askeri-ekonomik güce geçildi. Bu değişimin altındaki çizgi ise aynı kaldı: bölgesel güç, alt emperyalizm.

Alt Emperyalizm Nedir?

1990 öncesinde SSCB ve ABD farklı tarafları desteklediği için bölgesel çatışma kısa sürede küresel karakter kazanırdı. 1990 sonrasında ise, tek kutuplu dünyada yerellik daha büyük önem kazandı. Yerelde güçlü işbirlikçileri olmadan ABD'nin küresel boyuttaki denetimi mümkün değildi. “Bölgesel güç” ve “alt emperyalizm” kavramları güncellik kazandı. Ekonomik ve/veya askeri gücüyle belirli bir bölgeyi emperyalizmle işbirliği içinde denetleyebilen güçlere verilen bu ismin geçmişteki tipik örnekleri Güney Kore ve Brezilya idi. Bu tür ülkeler az gelişmiş ülke statüsüne girmezler, bölgesel güç durumundadırlar. Emperyalizmin bölgesel çıkarlarıyla

uyumlu hareket etmelerine karşın, konumları nedeniyle belirli isteklerini pazarlık konusu yapabilirler, emperyalizme dayatabilirler. Alt emperyalizm, geçmişte de görüldüğü gibi, sürekli değil, geçici bir olgudur. Aynı bölgede bir ülke geri düşebilir, başka bir güç öne çıkabilir. Alt emperyalizm bölgesel yayılma isteğini de içerir. Türkiye'nin alt emperyalizminde ilk dönemi ANAP, ikincisini AKP temsil eder. Bu durum, barış mücadelesinde olduğu kadar, iç politikada da büyük önem taşır.

“Ama Biz Roma'nın Kölesiyiz!..”

Bu tür ülkelerde iç ve dış politika arasındaki ayırım küçüktür. Ülke sınırları dışında kazanılan başarı, içerdeki politikayı derinden etkiler. Bu durum, büyük eşitsizlik içinde yaşayan ülkedeki halkın psikolojisini iktidara destek yönünde etkiler. Eski Roma'daki kölelerin, başka ülkelerin kölelerine yönelik, **“Hepimiz köleyiz, ama biz Roma'nın kölesiyiz!..”** sözü, açıklayıcıdır. İsrail ile çelişkinin, Suriye'ye yönelik demokrasi söyleminin ve diğer örneklerin iç politikayı nasıl etkilediği ortadadır. Bu durum Kürt halkı ve demokrasiyle ilgili sorunlara farklı bir perspektiften bakılmasını gerektiriyor. Büyük silah alımlarının yanı sıra silah ihracatı da yapan, silah sanayisinde küçük silah üretme aşamasını geride bırakan, ordusunu hızlı müdahale gücü olarak yeniden örgütlemeye yönelen

bir ÷lke ne oranda barışçı olabilir? Yeni silahların ve askeri örgütlenmenin deneneceği ilk yer ise Kürt halkı, gerilla ve Kandil'dir.

Kurbağa Gökyüzünü Kuyunun Ağzı Kadar Sanır

1990 sonrasındaki dönem, büyük bilgi birikimine sahip olan ama onu kavramsallaştıramayan ve analitik düşünme özelliği kazanamayan herkesin kolayca şaşırabileceğini gösteriyor. Olaylar tek tek değil kavramların eşliğinde değerlendirildiklerinde anlam kazanırlar. Bunların bir bölümü bilinçli şaşırmadır. AKP'yi destekleyenlerle, ÷lkenin bölgesel hedeflerini, alt emperyalizmini destekleyenler arasındaki örtüşmeye dikkat ediniz. Benzeri bir şaşırma solda da görülür: "Kahrolsun emperyalizm!.." denilip, orada durulduğunda, seçenek geliştirilemediğinde, bunun pratikteki anlamı, Kaddafi ve Esad'ı desteklemektir. Sol gibi görünenin bir bölümünün katılımı sağlanmadan emperyalizmin herhangi bir çeşidinin hayata geçmesi zordur ve tarih 1914'ten beri bunun örnekleriyle doludur. Barışçılar, daha fazla zaman kaybetmeden, önlerinde açılan geniş alana dikkat etmelidir.

Aşiti-Barış gazetesi 5. sayısında yayımlanmıştır.

13.9.2013

ALT EMPERYALİZM: BİR KAVRAM BÜYÜRKEN

Alt emperyalizm kavramı gittikçe daha fazla savunucu buluyor. Bu kavramın Türkiye ile ilgili üç yönü vardı:

Birincisi; ülkenin büyük güçler arasında oynayarak kendine yol açması...

Bu konuda çok sayıda pratik örnek bulunuyor. Türkiye'nin "ABD'nin maşası" olmadığı sadece YPG örneğiyle değil, İran'ın ABD ambargosunu Türkiye üzerinden aşmasıyla ve Venezüella altını ABD ambargosu nedeniyle piyasaya sürülemeyince Türkiye'ye getirilmesi ve işlenerek piyasa için uygun duruma getirilmesi örnekleriyle de görülebiliyor.

Bu konuda sıkıntı yoktu, çok örnek vardı.

İkincisi; Türkiye'nin yayılcılığıdır ve herhalde aksini iddia edecek kimse de çıkmayacaktır. O kadar açık çünkü...

Üçüncüsü; sıkıntılı konuydu: Türkiye sermaye ihraç ediyordu ve bu ihraç gittikçe artıyordu. Elbette Almanya ve benzeri ülkelerle karşılaştırılmazdı ama yükselen bir sermaye ihracı vardı. Yıllardan beri bunun temel alanı inşaat sektörüydü. Dünyanın en büyük 250 müteahhitlik

firmasının beşte biri Türkiye’dedir. (Bkz. Küresel iç savaş ve Türkiye)

Bu konuda kısa da olsa toparlayıcı araştırma yayınlandığı zaman seviniyorum. Bahadır Özgür’ün 14 Temmuz günü Gazete Duvar’da yayınlanan “Yurtta inşaat, cihanda inşaat! yazısı adını koyarak inşaat konusunda Türkiye’nin sermaye ihracından söz ediyor ve bunun zaman içinde nasıl geliştiğini açıklıyor.

Okumanızı öneririm...

Konuyla ilgili önemli bir haber ise Sendikaorg’da yer aldı. Rusya’da Rönesans Holding’in 1200 işçisi greve gitmiş... İnşaat alanında 1200 işçi (mühendis ve mimarlar da mutlaka vardır, ek olarak mı, bu sayı içinde midir, bilmiyorum) müthiş bir faaliyet demektir. Bu holding Rusya’dan çok sayıda inşaat ihalesi almış olsa gerektir.

Konunun ileriye gitmesini sağlayacak araştırmalar ve haberler bunlardır. Okuyucular bilirler; mümkün olduğu kadar polemige girmeden konuları açıklamaya çalıştım. Bu tutum alt emperyalizm konusunda olsun başka konularda olsun böyledir. Önemli olan alt emperyalizm ve diğer kavramları uygun çerçeve içine oturtmak ve açıklama yapmaktır. Laf yetiştirmek hiç sorun değildir ama asıl önemli olan konuyu açabilmek ve sürekli olarak yeni örneklerle besleyebilmektir.

Bir teorinin sağlamliğı olayları aıklayabilmesiyle ölçülür, Őuradan buradan bulunan alıntılarla llmez.

Türkiye alt emperyalizmi geniş bir alan ve bileşenlerinin tek tek araştırılması gerekir.

İnŐaatın yanı sıra silah sanayisi ve ihracatı önemli başka bir bileŐendir. Bu bileŐenler sürekli büyüyorlar ve başka bileŐenler de katılıyor. Bunlar hakkında yapılacak her araştırma, toparlayıcı her yazı katkı olarak görülmelidir.

Burada i ve dış politika birliktedir. Bahadır zgr inşaat sermayesindeki birikimin dış politikadaki etkisini Libya örneğiyle açıklıyor (buraya aktarmayayım, yazıyı okuyun).

Arçelik için de benzer durum vardı. Yıllık raporlarında ülke pazarının kendilerine yetmediğini, bu nedenle de dış pazar arayıŐına girip firmalar satın aldıklarını belirtiyorlar. Pakistan'da satın aldıkları büyük firmayla bu büyük pazara girdiler.

Başka rnekler de verilebilir.

İnsanların Şunu anlaması gerekiyor: biz söylediğimiz için böyle olmuyor; tersine, böyle olduğu için biz de olanı belirtiyoruz.

Türkiye alt emperyalizminin 1990'dan bu yana 30 yıllık tarihi vardır. Konu hakkında yazdığım iki kitapta bu

tarihi incelemeye çalıştım (Alt Emperyalizm ve Türkiye (2000) ile yukarda adı geçen kitap). Bugün alt emperyalizmin bileşenlerinin daha ayrıntılı incelenmesi gerekiyor.

Bu ise her şeyden önce rakam açıklamasıdır. Sermaye ihracı var mıdır, yok mudur; kıstaslar bellidir, rakamlar bellidir.

Geçmişte yıllarca ülke kapitalist midir, yarı feodal midir tartışması yaşamıştık.

Dünyanın başka ülkesinde benzer örnek herhalde yoktur. Kırk dereden su getirerek yarı feodalizm savunanları gördük. Gerçekte burada da rakamlar üzerinden tartışmak gerekirdi: köylülük ayrılmış mıdır, kırsal alanda hakim olan pazar ekonomisi midir; böyle ise konu kapanmıştır. Bu sorulara cevabı da kolayca bulunan istatistik bilgilerinden alabilirsiniz.

Ama derdiniz başka ise yapılabilecek şey yoktur...

Aklıma 1979'da Selimiye Askeri Hapishanesine geldiğim ilk günlerde Halkın Kurtuluşu'ndan adını hatırlamadığım bir sorumluyla yaptığım tartışma geldi. HK o yıllarda ülkenin yarı feodal bir yapıya sahip olduğunu savunuyordu.

Sordu: sizce feodalizm nasıl çözüldü de ülke kapitalist oldu?

Cevap: dışa bağımlı olarak çözüldü. 1950 sonrasında

ABD kredileriyle tarıma yoğun traktör girişı oldu ve buradan hareketle çözüldü.

Böyle bir görüş emperyalizme ilericilik atfetmiyor mu?

Nasıl yani?

Feodalizmi çözdüğüne göre emperyalizmin ilerici olması gerekmez mi?

Türkiye askeri işgal altında değildi ama başka ülkeleri askeri olarak işgal edenlerin bile feodalizmi belirli oranda çözdüklerini anlatmıştım. Ülkedeki değerli bir madeni çıkarıp dünya piyasasında satacaksanız önce madene kadar giden yol yapmanız, ardından maden işletmesi kurmanız ve işçi bulmanız, ihracat için liman vb. gibi tesisler yapmanız gerekir ve bunların hepsi de feodalizmin çözümlmesine hizmet eder. Emperyalizm işgal ettiği ülkelerde bile kendi kazancı için bunu yapmak zorundadır, ilericilik olsun diye yapmaz...

Anladığımı sanmıyorum.

Gördüğünüz gibi, insan aradı mı gerekçe buluyor.

Alt emperyalizm konusu da böyledir. Buna en iyi cevap ise konunun bileşenlerinin sürekli araştırılması, zaman içindeki değişimlerinin gösterilmesidir.

TC tarihinde deniz kuvvetleri son yıllara kadar

önemli değildi. 2000’li yıllarda ise durum değişti; özellikle Almanya’dan küçük savaş gemileri alınırken ülke kendi muhribini de üretmeye başladı. şu veya bu teknolojiyi başkalarından alıyor olabilir ama sonuçta kendi tersanesinde yapıyor ve kullanmak için de kimseden izin almıyor.

şimdi Almanya’ya yapılan denizaltı siparişleri var.

Libya’ya sefer ile Akdeniz’de doğal gaz aramak için denizde güçlü olmak gerekir. Fransız savaş gemisine karşı yapıldığı gibi “buralar benden sorulur” tavrına girebilmeniz ancak denizde güçlü olmakla mümkündür.

Değişik konular birbirine nasıl bağlanıyor, görüyorsunuz.

Alt emperyalizm ve bu kavramın bileşenleri için kitlit önemdedir belirlemesini rahatlıkla yapabiliriz.

14.7.2020

ALT EMPERYALİZMİ OKURKEN

Alt Emperyalizm ve Türkiye kitabı 2000 yılında yayınlanmıştı ve esas olarak 1990-2000 yılları arasında Türkiye'nin geniş bir alanda değişen konumunu inceliyordu. Bu alan için "geniş Ortadoğu" deyimi kullanılır. Klasik coğrafi Ortadoğu'dan ayrı olarak "geniş Ortadoğu" Kafkaslar, Orta Asya ve Balkanları da kapsar. SSCB ile Doğu Avrupa ülkelerindeki sosyalist rejimlerin dağılmasının ardından Türkiye özellikle Kafkasya ve Orta Asya'da önemli bir güç olarak ortaya çıkmış, Ortadoğu'daki konumu da değişmişti. Döneme ait farklı yapıtlarda da belirtildiği gibi 1990 sonrasındaki on yıl Türkiye'nin konumunun değiştiği bir geçiş dönemi olarak adlandırılabilir. Türkiye büyük aceleliklerle yeni konumunu değerlendirmeye çalışacaktı.

Bu kitabın devamını yazmayı planlıyorum. 2000 yılından günümüze kadar dönemi kapsayacak, başka bir deyişle 2002'de iktidara gelen AKP dönemini inceleyecek...

İlk yapılacak önceki kitabı dikkatlice yeniden okumaktı. İnsan kendi yazdıklarını ne kadar unutmamış olursa olsun, onların devamını yazmayı planladığında yeniden okumalıdır. 40 Yıl Sonra TDAS'ı yazmadan önce de Türkiye Devriminin Acil Sorunları'nı (1975) dikkatlice

yeniden okumuştum. Zamanla daha önce yazılardaki saptamalar değişebilir, değişmek zorundadır. Bu nedenle aradan geçen zaman içinde ilk yazılarda neler doğru çıkmış nelerin geçerli olmadığı görülmüştür, bunun devamı olan yapıtta incelenmesi gerekir. Bu nedenle “devamını” yazdığınızda ilk yazdığınızın özetini ve bu çerçevede değerlendirmesini de yapmanız gerekir.

Alt Emperyalizm ve Türkiye 18 yıl önce yayınlandı. TDAS örneğindeki gibi aradan 40 yıl geçmemiştii ama Türkiye'nin bulunduğu bölgede önemli değişiklikler oldu. Geçiş dönemini arkasında bırakan Türkiye –arada ciddi hatalar yapmasına rağmen- daha az acemice hareket etmeye başladı.

Kitabı okurken kafamdaki bir sorunun cevabını da buldum. “Hırvatistan'a ne oluyor?” diye kendime sordum. Bu ülke yıllardan beri Türkiye'nin o alandaki polisi gibi hareket ediyor, tatil için ülkeye gelen ve Kırmızı Bülten ile aranan politik mülteci pasaportlu kişileri gözetine alıp iade işlemleri başlatıyordu.

18 yıl önce bu soruya cevap vermişim aslında, o zaman süreç daha başındaymış ve şimdi sonuçları alınıyor.

Türkiye, ABD'nin de onayıyla, üç Balkan ülkesi –Hırvatistan, Kosova, Arnavutluk- ordusuna askeri eğitim veriyor. Bir ülkenin ordusuna askeri eğitim vermek sadece gelişmiş silahların kullanılmasını ve NATO'nun askeri

örgütlenmesini öğretmek değildir. O ülkenin subayları ve sivil yöneticileriyle de bağ kurmak demektir. Kurulan bu ilişki sonraki yıllarda da sürer. Hırvatistan yönetiminin tutumunu bu çerçevede değerlendirmek gerekir. Aynıısı MİT'in yedi Fettullahçıyı kaçırıp Türkiye'ye getirdiği Kosovo için de geçerlidir. Ülke başbakanının bile haberi yokmuş...

Kitabın son bölümünde alt emperyalizm-bölgesel güç ilişkisi ve bunların birbirine dönüşmesi incelenmiş. Burada kavram değişikliğine gerek bulunuyor. Türkiye "bölgesel güç" kavramı çerçevesine sığmayacak bir özellik kazandı. AKP'lilerin iddia ettiği gibi "dünya devleti" değil ama bölgesel güçten de daha geniş bir alanda varlığını açık olarak gösteriyor.

Bölgesel güç demek, adı üzerinde, bulunan bölgede önemli bir güç olmak demektir. Türkiye Avrupa Birliği (AB) içinde de önemli bir güçtür. Başta Almanya olmak üzere AB'nin başlıca ülkeleri içindeki örgütlenmesi 1990 yılına göre önemli oranda gelişmiştir. AB, Türkiye'nin bulunduğu bölgeye dahil değildir.

Alt Emperyalizm ve Türkiye'de Rusya Federasyonu'nun İran ve Suriye üzerinden Birinci Körfez Savaşı ile dışlandığı Ortadoğu'ya dönüş çabasından söz etmişim ki, bu belirleme doğru çıkmış.

Üzerinde durulması gereken ve değişim gösteren

epeyce konu var:

*Silah sanayisinin kurulması ve özellikle bölge ülkelerine silah ihracatı

*Türkiye'nin Türkçülükten Türk-İslam anlayışına kayması. Bunun ilk işaretleri 1990'lı yıllarda görülüyor, önce gelen savunucusu da Turgut Özal...

*Sermaye ihracı, dış ülkelerdeki ortaklıklar ve yatırımların önem kazanması

*Askeri işgal politikasına yönelme... Aslında bu özellik emperyalist ülkeler tarihinde hiçbir zaman ortadan kalkmadı. Yeni sömürgecilik askeri işgali gerilettiler ama önemsiz duruma indirgediler. İşgal edilen alan küçüldü, asker sayısı azaldı ama bu durum ortadan kalkmadı. ABD ve Türkiye, Suriye'nin bir bölümünü işgal etmiş durumdadır. Benzeri durum değişik Afrika ülkelerinde karışıklıkları gerekçe gösteren Fransa'nın yaptıklarında da görülebilir.

Dikkati Türkiye üzerinde toplarken İran'ın ihmal edilmesi hata olur. Türkiye'nin bölgesel atakları İran ile rekabet çerçevesinde anlaşılabilir. Bölgede askeri ve genel olarak politik etki bakımından yayılan bir başka güç İran'dır.

18 yıl öncesinde de belirtileri bulunmakla birlikte iç ve dış politikanın birleşmesi bu kadar açık değildi. Bu bir-

leşmeyi Afrin hareketında açık olarak bir kere daha görmek mümkündür.

Alt Emperyalizm Türkiye'nin devamı ilkinden daha teorik bir yapıya sahip olacak... Emperyalizm konusunun yeniden değerlendirilmesi gerekiyor. 1990 öncesinde dünyanın herhangi bir köşesinde SSCB ve ABD'nin içinde bulunmadığı herhangi bir çatışma olamazdı. 1990 sonrasında ve özellikle 1990-2000 arasındaki geçiş döneminin ardından çatışmalara çok sayıda politik aktör katılıyor. Önemli her çatışma küçük bir dünya savaşı gibi oluyor. Suriye örneklerden bir tanesidir, Yemen bir başka örnek olarak ortaya çıkmaktadır.

Bölgesel güçlerin dünya çapında yükselmesini görüyoruz. Bu aynı zamanda ABD ve Rusya Federasyonu'nun bölgedeki güçleri dikkate alarak hareket etmesi anlamına gelir. Büyük emperyalizmin kadiri mutlak olması eskidendi, artık bölgesel işbirliği geliştirmeden böyle yapabilmesi mümkün değildir.

Türkiye, Orta Asya ve Kafkaslardan büyük oranda çekilmek zorunda kalırken, Ortadoğu'da önemli ataklara kalktı ve konumunu güçlendirdi. Bu bağlamda "yeni savaş" konseptinin de incelenmesi gerekiyor. "Yeni savaş" belirgin olarak Yugoslavya savaşıyla başlar ve konuyla ilgili olarak yayınlanan ilk kitaplar da bu savaşı örnek verir, ardından başka savaşlarla gelişir. Suriye'deki savaş çok

yeni özelliklere sahip değildir, Yugoslavya savaşında da benzer özellikler vardır. Suriye’de savaşa şu veya bu oranda giren güçler daha fazladır.

Kitapta ek olarak “yeni devlet” anlayışı üzerinde de durulması gerekiyor. Max Weber’in belirlemesiyle devletin karakteristik özelliği, ulusal sınırlar içinde güç kullanma tekeline sahip olmasıdır. Savaş ortamında bu tekel bozuluyor ama merkezi yönetim, ordu ve polis, kendine özgü ekonomik örgütlenme, eğitim dili gibi unsurlar varlığını sürdürüyor. Bu alan Birleşmiş Milletler tarafından devlet olarak tanınmıyor ama devlet olmanın özelliklerine sahiptir ve artan oranda bu yönde çaba göstermektedir.

Bunlar devlet gibi görünmeyen devletlerdir. Resmi olarak belirli bir ülkenin sınırları içindedirler ama sahip oldukları özerklik oldukça geniştir.

Bu konularda nelerin okunacağını biliyorum ve alan oldukça geniştir.

Yeni kitabın teorik yönü ilkinde göre daha fazla olacaktır.

5.5.2018

ALT KİMLİK VE GELECEK

Sosyal hareketler kendilerine uygun kimliklerle birlikte varolabildiklerinde daha sürekli olurlar. Her sosyal hareketin kendisini dışındakilerden ayıran bir dünya görüşü, buna uygun bir hayat tarzı bulunur. Dünya görüşüyle hayat tarzının çakışması ya da yaklaşık aynı olması pek görülen bir durum değildir. Bu durumdaki çevreler ki sosyal hareketin büyük bölümünü oluştururlar, sözde bir türlü hayatta ise başka türlüdürler. Alt kimlik dünya görüşüyle hayat tarzının yaklaşık çakışması durumunda ortaya çıkar.

Eskiden örnek olarak neredeyse tek sosyal hareket olarak bilinen işçi hareketinden örnek verilir. Kendi gazeteleri, eğlenme anlayışları, toplandıkları yerler kısacası ayrı bir kültürleri vardı. 1970'li yıllara kadar süren bu özellik giderek neredeyse ortadan kalktı. Kapitalizmin gelişen iletişim teknolojisiyle insanların boş zamanlarını da doldurması, çalışanların kapitalizmle esas olarak işyerlerinde değil hayatın her alanında neredeyse her dakikalarında muhatap olmaları sonucu farklı kesimlerin hayat tarzlarında aynılaşıma arttı.

Alt kimliğin güncelleşmesi, işçi hareketinden ayrı bir hareket olan, sınıf esasına dayanmayan 1968 hareke-

tinden sonra ortaya çıkar. 68 hareketi ardından yeni hareketler de ortaya çıktı: kadın hareketinin yeniden doğuşu, çevre hareketi, barış hareketinin değişik bir zeminde şekillenmesi gibi...

Alt kimliğin önemli özelliği, politik olanla kişisel olanın birleşmesidir. Bu birleşme sadece kişi değil aynı zamanda küçük ya da büyük grup düzeyindedir. Bu kimliğin kendisini başkalarından ayıran düşünceleri, davranış tarzı ve hatta farklı giyimi vardır.

Bunu militan çevrecilerde görmek mümkündür. Mümkün olduğu kadar az enerji harcarlar. Paraları olduğu oranda bio denilen farklı ürünlerle beslenirler. Otomobil yerine toplu taşıma aracı veya bisiklet kullanırlar. Politik yönelim olarak genellikle Yeşilcidirler.

Bu insanların arasında yakın ilişkiler, toplandıkları ayrı mekanlar bulunur.

Benzer bir saptama anarşistler için de yapılabilir. Belirli bir giyim tarzları ve kendi aralarında toplumda alışılmış olandan farklı ilişkileri vardır.

Bizde 1960'lı yılların ikinci yarısında ve 1970'lerin başlarında sosyalistlerin bir kesiminde de benzeri bir durum yaşanmıştı. Düzenle bağlarını koparmak ya da olabilecek en aza indirmek, farklı iç ilişkilere hatta değişik bir giyim tarzına, tüketim alışkanlıklarına sahip olmak bu

kesimin belirgin özellikleriydi. Burada politik olanla kişisel olan birleşmiştir. Dünya görüşü hayat tarzında ifadesini bulur.

Bunun için mutlaka sosyalist olmak da gerekli değildir. Mesela nükleer enerji kullanımına karşı olanlara bakıyorsunuz. Bu hareket de 1968 sonrasında ortaya çıkmıştır. Farklı bir hayat ve eylem tarzları bulunan, kendi yayınlarına sahip olan bu kesim sayıca fazla olmasa bile birlikte ve etkin olarak harekete geçebilmektedir.

Alt kimlik toplumsal değişim için olmazsa olmazdır. Böyle bir alt kimlik hazır değilse en uygun zamanda bile düşünülen yönde toplumsal değişim olmaz. Bu kesim uygun zamanda hızla büyüyerek toplumsal değişimi başarır veya başaramaz ama bu kesimin bulunmadığı durumlarda böyle bir değişim de mümkün olmaz.

Alt kimliklerin bir bölümü yıllarca dar bir çevre olarak yaşar ama dışarıya kapalıdır. Dünyada ne olup bittiğiyle ilgilenmez ya da ilgilense bile onu anlayabilecek düzeyde değildir. Kendi içinde kastaşır ve bunlardan bir şey olmaz.

Başka bir çeşit alt kimlik ise dünyaya açıktır, kendisini bu açıklık temelinde sürekli kılmıştır. Dardır ama büyüme potansiyelini içinde taşır. Sürekli ve bu süreklilik çok önemlidir. Gelecekte farklı bir gelişme düzeyini yakalayabilir veya bunu yapmakta başarılı olmayabilir

ama dışarıya açık ve sürekli alt kimliğin bulunmadığı yerde geleceği potansiyel olarak bile etkileme imkanı yoktur.

Tarikatların örgütlenme tarzında bu alt kimliğin bütün özelliklerini görebilirsiniz.

Dünya anlayışları çok farklıdır ama kendi içinde bunun sürekliliğinin zeminini kurmuştur. Gün gelir, dünya değişir, fırsatlar çıkar ve bu kesim topluma hakim olmaya, kendi anlayışını dayatmaya başlar. Söz konusu alt kimlik yıllardan beri bulunmasaydı, fırsat çıktığında bile böyle bir gelişme olamazdı.

Yıllardan beri süren ve bütün hayatı şekillendiren kimlikleşmiş bir gelenek yoksa başka bir deyişle politik olanla özel olanın birleşmesi söz konusu olmamışsa, dışarıdan destekle fazla bir şey olmaz.

Kadın-erkek ilişkisi, aile hayatı, eğitim anlayışı, giyim tarzı ve toplumsal örgütlenme gibi konularda yıllardan beri olandan tümüyle farklı bir hayat ve bu çerçevede yıllardan beri yetişen kadrolar... Uygun ortamda bu kesimin yayılması ardından gelir.

Bu kesim kapitalizme karşı değildir ama ona kendi rengini verir ve zaten derdi de budur.

Denilebilir ki, emperyalizmin desteği de söz konusudur. Evet, böyledir ama yıllardan beri oluşmuş ve gelişmeye hazır bir nüve olmasaydı, bu destek herhangi bir

anlam taşımazdı.

Birbirinden çok farklı alt kimlikler olabilir ama tamamında genel kural aynıdır: politik olanla özel olanın birleşmesi ve bunun sürekli duruma getirilmesi...

8.2.2017

ALTERNATİF HAYAT TARZLARI

Sosyalist mücadele aynı zamanda kültür mücadelesidir. Burada farklı kültürden anlaşılması gereken daha fazla okumak, olabildiğince iyi eğitim görmek, mutlaka yabancı dil bilmek değıldir. Aynı zamanda alternatif kültürü farklı bir hayat tarzı olarak kendinde somutlaştırmaktır.

Toplumun hakim değer yargılarını –halka ters düşmemek gerekçesiyle- paylaşıyor görünen, farklı bir hayat tarzı yaşamayan, başka bir deyişle işçi-emekçi gibi yaşayan insan gerçekte sosyalist değıldir.

Böyle insanlar toplumu değıştiremez, tersine toplum onları değıştirir.

İşçi-emekçi gibi yaşamak istiyorsan sürekli kahveye gitmen gerek, özellikle son yıllarda görüldüğü gibi dayanışma duygusundan yoksun olman gerek, araba veya ev almak için para biriktirenlerden olman gerek...

Maddeler uzatılabilir...

İsteyen istediğini konuşabilir ama tecrübeyle sabittir ki belirli bir hayat tarzında ısrar edenler, bir süre sonra garipsenmez olurlar hatta kabul edilirler.

Ateistlik konusunda örnek vereyim...

Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan asılarak idam edilen ilk devrimcilerdi. İdamdan önce dini telkin istemediler. İdamlarının ardından yayınlanan Nazlı Ilıcak'ın Tercüman'ını hatırlıyorum. Manşet şöyleydi: dini telkin istemediler.

Denildiği gibi devrimciler Allahsızdı...

Ve Deniz'i bugün sevmeyen yoktur...

Dini duygular o zaman da güçlüydü. Sosyalistler Allahsızdır zamanın yaygın söylemiydi. Evet, öyleyiz, ne olmuş!

Hikmet Kıvılcımlı ile ilgili yapılan bir sempozyumda Kıvılcımlı'nın cenazesinin camiden kaldırılmasını eleştirmiştim. Yandaşlarından birisi de bana "senin halkın değer yargılarına saygın yok" demişti.

İnanmayan bir insan olarak neden inanır gibi görünecekmişim ki?

Denilseydi ki, zorunluluk sonucu öyle yapıldı, anlardım. Hayatı boyunca ateist olduğunu söylemiş ve buna uygun davranmış bir insanın cenazesi ailesinin isteği ya da şöyle veya böyle zorunluluk sonucu dini törenle gömülürse, söylenebilecek bir şey yoktur. O kişi yaşarken gerekeni yapmıştır, eksiklik ardından bunu devam ettirmeyenlerdedir.

Alternatif hayat, alternatif kültürü temsil eder. Bazı durumlarda tamamen yapılamayabilir ama sonuçta bildiğimiz insanlar gibi yaşayanlar ne kadar devrimci olduklarını iddia ederlerse etsinler, bu iddia boştur.

Sosyalizm sadece ekonomik ve politik değil, aynı zamanda kültürel bir öğretimdir. Ve bu kültürün kişinin hayat tarzıyla temsil edilmesi gerekir.

Bu hayat tarzından kaçmaya çalışan devrimci sayısı az değil ve bunu en iyi ortam değişikliğinde görebilirsiniz.

Deniliyor ki, Avrupa ülkelerine gitmek zorunda kalan devrimciler orada genellikle yozlaşıyorlar. Ben de yılların tecrübesiyle tersini söylüyorum: Türkiye’de iken doyuya içmeye, cinsellikte kabak çekirdeği gibi açılmaya fırsat bulamayanlar, bunu ülke dışında yapıyorlar. Hepsi değil ama yapanlar da az değildir.

Bu insanlar ortam değişince değişmediler; Türkiye’de iken tatmin edemedikleri arzuları vardı, ülke dışında bunun ortamını buldular ve tutabilene aşk olsun artık...

Hele de rakı Türkiye’dekinden ucuz olunca türkü-barların devrimci kadın ve erkeklerle dolu olmasına şaşırarak gerekir.

Türkiye’de de farklı bir durum yok, biliyorum ama Avrupa ülkelerinde daha gelişmiş yaşamıyor.

Karşımdaki kitap bana bakıyor, ben ona bakıyorum. Almanca, 1000 sayfa, 1970’li ve erken 1980’li yıllarda Almanya’da sol alternatif hayatı inceliyor. Yazarın doçentlik tezi...

Alternatif kitapçılar, alternatif barınma (birkaç kişinin aynı daireyi paylaşması), alternatif çocuk yuvaları, alternatif meyhaneler, alternatif dükkanlar ve daha sayabilirsiniz.

Bu kültürün insanları solcular ama sendikalar ve partiler gibi örgütlere uzak duruyorlar, aralarında bir çeşit taban demokrasisi bulunuyor.

Tahmin edilebileceği gibi bunlar Yeşiller ama başkaları da bulunuyor. Her durumda atom enerjisine karşı hareketi ilk başlatanlar, çevreciliğin propagandasını yapanlar bunlar...

Yeşiller alternatif bir kültür hareketi olarak başlıyor ve bu çevre içinden bir örgüt doğuyor. Güçlenince bölünüyorlar, büyük bölümü yıllar içinde düzenle bütünleşiyor ama Almanya’da kapitalizm de değişiyor, yeşil kapitalizm geliyor.

Almanya’da çevreci olmayan parti yıllardan beri yoktur.

Bu hareket Almanya toplumunda büyük bir kültür değişimi sağladı, sağcısı bile değişmek zorunda kaldı.

Kapitalizm Yeşiller'i içerirken, kendisi de değişmek zorunda kaldı. Yine kapitalizm ama 1980'lerdeki kapitalizm değildir.

Nükleer santrallerle elektrik enerjisi üretiminden çıkılma kararı alındı ve çıkılıyor, itiraz yok...

Kadın haklarında uygulamadaki genişleme –eksikler de bulunmakla birlikte-, LGBTİ'nin normalleşmesi (iki ya da üç bakanın eşcinsel evliliği var galiba ama kimseyi ilgilendirmiyor) bu kültür değişimi ortamında mümkün olabildi.

Bunları taklit edilmeleri açısından belirtmiyorum; dönem ve ülke farklıdır ama gelişme hep aynıdır: başlangıçta açık olarak reddedilmek, ardından benimsenmeye başlanmak...

Alternatif hayat tarzı aynı zamanda politik bir duruştur, bireysel tercihin ilerisinde önem taşır.

Zaman değişiktir, ülkeler değişiktir ama her ülkede bunun yolu vardır.

68 hareketinden hayranlıkla söz edenlerin onların bu alternatif hayat tarzıyla olan yoğun ilişkisine dikkat etmesi gerekir. Uzun saç, sarkık bıyık, parka ve postallı giyim tarzı; kişi göstererek "ben buyum" diyor.

Bunun bir bölümü gösterişi, burası açık, değişik örneklerden de biliyorum, ama bir bölümü de gerçekten

alternatif bir hayat tarzının göstergesiydi. O görünümün arkasında farklı kültürel değerler içeren bir hayat vardı.

Bu farklı kültürel değerler ve bunların hayata geçirilmesi yoksa, devrimcilik iddiasını boş verin...

İlerde fırsat olursa anlatırım. İşçiler, emekçiler için devrimci olmadım. Bu toplumdaki insanlar gibi yaşamak istemediğim için devrimci oldum. Devrimciliğe ilk adımı atmamı sağlayan yazarlar da Nietzsche, Marcuse ve anarşist yazarlardır. Marx-Engels ve Lenin sonra gelir.

Yoksa ne zorum vardı? Bir sürü de iş yaparak 22 yaşında ODTÜ bitirmişim, önümde her yol açık ama hayır, bu insanlar gibi yaşamak istemiyorum.

Başka bir yol izleseydim ve bu kez “bir zamanların devrimcisi” olsaydım, üniversiteyi bitirdikten sonra rahat bir hayatım olurdu ama iç huzursuzluk beni bırakmazdı.

İstediğim hayatı yaşadım ve bir sürü işi de becerdim...

Bu muhteşem bir duygudur. Bu farklı bir kültürü hayatında somutlaştırarak yaşayabilmiş olmanın duygusudur. Ve daha hayat bitmedi...

Daha var...

30.3.2021

ALTERNATİF MEDYA

Çok değil 10-15 yıl önce medyanın demokratikleştiği, bilgiye ulaşmanın artık herkes için mümkün olduğu, bunun da başlıca aracı olan internetin küresel çapta hızla yayıldığı söyleminden geçilmiyordu. Aradan uzun zaman geçmeden tahmin edilenin tersi sonuçlarla karşılaşıldı. Adorno ve Horkheimer'in tekniğin gelişmesiyle ilgili yaptıkları saptamaya benzer bir durum ortaya çıktı: Gelişmiş teknik insan özgürlüğünün olanaklarını artırıyor, aynı zamanda egemenlere daha güçlü denetim olanakları sağlıyor. Dünya ölçeğinde ortalaması alınırsa, bu günün medyasının on yıl öncesine göre genel olarak daha özgür olduğunu söylemek zordur.

Yazılı ve görsel basınla ilgili yasaların sertleştirilmesi konunun sadece bir yanıdır. Yasalar aynı kaldığı halde basındaki kısıtlamalar artabilir. Bunun en bilinen yolu, oto sansür uygulamak zorunda kalmaktır. Medya kuruluşları değişik yönlerden tehdit edilirler, iktidar tarafından abluka alınırlar. Amaç, kullandıkları dili biraz yumuşatmaları ve bazı muhalif yazarları işten çıkarmalarıdır. Sadece Türkiye'de değil başka ülkelerde de bu uygulamanın değişik örnekleri görülüyor.

Bilgi Kirliliği

İnternet sadece bilgiye daha kolay ulaşma imkânı yaratmadı, bilgi kirliliğini de olağanüstü artırdı. İnternetin büyük bir çöplük olduğu konusunda neredeyse görüş birliği oluşmuş durumda. Bilgiye kolayca ulaşabiliyorsunuz, ama hangi bilgiye?

Düşünülebilecek her konuda birbirine zıt bilgiler var. Bunları nasıl değerlendireceksiniz? İnternetteki bilgi bu konuda herhangi bir fikir vermez. Tek fikir verecek bilgi, konuyla ilgili olarak önceden bildiklerinizdir. Her yeni bilgi, farklı bilgi birikimi olan insanlar tarafından farklı yorumlanır. Bilginin değil, bilginin yorumunun önem kazandığı bir dönemde yaşıyoruz. Bilgiye artık herkes ulaşabiliyor, ama hangi bilgiye? Yeni edinilen bilgi, genel bilginiz çerçevesinde nasıl yorumlanıyor, hangi bağlantılar içine yerleştiriliyor?

Bugün asıl önemli olan budur. Bilgi kirliliği dezinformasyonun önemli yollarından birisi durumuna gelmiştir. Bu nedenle, bilgiyi seşebilmek, doğru ya da doğruya yakın bilgi edinebilmenin esasıdır. Bu seşebme işlemi ise daha önce sahip olunan bilgi temelinde yapılır.

Yerel Medyanın Önemi

Küreselleşme olarak da adlandırılan kapitalizmin

içinde bulunduğumuz yeni aşaması, genelin yanında küçük özellikleri de ön plana çıkardı. Küreselleşmenin özelliklerinden bir tanesi de, küçüklerin ya da farklı ülkelerdeki bölgelerin birbirleriyle doğrudan bağlantı kurabilmesidir. Eskiden birbirleriyle ancak içinde buldukları ülke devletin aracılığıyla tanıyabilen bölgeler, artık doğrudan ilişki kurabiliyorlar. Yerel medyanın eskisine göre daha büyük önem kazandığı sadece bu gelişmeden bile anlaşılabilir. Merkezi organ, eskisi gibi, zorunludur, ama merkezi organ bütün yerelleri kapsayamaz. Yerelin de ayrı organlarının (yerel televizyon, yerel basın, yerel radyo, yereli öne çıkaran internet siteleri gibi) bulunması gerekir. AKP bunu herkesten önce anlamış durumdadır ve sadece büyük gazete ve televizyon kanallarını ele geçirmeye çalışmakla kalmamakta, çok sayıda yerel medya organını ya kurmakta ya da eline geçirmektedir.

Olabildiğince fazla bilgi kaynağını denetimimize alırsanız, o kaynakları izleyen insanların düşüncelerini de önemli oranda belirleyebilirsiniz demektir. Önemli olan ne olduğu değil, insanların o olanı nasıl duyduğudur. Büyük bir medya ordusu gerçekte olanı başka türlü gösterebilir.

AKP, medyayı denetime alma konusunda Berlusconi ve Sarkozy'nin izinden yürüyor. Güçlü bir medya imparatorluğuna sahip olmak, politik bir partinin başarılı olmasının olmazsa olmaz koşuludur.

Burada sol içerikli alternatif medyanın kapsamının ne olması gerektiği de ortaya çıkıyor. Merkezi basın, internet sitesi, televizyon önemlidir, ama yetmez. Bunların olabildiğince fazla yerel organla çevrelenmiş olması gerekir. Yerel organ da merkezi tekrarlayan organ değildir. Temel konuları tekrarlar ve bunun ötesinde yereli öne çıkarır. Yerelin haberlerinin yanı sıra, temel ilkelerin yerel-deki yorumunu yapar.

İkinci Dünya Savaşı'nın yorumcularından bir tanesi, "Bu sadece askerlerin savaşı değildir. Sürekli olarak daha gelişmiş savaş araçları yapan mühendislerin de savaşıdır" demişti.

Hakkını ve özgürlüğünü arama mücadelesinin önemli bileşenlerinden bir tanesi de medya savaşıdır. Bilgi kirliliğini, dezinformasyonu etkisizleştirebilmenin tek yolu, sürekli genişleyen, merkezilikle yetinmeyen ve yerellere yayılan kendi medyanı kurmaktır.

19.11.2011

AMOK

ABD’de Las Vegas’ta konser alanı bir kişi tarafından otomatik silahla tarandı, 60 kişi öldü, yaklaşık 500 kişi de yaralandı.

İslam Devleti (İD) olayı hemen üstlendiyse de tuttu-ramadı. ABD polisi ve gizli servisleri eylemi yapan kişinin İD bağlantısı olduğu konusunda ellerinde herhangi bir kanıt bulunmadığını açıkladılar.

Sherlock Holmes’un hangi öyküsünde olduğunu hatırlamadığım şöyle bir belirlemesi vardır: Açıklaması en zor cinayet, nedeni olmayan ya da bulunamayandır.

64 yaşında, zengin ve çevresinde sakin kişiliğiyle tanınan bir adam neden böyle bir şey yaptı?

Kendisi böyle bir eylem yapabilmek için gerekli imkanları bir araya getirebilecek durumdaydı. Zengin ve böylece beş yıldızlı bir otelde konser alanını gören büyük bir odayı bir haftalığına kiralayabiliyor. ABD’de silah satışı serbest ve önceden sabıkası olmadığı için 14 tane yarı otomatik tüfek alabiliyor. Bu ülkede internette satılan bir parçayı ekleyerek yarı otomatığı tam otomatik yapabiliyorsunuz. Yarı otomatik silahlarla on dakikada 60 kişiyi öldürmek mümkün değildir. Gerekli her şey bulunabili-

yor, geriye sadece yapacak insan kalıyor.

ABD polisi eylemin çok iyi planlandığını belirtecekti.

ABD’de aynı imkâna sahip çok sayıda insan vardır ama böyle bir şey yapmazlar.

İnsan tanımadığı 60 kişiyi neden öldürür?

Savaşta da askerler karşı tarafta tanımadıkları askerleri veya sivilleri öldürürler ama bu eylemin açıklaması vardır: Savaş!..

ABD’deki eylemde ve benzeri başka eylemlerde ise böyle bir açıklama bulunmuyor. Bu kişileri öldürerek kişinin kazanacağı bir şey olmadığı gibi bir başkasına kazanç sağlaması da söz konusu değildir.

Genellikle erkek, genç ve tek kişi tarafından gerçekleştirilen, mümkün olduğu kadar çok kişiyi öldürmeyi hedefleyen, önceden planlanmış ve genellikle okul, konser salonu ve hastane gibi böyle bir saldırının beklenmediği yerlerde gerçekleştirilen, açık nedeni belli olmayan, eylemcinin kendini öldürmesi ya da polisle çatışmada ölmesiyle sona eren eylemlerle ilgili olarak “amok” isimlendirmesi kullanılır.

Bir kişinin çok sayıda kişiyi öldürmesi zorunlu olarak amok çerçevesinde değerlendirilemez. 2011’de Norveç’te Breivik’in 77 kişiyi öldürmesinin nedeni ırkçılıktır. Eylemden önce sayfalarca yazıyla amacını açıklamıştır.

2009'da askeri bir üste 13 kişinin askeri psikolog Malik Hasan tarafından öldürülmesi de açık bir nedene dayanmaktadır. Hasan, ABD'nin Afganistan'da Müslümanlara karşı savaşması nedeniyle bu eylemi yapmıştır. Kasım ayının başında New York'ta cihatçı bir kişinin 9 kişiyi öldürmesi yanlış olarak amok olarak isimlendirilebilmektedir. Bu eylemin de nedeni vardır.

Amok olarak adlandırılan eylem türü uzun bir geçmiş sahiptir ve ilk olarak ABD ve Avrupa ülkelerinde ortaya çıkmamıştır.

Amok ile ilgili ilk bilgi 1430'da bugünkü Malezya, Taylan ve Miamar'ın bir bölümünü kaplayan güneydoğu Asya'daki yarımada giden bir iş adamı tarafından Avrupa'ya iletilir. Daha sonra bölgeye giden Portekizli ve Hollandalı sömürgeciler bölge dilinde Amok olarak adlandırılan değişik bir savaş tarzıyla karşılaşır. Bu eylemde kişi kendisini mümkün olduğu kadar fazla kişiyle birlikte öldürmektedir. Amok bir eylem tarzı olarak bölgede eskiden beri bulunmaktadır. Yöneticilerin yakın korumaları gibi amok eylemcileri de "yaşayan ölü" konumundadır. Yöneticilere yönelik bazıları amok tarzı eylemlerin sık yapıldığı ortamda bu insanlar –eylemci de korumalar da uzak olmayan bir gelecekte ölecektir.

Amok eylemi kişinin onur duygusuyla ilgilidir ve eylemci ölümünden sonra düzenli olarak anılmaktadır.

Daha önce köle yapılmaya karşı düzenlenen Amuk daha sonra sömürgecilere yönelir. Kıyılardaki yerleşim birimlerini kolayca işgal eden sömürgeciler ülke içlerine ilerledikçe zorlanırlar. Bunun nedenlerinden birisi de ilk kez karşılaştıkları amuk tarzı eylemdir. Eylemciler erkektir ve o dönemde bölgede çoğunlukla Müslümanlar yaşamaktadır.

Avrupalılar tarafından adı amok olarak değiştirilen bu eylem başlangıçta ilkel bir savaş tekniği olarak değerlendirilir. Amok eylemcisi ölmeyi hedeflemektedir ve öldürecekleri arasında kadın ve çocukların bulunmasını da dikkate almamaktadır.

19. yüzyıl ortalarında Amok Avrupalılar için uzaktaki bir olgudur değerlendirilmesi de “savaş tekniği”nden “patolojik bir durum”a doğru değişir. Amok bölge halkının ilkelliğinden kaynaklanan ve hastalıklı psikolojiye dayanan bir eylem olarak görülür.

Amok’un toplumsal çerçevede incelenmesi gerektiği daha sonra ortaya çıkar. Sömürgeciyle karşılaşan her toplumda amok türü eylem bulunmamaktadır.

Amok 20. yüzyılda Avrupa ve ABD’ye gelir. Almanya’daki ilk eylem 1913’te Bremen’de gerçekleşir. Amok’a yönelik ilgi uzaktaki ülkelerden içeriye yönelir.

Las Vegas'taki eyleme kadar ölü sayıları değişen ve birbirinden farklı kişiler tarafından gerçekleştirilen amok eylemleri söz konusudur. Bunların bir bölümü –özellikle ABD'de- okullarda gerçekleşir. Bir öğrenci intihar edinceye veya öldürölünceye kadar okuldaki öğrencileri ve öğretmenleri öldürür.

Amok eylemcilerinin ortak özellikler taşıdıkları söylenemez. Genellikle genç ve erkektirler ama Las Vegas'taki gibi yaşı ileri kişiler de çıkabilir. Belki de tek ortak özellikleri çevrelerinde dikkat çekmeyen sakin tipler olarak tanınmalarıdır. Eylemciyi tanıyanlar bu nedenle çok şaşırırlar. Eylemcilerin tümünün iyi bir “çifte hayat” sürdürükleri söylenebilir. Kimse onlardan böyle bir davranış beklememiştir.

Amok bireysel bir eylemdir ve bu nedenle de önceden tahmin edilmesi neredeyse mümkün değildir. Kişi kararını verir, planını yapar, hazırlanır ve eylemi gerçekleştirir. Neden böyle yaptığı konusunda ancak tahmin yürütülebilir ve bazen –Las Vegas örneğinde olduğu gibibunu yapmak bile zordur.

Konuyla ilgili yapılan araştırmalar ve yazılan kitaplarda amok'un nasıl önlenebileceği temel konudur. Amok bireyin sosyalizasyonla kazandığı değerlerden sıyrılması, toplumsal denetimden çıkmasıdır. Araştırmalarda toplumsal denetimin kesintisiz olarak nasıl sağlanabileceği

konusunda görüşler geliştirilir. Bu konuda lise, üniversite ve bürolarda farklı uygulamalar geliştirilebilir ama bunların dışında etkili olabilecek önlemler almak neredeyse imkansız gibidir. Kişinin ölmeye ve bunu yaparken de olabildiğince fazla sayıda genellikle tanımadığı insanları öldürmeye karar vermesini, bunun için hazırlanmasını önceden fark etmek, bireysel hayat tarzının ön planda olduğu toplumlarda neredeyse imkansızdır. Geniş bir akraba çevresinde yaşayan insanlar da şu veya bu sorun nedeniyle akrabalarının bir bölümünü öldürebilirler ama bu eylem amok kapsamında değerlendirilemez.

Amok'a karşı en iyi önlem silaha ulaşmanın zorlaştırılması gibi görünüyor. Silah lobisinin gücü nedeniyle bu önlemin ABD'de uygulanması mümkün değildir ama başka ülkelerde uygulanmaktadır. Avrupa ülkelerinde belki de hiçbir zaman bulamayacağımız nedenlerle amok eylemine girişecek kişiler vardır ama gerekli silahlara ulaşmaları zordur.

Amokla ilgili değişik sosyolojik değerlendirmeler bulunuyor. Bir değerlendirmeye göre sorun, nedensellik ilişkisinin kaybolmasıdır. Amok'ta "neden" sorusunun cevabı genellikle bulunamaz. Bir başka teoriye göre amok kişinin kendisini kendisine ispatıdır. Kişi bu eylemle hayat üzerindeki gücünü göstermektedir. Kendi hayatının sona ermesi kendi elinde olduğu gibi, aynı durum başka insanlar için de söz konusudur.

Amok eylemcisinin genel tipolojisi bulunmamakla birlikte Amok için en kısa tanım olarak, nedeni bilinemeyen bireysel eylem denilebilir. Kişinin kendisine göre nedeni mutlaka vardır ama bunu hayatını ve ilişkilerini inceleyerek bulmak neredeyse mümkün değildir. Amok ne yapacağı hesaplanamayan birey çerçevesinde kalır.

Kaynaklar

- M., GENSTER: Gewalt ohne Grund, Velbrück Wissenschaft, 2016.
- J., AHRENS: Die unfassbare Tat-Gesellschaft und Amok: Campus, 2017.

13.12.2017

AMOK'UN TARİHİ

Nedir bu sendeki amok merakı, diye soranlar olacaktır. Zaten konuyla ilgili ilk yazıdan sonra tanımadığım iki kişi yazdıkları mesajlarda benden konuyu açmamı istemişler ve eklemişlerdi: yazıdan konuyu bildiğin belli oluyor.

Amok ve canlı bombalar yıllardan beri ilgimi çeker. Başka konulardan zaman bulduğum oranda ilgili kitapları okumaya çalışırım. Konuyla ilgili olarak epeyce okuyunca bazı metinlerin uydurma olduğunu hemen anlıyorsunuz ve okumuyorsunuz.

Amok'a ilğim daha eskidir, 16 yaşına kadar uzanır.

Ankara'da 1966 yılında ve sıcak bir Ağustos ayında kendime inat olsun diye giydiğim ceketin içinde sürekli terlerken haberleri dinlemiştim: Texas'ta bir adam kuleye çıkıp tüfeğiyle gelip geçene ateş açmış, 16 kişiyi öldürmüş, sonunda polisle çatışmada ölmüştü. Toplam 17 ölü vardı.

O adamın ne yapmak istediğini anlamış ve büyük bir yakınlık duymuştum: bir şeyleri protesto ve kendisiyle birlikte olabildiğince çok sayıda insanı ortadan kaldırmak istiyordu.

Rüdiger Safranski'nin önceki yazıda da belirttiğim belirlemesi doğrudur: bu tür insanları anlayabilmek için, onlarınkine yakın duygulara sahip olmanız gerekir.

Bu insanların duygularını, neden böyle davrandıklarını mantıkla anlayamazsınız. Neden-sonuç ilişkisi içinde de anlayamazsınız. Bir insan kendini ve dünyayı protesto ederken tanımadığı insanları neden öldürür, anlayamazsınız.

Amok budur işte; belirli bir nedeni olmadan tanımadığın insanları öldürmek...

Politik nedenlerle tanımadığın kişileri öldürmek amok kapsamına girmez. Burada neden bellidir. Savaşta da askerler öldürmeye çalıştıkları karşı tarafın askerlerini tanımazlar.

Bu konuda dünya şampiyonu ABD'dir, arkasından ama epeyce geriden Almanya gelmektedir.

Gewalt ohne Grund (Nedensiz Şiddet) kitabını yeni yayınlandığı sırada görmüştüm. İlgimi çeken bir konuydu ama almadan önce içine bakmıştım. Teorik giriş, önemli tek olayların incelenmesi ve inanılmaz bir şey görecektim: Austin, Texas, 1 Ağustos 1966, Charles Joseph Whitmann.

Adını daha önce bilmiyordum ama diğer bütün bilgiler tutuyordu. Bu, haberini dinlediğim ve neden yaptığını

anladığım adamdı. Aradan 50 yıl geçtikten sonra bile hemen hatırlamıştım.

Bu olay ABD’de o güne kadar benzeri yaşanmamış bir olaymış, o kadar ki polis de çok şaşırılmış ve birkaç saat müdahale edememiş. Adam üniversitedeki bir kuleden silahıyla tanımadığı 16 kişiyi öldürmüştü, 30 kişiyi yaralamış ve sonuçta çatışmada kendisi de ölmüştü.

Kitabın yaklaşık yarısını okumuştum, sonra araya başka konular girince kalmıştı. Bu sefer tamamını okuyacağım ve dahası kitapta Whitmann’ın hayatı hakkında bir kitap yazılmış olduğunu da öğrenecektim. Eski ve ABD’de bir üniversite yayını olarak çıkmış bir kitap...

Bulabilme ihtimali zayıf, Amazon’da bile yok. Üniversite kütüphanesine baktım ve var, üstelik e kitap olarak var, hemen indirdim. İngilizce sorun değil, okurum.

Bu kadarla kalınmaz tabii ki, amok’un öğrenilmesi gereken bir tarihi var.

Bu konudaki kitabı da buldum ve hemen başladım.

Amok’un yaklaşık 600 yıllık tarihi var. Bu tarih batılı sömürgeci güçler tarafından öğrenildikten sonraki tarihtir, başka bir deyişle daha eskilere uzanıyor.

Çıkış yeri Malezya, Java ve genel olarak Hindistan’ın doğusundaki ülkeler.

Bu ülkelere ilk giden sömürgeciler –Portekizliler ve Hollandalılar- batı ülkelerinde benzeri görülmemiş bu olayı seyahat yazılarında ayrıntılarıyla anlatıyorlar. Amok kelime olarak Portekizceye geçiyor.

Çok sayıda olay anlatılıyor. Bunlar doğal olarak birbirinin aynısı değil ama ortak özellikler belirlendiğinde şu görülebiliyor: yerli halk sömürgeciler tarafından köleleştiriliyor. İster köle olsun, isterse olmasın; şu veya bu nedenle, şu veya bu süre ağır aşağılanmaya uğrayan kişi, kendini bu durumdan kurtarmak için olabildiğince fazla insanı –kadın, erkek, çocuk fark etmiyor- yok ederken kendini de yok etmeye yöneliyor. Amok o toplumlarda onurunu yeniden kazanma meselesi olarak görülüyor.

Tanısın tanımasın önüne çıkan herkesi öldüren kişi, sağ yakalanmamak için elinden geleni yapıyor.

Malezya ve Java halkının çoğunluğu Müslümandır ama onlarınki farklı bir Müslümanlıktır.

Amok 19. yüzyılda sömürgelerden Avrupa ülkelerine ve ABD'ye geliyor.

Bu eylemi açıklamak çok zor, bu amaçla çok sayıda teori ortaya atılıyor ama inandırıcı bir teori kurulamıyor.

Bir dönem insanların uyuşturucu olarak böyle bir eyleme girdikleri düşünülüyor ama olaylar yakından incelendiğinde bunun doğru olmadığı görülüyor.

Ardından amok bir hastalık olarak değerlendiriliyor ama buradan da çıkış bulunamıyor. Bu işe giren insanlar akli başında ve “normal” denilebilecek kişilerdir. Herhangi bir psikolojik bozukluk belirtisi göstermiyorlar.

Bu kadar çarpıcı bir insanlık özelliği kaçınılmaz olarak edebiyata da girer. Stefan Zweig, Hermann Hesse ilk akla gelen yazarlardır. Zweig’ın Amok adlı kitabını okumuştum ama yeniden okumam gerekiyor.

Java’da sömürgecilik zamanında yaşanan bazı olaylar çok ilginçtir. Amok’a yönelen kişi amok diye bağırarak haber veriyor, duyan herkes kaçıp gizleniyor. Silahı olanlar bu kişiyi öldürmeye çalışıyor, amok uygulayan kişiyi öldürmenin cezası bulunmuyor.

Bu bir insanlık halidir ve ender görülen bir olay değildir. ABD’de ve daha az oranda Almanya’da okullarda yaşanan katliamları hatırlayın. Her olayın ayrıca incelenmesi gerek ve böyle de yapılmış. Her olay üzerine yazılmış birkaç inceleme bulunuyor.

Bu kadarını öğrenmeye gerek bulunmuyor. Konuyla ilgili yazılmış genel teorik incelemeler beni daha çok ilgilendiriyor ve bir de bazı kişiler hakkında yazılmış biyografiler.

Bunlar cesur insanlar, yaşamak onları ilgilendirmiyor ve yaşamamaya da karar vermişler.

Pasif olarak hayatlarına son vermek yerine hedef gözetmeksizin insanlara saldırıyorlar.

Kendileri hakkında ne düşünüleceği umurlarında değildir.

Canlı bombalar hakkında da çok okumuş, konunun teorisini ve bu işe giren insanların genel tipolojisini öğrenmiştim. Canlı bomba ile amok farklıdır. Canlı bombanın açık amacı vardır, rastgele insan öldürmeyi hedeflemez.

Canlı bombanın çıkış yeri Seylan sayılıyor. Çok eskiden iletişim zayıf olduğundan ve kayıt da tutulmadığından muhtemelen başka yerlerde de vardır.

Somut olarak bilmediğim bir örgüt Tamillerden canlı bomba ısmarlıyor ve yüksek para teklif ediyor. Cevap şudur: bu iş parayla olmaz! Bir insanı parayla yüzde yüz öleceği eyleme gönderemezsiniz.

Konuyla ilgili yazılmış çok sayıda inceleme bulunuyor ve bir bölümü de ne yazık ki Fransızcadır. Bu işin uzmanı Oliver Roy, kitapları Almancaya çevriliyor ama tamamı değil. Her canlı bombanın biyografisi inceleniyor, nasıl radikalize olduğu araştırılıyor ve buna karşı alınabilecek önlemler üzerine tartışılıyor.

Çok sayıda ülkeden İslam Devleti'ne katılan insanlarla ilgili yapılan araştırmaları da –sadece İngilizce ve Al-

manca olanlarını- okumuştum. Bunların yüzde 20'si kadındır. Çok ilginçtir; çok sayıda kişi önce İD'ye katılmaya karar veriyor, sonra dincileşiyor.

İD'nin çok sayıda kadın hukukçusu (fıkıh uzmanı) bulunuyor.

Bunun teorisini anlatmak uzundur, girmeyeyim.

28.6.2021

ANAYASA'YI TANGIR TUNGUR ETTİN Mİ?..

Nöbetçi mahkemeye çıkarıldık. Ondan önce sözüm ona doktor önüne çıkarılmıştık. Adam, “beni anlayın, bir şey yazamam” diyordu. “Gördüğünü yaz, başka bir şey isteyen yok” ısrarı üzerine kâğıda bir şeyler yazdı. Akşam olmuştu. Sadece mahkeme salonunun loş olduğunu hatırlıyorum. Hakim bir tuhaftı. Nesi tuhaftı, dikkat edilecek durumda değildim. Türk Ceza Kanunu’nun 146/1. maddesini okuyordu tutuklanma gerekçesi olarak. “Türkiye Cumhuriyeti anayasasını tağyir, tebyir ve ilgaya ve bu kanunla kurulmuş TBMM’ni ıskata teşebbüs...” diye başlayan bir metindi hatırladığım kadarıyla. Esas sanıklardan birisi olarak tutuklandım, sonra Ali ve İbrahim de tutuklandı. Muharrem daha şubedeydi. Ve bizden sonrakilere sıra geldi.

Hakim herkese aynı maddeyi okuyordu. Hep aynı şeyleri okumaktan sıkılmış olsa gerek, başladığı okumayı bitirmeden “Anayasa’yı tangir tungur ettin mi?..” diye sordu. Hiç birimizde gülecek hal olmadığı için kimse gülmedi ama gerçekten acayip bir durumdu. Böyle devam etti. Biraz okuyor sonra sanığın anayasayı tangir tungur edip etmediğini soruyordu.

Sıra Halis'e gelince, önce önündeki kâğıda bakarak okudu, sonra başını kaldırıp baktı. Karşısında 13 yaşında bir çocuk vardı. "Sen Anayasa'nın ne olduğunu bilir misin?.." dedi ve eliyle "git buradan" gibisinden bir işaret yaptı.

Sekiz kişi tutuklandık. Muharrem birkaç gün sonra tutuklandı. Bunlardan üçü ilk mahkemede tahliye oldular ve sonra da beraat ettiler. Bu arkadaşlardan Müslüm'ün durumu üzücü oldu. Ben akşam sekiz civarında onun evinden çıkar çıkmaz yakalandım. Ardından ev basılmış ve evde birlikte kaldığı iki Halkın Yolu yandaşıyla birlikte gözaltına alınmıştı. Ötekileri tanıımıyordum. Sadece beni tanıdığı için tutuklanmıştı. Kendisiyle örgütsel ilişkimiz hiç olmamıştı. Sadece tanışırđık ve bir dönem örgüte yakınlaşmıştı, o kadar. Osmanbey'deki evden çıktıktan sonra beni izleyen polis bu evi basmıştı. Operasyonun öğle saatlerinde başladığını ve ilk olarak Belma ile İrfan'ın Haydarpaşa'da yakalandığını sonra öğrendim. Bu arkadaş Sağmalcılar'da faşistlerin kadın koğuşundan kendilerine kadın gönderilmesini istemesi üzerine çıkan isyana en önde katılanlardandı. Faşistlerin koğuş kapısı kınılacak açıldığında içerden atılan cam parçalarından birisi gözüne geldi ve gözünü kaybetti. Birkaç ay gözü sargılı olarak yattı. Isparta'ya bizimle birlikte sürgüne gitti ve ilk mahkemede de tahliye oldu. Durumundan hiçbir zaman şikâyetçi olmadı.

Daha sonra kendisinden herhangi bir haber almadım. Örgütsel ilişkimiz olmadığı için başkasının haber aldığını da sanmıyorum. O isyanda kimseye bir şey olmazken ve sadece faşistler arasında yaralılar varken, Müslüm'ün gözünü kaybetmesi üzücü bir durumdu. Ne yaparsınız, bazen rastlıyor işte.

Gözaltına alınanların listesini daha sonra gördüğümde bir isim dikkatimi çekti. Türkçe bir isim değildi ve kim olduğu hakkında hiç fikrim yoktu. Kimse de tanımıyordu. Sonunda avukata sordum “bu kim” diye. Ermeni asıllı birisiymiş. Benim kaldığım ev basıldığında yoldan geçiyormuş. Eve baktı diye kuşkulanmışlar, kimlik sormuşlar, Ermeni adını görünce gözaltına almışlar. Mahkemelere tutuksuz olarak geldi mi, bilmiyorum.

Bir garip hakim sayesinde normalde Belma ile birlikte yakalandığı için tutuklanması gereken İrfan, tutuklanmadı. Arada bir şey oldu, kaynadı. Bir bu hakimi hatırlarım, bir de biz kaçtıktan sonra avukat vasıtasıyla memnuniyetini ileten askeri savcıcı. “Çok sevindim, ceza alacaklardı, iyi ki kaçtılar!..” demiş.

26.5.2012

ANI YAZMANIN ÖNEMİ KALMADI

1960 öncesindeki sosyalist kuşaklardan günümüze kalan anı çok azdır. Bu kuşakların anıları önemlidir çünkü haklarında bilgi edinebileceğimiz başka belgeler çok azdır. Bu kuşaklar sayıca az oldukları gibi sıkı gizlilik koşulları altında geriye mümkün olduğu kadar az yazılı materyal bırakmaya çalıştılar.

1965 sonrasında ise durum değişti. Sosyalistlerin sayısı arttığı gibi örgüt sayısı da çoğaldı. İnsanlar birbirlerinden daha fazla haberdar olmaya başladılar. Bu nedenle hakkında hemen hiçbir şey bilinmeyen insanlar kalmadı. Böyle insanlar varsa, araştırma yapılmadığı için bilinmiyor demektir. Eskiden araştırma yapmak da mümkün değildi; kimi kimden soracaktınız, bilemezdimiz.

Sosyalistlerin sayısı bugün epeyce az, bunu herkes kabul ediyor. Bu sayı yine de 1960 öncesi kuşaklara göre hayli fazladır. Buradan hareketle onların durumunu daha iyi anlayabiliriz.

1976'da İstanbul'da ilk büyük ve legal 1 Mayıs yürüyüşü yapıldığında eski sosyalistlerin kenarda durup kalabalığa baktıkları, "Bugünleri de gördük ya..." diye düşündükleri değişik kereler yazıldı.

Kendilerince haklılardı. Eski 1 Mayıs’larda bırakın kalabalığı, sayıca az olan sosyalistler bile polis tarafından toparlanır ve birkaç gün karakollarda tutulurdu.

Bizler de kötü günler yaşadık ama onların yaşadıklarının yanında bizimki yine de zayıf kalır.

Örgüt sayısının çoğalması ve insanların birbirini tanımaması aynı zamanda bilginin de yayılmasına neden oldu. Sosyalistlerimizde dedikodu mekanizması acayip işler, bilirsiniz; dedikoduya uydurmalar da karışır ama bilgi sonuçta tam doğru olmasa bile yayılır.

Kendimizden örnek verecek olursak; Acilciler’i ülke çapında tanıtan Hürriyet Gazetesi’nin yanı sıra Devrimci Yol’dur. Haritada yerini bile bulamayacağımız kasabalarda bizi kötüler. İnsanlar hakkımızda kötü düşündüler ama “böyle birileri varmış” diye de öğrendiler.

Her örgüt gibi bizde de ayrılıklar oldu: Devrimci Savaş, HDÖ ve Acilciler adlı üç örgüt ortaya çıktı. Yapılan hesaplama göre bu üç örgütten 12 Eylül sonrasındaki mahkemelerde yargılananların sayısı yaklaşık 2000 kişidir. Bu da yaklaşık 10 bin kişilik bir çevre demektir. O yıllardaki örgüt taraftarlarının sayısını düşünürsek öyle aman aman bir sayı değil, ama tek kentin dışına taşamayan örgütlerde olduğu gibi birkaç yüz kişilik sayı da değil... Yaklaşık 20 yerde örgütlüydük.

Bu insanların ön planda olanları arasında hakkında çok az şey bilinen hiç kimse yoktur. Az bilinenlerden birisi Rıza Salman'dır ama kendisiyle ilgili olarak bilinenler yine de az değildir. En başta örgütün ilk dönemleri bulunuyor, ardından hapisane yılları... Avrupa yılları pek bilinmiyor.

Yüksel Eriş ile ilgili olarak kaç tane yazı yazdım. 27 yaşında hayatını kaybeden bir insan için bile hayli bilgi bulunuyordu.

İlker Akman için de benzeri söylenebilir. İlker'i benden başka tanıyan da kalmadı.

Hasan Basri Temizalp için ise bilgi daha azdır. Üçüncü THKO davasında yargılanır. Maden mühendisi olarak işçiler arasındaki örgütlenme çalışmalarını da Mehmet Koç'tan öğrendik. Bilgimiz azdır ama yine de cılız denilebilecek durumda değildir.

Yusuf Ziya Güneş ile ilgili bilgimiz en azıdır denilebilir. Nasıl devrimci oldu, ODTÜ'de Hasan Basri ile ilişkisi nasıl gelişti; bilmiyoruz.

Başka isimler de sayılabilir ve hakkında en az bilgi sahibi olunanla ilgili olarak bile en az bir sayfa yazı yazılabilir.

Bilmediklerimizi başkalarından öğrenebiliyoruz. Mesela Yusuf Ziya Güneş'in cenazesi tekrar kurulan Ka-

radeniz Dev-Genç'in düzenlediği büyük bir törenle kaldırılmış. Törende konuşma yapan eski Kurtuluşçu arkadaşı da tanıyorum ama "Bu tür törenlerde o kadar çok konuşma yaptım ki, ne söylediğimi hatırlamıyorum" dedi.

Biz bilmiyorsak, başkası biliyor. Eskiden böyle bir durum yoktu.

Bugüne kadar kaç kere "Anılarını yaz" önerisiyle karşılaştım, hatırlamıyorum. Genellikle "Yaşım daha genç, belki sonra yazarım" demiştim ama yazmaya kalksam ne yazacağım?

Örgütün kuruluşunu, ilk ilişkileri, Türkiye Devriminin Acil Sorunları'nı nasıl yazdığımı, girilen eylemleri ve daha birçok şeyi yazdım. www.thkp-c-acilciler-tarih.blogspot.com 'da dört bölümlük **Bizim Teorik Geleneğimiz** yazısında TDAS'ın yazılışını anlattım. (İlker ile ilgili dört yazıyı da burada bulabilirsiniz.)

Bunları sadece ben mi biliyorum; yok canım. 1974-1975 yılında Ankara'da faaliyet gösteren devrimci örgütlerin büyük bölümü –özellikle Devrimci Gençlik, sonrasında Devrimci Yol oldular- bunları bilir. Nasıl kurulduk, kimlerle ne tartıştım, neyi yazdım; bunları yazılı olarak anlattılar da...

Şimdi ben anı yazsam ne anlatacağım?

Hapishane anılarını dersiniz **Belma'ya Mektup-**

lar'da anlattım diyebilirim. Bu kitap anılardan oluşmuyor, bir çeşit günlük demek daha doğru olur. Anı gibi aradan yıllar geçtikten sonra yazılmamışlar, anında yazılmışlardı. Ömürleri diyelim en fazla üç gündü, bazen daha da azdı. İnsan bir olayı aradan 20-30 yıl geçtikten sonra farklı değerlendirebilir, ama mektuplardan oluşan o yazılar o güne ait değerlendirmelerdi.

Avrupa pratiğiyle ilgili olarak hem sitede çok yazı yazdım hem de **Mülteciler Göçmenler**'de anlattım.

2008-2013 arasında www.engineerkiner.org 'da örgüt tarihimizi didik didik ettik, çok yazı yazdım.

Geriye anlatacak önemli ne kaldı, bilemiyorum.

Bu nedenle benden anı istemeyin.

Ya da anı isterseniz, somut olarak neyi öğrenmek istediğinizi, anıdan ne beklediğinizi açıklayın ki, durum kafamda somutlaşsın.

Ben göremiyorum da siz görüyorsanız, anlatın ben de bileyim.

Bazı önemli anı konuları birden fazla bile anlatıldı. Mesela 1974 sonlarında Ankara'da Oğuzhan Müftüoğlu ile yaptığım görüşmeyi o da ben de anlattık. Tabii herkes kendine göre anlattı.

Unuttum, eklemek gerek: Aydın hapisanesinden

fırar teşebbüsümüzü anlattım. Bayrampaşa'da kaçışımızı ise kaç kere ayrıntılı olarak anlattım.

Bu kadar anlatıya rağmen arada eksik kalanlar olabilir, ama onlardan da en fazla birkaç yazı olur, anı kitabı olmaz.

Hâlâ anı isteyen varsa, somut konuşun da ben de bileyim!..

11.10.2017

ANKARA 1972 SONRASI, THKP-C VE THKO

Cumhuriyetin kuruluş öncesinden başlayarak muhalefetin merkezi İstanbul'du. Fabrikalar buradaydı ve TKP gibi örgütler de özellikle burada örgütlenirdi. 1960 sonrasında Ankara önemli bir muhalefet merkezi olarak yükseldi. Ankara sanayi kenti değildi ama başkentti, 27 Mayıs ile DP iktidarının düşürüldüğü kentti. Ardından Talat Aydemir-Fethi Gürcan'ın bastırılan darbe teşebbüsleri olmuştu. Önemli sol dergiler Ankara'da yayınlanmaya başladı (Ant İstanbul'daydı), Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu'nun merkezi de bu kentteydi.

THKP-C ve THKO Ankara örgütleridir. Herkes bu kentten değildi ama önemli kadroların büyük bölümü ODTÜ veya SBF'de öğrenci olmuşlardı. THKO için ODTÜ örgütü denilebilir. Kurucuları bu üniversitedendi (Sinan Cemgil, Hüseyin İnan, Yusuf Aslan gibi ve Deniz Gezmiş de 1970'te sürekli gözaltına alındığı İstanbul'dan Ankara'ya gelerek ülkenin en özgür yeri sayıldığı için "ODTÜ Cumhuriyeti" denilen üniversitenin yurtlarında kalmaya başlamıştı.

THKP-C daha yaygın bir örgütlenmeye sahip olmakla birlikte Mahir Çayan ve Sinan Kazım Özüdoğru (SBF), Münir Aktolga, Ulaş Bardakçı, Ertuğrul Kürkçü ise ODTÜ'dendi.

THKO önemli bütün eylemlerini bu kentte yapmıştı: İlk banka soygunu, ABD'li bir erin kaçırılması, 4 Amerika-lı erin kaçırılması, idamları önlemek için THY'nin Ankara-İstanbul seferini yapan uçağının Sofya'ya kaçırılması ve Jandarma Genel komutanı Kemalettin Eken'i kaçırma teşebbüsü gibi... Deniz Gezmiş ve Yusuf Aslan şiddetle arandıkları Ankara'dan çıkıp kırsal alana giderken yakalanacaklardı.

12 Mart darbesinden sonra bir dönem aranan çok kişinin kaldığı Ankara giderek boşaldı, bu kentte barınmak zordu, yakalanmalar oldu, diğerleri İstanbul'a gideceklerdi. Önce Kızıldere'de THKP-C'nin önde gelen kadroları katledildi, ardından Denizlerin idamı gerçekleşti.

Ankara'da THKO'lular vardı, biz de ODTÜ'den THKP-C'li bir grup olarak Ankara'da tektik. Sonraki yıllarda farklı yansıtılmasına rağmen iki örgütün arası iyi değildi. Önder kadro düzeyinde farklı olabilirdi ama tabana inildikçe 1970'ten beri varolan birbirinden hoşlanmamak sürüyordu. Onlar bizi yazıp çizmeye meraklı, biraz da pasifist bir örgüt olarak değerlendirirken, biz de onları eylemlerden başka şey düşünmeyen heyecanlı insanlar olarak görürdük.

Yakından tanıdığımız arkadaşlar da vardı, mesela Kimya Bölümü Öğrenci Derneği Yönetim Kurulu'nda birlikte çalıştığımız İsmail Şahin gibi. İsmail THKO'luydu ve

somut olarak hangileriydi bilmiyordum ama Ankara’da THKO adına bazı bombalama eylemlerine girmişti. 12 Mart darbesinin ardından ODTÜ kapanmıştı ve sonra da ilişkimiz kesilmişti.

Ankara’da aradığınız kimseyi bulmak zor değildir. Bir gün İsmail beni ve Necati’yi buldu; zor durumdalardı ve desteğe ihtiyaçları vardı. Önce silah gerekliydi, bizdeki tek silahı geçici olarak verdik. Birkaç ay sonra silahı geri almamız biraz sorunlu oldu. Hasan Ataol da gruplarındaydı ve çatışmada biri jandarma eri olmak üzere iki kişinin öldüğü Kemalettin Eken’i kaçırma teşebbüsü nedeniyle şiddetle aranıyordu. Aranan tek kişi de o olmasa gerekti.

“Silahı geri vermeyelim, bunlar silahı ne yapacak” gibi bir anlayış oluşmuş. İsmail de kızmış, silahı alıp getirdi. Açık olarak anlatmadı ama anlattıklarından çıkardığımız böyleydi.

Kalacak yere ihtiyaçları vardı ama bunu bulmak özellikle zordu. Ankara’da gece sokağa çıkma yasağı vardı ve çok sayıda ev basılıyordu. Aranan bir kişi gündüz durumu idare edebilirdi ama gece özellikle zordu. İsmail’in de yeri yoktu. Aklıma çalıştığım yer geldi. Hacettepe Hastanesi Çocuk Biyokimya Laboratuvarında gece nöbetçisi olarak çalışıyordum. 16 saat boyunca laboratuardaydım ve aşağıdaki kimya deposunun anahtarı da bende idi. “Gece gel, seni depoda bir odaya kilitlerim, sabah erken temiz-

likçiler gelmeden gidersin.” Kaç kere böyle yaptık hatırlamıyorum, hiç pürüz çıkmadı. Sonra İsmail gitti ve bir daha da görüşmedik.

Her iki örgüt de önder kadrolarını kaybetmişti ve yeniden örgütlenme çabasındaydı. THKO'lular daha sonra görüşlerini açıkladıkları broşürlerinin adı olan Türkiye Devriminin Yolu'nu kullanacaklardı.

1974 sonrasında da THKO'lularla aramızda herhangi bir ilişki olmadı. Bildiğim kadarıyla THKP-C'li şu veya bu grupta da ilişkileri olmayacaktı. Aradan yıllar geçtikten sonra THKO'lu bir arkadaş 26 Ocak 1976'da Malatya Beylerdere'sinde öldürülen İlker Akman, Hasan Basri Temizalp (eski THKO'luydu, 3. THKO davasından yargılanmıştı) ve Yusuf Ziya Güneş olayında İlker'i öldüren komiseri cezalandıklarını ama eyleme sahip çıkmadıklarını anlatacaktı.

21 Nisan 1980'de Sağmalcılar hapisanesinden kaçarken grubumuz içinde kısa süre önce hayatını kaybeden Teoman ile hatırladığım kadarıyla Veli de vardı. Onunla daha sonra Suriye'de karşılaşacaktım.

Birbirimize mesafeliydik ama ihtiyaç duyulunca da yardımcı olur, elimizden ne geliyorsa yapardık. Aynı dönemin insanları ve farklılıklar bulunmakla birlikte aynı yolun yolcuları olarak uygun olan da böyleydi.

5.5.2020

ANTI-EMPERYALİZM, AMA HANGİSİ?

Bir süreden beri kavramların kendi başlarına fazla anlam taşımadığı, önemli iç ayrışma yaşadığı dönemde bulunuyoruz. Kavramların iç ayrışması eskiden de vardı, ama bu kadar gelişmemiştir. Bir süreden beri ise, kullanılan her kavramın ardından, “Hangisi?..” sorusunun sorulması gerekiyor. Sosyalizm, ama hangisi; Marksizm, ama hangisi; barış mücadelesi, ama hangisi ve anti-emperyalizm, ama hangisi gibi...

Libya’da yaşanan iç savaş, solun ve değişik ülkelerdeki barış hareketlerinin bu savaşa karşı tutumu, anti-emperyalizm ve savaş karşıtlığı ayrışmasını artırmış durumdadır.

Önce yıllardan beri “anti-emperyalist” olarak bilinen iki ülkenin, Libya ve Suriye’nin durumundan başlayalım.

Bu iki ülkedeki yönetimler, Kaddafi ve Hafız Esad, otuz yıl önce anti-emperyalist sayılırdı. ABD emperyalizmine karşı ve Filistin halkının yanında olmaları böyle nitelendirilmeleri için yeterli oluyordu.

Kaddafi yönetimi anti-emperyalizmini Lockerbee üzerinde düşen bir ABD sivil havayolu şirketine ait uçağa sabotaj yapmaya kadar uzatırken; Suriye de Tel-el-Zaa-

tar mülteci kampını basarak çok sayıda Filistinliyi öldürüyordu. Yine de diğer bölge devletlerine göre daha solda sayılırlardı.

Aradan yıllar geçti, dünya ve bölge dengeleri değişti. Önce İtalyan ardından Fransız ve İngiliz tekellerine ülkesini yatırım için açan Kaddafi'nin anti-emperyalizmi arada bir yaptığı sansasyonel çıkışlarla sınırlı kaldı. Suriye'de babadan oğula geçen Esad yönetimi değişik bir yol izledi.

Suriye'de anti-emperyalizm artan oranda halkın dikkatini iç sorunlardan dışarıya çekmek için kullanıldı. Ülkede 48 yıldır süren ve yeni kaldırılan olağanüstü halin resmi gerekçesi İsrail idi. 1967 savaşı dışında İsrail ile savaşmamış ve askeri güç olarak savaşması mümkün olmayan Suriye'de olağanüstü halin asıl nedeni, içerdeki muhalefetin bastırılmasıydı.

Yıllardır başarıyla kullanılan bu yöntemin artık tutmadığı görülüyor. Suriye'de de, öteki Arap ülkelerinde olduğu gibi, yönetim karşıtı büyük gösterilerde anti-Amerikan ve anti-İsrail sloganları duyulmadı. Beşar Esad yönetimi, gösterilerin "İsrail ajanları tarafından örgütlendiğini" savunarak konuyu bu yöne çekmeye çalıştı, ancak başarılı olamadı. Libya ve Suriye'deki yönetimlerin anti-emperyalist olduklarını savunmak mümkün değil. Ek olarak, Libya'daki yeni tür savaş da solun ve barış hareketinin somut tavır konusunda işini iyice zorlaştırmış

durumda.

Libya'da Yeni Tür Savaş

Fransa, İngiltere ve daha geri planda ABD, Libya'da Kaddafi'nin ayaklanmacıları ezmesine izin vermedi. Bunun önde gelen nedeni petrol değildir. Suriye Yemen Ürdün ve Bahreyn gibi diğer Arap ülkelerinde gelişen kitle gösterilerinde ifadesini bulan büyük halk muhalefetidir. Libya'daki ayaklanmanın ezilmesi, öteki ülkelerdeki gelişmeler için kötü örnek olacak, despot yönetimler göstericiler üzerine daha büyük bir şiddetle saldıracaklardı.

Kaddafi ordusuna yönelik ağır bombardımanın yanı sıra yeni tür bir savaş gündeme geldi. Emperyalist ülkele-
rin, başka bir ülkeyi işgal etmeden, silahlı halkın bir bölümüne destek olarak o ülkedeki yönetimi devirme çalışmaları yapıldı.

Açık işgal tepki getirir. Bunun yerine, halkın ayaklanan bölümüne doğrudan (yönetim güçlerini bombalamak) ve dolaylı (isyancılara silah desteği) destek olunması hem daha ucuz hem de daha az tepki toplayan bir yöntemdir.

Solun ve barış hareketinin bu yeni durum karşısında şaşırıp kalması ve etkisi bulunmayan klasik söyleme dönmesi, gerçekte içine düşülen çaresizliğin göstergesidir. Almanya barış hareketini teorik ve pratik olarak en

iyi yansıtan günlük Junge Welt gazetesindeki söylemde görülen istikrarsızlık iyi bir örnektir. “Emperyalizm Libya halkına saldırıyor” denilemez!..

Kaddafi ordusunda değişik Afrika ülkelerinden getirilen on bin kadar paralı asker bulunuyor. Orduda önemli bir çözülme olmasaydı, bu askerler herhalde getirilmezdi. Bu askerler “Libya halkı” statüsüne girmezken, merkezleri Bingazi olan isyancılar halkın önemli bir bölümünü temsil ediyor. Emperyalizm, halkın yönetime karşı olan kesimini, yönetimi tutan kesimine karşı aktif olarak destekliyor.

“Savaşa karşıyız, sorunlar görüşmelerle çözülmelidir!..” söyleminin herhangi bir pratik anlamı bulunmuyor. Görüşme, iki tarafın da görüşmeyi istemesiyle mümkündür. Libya’da görüşme ortamı hiçbir zaman olmadı. Taraflar, görüşmelere başlamak için, karşı tarafın kabul edemeyeceği koşullar öne sürdüler. Böyle durumlarda tarafların görüşmesi ancak o görüşmeyi dayatacak bir gücün varlığında mümkündür.

“Emperyalist ülkeler kendi çıkarlarını düşündükleri için böyle yapıyorlar!..”

Elbette, aksini savunan da bulunmuyor...

Burada sorulamayan asıl soru şudur: Emperyalizmin denetimine daha fazla girecek olan Libya’da halkın büyük

bölümü için yaşam koşulları (bunlara daha özgür ortam da dahildir) Kaddafi dönemine göre daha iyi mi olacaktır?

Büyük ihtimalle evet!

Sorun emperyalizmin “iyi” olması değil, ülke zenginliğinin büyük bölümüne tasarruf eden, baskıda sınır tanımayan Kaddafi ve sülalesinin düzeninin çok kötü olmasıdır. İnsanlar buna inanmasalar savaşmazlar zaten. Sömürüden sömürüye ve tahakkümden tahakküme fark var ve hepsi aynı şey değil.

“Emperyalist ülkeler en az on yıldır Kaddafi’yi destekliyorlar!..”

Doğru, ama bundan ne çıkar!

Artık çıkarlarına uygun değil ve desteklemiyorlar. Libya’ya yönelik hava saldırısını başlatan Sarkozy’nin Fransa’da sosyalistlerin ve Yeşiller’in desteğini kazanması, kamuoyu yoklamalarında iyice azalmış görünen desteğinin yükselişe geçmesi ve başka ülkelerde bile destek bulması bu nedenledir.

Kaddafi’nin savunulacak yanı yok. Buna dayanarak, Fransa İngiltere ABD ve ardından genel olarak NATO “özgürlük savunucusu” olarak ortaya çıkıyor ve Kaddafi sülalesinin sultasına karşı savaşanları destekliyor.

Sol ve barış hareketi ise “İstemezük!..” demekle yitindiği ve uygulanabilir bir seçenek sunamadığı için, va-

rolan seçenek kendi yolunu açıyor. Emperyalist ülkelerin yeni savaşını, Libya ile ilişkilerinde nereden nereye ve neden geldiklerini açıklayalım, ama uygulanabilir bir seçenek sunamazsak, bunu savunamazsak, bu açıklamanın önemi de sınırlı kalacaktır.

Afganistan'dan örnek vermek gerekir. Barış hareketinin bir bölümü bu ülkedeki NATO işgalinin bitmesini ister. Bir başka bölümü bunu istemekle kalmaz, çekilen NATO güçlerinin yerini Birleşmiş Milletler Barış Gücü askerlerinin alması gerektiğini savunur. NATO işgali bittiğinde Taliban'ı oluşturan güçler koalisyonu içinde iç savaş başlayacaktır. Bir savaş başka bir savaşa dönüşecektir. BM Barış Gücü'nü uygun bulmuyorsanız, seçeneğiniz nedir, onu öğrenelim!

Suriye'de Beşar Esad yönetimi göstericilere peş peşe ödünler vermek zorunda kaldı. Bunun asıl nedeni, gösterilerin bastırılmaması ve uygulanan şiddete ve yüzden fazla kişinin ölmesine rağmen giderek büyümesidir. Bu durumda barış hareketi neyi savunacaktır?

“Halkın talepleri kabul edilsin!..”

Bir süre kabul edilmedi ve halkın üzerine ateş açıldı, ta ki halk taleplerini dayatıncaya kadar. Gelişmelerin bundan sonra nasıl bir rota izleyeceğini bilmiyoruz, ama Libya örneğinin de Beşar Esad yönetimin geri adımlar atmasında etkili olduğu söylenebilir. Halkın yönetime karşı

ayaklanan kesiminin; orduya polise ve yönetim yandaşı kesime karşı dışarıdan desteklenmeye başlanması pekâlâ mümkündü.

Böyle bir durumda, “Emperyalizm, Suriye’ye karışma!..” demekle yetindiğiniz zaman, bunun pratikteki anlamı, “Baas yönetimi göstericileri öldürmeye devam etsin!..” demektir. Uygulanabilir bir seçeneğe sahip olmadan, bunu savunmadan, “İstemezük!..” demekle yetinmek, sonuçsuz kalır.

Mesele, genel teoriyi günlük politikanın diline çevirebilmektir. Sol ve barış hareketi bu konuda hiç de iyi durumda değildir.

28.3.2011

ANTI-KAPİTALİST MÜSLÜMANLAR

Bu yılki 1 Mayıs'a kendilerine anti kapitalist Müslümanlar adını veren bir grup, "Zenginlik Allah'a aittir!.." sloganıyla katılacak. Önce namaz kılacaklar, ardından da Fatih'ten Taksim'e doğru yürüyüşe geçecekler.

Talepleri arasında işçi ölümleri de var, zenginliğin aşırı adaletsiz dağılımı ve barış talebi de bulunuyor. Çağrılarında Türkçe ve Arapça'nın yanı sıra Kürtçe'yi de kullanıyorlar. Böyle bir grubun ortaya çıkması iyi bir gelişmedir, ek olarak da desteklenmelidirler.

Bu iki saptamayı açmaya çalışayım.

www.ozgurmedya.org sitesindeki eski yazılarımda "Kimin yerine kim geçti?" başlıklı birkaç bölümlük bir yazı vardır. Yazdıklarımı baştan aşağıya tekrarlamak için okura önce bu yazıları okumasını önereceğim. Yazılar dört buçuk yıl kadar önce o günün koşullarında yazılmıştır, ama bugün için de geçerli olan kalıcı yönleri bulunmaktadır.

Bu yönlerden bir tanesi, sol için Müslüman devrimci'nin (Müslüman anti-kapitalist de diyebilirsiniz) varlığının önemli bir zorunluluk olmasıdır. Halkının büyük çoğunluğunun Müslüman olmasının ötesinde dinin de top-

lumsal kültürde önemli yer tuttuğu bir ülkede, sol, inançlı Müslümanların içine girmeden fazla ileriye gidemez. Bu nasıl olacaktır?

Müslümanlar genel bir kategoridir ve “hangi Müslümanlar” diye sorulması gerekir. Müslümanlığın içinde değişik akımlar ve bunların değişik konularda tartışmaları ve birbirleriyle mücadelesi vardır. Bizim bu akımları ve tartışmaları bilmemiz ve bunların arasında taraf olmamız gerekir. Müslümanların bize yakın olanları vardır, uzak olanları vardır. Bunların arasında ayırım yapmayı öğrenmemiz gerekir.

4,5 yıl önce bunları yazdığım zaman gördüğüm ilk tepkilerden bir tanesi, “Ayet mi ezberleyeceğiz?..” olmuştu. Tipik bir soru ve arkasındaki kafa yapısını da gayet iyi gösteriyor. Bir yandan da haklı bir tepki, çünkü bugüne kadar Müslümanlıkla ilgilenenlerin çoğu bir süre sonra inançlı Müslüman olmuşlar. Böyle bir tehlikeden kaçmanın en iyi yolu olarak da konuyla hiç ilgilenmemek tercih ediliyor. Gerçekten de burada söz konusu olan kaçmaktır; kendi bilgisizliğinden, zayıflığından kaçmak için konuya sırtını dönmektir.

Neden sadece Batı ülkelerinde değil, bizim gibi ülkelerin de bulunduğu Latin Amerika’da ilerici dini akımlar görülür, ama bizde görülmez?

Soruya verilen cevaplardan bir tanesi, “Onların ta-

rihinde güçlü bir Aydınlanma var, ama bizde yok”tur. Bu cevap Latin Amerika ülkeleri için geçerli değildir. Orada 1968’den başlayarak Kurtuluş Teolojisi adı altında Katoliklikle Marksizmi kendine göre birleştiren ve Vatikan ile de mücadeleye giren bir akım ortaya çıkar. Bu akımın bazı önde gelenleri dönemlerindeki gerilla savaşlarına katılırlar (Camillo Torres). Bu akım bugün eskisi kadar güçlü değil, ama halen var.

Neden onlarda kapitalizme karşı dini akımlar ortaya çıkıyor da, bizde çıkmıyor? Hıristiyanlık Müslümanlığa göre daha ilericidir, onun için mi? Yoksa “armut piş ağzıma düş” misali, bu akımların ortaya çıkış mekanizmalarını incelemek yerine, onların kendiliğinden oluşmalarını ve sola katılmalarını mı bekliyoruz?

1980’li yılların sonlarına kadar bu ülkede entelektüel hayat büyük oranda solun tekelindeydi. Bu tarihe kadar sol büyük bir kitleliliği yakaladığı dönemden de geçmişti ve Müslümanlığa yönelik olarak ne entelektüel ne de örgütsel bazda hiçbir şey yapılmamıştı. Yapılan, en fazla küçümsemek ve reddetmek olarak görülebilir.

Bizim yapmamız gereken, solun entelektüel ve kitlesel gücüne dayanarak Müslümanları etkilemek, bize yakın olanlarla bize uzak olanların ayrışmasını hızlandırmaktı. Yapamadık, bu dönem geçti. Neden yapamadık, diye sorulursa, Kemalizmin “din kişisel bir sorundur”

saptamasını benimsemiş ve bu nedenle de konudan geri durmuştuk, diyebiliriz.

Bu ülkede din hiçbir zaman kişisel bir sorun olmamış ve özellikle sola karşı kullanılan toplumsal bir boyuta sahip olmuştur. Kemalistler bile kendi söylediklerine inanmaz ve dini her fırsatta çıkarları için kullanırlarken, biz buna inandık ve konuyla ilgilenmemeyi tercih ettik.

Yaşı uygun olanlar hatırlayacaktır. Cumhuriyet tarihinde toplumsal muhalefetin ilk kez açık olarak yükseldiği 1960'lı yıllarda Kayseri'de Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) kongresini basarak binayı yakmaya çalışanlar Müslümanlardı. 1969'da Kanlı Pazar olarak bilinen saldırıyı gerçekleştirenler ve emperyalizme karşı mitingi basarak iki kişiyi öldürenler de Müslümanlardı. Dönemin Milli Türk Talebe Birliği adındaki örgütü, sola karşı değişik faaliyetlerin başını çekerdi. Bu örgütün yöneticileriyle bugünkü AKP yöneticilerini karşılaştırın ve ön plandaki ortak isimleri görünce de şaşırmayın.

1960'lı yılların sonlarında MHP henüz yeni kurulmuştu ve sola karşı mücadeleyi Müslümanlar yürütüyordu. Örgütlerinin adı, Komünizmle Mücadele Dernekleri idi. Başkanları da Fettullah Gülen idi. Bunlar da Müslümandır, "Mülkiyet Allah'a aittir!.." diyenler de Müslümandır. İki tür Müslüman arasında fark görmeyen ve hepsini aynı değerlendirenlerin ise öğrenmesi gereken daha çok

şey vardır.

Buradan ikinci saptamaya geçebiliriz: Destek olmak gerekir, ama nasıl?

Öncelikle şunu bilmek gerekir: Anti-kapitalist, ilerici dini akımların ortaya çıkmasında tek belirleyici olan solun tutumu olmamakla birlikte, yine de önemli payı vardır. Bir örnek olarak Almanya ele alınırsa; Katolik Kilisesi barış eylemlerinden ırkçılığa karşı eylemlere kadar her yerde yer alıyorsa, bunda Alman solunun verdiği mücadelenin önemli yeri vardır. Nazilerle yapılan işbirliğinden yolsuzluklara kadar birçok konunun üzerine gidildi, kilise geçmişteki suçları nedeniyle geri adım atmak zorunda kaldı. “Hıristiyanlığın Suç Tarihi” adlı henüz tamamlanmamış dev bir ansiklopedik eser hazırlandı. Engizisyon var, muhalif akımların yok edilmesi (St. Bartelmi katliamı) var, Nazilerle işbirliği var ve daha birçok şey var. Hıristiyanlığın kirli tarihi örtülerek değil açığa çıkarılarak, konunun üzerine gidilerek Hıristiyanlık içindeki ayrışmaya yardımcı olundu.

Solun aktif müdahalesi olmadan bu ayrışma ortaya çıksa bile fazla gelişemiyor. Latin Amerika’da ortaya çıkan Kurtuluş Teolojisi’nin en önemli teorik ismi de Alman’dır: Ernst Bloch.

Hız. Muhammed’in ne kadar devrimci olduğunu anlatmaya değil, Müslümanlığın büyük suç tarihini ortaya

koymaya ihtiyacımız var. Asırlar öncesine gitmeye gerek yok; 1960'lı yıllarda sola saldıranlar arasında bugünün önemli isimleri yok mudur?

1970'li yılların devrimci hareketi için Alpaslan Türkeş ne ise, 1960'lı yıllardakiler için de Fettullah Gülen aynı anlamı taşıyordu. MHP ne ise, Komünizmle Mücadele Dernekleri de oydu.

Kapitalizme karşı olan Müslümanların bu özellikleri yeterlidir ve bizim işimiz onları sosyalist yapmak değildir. Bizim asıl işimiz, onların kendi çevrelerinde güçlenmelerini ve sola iyi bir müttefik olmalarını sağlamak olmalıdır. Bugünün solu bunu yapabilir mi?

Pek umutlu değilim doğrusu!..

29.4.2012

ARAP BAHARI İSRAİL'DE

Yıl boyunca Tunus'tan başlayıp Mısır'a geçen, oradan Yemen'e giden, Ürdün'e ve son olarak da Suriye'ye gelen Arap ülkelerindeki halk ayaklanmaları, ayaklanma değil ama ülke tarihinin gördüğü en büyük gösteri biçiminde İsrail'de de ortaya çıktı. 7,5 Milyon nüfusa sahip küçük bir ülke olan İsrail'de bir süreden beri sürmekte olan hükümet karşıtı gösteriler, son olarak yaklaşık 450 bin kişinin katılımıyla en üst noktasına ulaştı.

Bu insanların talepleriyle Arap ülkelerindeki kitle hareketlerinde öne sürülen talepler arasında önemli benzerlikler bulunuyor:

Birincisi: Asıl sorun hayat pahalılığı ve geçim sıkıntısıdır. Arap ülkelerinde bu sorunlara işsizlik de ekleniyor. İsrail'de de işsizlik bulunmakla birlikte Arap ülkelerindeki kadar yüksek değil...

İkincisi: Eğitimli gençler hem Arap ülkelerinde hem de İsrail'de protesto gösterilerine önemli oranda katılmıştır.

Üçüncüsü: Arap ülkelerindeki halk ayaklanmalarında daha önce hemen her gösteride ön planda olan ABD ve İsrail karşıtlığı, bu kez neredeyse görülmedi. Kitle, iç so-

runlar üzerinde yoğunlaştı ve taleplerini ifade etti. Sadece Suriye’de, Esad rejimi, halkın dikkatini dışarıya çekebilme için Filistin konusunu gündeme getirip İsrail’i hedef göstermeye çalıştı, ama bu taktik tutmadı. Bu örnek, anti-empyrialist sanılan bazı Arap ülkelerinde İsrail karşıtlığının halkın dikkatini iç sorunlardan uzaklaştırmak için kullanıldığını gösterir.

İnsanlar aç, işsiz, umutsuz ve ülkede yolsuzluk had safhada. Yönetim ise “Bak bak, İsrail ne yapıyor!..” diyor. Eskiden olsa bu hedef şaşkırtma tutabilirdi, artık tutmuyor. İsrail’deki büyük gösteride de ülke güvenliği ve dış sorunlar değil, iç sorunlar belirleyici yer tuttu. İsrail’deki göstericilerin taleplerinden bazıları özellikle önemli ve bu ülkede yıllardan beri uygulanan bazı politikaları değiştirmek zorunda bırakabilecek talepler...

Zorunlu askerliğe hayır: Bu, İsrail için çok önemli bir taleptir. Bütçenin yaklaşık yüzde 20’sinin savunma ve güvenlik harcamaları için ayrıldığı İsrail’de halk sürekli teyakkuz halinde yaşamaktadır. “Bizi yok etmek istiyorlar!..” psikolojisi, Nazilerin yaptığı Yahudi Soykırımı’nın kuşaktan kuşağa aktarılan anıları ve travması, hükümetler tarafından uzun süredir başarıyla kullanıldı. Bu sayede ne yüksek savunma harcamalarına, ne çevre ülkelerle bitmeyen düşmanlığa ve ne de Filistin halkına uygulanan zulme karşı halkın fazla ses çıkarmaması sağlandı. İsrail, Türkiye’den daha militarist bir toplumdur. Askerlik sü-

resi uzundur, yedeklerin de sık sık silah altına alınması söz konusudur. İsrail'de kadınlar da askerlik yapar. Çok sayıda kişinin zorunlu askerliğin kaldırılmasını istemesi, ülkenin saldırgan ve militarist politikasında herhalde etkili olacak, bu politika eskisi kadar pervasız yürütüleme-yecektir.

Hayat pahalılığı ve özellikle yüksek kiralara itiraz: İsrail'de kiralar neden özellikle yüksektir? Bu durum İsrail'in bölgesel yayılma politikasıyla yakından ilgisi vardır. İsrail hükümetleri yıllardan beri değişik ülkelerdeki Yahudileri kendi ülkelerinde yerleşmeye çağırırlar. Bir bölüm Yahudi, yaşadıkları ülkelerdeki zorlukların da etkisiyle bu çağrıya uydu. İsrail küçük bir ülke. Bu insanlar nereye yerleşecek? Cevap basit: İşgal edilmiş topraklara!..

Ülkeye yeni insanlar geldikçe, İsrail yönetimleri işgal ettikleri topraklarda yerleşim birimleri kurarlar. Bundan en büyük zararı gören de Filistinlilerdir. Ne ki, kolonizatörler, işgal alanlarındaki yerli halkın büyük tepkisiyle karşılaştıklarından, yeni yerleşim birimleri kurulması o kadar da kolay değildir. Bu durum kiraların aşırı derecede yükselmesine neden olur. İsrail'de konut sorunu, yayılmacılıkla yakından ilgilidir. İsrail yönetimleri, güvenliği gerekçe göstererek ülke nüfusunun sürekli artırılması gerektiğini düşünmekte, yeni gelen insanları yerleştirmek için işgal bölgelerinde yerleşim birimleri kurmakta, ama bu durum konut talebini karşılayamamakta ve kiralar

anormal derecede yükselmektedir.

İsrail'deki gösterilerle Arap ülkelerindekiler arasında önemli bir farklılık daha bulunuyor: Arap ülkelerinden Mısır'da yıllardan beri Müslüman Kardeşler ile birlikte çalışan bir komünist partisi bulunmakla birlikte, etkinliği zayıftır. Halk ayaklanmalarının olduğu öteki Arap ülkelerindeki KP'ler daha da zayıftırlar. İsrail Komünist Partisi, Meclis'te bulunmakla birlikte güçlü bir parti sayılmaz, ancak dikkat çekici politikaları olan bir partidir. Filistin-İsrail çatışmasının sıcak günlerinde Meclis'e Filistin bayrağıyla girdiler ve sağ milletvekillerinin saldırısına uğradılar. İKP, Filistin halkının haklarını her zaman savunmuş olmakla birlikte, Filistin örgütlerinden uzun süre gerekli ilgiyi gördükleri söylenemez. İsrail'deki büyük protesto gösterileri bu partiyi hangi oranda güçlendirir, göreceğiz...

Yeni Bir Düzenleme mi Yapılıyor?

Başka bir deyişle söylersek, emperyalizm bölgede yeni bir dizayn mı yapıyor? Ülkemizdeki bazı marksist-leninistlere göre, Yeni Ortadoğu Projesi uyarınca, ABD emperyalizmi Ortadoğu'yu yeniden düzenlemektedir. Özellikle Mısır'daki halk ayaklanması sırasında "devrim oluyor" sanan bu arkadaşlarımız, siyasi iktidarın politik yapısının değişmediğini (Lenin için devrimin başlıca özelliği bu yapının değişmesidir) görünce, bu kez "dizayn" politikasına döndüler. Garip gelebilir, ama Suriye'de Esad rejimi

mini de bu nedenle destekliyorlar ya da en azından koruyorlar. Şunu düşünemiyorlar: Hüsnü Mübarek rejimiyle ABD'nin herhangi bir sorunu yoktu. Bu rejim, İsrail'in de bölgedeki en güvenilir sınır komşusuydu. Dolayısıyla, ABD'nin böyle bir rejimi "dizayn etmesi" için düşünülemez.

Gerçek ise başka türüdür: Mısır'da işsizlik, hayat pahalılığı, yolsuzluk sonucu büyük bir halk hareketi ortaya çıktı. Sol, bu halk hareketi içinde zayıftı. Halk hareketi, şimdiki görünümüyle, hükümetin ve bazı yasaların değiştirilmesinin ötesine gidemedi. Burjuvazinin tepki toplayan, baskı ve yolsuzluklara fazlasıyla bulaşmış kesiminin bir bölümü tasfiye edildi. En azından şimdilik daha öteye gidilemedi...

ABD, halk hareketi içinde ağır basan unsurlarla (özellikle, Müslüman Kardeşler) anlaşmaya yöneldi ve halk hareketinin bölgedeki çıkarlarının çerçevesi içinde kalması için çalıştı. Bunun için, kendisi için, büyük önem taşımayan bazı ödünler de verdi. Bu arada olan, İsrail'e oldu...

İsrail askerlerinin Müslüman Kardeşler'in kardeş örgütü Filistin'deki Hamas'ın bazı militanlarını kovalarken birkaç Mısırlı polisi öldürmesine karşı Mısır yönetimi sert tepki gösterdi ve İsrail'in özür isteğini kabul etmedi. Eskiden olsa, böyle bir durum düşünülemezdi. ABD de İsrail'e

il'den yana tavır almadı.

Arap ülkelerindeki büyük halk ayaklanmalarını hiç sayıp, bunları “emperyalizmin oyunu” olarak görmek, emperyalizmin böylece bölgeyi yeniden düzenlediğini savunmak, normal bir anlayışın özelliği olamaz. Böyle insanların elinde marksizm-leninizm'e gerçekten yazık oluyor. ML için istediğinizi düşünebilirsiniz, ama bu teori bu kadar geri değildir.

6.9.2011

ARAP DÜNYASI: 1979 MU, 1989 MU?..

Bazı yorumculara göre, Tunus'ta başlayan, Mısır'a sıçrayan ve diğer Arap ülkelerinde yayılma eğilimi gösteren halk hareketi, 1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılmasından sonra yaşanan en büyük değişimdir.

1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılmasının öncesi ve sonrası olmakla birlikte, bu olay, Doğu ve Orta Avrupa'daki sosyalist rejimlerin çökmesinin simgesi olmuştu. Polonya'da başlayan iktidar değişimi önce Macaristan'a ardından Demokratik Almanya Cumhuriyeti'ne sıçramış, daha sonra Çekoslovakya, Bulgaristan ve Romanya gelmişti.

Tunus ve Mısır örneklerinin ne oranda yayılacakları henüz bilinmediği gibi, Mısır'da Mubarak'ın yerini nasıl bir yönetimin alacağı da henüz açık değil. Halk hareketi Yemen, Ürdün ve bir oranda Suriye gibi ülkelere yayılmasına karşın, bu ülkelerdeki despotik iktidarların ne oranda değişecekleri de henüz belli değil. Bütün yönetimler “demokratik reformlar yapılacağı” doğrultusunda söz vermekle birlikte, bu reformların hangi kapsamda gerçekleşecekleri ve hatta yapılıp yapılmayacakları bile belli değil.

Arap dünyasında Mısır belirleyici ülkedir. Bu ülkede halk hareketinin baskısıyla iktidarın değişmesi, öteki

lkelerdeki halkı ve yönetimi de kuvvetle etkileyecektir. Mısır'da şöyle ya da böyle iktidar değişikliği olacağı bilinmekle birlikte, eskinin yerine neyin geleceği belirsizdir.

1979, İnan devriminin gerekleştieği yıldır. Mısır ve teki Arap lkeleri, ne 1979'un ne de 1989'un yolunu tutacaklar. İzleyecekleri yol, ikisinin arasında olacak ve sorun hangisine daha yakın olacaklarıdır. Her ülkede serbest seçimleri ve parlamenter demokrasiyi savunan ABD ve Avrupa Birliği lkelerinin Mısır'daki kitle hareketinin "Mubarak ekilsin!.." talebi karşısında yavaş hareket etmelerinin ana nedeni budur.

Mubarak ekilsin, ama yerine kim gelecek? Mısır'da hile ve baskıyla yönlendirilmemiş parlamento seçimi yapıldığında, Müslüman Kardeşler'in oyların en az yüzde 30'unu alarak en büyük politik güç olacağı kuvvetle tahmin ediliyor. Mısır gibi belirleyici bir Arap lkesinde Müslüman Kardeşler'in en büyük güç olması sadece İsrail ve ABD'yi değil, Suriye gibi ülkelerdeki yönetimleri de fena halde rahatsız ediyor. Suriye ordusu 1981 sonlarında Hama kentini yerle bir ederek Müslüman Kardeşler yanlısı olduğu iddia edilen yaklaşık 40 bin kişiye öldürmüştü. Bu büyük katliam herhalde unutulmamıştır.

ABD, Müslüman Kardeşler'in etkinliğini orduyla dengelemek istiyor ve Mısır'ın İnan'ın değil Türkiye'deki AKP'nin çizgisini izlemesini istiyor.

Burada ciddi bir sorun vardır. AKP peş peşe tutuklamalar ve mahkemelerle silahlı kuvvetlerin siyasetteki etkinliğini gerilettili. Seçim sonrasındaki hükümetin ağırlıklı kesimini oluşturacağına kesin gözüyle bakılan Müslüman Kardeşler de aynısını neden yapmasın?

Müslüman kardeşler en azından ilk aşamada AKP'nin çizgisini gönüllü olarak izler. Burada söz konusu olan sadece İslami değerlerin günlük hayatta görünür duruma getirilmesi değildir. Mısır toplumu, bu konuda, Türkiye toplumundan daha ileridedir. Müslüman Kardeşler'in bu konuda fazla sıkıntısı olmaz. Onların asıl sorunu, ordunun politikadaki etkinliğinin azaltılması olacaktır ki, Türkiye'de buna "evet" diyen ABD, Mısır için kesinlikle aynı tutumu gösteremez.

Bu durum bize politik olayların analizinde saptama yapıp orada durmamak gerektiğini gösteriyor. ABD, Arap ülkelerinde değişen iktidarların İran safına kaymamasını ve Türkiye örneğini izlemesini isteyecek. Görünürde iyi bir saptama, ya sonra.

Müslüman Kardeşler, AKP örneğini, en azından başlangıçta, ABD'nin zorlamasıyla değil, kendi isteğiyle izler. Ve bu izlemeyi hiç düşünülmeden yenden yapar: ordunun politikadaki etkinliğinin azaltılması...

Mısır'da askeri vesayet rejimi Türkiye'deki kadar gelişmemiştir. Yıllarca ordunun gücüne dayanılarak İslamcı

akımlar engellenmiş, sözüm ona laik bir politika izlenmiş ve bu yolun sonuna gelinmiştir. Müslüman Kardeşler açık bir seçenek olarak ortaya çıkmak istemiyor. Bu akıllıca ve geçici bir politikadır...

Tepki toplamak istemiyorlar, ama bir süre sonra toplumda daha örgütlü olan kaçınılmaz olarak ağır basacaktır. ABD bunların hepsinin hesabını yapıyor ve büyük sıkıntısı da buradan kaynaklanıyor. Mubarak gitsin, ama yerine hangi güçler koalisyonu gelecek?

Müslüman Kardeşler bir süre ordunun gücüyle dengelenebilir, ama bu sürekli bir çözüm değildir. Bu örgüt, Mısır'da zaten pek de güçlü olmayan askeri vesayet rejimini iyice kırmaya yönelirse ne olacaktır?

Tayyip Erdoğan, Arap ülkelerinde kendisinin ve partisinin örnek alınmasından pek memnun. Bu memnuniyetini partisinin yaptıkları tekrar edildiğinde de sürdürmesi hiç ama hiç mümkün değildir. Mısır'da dinin toplumdaki etkinliği Türkiye'ye göre fazladır. Askeri vesayet rejimi zayıftır. Ve o zaman Müslüman Kardeşler'i kim tutacaktır?

5.2.2011

ARAP DÜNYASI: CEVAP VAR, AMA SORU YOK!..

Bu yazının amacı, Tunus'tan Mısır'a, Ürdün'den Suriye'ye kadar Arap dünyasındaki gelişmelerin muhtemel sonuçlarını ele almak değildir. Bunun yerine, gelişmelerin belirli bir teorik çerçeveye oturtulmasına ve elektronik medyayla ilgili bazı abartmaların açıklanmasına çalışılacaktır. Ortada giderek daha fazla şekillenen cevaplar bulunmakla birlikte, bu cevaplara uygun sorular yoktur.

Devrim Mi Oluyor?

Önce devrimden ne anlaşıldığını belirtmek gerekir. Lenin, politik devrimi, siyasal iktidarın sınıfsal yapısının değişmesi olarak tanımlar. Lenin söylediği için değil, ama değişik politik devrim deneyimlerine uyduğu için, bu tanımlamayı benimsiyorum.

Tunus, Mısır ve muhtemelen başka Arap ülkelerinde burjuvazinin bir fraksiyonu yerine başka bir fraksiyonu iktidara gelecek gibi görünüyor. Burjuvazinin yıllardan beri iktidarda olan fraksiyonu ile bütünleşmiş bürokrasi de bir oranda tasfiye olacak. Bu durumda, Arap ülkelerinde olup bitecek olanları devrim olarak adlandırmak zordur.

Tunus ve Mısır'da ABD ve İsrail karşıtı söylem, ya hiç yoktu, ya da zor duyulacak kadar azdı. Önemli bölümünü işsiz gençlerin oluşturduğu halk, öncelikle yolsuzluklara, keyfi yönetime, ekonomik sıkıntılara ve baskılara karşıydı.

Arap ülkelerinin tümünde nüfusun önemli bir bölümü gençtir. Gençler arasında işsizlik yüksektir. Ülkede yolsuzluk had safhadadır ve sözde serbest seçimlerin yapıldığı ülkelerde bile, Türkiye'deki demokrasi neredeyse Batı demokrasisi ayarında görülmektedir. Arap ülkeleri için Türkiye, "Batı" sayılmaktadır. Sadece buradan bile bakarak Arap ülkelerindeki keyfi yönetimin derecesi anlaşılabilir.

Arap halkı başka bir kapitalizm istiyor. Daha demokratik, yolsuzluğun bu kadar fazla olmadığı, halkın daha fazla söz sahibi olduğu bir kapitalizm...

Mısır Devlet Başkanı Hüsnü Mubarak, gösteriler üzerine yerine oğlu Camal'ın geçmesinden vazgeçti. Suriye'de bir süredir devlet başkanı olan Beşar Esad, önceki Devlet Başkanı Hafız Esad'ın oğludur.

"Bu ülkelerde –sakat bile işlese– parlamenter demokrasi mi, yoksa bir çeşit saltanat mı var?.." diye sorulabilir. Arap ülkelerinde bir çeşit kültür devriminin gerçekleşmeye başladığını söylemek mümkündür. Devrimin derecesi ülkelere göre değişmekle birlikte, Mısır'daki olayların

Arap dünyasının genelini etkileyeceği söylenebilir. Kültür devriminden kastedilen; politik iktidarın sınıfsal yapısının değişmemesine karşı, toplumsal yaşamın hemen her alanında önemli bir demokratikleşme yaşanmasıdır.

Bu tür devrimin klasik örneği 1968'in Batı ülkelerinde yol açtığı değişimdir. İktidardaki sınıfsal yapı değişmemiş olmakla birlikte fabrikalardan üniversitelere kadar tabanın alınan kararlara katılımı artmış, kadın hakları önemli oranda genişlemiş, Almanya gibi ülkelerde Nazi dönemiyle açık hesaplaşma 68 hareketiyle başlamıştır. Bu toplumlarda barış hareketinin, feminist hareketin, atom enerjisi kullanımına karşı hareketin gelişmesinde 68'in önemli payı vardır. Arap ülkelerindeki değişimin de –aynı kapsamda olmasa bile– bu çerçevede kalacağını söylemek mümkündür. Yine kapitalizm ama daha demokratik...

Dikkat Dışında, Sömürü İçeride!..

Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad, “artık reform zamanı geldiğini” belirttikten sonra, Suriye halkı ABD'ye ve İsrail'e karşı olduğu için, bu ülkede “Tunus ve Mısır'dakinene benzer olaylar beklenemeyeceğini” söylemiş.

ABD ve İsrail'e karşı olmak; yıllardır içerdeki yoğun baskıyı, yolsuzlukların her yere yayılmasını, işsizliği ve sefaleti gizlemenin yolu olarak kullanılıyor. Bölgede “anti

emperyalist” olarak bilinen bu ÷lke, Mısır’dan daha anti-demokratiktir. En başta ÷lkede yaşayan yaklaşık iki milyon K÷rd÷n 300 bin kadarı ÷lke vatandaşı sayılmıyor. Bir ÷lkede doğup b÷y÷yen insanları, halen o ÷lkede yaşarlarken vatandaşlıktan atmak, bizdeki 12 Eyl÷l y÷netiminin bile akıl edemediği bir uygulamadır.

Resmi anti-emperyalizmin dikkatleri içerdeki yoğun baskı ve s÷m÷r÷den uzaklaştırmak gibi işlevleri de buluyor...

Facebook Devrimi mi?..

ABD y÷netimi, başka ÷lkelerdeki özg÷rl÷ęün ölç÷s÷n÷ internetin ne oranda serbest olmasına bakarak ölç÷yor. Dışışleri Bakanı Hillary Clinton, modern iletişim teknolojisinin yasaksız kullanımının çeşitli toplumlarda değişime yol açacağı g÷r÷ř÷nde. Bu g÷r÷ř her yerde ve her zaman bulunabilecek çeşitli profes÷rler tarafından da destekleniyor. Hatta Tunus ve Mısır’da halkın harekete geçmesinde özellikle Facebook ve Twitter’in önemli rol oynadığı belirtiliyor.

Mısır ve Suriye y÷netimleri birkaç g÷nden beri ÷lkelerindeki internet bağlantısını devreden çıkardılar. Bu önlemin pek yarar sağladığı söylenemez. Olayların g÷r÷n÷m÷ne g÷re teori üretmeyen yorumcular, Facebook ve

Twitter üzerinden kurulan bağlantıların yüz yüze bağlantının yerini tutamayacağını, elektronik medyada haber çıkmasının kitlenin harekete geçmesi için yeterli olmayacağını belirtiyorlar.

Genel olarak internet, halkın iktidara karşı harekete geçmesini sağlamaz. Bu harekete geçmenin koşulları zaten varsa ve kıpırdanma da başlamışsa, bunun daha hızlı yayılmasını sağlar. Bu görüşlerin kökeni Nisan 2009'da İran'da seçimlerde hile yapılması üzerine çıkan olaylara dayanır. Rejime karşı kitle eyleminin Twitter sayesinde başlayıp yayıldığının teorisi yapılmış ve Twitter için "despotların yeni korkulu rüyası" denilmiştir. Bunun gerçeyle ilgisi yoktur. Eylemlerden bir yıl kadar sonra yapılan araştırmalar, olaylar sırasında Tahran'dan sadece 60 Twitter'den mesaj geçildiğini ortaya çıkardı.

İnsanlar arasındaki sağlam bağlantılar, eskiden olduğu gibi şimdi de büyük kitle eylemlerinin temelini oluşturmaktadır.

1.2.2011

ARNAVUTLUK TARİHİ

Birkaç ay önce Yugoslavya ve Arnavutluk tarihlerini içeren bir kitap hazırlayacağımı duyurmuştum. İki ülkeyi birlikte düşünüyordum, nedeni ise Arnavutluk tarihinin kısa olacağını sanmamdı.

Birkaç aydan beri iki ülke hakkında epeyce okudum. Yugoslavya tarihi için Avusturya-Macaristan İmparatorluğu tarihinin de bilinmesi gerekiyordu, onu da öğrendim. Birinci Dünya Savaşı'nın ardından Yugoslavya kurulur, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yeniden kurulur ve 1990'lı yılların başlarında dağılır.

Yugoslavya tarihi, halkların birlikte yaşayamaması tarihidir. Bu durum özellikle incelenmelidir.

Bu zaman içinde Arnavutluk ile ilgili de okudum ve yeni yazılı materyaller de buldum. Okudukça bu ülke tarihinin ayrıca yazılması gerektiği yönündeki düşüncem oluştu.

Eskiden beri en çok şunu merak ederdim: yaklaşık üç milyonluk bir ülke ve 1970'li yılların ortalarında başlayarak kendisini tek marksist-leninist ülke, komünist hareketin dünya merkezi ilan ediyor.

Biraz akli başında olan bir parti ve onun önderi böyle Şey yapmaz. Kimsenin bu iddiayı ciddiye almayacağını bilir. Gerçi alan olmadı değil; Arnavutluk Emek Partisi'nin gürüşlerini savunan dünyadaki tek kitlesel hareket Türkiye'de idi (Halkın Kurtuluğu). Bu hareketin taraftar sayısı Arnavutluk Emek Partisi'nin üye sayısından fazladır.

Arnavutluk tarihi boyunca çok az bağımsız olmuş bir ülkedir. 400 yıldan fazla süre Osmanlı İmparatorluğu bünyesinde kalıyor. Köprölüler gibi Osmanlının tanınmış bazı vezirleri Arnavuttur.

Enver Hoca'nın politikasıyla ilgili olarak okuduğum kitaplardan birisindeki belirleme ilgimi çekti: Hoca tarihi boyunca işgal altında yaşamış (İkinci Dünya Savaşı'nda da İtalyanlar işgal eder) bu küçük ülkeye özgüven verdi.

İnsan ister istemez "Bir Türk dünyaya bedeldir" sözünü hatırlıyor. Bu sözü söyleyen de doğru olmadığını biliyordur ama burada esas olan Osmanlı enkazından sonra gelen Türkiye Cumhuriyeti'nde insanlara abartılı güven vermektir.

Arnavutluk'un yer altı kaynakları bakımından –özelikle krom- zengin bir ülke olduğunu bilmiyordum. Kendine yetecek kadar elektrik üretebilecek kadar da akarsu kaynaklarına sahip.

Enver Hoca 1985'te ölür. 1980'li yılların sonları ve

1990'ların başlarında bütün doğu Avrupa ülkelerinde gerçekleşen sosyalist iktidarların yıkılmasından Arnavutluk da kurtulamaz. Bu ülkede enteresan olan değişmenin hızıdır.

1993'te ABD ile askeri işbirliği antlaşması imzalanır. Bir önceki yılda ise ülke savunma bakanı ABD'yi ziyaret edecektir.

Yıllarca emperyalizme ve sosyal emperyalizme karşı savaştığını söyleyen Arnavutluk'ta karşı safa geçmek için şartlar hazırmış. Aynı yıllarda Türkiye de Arnavutluk ordusunu eğitmek için subaylarını gönderecektir.

Arnavutluk tarihinin esas ismi artık Enver Hoca değil, Osmanlı'ya karşı direniş kahramanı olarak görülen Skanderbeg'dir.

Kitabın hazırlanması ne zaman biter, bilemiyorum. Amacım yıl sonuna kadar bitirmek ama bakalım...

31.10.2021

ARNAVUTLUK VE KOSOVA

Aynı halkın yanyana iki devleti olabilir mi?

Kürtler için gelecekte olabileceğini düşünüyordum. Kürt halkının büyük iç ayrılıklarıyla aynı devlet içinde yaşaması mümkün görünmüyor.

Yan yana aynı halkın iki ayrı devleti olabilir: Arnavutluk ve Kosova. Her iki ülkede de nüfus çok büyük oranda Arnavut...

Arnavutluk 1912'de bağımsızlığını kazanıyor, sonraki yıllarda faşist İtalya tarafından işgal ediliyor, ardından Enver Hoca dönemi başlıyor.

Kosova ise -iki ülkeyi sıra dağlar ayırıyor- Yugoslavya'nın bünyesi içindeki bir bölgedir. Yıllarca Sırplarla sorun yaşıyor. Ekonomik gelişme düzeyi Slovenya ve Hırvatistan kadar olmasa bile ileridir, her durumda Arnavutluk'tan fazla gelişmiştir.

1998-1999'da Yugoslavya'nın fiilen ortadan kalkmasının ardından Sırp milliyetçileriyle -Sırp milliyetçiliğinin önde gelen temsilcisi Sırbistan Komünist Partisi ve Milošević'tir- ağır sorunlar ve katliam yaşıyor.

Daha sonra Kosova'daki yaklaşık 100.000 kadar Sırp

ülkeden çıkarılıyor ve Kosova 2008’de bağımsız bir ülke oluyor.

Arnavutluk ve Kosova nüfusu az ülkelerdir. İlki yaklaşık 3, ikincisi yaklaşık 2 milyondur.

Arnavutlar değişik Avrupa ülkelerine dağılmıştır ya da bu iki Arnavut devleti dışında yaşayanlar vardır. Mesela, yine yeni bir devlet olan Kuzey Makedonya’da yaklaşık yarım milyon Arnavut yaşamaktadır. Yunanistan’da da yaklaşık 700 bin Arnavut vardır.

Kosova Arnavutlarının onda biri İsviçre’de yaşamaktadır.

İki Arnavut devletinin birleşmek gibi bir hedefi bulunmuyor. Bunun önde gelen nedeni Kosova’nın Yugoslavya bünyesi içinde bulunduğu yıllarda daha hızlı ekonomik gelişme göstermiş olmasıdır.

Tito yıllarında Yugoslavya merkez yönetimi Sırp milliyetçiliğine karşı Kosovalıları desteklemek amacıyla bu bölgeye büyük yatırımlar yapıyor. Bu yıllardaki büyük üretim birimlerinde yüksek ücretli işlerde genellikle Sırp- lar çalışıyor olmakla birlikte, büyük yatırımlar bölgenin ekonomik kalkınmasında önemli rol oynuyor.

Sırp baskısını engellemek için bölgeye özerklik tanınır. 1989’da Milosevic Kosova’nın özerkliğini kaldıracaktır.

Sonuçta aynı halkın iki ülkesi, dağ dizisinin batısında ve doğusunda olmak üzere yan yana yaşıyorlar.

Bu durum politik bilimde **path dependence** adı verilen “geçilen yol tarafından belirlenmek” anlayışının yeni bir örneğidir. Halklar, partiler, gruplar aynı yere gelmiş olabilirler ama buraya gelinceye kadar geçtikleri yolun onlar üzerinde büyük etkisi vardır. Başka bir deyişle aynı yere gelmiş olmak aynılık ya da birliktelik için yeterli değildir.

Halklar giderek farklı uluslar durumuna gelirler. Bunun en iyi örneği Araplardır. Yan yana yaşayan ve ilişkileri hiç de iyi olmayan Arap ülkeleri vardır ve 1960’lı yıllara kadar bulunan Arap ulusundan artık söz edilemez: Mısırlılar, Suriyeliler, Lübnanlılar, Suudi Arabistanlılar, vd. ayrı uluslardır.

Arnavutluk ve Kosova’nın da yıllar sonra benzer gelişme göstermesi beklenebilir.

Yugoslavya ve Arnavutluk tarihini okurken fazlasıyla hayret ettiğim Sırp Bilimler Akademisi’nin tutumuydu. Bu akademi Sırp milliyetçiliğinin entelektüel gücüdür ve bu milliyetçiliğin gelişmesinde, akademi kurulmadan önce Sırp aydınlar vasıtasıyla Yugoslavya kurulmadan önce de etkili olmuştur.

Sonraki yıllarda Priştina Üniversitesi de Arnavut

milliyetçiliğinin gelişmesinde önemli rol oynayacaktır.

Yugoslavya mevcut iken Kosova bölgesinde Sırlar da yaşıyor. Bölgedeki Arnavutların oranı 1948’de yüzde 68,5’ten, 1991’de 81,6’ya yükseliyor. Arnavutlardaki doğum oranının yüksek olması bu gelişmeyi sağlıyor.

1986’da Sırp Bilimler Akademisi bu gelişmeyi “biyolojik jenosit” olarak isimlendiriyor.

Bilim insanlarından sürekli olarak ilerici ya da en azından daha objektif belirlemeler beklemek yersiz aslında...

Nazilerin geniş bir bilim kadrosu vardı. 20. yüzyılın önde gelen filozoflarından sayılan **Martin Heidegger** Nazi idi. Yayınlanmasından yıllar sonra Türkçeye çevrilen **Varlık ve Zaman** yapıtı 20. yüzyılda felsefenin önde gelen yapıtları arasında sayılır.

Başka bilim insanları da partiye üye olmamış olsalar bile Nazilerle sorun yaşamamışlardır. Mesela, fizikte 20. yüzyıl başlarındaki iki büyük devrimin temelini atan **Max Planck** ve parçacık mekaniğinin büyük ismi **Werner Heisenberg** gibi...

Arnavutluk ve Kosova’nın ABD ve Türkiye ile iyi ilişkileri vardır. TC subayları her iki ülkenin de ordusuna askeri eğitim vermiştir. ABD’nin Arnavutluk’ta üssü vardır. Bu üs vasıtasıyla Adriyatik Denizi’ni denetleyebilmekte-

dir.

Arnavutluk'un ABD'nin Balkanlardaki önde gelen müttefiki olması, 1990'da Arnavutluk Emek Partisi'nin iktidarı kaybetmesinden iki yıl, Enver Hoca'nın ölümünden yedi yıl sonradır. Geçmişten nasıl bir miras alındığı yeterince anlaşılıyor...

23.10.2021

ASİMİLASYON NEDİR, BİLİYOR MUSUNUZ?

Kelime anlamını biliyorsunuzdur ama uygulaması konusunda aynı belirleme yapılamaz. Bu konuda ilk örnek olarak Osmanlı padişahları verilebilir. Denilir ki, Osmanlı padişahlarının çoğu Türk değildir. Neden değildir, çünkü anneleri başka bir halktandır (diyelim Macardır). Kişinin annesinden hareketle kendisi hakkında karar vermek asimilasyonun anlaşılmadığını gösterir.

Yeniçeriler verilebilecek en iyi örnektir.

Osmanlının memurları Balkan ülkelerindeki Hıristiyan ailelerden her yıl belirli sayıda küçük erkek çocuğunu koparırdı. Bu çocuklar önce Müslüman yapırlar ardından da sıkı bir ideolojik eğitimden geçirilirlerdi. Ardından yetenekli görülenler saraya memur olarak atanır (ilerde bazıları sadrazamlığa kadar yükselecektir) kalanlar ise Osmanlı ordusunun vurucu gücü olan Yeniçeri olurlardı.

Yeniçerilerin sadece anneleri değil babaları da Türk değildi, bırakın Türk olmayı Müslüman da değildi. Ama bu devşirme çocukların Osmanlının vurucu gücü ya da yöneticisi olmasını engellemiyordu.

Osmanlının son dönemine kadar belirleyici olan Müslümanlıktı, ek olarak da Osmanlı gerileme dönemine

girinceye kadar devşirme usulü asker ve geleceğin yöneticileri toplanır ardından asimile edilirlerdi.

Arada bir tartışma konusu olur, Fatih'in annesi Türk müdür, değil midir? Ne önemi var! Adam Osmanoğullarında doğmuş ve sarayda sıkı bir eğitim yaşamış... Önemli olan budur.

Padişah olunca kardeşlerini katletmesi arada bir gündeme getirilir.

Normaldir, padişah olacak kişi Osmanoğullarından olmak zorundadır. Şu veya bu nedenle isyan edecek olanlar padişah olarak varolanın yerine yine aynı sülaleden bir erkeği getirmek zorundadır. Kardeşlerinizi katlettiğinizde alternatifi ortadan kaldırmış ve böylece de yerinizi garantiye almış oluyorsunuz.

Saltanatın aile içinde kaldığı, genellikle babadan oğula geçtiği ülkelerde uygulama hep böyledir. Suriye'ye bakın, babadan oğula geçmiştir. Azerbaycan'da da böyledir. Tek fark rakiplerin öldürülmemesi ama bir şekilde tasfiye edilmesidir. Hafız Esad'ın kardeşi Rıfat'ı tasfiye etmesi gibi...

Tarihi anlamak, tarihi gerçekleştiği şartlar içinde anlamaktır. Bugünün değerlerini o zamana transfer ederek tarihi anlayamazsınız. Bugünden o zamana baktığınızda bazı şeyler size saçma gibi görünebilir, insanların bu ka-

dar saçma şeylere nasıl inandıklarına, onlar için savaştıklarına inanmayabilirsiniz ama o dönem böyle olmuştur. Başka türlü de olabilirdi tabii ama böyle olmuştur ve olanı anlamak istiyorsanız o günün şartları içinde düşünmeye çalışmanız gerekir.

İnsanları yaşadıkları şartlara göre değil de annelerinin milliyetine göre değerlendirmek, tarihten bir şey anlamamak sonucuna yol açabilir.

Asimilasyon hele de küçük yaşta başlamışsa insanların çok farklı hayat hikayelerinin oluşmasına yol açar. Macar anneden doğan bir yeniçerinin Osmanlı ordusunda Macarlara karşı savaşıması gibi...

Bundan herhangi bir rahatsızlık da duymayacaktır, çünkü o dönemi unutmuştur, unutturulmuştur.

7.11.2018

ASKERÎ SANAYÎ KOMPLEKSİ VE SAVAŞ

En büyük emperyalist ülke ABD ile ilgili tahliller yapılırken askeri sanayi kompleksten söz edilir. Devlet tarafından da yoğun olarak desteklenen bu kompleks silah sanayisinde yoğunlaşmıştır. Sürekli olarak yeni silahlar üretir ve bunları orduya satar. Bu silahlar her ne kadar seri üretime geçilmeden denenseler de, esas olarak savaşta denenirler. Daha önce ne kadar deneme yapılırsa yapılsın, savaşta denenmek başkadır. Önceden düşünülemeyen eksiklikler ortaya çıkabilir.

Almanya ordusunda kullanılan piyade tüfeklerinin çabuk ısındıkları Afganistan savaşında ortaya çıktı. Şimdi tümünün değiştirilmesi planlanıyor.

Silah da bir başka makine, otomobil gibidir. Her marka seri üretime geçilmeden önce değişik koşullarda denenir ama asıl deneme araba trafiğe çıktıktan sonra gerçekleşir.

Başka emperyalist ülkelerle ilgili olarak da (Almanya, İngiltere, Fransa gibi) askeri sanayi kompleksten söz edilir.

Türkiye’de gözlerimizin önünde her geçen gün büyüyen bu kompleks ise pek dikkat çekmiyor.

Son 25 yılda bu ülkede silah sanayisi kuruldu, bu amaçla büyük yatırımlar yapıldı.

Eskiden Makine Kimya Endüstrisi Kurumu tabanca vb. hafif silahlar üretirdi.

Şimdi ise uzun menzilli top, tank, İnsansız Hava Aracı (İHA) üretiliyor ve ihraç ediliyor.

Türkiye silah ithalatında dünya sıralamasında 7. ihracatında ise 16. sırada bulunuyor. İhracat konusunda dinamik bir gelişme görülüyor.

Politikayla silah sanayisinin stratejik evliliği yapılıyor: Cumhurbaşkanı'nın kızıyla silah sanayisinin önde gelen kuruluşu BAYKAR'ın (Bayraktar Kardeşler'in kısaltılmışıdır) teknik müdürü evleniyor.

Gizli olmayan, basında sürekli yer alan haberlerin dikkat çekmemesinin nedeni, Türkiye'nin hala "askerin donunu bile ABD'nin verdiği ülke" sanılmasıdır. Bir dönem böyleydi ve bunu da kendileri ifade ediyordu, ama durum yaklaşık 25 yıldır değişmiştir.

Bu süreç kısaca incelenecek olursa:

1990 yılındaki Birinci Körfez Savaşı dönüm noktasıdır denilebilir. Zamanın Cumhurbaşkanı Turgut Özal bu savaşa katılmak istemiş ama Genelkurmay Başkanı Necip Torumtay karşı çıkarak istifa etmişti. Nedeni, Türk ordusunun böyle bir savaşa katılabilecek güçte olmamasıdır.

Ordu kördür ya da gece savaşmamaktadır. Ne yer ne de hava saldırı araçlarında gerekli elektronik malzeme bulunmamaktadır.

Türkiye ile İsrail arasında 1996 yılında Askeri Eğitim ve İşbirliği Anlaşması imzalanır. Bu anlaşmayla İsrail, öncelikle Türk savaş uçaklarını elektronik malzemeyle donatmaya başlar. Bu sayede hava kuvvetleri geceleyin bombalama yapabilecek duruma gelir.

Bu yıllarda değişik ülkelerden çok sayıda saldırı helikopteri alınır. Bunun bir nedeni içerde PKK'ye karşı sürdürülen savaş ise, diğer nedeni de petrol boru hatlarıdır.

Türkiye, Kafkaslar ve Orta Asya'dan Akdeniz ve Avrupa'ya boru hatlarıyla taşınacak petrol ve doğal gazın geçeceği ülke durumundadır. Boru hatlarının inşası masraflıdır ve yatırım yapacak kuruluşların dikkat ettikleri noktalardan bir tanesi de güvenlidir. Bu hatlar korunabilecek midir? Korumanın en iyi yolu helikopter filosu ve hat boyunca sık aralıklarla kurulmuş jandarma karakollarıdır.

Saldırı helikopterlerinin gece operasyon yapabilecek teknik donanımına sahip olduklarını belirtmek gerekir.

Petrol ve doğal gaz boru hatlarında beklenen gelişme olmadı. Bakü-Ceyhan boru hattı kuruldu, Rusya Federasyonu, İran ve Güney Kürdistan'dan da boru hatlarıyla petrol geliyor ama asıl büyük proje gerçekleşmedi.

Nabucco boru hattıyla Türkmenistan ve Kazakistan doğal gazı ve petrol Hazar Deniz'inin altından geçirilerek Azerbaycan ve Türkiye zerinden Avusturya'ya kadar ulaştırılacaktı. Boruları doldurabilecek yeterlikte doğal gaz ve petrol bulunamadığı için proje başlayamadı. Kazakistan ve Türkmenistan yönetimleri Türkiye yerine Rusya Federasyonu ile anlaşmayı tercih ettiler.

Darbe teşebbüsü sırasında saldırı helikopterlerinin ne kadar aktif olduklarını gazetelerde okumuşsunuzdur.

Bu helikopterler artan oranda Türkiye'de yapılmaya başlandı. Henüz tamamının yapılabildiği söylenemez ama yerli oranı gittikçe artıyor.

Obs, tank, otomatik piyade tüfeği yapılıp ihraç edildiğini biliyoruz.

Geldik İHA konusuna...

Türkiye yıllarca İsrail yapımı Heronları kullandı, sonra Predator olarak adlandırılan tipe geçti. Bu araçların özelliği silahsız olmalarıydı. Silahlı İHA'lar yıllardan beri sadece ABD ordusunda vardı, Türkiye bunlardan istemiş ama ABD vermemişti.

Silahlı ve silahsız İHA arasında büyük fark bulunuyor.

İHA havadan fotoğraf çeker ve merkeze iletir. Merkezdeki kişi ekranda aranılan kişi, araç veya grubu görürse

hemen hava kuvvetlerine haber verir. Savaş uçakları havalanır ve İHA'nın kendilerine bildirdiği koordinatı bombalar.

Daha somut olarak anlatılırsa; Kandil üzerinde dolaşan İHA çektiği fotoğrafları merkeze iletir. Merkez saldırılması gereken bir hedef gördüğünde hemen Diyarbakır hava üssüne haber verir, savaş uçakları havalanır ve ilgili yeri bombalar.

Fotoğrafın gelmesiyle bombalama arasında yaklaşık 30-45 dakika zaman vardır ve İHA'nın bulunduğu hedef artık o koordinatta değildir.

Silahlı İHA'larda ise araç füze de taşıdığı için hedef bulunduğu anda ateş edilir.

ABD son on yılda öncelikle Afganistan'da daha sonra Yemen, Suriye ve Irak'ta çok sayıda kişiyi Hellfire (Cehennem Ateşi) adını taşıyan İHA'lardan atılan füzelerle öldürdü.

Obama yönetiminin ABD ordusuna getirdiği yenilik, çok sayıda İHA'nın saldırı amacıyla kullanılmasıdır. ABD ordusu açık işgalden daha fazla silahlı İHA'lar ve özel kuvvetler kullanmaktadır.

Kolay bir saldırı aracı gibi görünmekle birlikte gerçek böyle değildir.

Geçtiğimiz yıllarda aranan Taliban önderlerinin yanı

sıra çok sayıda sivil de İHA'lerden atılan füzelerle vuruldu.

İstihbarat olmazsa silahlı İHA işe yaramaz. Bir CIA yetkilisi, “Biz insanları değil cep telefonlarını vuruyoruz ve aradığımız kişinin de o numarada bulunduğunu umuyoruz” demişti.

Osama Bin Laden bulunduğu yeniden ayrılmak zorunda kaldığı zaman İHA'lara karşı geniş kenarlıklı şapka giymiş. Afganistan ve Pakistan'ın bu ülkeyle sınırınının tamamı sürekli fotoğraflanıyor ama şapka kişinin yüzünün görülmesini engelliyor.

Daha önce birkaç kişi uzun boylu ve zayıf oldukları için Bin Laden sanılarak İHA füzesinin hedefi olmuştu.

Türkiye'nin yukarda adı geçen firma ile silahlı İHA yapmaya başladığı haberi basında yer aldı. Bu haber silah sanayisinde yaşanan gelişmeyi gösterdiği gibi, Kandil'e sürekli saldırı düzenleneceğinin habercisi de sayılabilir. Daha zaman var çünkü İHA'lar ile atış talimleri yapılması gerekiyor. Hem fotoğraflayan hem de ateş edebilen İHA ile hedefi buldunuz, füzeyi ateşleme emri verdiniz ama füze hedefi bulabilecek mi bakalım? Bunun ciddi şekilde denenmesi gerekiyor, ardından silahlı İHA operasyona çıkabilecek durumdadır.

Silahlı İHA'ların işe başladığı yolunda bazı haberler çıktı ama dağdaki birkaç kişiye füze atılması bana inandı-

rıcı gelmedi. Belki de denemeyi canlı hedef üzerinde yapıyorlardır.

Askeri sanayi kompleksi savaşa ihtiyaç duyar. Silahların denenmesi gerekir. Denenmiş silahın hem fiyatı artar hem de başka ülkelerden alıcısı çoğalır.

ABD, Irak savaşı sırasında yeni silahlar denemişti.

Türkiye'nin de Suriye'ye yönelik harekatta aynısını yapmadığı düşünülemez.

Yeni üretilmiş obüslerin ve tankların fotoğraflarını görebiliyoruz. Savaşta denenen ve eksiklikleri yakından görülen bu silahların yeni modelleri daha kusursuz üretilecektir.

Türk ordusunda profesyonellik oranı yüzde 41'e ulaşmış durumda ve daha da artmaktadır. Sürekli yenilenen silahların kullanılması 18 ay askerlik yapanların işi olamaz, bu alanı meslek seçmiş insanlar gereklidir.

Silah üretimi için devlet bütçesinden yıllardan beri büyük para ayrıldığını belirtmek herhalde gerekmiyor.

Türkiye'nin de kendine özgü bir askeri sanayi kompleksi bulunuyor ve hızlı geliyor.

Ülkeyle ilgili analizlerde önemle dikkate alınması gereken bir gelişmedir...

10.9.2016

ASKERLİK HATIRASI

Yıl 1975, ortalık sakin... TDAS'ın yazımını bitirmek üzereydim, o sırada yedek subaylar için kısa askerlik çıktı. Yıllardan beri çok sayıda kişi üniversiteyi bitirmesinin üzerinden yıllar geçmiş olmasına rağmen askere gidemiyordu. Bu kadar yedek subaya ihtiyaç olmadığı için askere almıyorlardı. Giden 18 ay yapıyordu. Bu birikmeyi eritmek için 4 aylık askerlik çıktı, hemen başvurduğum. Bakarsın ilerde gerekli olur, 4 ay ne olacak, diye düşündüm. Hazırlıkları tamamlayamadıkları için 15 gün erteleme yaptılar, kaldı 3,5 ay... Eylül'de Kurban Bayramı tatili vardı, on gün, kaldı üç ay...

Bütün ODTÜ'lüler Balıkesir'de toplanmıştı. İki ayrı sınıf vardı, ben personel sınıfına düştüm. Yürüyüş dersleri, sonra teorik dersler filan derken iyi kitap okuyordum.

Askerde ne okunur? Türkiye ile ilgili kitaplar, mesele Mustafa Akdağ'ın Türkiye'nin İktisadi ve İctimai Tarihi gibi kitaplar... Talim alanına bile götürüyordum, uzun aralarda okuyordum.

İlker ve Necati TDAS-1'i basacaktı, ben de ülke tarihini içerecek TDAS-2'ye hazırlanıyordum (olaylar o kadar hızlanacaktı ki yazmak fırsatım olmayacaktı). 1979'da

Selimiye Askeri Cezaevinde iken yine yazmaya niyetlendim; konuyla ilgili epeyce okuyup notlar çıkardım ve hatta yazmaya bile başladım ama arkasından firar geldi, yine kaldı!

İçtima sırasında bir komando yüzbaşı gelmişti. Adam bir yıl önce yapılan Kıbrıs savaşında adaya ilk inen paraşütçüler arasındaymış.

“Savaş korkunç bir şey, bunu asla unutmayın” diyerek başladı. “Savaşı onu bilmeyenler ister” diye de devam etti. Kısa konuştu. Hiç asker konuşmasına benzemiyordu.

Derslerde uzun uzun Kıbrıs Harekatı hikayeleri dinliyorduk. Çok az kayıp vermiştik, çok başarılı bir harekât olmuştu...

Uçaklarımızın yanlışlıkla bir savaş gemimizi batırdıklarını ve çok sayıda kişinin öldüğünü yıllar sonra basından öğrenecektik. Yunan savaş gemisi sanmışlar, bombalayıp batırmışlar!

Yine yıllar sonra Kıbrıs savaşında Rum tarafının çok sayıda kayıp kişinin olduğunu yine basından öğrenecektik. Ölürsün, esir düşersin veya yaralanırsın; bunlar bellidir. Kayıp ise, ortadan kaybolmuştur, ne olduğu bilinmemektedir.

O yıllarda Akdeniz kıyısına yakın toplu mezar ortaya çıkarılmıştı. İddiaya göre, Kıbrıs’tan getirilen esirler öl-

dürölüp buraya toplu olarak gömülmüştü. Üzerine gidildi mi, hatırlamıyorum, belki ben bilmiyordumdur.

Gerçi bazı subaylar derslerde üstü kapalı olarak durumu belirtmişlerdi: “Gerekeni yaptık, hiç merak etmeyin!” deniliyordu. Bu harekât sırasında ordunun kayıplarının birkaç kişi olmadığını da yine yıllar sonra öğrenecektik.

Ciddi ciddi askeri personel dersi anlatanlar olduğu gibi işi şamataya vuranlar da vardı. Bir subayın askeri yazışma kuralları dersindeki sözlerini hatırlarım: “Şimdi düşünün arkadaşlar; yirmi yıl sonra siz milli savunma bakanı, ben genelkurmay başkanı... Yazışmalar nasıl, harika!”

Hep birlikte gülüyorduk tabii...

Kıbrıs harekâtındaki zayıyla ilgili bilgiler bana inandırıcı gelmemişti ama başka kaynak olmadığı için mecburen inanmıştım. Yıllar sonra hiç de böyle olmadığını öğrenecektim. Kendi savaş gemimizi batırmışız, sağ kalıp kayıklara binenleri de bir İsrail gemisi almıştı...

Savaş böyle işte, gerçek sonra ortaya çıkıyor!..

5.2.2018

ASLINI İNKÂR EDEN HARAMZADE MİDİR?

“Aslını inkâr eden haramzadedir” sözü, denildiğine göre, Hz. Ali’ye aittir. Başka birine de ait olabilirdi. Önemli olan, bu söz kime ait olursa olsun, yanlış olduğudur.

İnsanımızda tek belirlemeden genelleme yapmak gibi bir özellik var. Buna karşı yapılacak olan terimlerin anlamını açmaktır. Bir insanın aslı ne demektir?

Bir insanın aslı, içine doğduğu ortamdır. Her insan belirli bir çevreye doğar. Bu çevre Türk, Kürt ya da başka bir ulus olabilir. Kişinin dini, otomatik olarak ailesinin sahip olduğu din olur. Diyelim aileniz Müslüman ve Sünni ise, siz de öyle olursunuz. Veya Alevi olursunuz...

Keza zengin, orta halli ya da yoksul bir çevrede doğabilirsiniz. Azılı bir faşistin çocuğu olabilirsiniz. Daha çok sayıda örnek verilebilir.

Burada önemli olan şudur:

Aslım ne ise, buna karar veren ben değilim. Benim isteğimle ortaya çıkmış bir durum değildir. Doğarken kimse size filanca ülkede, filanca din ve mezhepte, falanca ortamda mı doğmak istersin diye sormaz. Kendi irade-niz dışında orada doğarsınız.

Burada soru şudur. Kendi iradem dışında, benim hiçbir fonksiyonum olmadan ortaya çıkmış bir durumu neden kabullenmek zorundayım?

Mesela ben kendimi, öyle doğdum diye, Türk ve Sünni hissetmek zorunda mıyım? Ya da Almanya’da 1940’lı doğmuş savaş sonrasının ilk kuşağı kendisini babaları gibi nazi hissetmek zorunda mıydı?

Hayır!

Çok sayıda insan aslını inkâr etmiştir. Gerekçesi de basit: Bu kimliği ben seçmedim, doğuştan bana yapıştı ve bunu kabullenmek zorunda değilim.

İnsan aslını kabul de edebilir. Burada önemli olan, insanın aslını onu sorgulayarak kabul etmesidir. Sorgulamadan kabul ediyorsanız bu sizin en azından zayıf kişilikli olduğunuzu gösterir. Fakir Baykurt’un deyimiyse, “Buzağı doğmuş inek gidiyor” olursunuz.

Aslını sorgulamak ve gerekiyorsa inkar etmek esastır. Marx dahil Yahudi kökenli olan ama Yahudiliğe övgü düzmemiş çok sayıda devrimci var. Asıllarını inkâr etmişler ve iyi de yapmışlar.

Bu şekilde çok sayıda örnek verilebilir. Yukarıda açıklanan yanlış anlayışın nereden kaynaklandığı da bellidir. Birçok insan doğuştan gelen şu ya da bu özelliğiyle övünür. Şeyh çocuğuymuş, filanca tanınmış kişinin kar-

deşiymiş, falan dindenmiş gibi...

Bunların ortaya çıkmasında kişinin hiçbir rolü yoktur. O çevrede doğmuştur, doğmayabilirdi de...

Kişinin kendi fonksiyonu olmadan ortaya çıkmış böylesi bir durumla övünmesi hiç iyi bir şey değildir. Kişinin hayatta kayda değer bir şey yapamadığını ve bu nedenle de kendi fonksiyonu olmadan ortaya çıkmış bir durumla övünmek zorunda kaldığını gösterir. “Aslını inkâr eden haramzadedir” sözü de buna benzer yanlış bir yaklaşımdır.

18.4.2013